Buíochas

Ba mhaith liom buíochas ó chroí a ghabháil le Michael McKeown, Roinn an Oideachais, Coláiste na hOllscoile, Baile Atha Cliath, as an tráchtas seo a stiúradh. Bhí sé foighneach agus cabhrach i gcónaí.

Táim buíoch de Choiste Riartha **GHAELSCOILEANNA** as am saor a cheadú dom ó am go chéile agus mé i mbun an tréchtais seo. Táim buíoch díobh freisin as foinsí eolais na heagraíochta a chur ar fáil dom. Tá buíochas ar leith ag dul do Dheirdre Ní Lúing ó oifig **GHAELSCOILEANNA** a bhí cabhrach maidir le heolas éagsúil a aimsiú dom agus a bhí thar a bheith foighneach liom agus mé i mbun oibre.

Táim go mór faoi chomaoin ag na daoine seo a leanas a thug tacaíocht dom agus a chabhraigh liom ar bhealaí éagsúla agus mé i mbun an tsaothair seo - Leslie agus Christina Ferguson, Niamh Ní Mhaoláin, Breandán Mac Cormaic agus Joe Mac Donncha.

Tá focal buíochais ar leith tuillte ag Vivian Uíbh Eachach agus Dónall Ó Baoill a léigh na profaí dom.

Clár an Ábhair

Réamhrá: **3**

Caibidil 1: An Ghaeilge agus an Stát nua - Oideachas trí mheán na Gaeilge ag an mbunleibhéal, 1922 - 1973. 8

Caibidil 2: Bunú Chomhchoiste na Scoileanna Gaeilge/ **GAELSCOILEANNA** Stair na heagraíochta, 1973 - 1980 27

Caibidil 3: Stair na heagraíochta, 1980 - 1989 46

Caibidil 4: Bunú Fhoras Pátrúnachta na Scoileanna LánGhaeilge 89

Caibidil 5: Stair na heagraíochta, 1990 - 1998 107

Caibidil 6: Súil Siar 146

Tátail: 164

Leabharliosta: 169

Aguisín¡ 1 - 9: 172

Réamhrá

Díreofar sa tráchtas seo ar staidéar cuimsitheach a dhéanamh ar stair eagraíocht na ngaelscoileanna, eagraíocht a bunaíodh i 1973 faoin ainm Comhchoiste Náisiúnta na Scoileanna Gaeilge. **GAELSCOILEANNA** is ainm don eagraíocht anois. Bunaíodh an eagraíocht seo nuair a bhí cúrsaí oideachais trí mheán na Gaeilge go mór in ísle brí. Ní raibh ach dornán beag de scoileanna taobh amuigh den Ghaeltacht ag feidhmiú trí mheán na Gaeilge, agus b'shin a raibh fágtha i ndiaidh caoga bliain de pholasaí leanúnach Stáit ag brú agus ag mealladh scoileanna le múineadh trí mheán na Gaeilge.

Féachfar san obair seo ar an tréimhse idir bunú an Stáit agus bunú na heagraíochta **GAELSCOILEANNA**. Tabharfar cur síos ar pholasaithe an Stáit nua i leith na Gaeilge, an dóchas a bhí ann go bhféadfaí príomhtheanga oifigiúil na tíre a athbheochan tríd na scoileanna, an fás a tháinig ar líon na scoileanna a bhí ag múineadh trí mheán na Gaeilge a bheag nó a mhór, d'ainneoin na ndeacrachtaí móra a bhí ann ó thaobh easpa múinteoirí cáilithe srl. agus an bhuaic a sroicheadh sna daicheadaí nuair a bhí níos mó ná 50% de scoileanna na tíre idir bhunleibhéal agus iarbhunleibhéal ag múineadh ar a laghad roinnt ábhar trí Ghaeilge. Féachfar ansin ar an meath a tháinig ar líon na scoileanna a bhí ag múineadh trí mheán na Gaeilge de réir a chéile, an easpa suime a bhí léiriú ag an bpobal i gcoitinne, an naimhdeas agus an t-éadóchas a bhí ar chuid mhaith múinteoirí i leith an oideachais trí mheán na Gaeilge agus na cúiseanna a bhain leis sin, meon neamhghníomhach fhormhór na bpolaiteoirí i leith na Gaeilge agus an leisce a bhí orthu cinneadh a dhéanamh maidir le todhchaí an mhúineadh trí mheán na Gaeilge sna scoileanna. Déanfar iarracht dearcadh an phobail i gcoitinne a mheas agus a léiriú agus an tionchar mór a bhí i gceist ansin ar an laghdú tubaisteach a tháinig ar líon na scoileanna a bhí ag múineadh trú mheán na Gaeilge taobh amuigh den Ghaeltacht.

Bunaíodh **GAELSCOILEANNA** ag tús na seachtóidí mar ghuth na ngaelscoileanna. Comhchoiste na Scoileanna Gaeilge a bhí mar ainm air, ar dtús. Féachfar ar na cúiseanna ar bunaíodh an eagraíocht, ar na haidhmeanna a bhí aici, ar na daoine a bhí bainteach léi agus ar na spriocanna a leag sí amach roimpi agus conas ar éirigh léi iad a chur i gcrích. Féachfar sa dara caibidil ar stair na heagraíochta ó 1973 - 1979 nuair a mhaoinigh Bord na Gaeilge í den chéad uair, agus nuair a tugadh stádas di mar eagraíocht le foireann agus airgead dá cuid féin.

Chuaigh an eagraíocht ó neart go neart sna hochtóidí agus díreofar sa tríú caibidil ar na 10 mbliana sin mar thréimhse ann féin. Cuireadh eagar ar an eagraíocht agus bunaíodh go leor fochoistí le díriú ar ghnéithe éagsúla den réimse leathan bhar a bhí faoi chaibidil ag an eagraíocht. Bhí obair na bhfochoistí sin dírithe ar fhorbairt phroifisiúnta do mhúinteoirí, ar fhorbairt polasaithe agus pleanála don ghaelscolaíocht sa todhchaí agus ar oiliúint na mBord Bainistíochta. Tháinig méadú an-mhór ar líon na scoileanna a bunaíodh le cabhair na heagra¡ochta. Thosaigh gluaiseacht na gaelscola¡ochta sa Tuaisceart faoi choinníollacha an-dian ar fad ach ba léir go raibh pobal láidir aontaithe ann a bhí chun dul i mbun oibre agus ceann scríbe a bhaint amach maidir le hoideachas trí mheán na Gaeilge a sholáthar dá bpáistí. Freisin, cuireadh le líon na n-iarbhunscoileanna a bhí ag múineadh trí mheán na Gaeilge arís, mar thoradh ar éileamh ó thuismitheoirí ar theastaigh uathu go leanfadh a bpáistí tríd an gcóras gaelscolaíochta ón naíonra go dtí an Ardteistiméireacht. Deineadh iarracht córas nua úinéireachta agus pátrúnachta a bhunú do na gaelscoileanna ach theip ar an iarracht sin toisc go raibh na múinteoirí amhrasach faoin gcóras nua agus thángadar le chéile chun bac a chur le bunú an chórais. Ní raibh na Boird Bhainistíochta i gcoinne an chórais nua a bhí molta ach, ar deireadh, bhí an lá ag na múinteoirí a bhí amhrasach faoin moladh agus níor bunaíodh an córas nua go dtí 1993.

Bunaíodh an córas pátrúnachta do na gaelscoileanna i 1993, Foras Pátrúnachta na Scoileanna LánGhaeilge atá mar ainm air agus tugtar cur síos iomlán i gCaibidil 4 ar bhunú an chórais sin. Léirítear sa chaibidil sin na cúiseanna a raibh gá lena leithéid de chóras agus an bealach ar éirigh leis an eagraíocht an córas a chur le chéile agus aitheantas na Roinne a fháil dó.

Lean an méadú suntasach ar líon na scoileanna isteach sna nóchtaidí agus is i dtreise a bhí an fás ag dul in ainneoin na tuairime a bhí ag daoine áirithe nach raibh sa ghaelscolaíocht ach fás aon oíche agus go dtiocfadh deireadh leis an bhfás go luath seachas go mall. A mhalairt ar fad a tharla! Léirítear i gCaibidil 5 an fhorbairt as cuimse a tháinig i gcúrsaí oideachais i gcoitinne le linn na n¢chaid¡, sa mh,id is gur tugadh cuireadh do raon leathan eagra¡ochta bainistíochta agus oideachais a bheith páirteach i bpolasaithe agus i gcinntí maidir le todhchaí an oideachais sa tír seo. Tugadh deis do **GHAELSCOILEANNA**, Educate Together agus eagraíochtaí eile páirt ghníomhach a ghlacadh sna cainteanna maidir lena raibh sa bPáipéar Uaithne a foilsíodh i 1992. Tháinig an téarma nua "Education Partners" nó "Comhpháirtithe Oideachais" chun tosaigh nuair a chuir an tAire Oideachais, Niamh Bhreathnach T.D., tús leis an gComhdháil Oideachais i gCaisleán Bhaile Atha Cliath i 1993. Bhí **GAELSCOILEANNA** ar comhchéim leis na heagraíochtaí eile ag an gComhdháil, Cumann Bhainisteoirí na mBunscol Caitliceach (CPSMA) agus an Cumann Múinteoirí Éireann (CMÉ) san áireamh. Leanadh den nós sin sna blianta ina dhiaidh sin agus tugadh cuireadh don eagraíocht a bheith páirteach i ngach gní nach mór de chúrsaí polasaithe na Roinne.

B'fhacthas do **GHAELSCOILEANNA**, tar éis do cheist dhíl rn£ na Roinne Oideachais teacht an¡os, gur ch¢ir rann¢g n¢ Bord ar leith a bhun£ chun freastal ar na gaelscoileanna agus na scoileanna Gaeltachta. Buna¡odh comhghuaill¡ocht l idir idir **GAELSCOILEANNA**, Eagra¡ocht na Scoileanna Gaeltachta agus Comhdh il N isi£nta na Gaeilge (eagra¡ocht comhordaitheach na n-eagra¡ochta¡ deonacha na Gaeilge) d'fhonn an sprioc sin a bhaint amach. D',irigh leo a gcion a dh,anamh agus t strucht£r taca¡ochta don ghaelscola¡ocht agus do scoileanna na Gaeltachta luaite go sonrach sa Bhille Oideachais at le bheith mar chuid de reachta¡ocht na t¡re seo sara fada. D¡r¡tear i gCaibidil 5 ar roinnt scoileanna a raibh fadhbanna m¢ra acu agus an r¢l a bh¡ ag an eagra¡ocht i r,iteach na bhfadhbanna sin.

I gCaibidil 6, d¡r¡tear ar r¢l na dtuismitheoir¡ i mbun£ na ngaelscoileanna. Tugtar l,argas ar bhun£ dh ghaelscoil, Scoil Neas in 1969, ceann de na ch,ad ghaelscoileanna nua a buna¡odh agus ceann eile i 1993 - Gaelscoil an Ghoirt Alainn an ch,ad ghaelscoil ilchreidmheach sa t¡r. F,achtar sa chaibidil seo freisin ar **GHAELSCOILEANNA** mar eagra¡ocht agus an it at bainte amach aici di f,in sa ch¢ras oideachais agus i s£ile an phobail.

Bhailigh m, an t-eolas chun an tr chtas seo a scr¡obh ¢ fhoins¡ ,ags£la laistigh de **GHAELSCOILEANNA** f,in. Thug Niall O Murchadha, pr¡omhoide Scoil Iogn id, Gaillimh, duine de bhunaitheoir¡ na heagra¡ochta agus Uachtar n uirthi tr th, a chuid n¢ta¡ agus c ip,is¡ ar fad dom, ruda¡ a bh¡ bailithe aige thar tr,imhse 25 bliain agus n¡os faide. T im thar a bheith bu¡och de Gan na n¢ta¡ sin, go h irithe ¢ bhlianta tosaigh na heagra¡ochta, bheadh s, r¡-dheacair an stair a chur le ch,ile.

D'£s id m, miontuairisc¡, c ip,is¡ inmhe nacha, tuairisc¡, agus ar chuinnithe cinn bhliana agus ar chruinnithe eile ¢ oifig na heagra¡ochta chun teacht ar an eolas ar fad at sa tr chtas seo. Chuir m, agallamh ar dhaoine a bh¡ ag obair don eagra¡ocht, ar dhaoine a bh¡ ar an gCoiste Riartha agus ar dhaoine a bh¡ bainteach le bun£ scoileanna. T im f¡orbhu¡och d¡obh sin ar fad agus den eagra¡ocht **GHAELSCOILEANNA** as cead a thabhairt dom £s id a bhaint as na foins¡ eolais ar fad at san oifig.

Caibidil 1

An Ghaeilge agus an St t Nua

Oideachas tr¡ mhe n na Gaeilge ag an mbunl,ib,al ¢ 1922 - 1973

N¡ raibh aon ch¢ras bunscola¡ochta oifigi£il i bhfeidhm in irinn go dt¡ bhliain 1831 nuair a buna¡odh C¢ras na Scoileanna N isi£nta. C, go raibh roinnt mhaith de leana¡ na t¡re ina gcainteoir¡ d£chais Gaeilge ag an am n¡or tugadh it ar bith don Ghaeilge mar bhar ar an gcuraclam n¢ mar mhe n teagaisc sna scoileanna.

"The Irish Language was not acknowledged as a national school subject, even in areas where the living and sole vernacular of the people was Irish. Indeed for much of the century the books contained very little material relating to a distinctively Irish environment and were geared towards the British cultural assimilation policy of the time."

Tugadh cead do mh£inteoir¡ don ch,ad uair in 1883 Gaeilge a £s id ar scoil mar uirlis chun ruda¡ a mh¡ni£ do ph ist¡ arbh ¡ an Ghaeilge a gc,ad teanga. Tugadh an cead seo d¡reach ar mhaithe le h£s id an Bh,arla a ,asc£ agus a leathn£, agus n¡ ar mhaithe leis an nGaeilge f,in a chaomhn£.

De bharr br£ l idir lean£nach ¢ Chonradh na Gaeilge (eagra¡ocht a buna¡odh in 1893 ar mhaithe leis an nGaeilge a chaomhn£ agus a thabhairt ar ais mar phr¡omh theanga labhartha na t¡re), tugadh cead an Ghaeilge a mh£ineadh mar bhar roghnach taobh istigh d'uaireanta scoile i 1900. Ar¡s, mar thoradh ar bhr£ lean£nach ¢n gConradh tugadh cl r d theangach isteach i 1904 sna ceantair Ghaeltachta. Leis seo, tugadh cead do mh£inteoir¡, d mba mhian leo ,, m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge sna ceantair sin ina raibh an Ghaeilge labhairt mar theanga an phobail.

D',irigh leis an gConradh dul i bhfeidhm cuid mhaith ar phobal na t¡re sna blianta idir 1900 agus 1918. Bh¡ tionchar ollmh¢r ag obair an Chonartha roimh bhun£ an St it ar mheon an phobail i leith na Gaeilge. D',irigh ceist na Gaeilge ceangailte le ceist na saoirse agus faoin am gur bhain Sinn F,in roinnt mhaith su¡och n amach in olltoghch n n isi£nta 1918 bh¡ b an phobail leis na n isi£naithe agus bh¡ t¡rghr agus n isi£nachas m£scailte i measc an phobail. Bh¡ an Ghaeilge fite f£ite le hid,il na n isi£naithe agus go deimhin ba Chonraitheoir¡ iad cuid mhaith de lucht Shinn F,in a toghadh i 1918 agus a bhunaigh Rialtas Sealadach d gcuid f,in.

"The Gaelic League became a most effective force for the maintenance and promotion of the Irish Language and it was primarily responsible for the definition and popularization of the ideal of Irish revival which became a central element in the political separatist movement which led to the establishment of the Irish Free State, later to become the Republic of Ireland."

D'fh s Conradh na Gaeilge go m¢r ¢ thaobh l¡on na gcraobhacha de idir 1898 agus 1904 nuair a bh¡ 600 craobh bunaithe ar fud na t¡re. Bh¡ go leor m£inteoir¡ i measc a chuid ball. Leag an Conradh b,im ¢n t£s ar an gc¢ras oideachais mar uirlis chun an Ghaeilge a leathn£ mar theanga labhartha.

I 1918 d'fhoilsigh Coiste Oideachais Chonradh na Gaeilge cl r oideachais. Bh¡ s, molta ann gur tr¡ Ghaeilge amh in a mh£inf¡ dalta¡ na Gaeltachta agus go nd,anfa¡ b,im n¡os m¢ a leagan ar mh£ineadh na Gaeilge sna gn thscoileanna. Bheadh stair agus ceol na h rean scoile. r chun tosaigh a
Mh£inf¡ an Ghaeilge mar theanga bheo.

"Like the earlier Society for the Preservation of Irish, the League considered the education system to be the hub around which all else revolved."

Nuair a bunaíodh an St t i 1922 bhí na bunchlocha leagtha síos cheana féin maidir le meon na ndaoine i leith na Gaeilge. Glacadh leis go forleathan go mbeadh ire saor agus aontais idir na p irtithe éagsúla go léir a bhí sa tír tar éis an Chogaidh Chathartha. Níor léirigh aon dream míshuaimhneas n míshstacht faoin ról nua l rnach a bheadh ag an nGaeilge, seachas b'fhéidir Eaglais na h ireann amhrasach faoin réimeas nua ar aon nós. Ar phríomhaidhmeanna an Rialtais nua bhí Gaelú an chórais oideachais, Gaelú an st tchórais agus caomhnú na Gaeltachta. Mar thoradh ar na haidhmeanna seo measadh go ndéanfaí an tír a ghaelú agus tuigeadh go forleathan go dtarlódh Gaelú na tíre tríd an gcóras oideachais.

"Inspired by the ideology of cultural nationalism it was held that the schools ought to be the prime agents in the revival of the Irish language and native tradition which it was held were the hallmarks of nationhood and the basis for independent statehood. Many people held that the schools in the nineteenth century had been a prime cause of the decline in the Irish language; under a native Irish Government the process would have to be reversed."

Is féidir a r go raibh tuiscint mírealúil ag an Rialtas nua ina leith seo. Ceapadh i nd iríre go bhféadfaí an Ghaeilge a thabhairt ar ais mar phríomhtheanga na tíre ar an tslí chéanna is a chuir Rialtais éagsúla Shasana an Béarla i réim mar phríomhtheanga na tíre, is é sin tríd na scoileanna agus tríd an gcóras oideachais go príomha. Bhí daoine cinnte go mbeadh sé fuirist go leor an polasaí sin a iompú droim ar ais agus an Ghaeilge a athréimniú i saol na tíre, cé nach féidir an tuiscint seo a chur i leith lucht na hathbheochana go hioml n. Thuig lucht Chonradh na Gaeilge go h irithe go mbeadh str itéis níos leithne ag teast il leis an nGaelú seo a dhéanamh i gceart. Mar a deirt O Coile in:

"...ach thuig Mac Néill ón tús nach bhféadfaí bheith i dtaobh leis an oideachas amh in chun an teanga a shl nú.....Is fiú an pointe seo a thabhairt faoi deara mar uaireanta cuirtear i leith na hathbheochana go ndeachaigh siad i dtuilleamaí an oideachais an iomarca in it bheith ag díriú ar réimsí eile den saol."

Léirigh Cumann Múinteoirí speis in gceist na Gaeilge ón tús agus i 1920 ag Comhdh il Bhliantúil CM Chomhairle seimine r a reacht il " to frame a programme or series of programmes, in accordance with Irish ideals and conditions - due regard being given to local needs and views."

Tugadh cuireadh do na p irtithe leasmhara go léir a mbeadh spéis acu ina leithéid. Mar a tharla bhí roinnt eagraíochtaí n r fhreastail, na Br ithre Críostaí, na hArdmh istrí Caitliceacha, na Bainisteoirí Caitliceacha, Eagraíocht na Múinteoirí Protastúnacha agus na hOllaimh Oideachais mar shampla. Mar sin féin, tosaíodh ar an obair agus foilsíodh tuairisc an tseimine ir ag Comhdh il Bhliantúil 1922 . Bhí an-chuid moltaí ann maidir le múineadh na Gaeilge i gcoitinne, slite leis an nGaeilge a mhúineadh do mhúinteoirí agus conas an Ghaeilge a chur chun cinn mar theanga bheo sa scoil. Bheadh an Ghaeilge mar mhe n teagaisc sna hardranganna le haghaidh tíreolais, staire, corpoiliúna, agus amhr naíochta. Ní mhúinfí ach amhr in Ghaeilge. Bheadh an rang staire dírithe go huile is go hioml n ar stair na tíre seo. An chuid den tuairisc is mó a tharraing achrann agus conspóid n na moltaí a bhí dírithe ar na ranganna sóisearacha, it ar moladh go múinfí na naíon in ar fad go hioml n trí mhe n na Gaeilge agus nach múinfí aon Bhéarla dóibh.

Ghlac Rialtas nua na h ireann seilbh ar an gc¢ras oideachais, m¡ Feabhra 1922. Ghlac an Rialtas le tuairisc CM ri leith c£rs sin i bhfeidhm sa t¡r a bheag n¢ a mh¢r ar feadh beagnach 50 bliain. An l a th inig an Rialtas nua i gcumhacht eis¡odh r iteas ar ch£rsa¡ oideachais r go mbeadh an Ghaeilge m£ineadh i ngach scoil ar fud na 26 chontae ar feadh uair a chloig ar a laghad in aghaidh an lae ¢n 17 M rta ar aghaidh. Cuireadh t£s le r, nua i saol oideachais na h ireann. Cuir Aibre n 1922, s¡nithe ag P draic O Brolch in (Pr¡omhoifigeach Feidhmi£ch in don Oideachas) inar tugadh treoir ar¡s do na scoileanna maidir le m£ineadh na Gaeilge agus maidir le p irt a ghlacadh i bhfeiseanna agus in imeachta¡ Gaelacha. Moladh d¢ibh taca¡ocht a thabhairt d'earra¡ na h ireann agu gur ch¢ir b,im a leagan sna scoileanna tuaithe ar fhorbairt suime sa saol tuaithe agus ar bhuanna na tuaithe. Tugadh treoir do na scoileanna sna cathracha cuairteanna a thabhairt ar mhonarchana, ar mhusaeim agus ar thaispe ntais thionscala¡ochta. Bh¡ na treoracha seo go l,ir d¡rithe ar fh,inmheas na ndalta¡ a choth£. Braitheadh go raibh s, t bhachtach rian an choil¡neachais sa t¡r a dh¡birt agus a thaispe int do dhaoine go raibh cult£r agus oidhreacht na t¡re seo luachmhar agus go raibh s, in am d¢ibh aird a thabhairt orthu.

"The schools were used as a means to an extra-educational end, and schooling was directed not at developing the potentialities of the individual pupils for the pupil's sake but at developing certain cultural traits for the nation's sake."

Bh¡ roinnt mhaith scoileanna ag m£ineadh na Gaeilge mar bhar faoin am seo agus moladh d¢ibh si£d an teagasc go l,ir a dh,anamh feasta tr¡ mhe n na Gaeilge. Iarradh ar na scoileanna f,inmheas a choth£ i measc na ndalta¡ ar fad agus na tr,ithe ab fhearr a bhain le carachtar n isi£nta na t¡re a fhorbairt. D£radh go gcuirf¡ teanga an phobail san ireamh agus na caighde in ,ags£la sa Ghaeilge agus sa Bh,arla sna scoileanna meas feasta.

C, go raibh an-bh agus suim i measc m£inteoir¡ maidir le ceist na Gaeilge agus cur chun cinn na teanga ¢ bhun£ an St it ba l,ir ¢n t£s go raibh deacrachta¡ m¢ra ag baint le cur i bhfeidhm an ch¢rais nua sna scoileanna. Bh¡ easnaimh mh¢ra sa ch¢ras i leith l¡on na m£inteoir¡ a bh¡ oilte le Gaeilge a mh£ineadh n¢ le m£ineadh tr¡ Ghaeilge. Nuair a ghlac an Rialtas nua seilbh ar an gc¢ras oideachais, n¡ raibh teastas d theangach ach ag 1,100 den 12,000 m£inteoir a bh¡ ag obair sa t¡r ag an am. Cuireadh go leor c£rsa¡ inseirbh¡se ar f il do mh£inteoir¡ agus d'fhreastail na m¡lte m£inteoir¡ ar ch£rsa¡ Gaeilge sa Ghaeltacht srl. Buna¡odh na Col ist¡ Ullmh£ch in le linn na tr,imhse 1922 - 1924 ar mhaithe le sruth m£inteoir¡ l¡ofa sa Ghaeilge a shol thar don ch¢ras oideachais agus de r,ir a ch,ile th inig an Ghaeilge chun cinn mar mhe n teagaisc sna Col ist¡ Oili£na freisin. F¢s f,in, n¡ fh,adfa¡ an c¢ras oideachais a bh¡ ag feidhmi£ tr¡ Bh,arla, agus a bh¡ in oiri£int go dt¡ sin do th¡r a bh¡ rial£ ag Sasana, a athr£ thar o¡che go dt¡ c¢ras l nGhaelach n¢ fi£ c¢ras d theangach. De r,ir a ch,ile, d',irigh s, soil,ir go raibh daoine, m£inteoir¡ go h irithe, m¡sh sta agus m¡shuaimhneach faoin gc¢ras nua.

Bh¡ m£inteoir¡ thar a bheith buartha faoi ch£rsa¡ sna scoileanna agus faoina gcumas pl, leis na rialacha nua agus le h,ilimh an Rialtais i leith m£ineadh na Gaeilge agus m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge. Tar ,is br£ ¢ Chumann M£inteoir¡ ireann, thoiligh an tAire Oideachais, Eoin Mac N,ill T.D., comhdh il a eagr£ - An Dara Comhdh il um Chl r N isi£nta Teagaisc - faoin gCl r N isi£nta i 1925. N¡ raibh m¢r n athruithe i gceist sa tuairisc ar an gCl r N isi£nta ¢ thaobh na Gaeilge de. Bh¡ na m£inteoir¡ f¢s s sta leis na haidhmeanna n isi£nta i leith Ghael£ na t¡re srl. Mar sin f,in, ar bhonn praitici£il, moladh m£ineadh na Gaeilge agus m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge a thabhairt isteach sna scoileanna ar bhonn n¡os moille agus n¡os c,imnithe chun deis a thabhairt do mh£inteoir¡ Gaeilge a fhoghlaim agus dul i dtaith¡ ar an gc¢ras.

"The report of 1926 endorsed the policy of the programme of 1922 and it was not intended to diverge from it in any fundamental sense. What it set out to do was to indicate the steps by which the ideal of the earlier programme might be realised through a more gradual approach."

Ceann de na deacrachta¡ ba mh¢ a bh¡ ann n an riail go gcaithf¡ na bunranganna a mh£ineadh go huile is go hioml n tr¡ Ghaeilge. Mar thoradh ar an riail seo, cuireadh an m£inteoir a bh¡ oilte le m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge sna bunranganna go minic, rud nach raibh i gc¢na¡ chun leasa na bp ist¡. T s, r ite gur chuir an m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge i gc sanna nach raibh na m£inteoir¡ oilte i gceart chun a leith,id a dh,anamh isteach go m¢r ar dhul chun cinn oideachas£il na bp ist¡. Mar a deireann Hyland agus Milne :

"In cases of teachers who were sufficiently qualified, those efforts were crowned with gratifying success. Where, however teachers were not adequately prepared - and most of them were in this tradition - their efforts while entailing a severe strain, sometimes resulted in an impairing of the educational value of their work."

Mar thoradh ar an gComhdh il seo ceada¡odh n¡os m¢ sol£bthachta sa ch¢ras maidir le m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge.

"Where a teacher is competent to teach through Irish and where the children can assimilate the instruction so given, the teacher should endeavour to extend the use of Irish as a medium of instruction as far as possible."

Tugadh cead mar sin B,arla a mh£ineadh do na¡on in roimh 10.30 r.n.

Bh¡ an Dara Cl r N isi£nta i bhfeidhm ar feadh c£ig bliana i 1931 agus d'eisigh an Roinn Oideachais imlitir nua maidir le m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge agus m£ineadh na Gaeilge f,in. C, go raibh dul chun cinn suntasach d,anta ar an d ghn, seo m.sh. bh¡ an teastas Gaeilge ag dh thrian de na m£inteoir¡ agus bh¡ an teastas d theangach ag 4,000 m£inteoir eile, bh¡ an chuma ar an sc,al go raibh an Roinn buartha nach raibh dul chun cinn dh,anamh tapaidh go leor. Iarradh ar¡s ar bhainisteoir¡ agus ar mh£inteoir¡ d¡ri£ ar an nGaeilge sna scoileanna mar bhar pr inne. D'eisigh an Roinn f¢gra, m¡ Bealtaine 1930, r go mbeadh an Teastas D theangach riachtanach feasta. Bh¡ an riail sin le teacht isteach sa Ghaeltacht i 1932 agus sa Ghalltacht i 1935. Chuirf¡ stop le hincrimint¡ na m£inteoir¡ mura mbeadh an ch il¡ocht sin bainte amach acu.

Sa bhliain 1934 tugadh cl r m£inteoireachta athbhreithnithe isteach sna scoileanna go l,ir. N¡ mh£inf¡ aon Bh,arla feasta do na na¡on in. Cuireadh dh chl r le ch,ile sa d theanga, ardch£rsa agus me nch£rsa, agus bh¡ cead ag na scoileanna an t-ardch£rsa a dh,anamh i bpr¡omhtheanga na scoile agus an me nch£rsa a dh,anamh sa teanga eile. Ba shocr£ idirthr,imhseach , seo go dt¡ go mbeadh na scoileanna go l,ir in ann an t-ardch£rsa a dh,anamh sa Ghaeilge agus th¢gfadh gach scoil ansin an me nch£rsa sa Bh,arla. Cuireadh deireadh le heola¡ocht tuaithe mar bhar ,igeantach ar an gcuraclam. Isl¡odh an caighde n maidir le matamaitic agus B,arla ar mhaithe le breis ama a thabhairt don Ghaeilge. D'fhan an curaclam seo i bhfeidm le mionathruithe go dt¡ 1971. Bh¡othas ag s£il leis go gcabhr¢dh na hathruithe seo le ham a chur ar f il do mh£ineadh na Gaeilge sna scoileanna.

Bh¡ toradh ag teacht de r,ir a ch,ile ar pholasaithe na Roinne. Faoin mbliain 1940/41, bh¡ 12.3% de na bunscoileanna m£ineadh go hioml n tr¡ mhe n na Gaeilge agus bh¡ suas le 43 % de na scoileanna eile ag m£ineadh roinnt bhar/ ranganna tr¡ mhe n na Gaeilge. Is ranganna na¡on n amh in a bh¡ i gceist leis an leath den 43% de na scoileanna a bh¡ ag m£ineadh i bp irt tr¡ mhe n na Gaeilge. Maidir leis na hiarbhunscoileanna, bh¡ c¢ras i bhfeidhm ina raibh roinnt scoileanna ag m£ineadh go hioml n tr¡ mhe n na Gaeilge, thugta¡ A-scoileanna orthu seo, thugta¡ B-scoileanna orthu si£d a bh¡ ag m£ineadh roinnt

 bhar tr¡ Ghaeilge agus i gc sanna irithe C-scoileanna orthu si£d a bh¡ ag m£ineadh go hioml n tr¡ Bh,arla. Go d,anach sna tr¡ochaid¡, ba A-scoileanna iad idir 25 - 30% d'iarbhunscoileanna na t¡re agus B-scoileanna 25% eile, ach tar ,is 1950, thosaigh laghd£ tapaidh ag teacht ar an l¡on seo.   Thugta¡ deontais¡ breise d'iarbhunscoileanna a mh£in tr¡ mhe n na Gaeilge agus thugta¡ airgead breise do na scoileanna a mh£in roinnt bhar tr¡ Ghaeilge, ag brath ar an m,id bhar a bh¡ i gceist.   Ar nd¢igh, bh¡ su¡omh na Gaeilge sna scoileanna gairmoideachais a buna¡odh faoin Acht Oideachais Ghairme Beatha, 1930 i bhfad ireann n¡os laige toisc an bh,im a bheith   cur sna scoileanna sin ar bhair phraitici£la seachas bhair acad£la.   D'fh,adfa¡ a r gurb iad na daicheada¡ an bhuaic maidir le l¡on na ndalta¡ a bh¡ ag f il oideachais tr¡ mhe n na Gaeilge ag an mbunl,ibh,al agus ag an dara leibh,al ¢ buna¡odh an St t agus ¢ shin i leith.

C, go raibh an Rialtas ag lean£int ar aghaidh go d£thrachtach lena phlean i leith it l rnach a bhaint amach don Ghaeilge sa ch¢ras oideachais, ba l,ir go raibh polaiteoir¡, oideachas¢ir¡, tuismitheoir¡ agus m£inteoir¡ ag ,ir¡ m¡shuaimhneach faoi pholasaithe na Roinne Oideachais ina leith seo. Braitheadh go raibh an Ghaeilge   br£ ar na scoileanna agus nach raibh deis ag m£inteoir¡ n ag tuismitheoir¡ a mianta n a dtuairim¡ f,in a nochtadh ar an gceist.

"An extension of this indifference to the children as individuals was the continued refusal of successive governments and ministers for education to consult the wishes of the children's parents as to nature of the linguistic programme the children were following.

I 1941 th inig an tuairisc ¢ Choiste Chumann M£inteoir¡ ireann ar d,ineadh ar mh£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge. L,irigh an tuairisc sin gur cheap tromlach m¢r na m£inteoir¡ na¡on n go raibh an m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge ag cur isteach ar fhorbairt intleacht£il an ph iste. I 1947 d'iarr CM ar an Rialtas athbhreithni£ ioml n a dh,anamh ar churaclam na bunscoile.
I 1948 thug an tAire nua Oideachais, Risteard O Maolcatha, T.D., cl r athbhreithnithe do ranganna na¡on n isteach sna scoileanna. Leis an gcl r nua seo tugadh cead do mh£inteoir¡ p ist¡ a mh£ineadh tr¡ mhe n na m thairtheanga ar feadh leathuair a chloig in aghaidh an lae. D'fh,adfa¡ an B,arla a mh£ineadh mar bhar ar feadh leathuair a choig in aghaidh an lae fi£ amh in i rang na na¡on n. Bh¡, mar sin f,in, bunt ist¡ ag baint leis an gcl r athbhreithnithe sa mh,id is go raibh b,im   cur ar¡s ar oideachas leanbh-l rnach.   Cuireadh b,im ar thimpeallacht an tseomra ranga agus ar spreagadh an ph iste ¢ thaobh na forbartha de agus ¢ thaobh na cruthaitheachta de.

D'fh,adfa¡ a r , b'fh,idir, gurb , an cl r athbhreithnithe (1948) an chead ch,im i dtreo ¡sli£ c,ime don Ghaeilge sa ch¢ras oideachais i gcoitinne. Th inig laghd£ de r,ir a ch,ile as sin amach ar l¡on na scoileanna a bh¡ ag m£ineadh go hioml n tr¡ mhe n na Gaeilge n¢ fi£ roinnt bhar tr¡ mhe n na Gaeilge. Ba l,ir go raibh scoileanna agus m£inteoir¡ ag cailli£int sp,ise go tr,an sna hiarrachta¡ an Ghaeilge a fhr,amh£ sa ch¢ras oideachais. Bh¡ br£ l idir ag teacht ¢ pholaiteoir¡ agus ¢ thuismitheoir¡ i leith na ceiste. Bh¡ muin¡n na dtuismitheoir¡ agus go deimhin muin¡n roinnt mhaith m£inteoir¡ f,in (mar a l,irigh suirbh, CM nina 1960) na Gaeilge san oideachas h,di£ agus ¡ mhe
as sin amach tharla rud i ndiaidh ruda a d'¡sligh st das na Gaeilge sa ch¢ras i gcoitinne.

"The aims and policies of extending Irish medium instruction were restated by the Minister for Education in 1955, but already by that time the complaints of ordinary parents who believed their children's prospects were being blighted by education in a language they could not understand and which offered them no prospects of employment unless they were in the select minority that could afford secondary education were becoming strident and retreat was in process."

Fiafra¡odh de Ph draig O hIrghile (Aire Oideachais na linne sin) sa D il, mí na Samhna 1959, an raibh s, s sta leis an gcoincheap " m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge" sna scoileanna agus ar cheap s, gurb , seo an rud ab fhearr do na p ist¡. Fiafra¡odh de arbh fhearr an Ghaeilge a mh£ineadh go h,ifeachtach mar bhar seachas m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge. D'admhaigh s, go raibh scr£d£ d,anta aige ar an gceist agus nach raibh s, cinnte gurb , an "m£ineadh tr¡ Ghaeilge" an tseift ab fhearr maidir le Gaeilge a thabhairt do leana¡ na t¡re.

D'eisigh an Roinn Oideachais imlitir nua i 1960 (Imlitir 11/ 60) lenar cuireadh in i£l do scoileanna n r gh a thuilleadh na na¡on in a mh£ineadh go hioml n tr¡ Ghaeilge agus go bhf,adfa¡ an bh,im air seo a athr£ go m£ineadh na Gaeilge mar bhar d gceapfadh na m£inteoiri go nd,anfadh na dalta¡ dul chun cinn n¡os fearr ¢ thaobh na Gaeilge de i gcoitinne. Is d¢igh le m¢r n daoine gurbh , seo an tairne deireanach i gc¢nra na Gaeilge.

" It was subsequently argued that this circular marked the first step in the dismantling of the policy of teaching through Irish and in subsequent years the numbers of schools in which all subjects were taught through Irish decreased dramatically."

Thosaigh scoileanna ag tr,igint an ch¢rais l nGhaelaigh go tr,an agus, 10 mbliana ina dhiaidh sin, is beag scoil taobh amuigh de na ceantair Ghaeltachta a bh¡ ag m£ineadh go hioml n tr¡ Ghaeilge n¢ fi£ amh in i bp irt tr¡ Ghaeilge. Mar a d£irt O Domhnall in:

"D'fh g s, sin l n-chead ag gach m£inteoir aonair, gan dul i gcomhairle le pr¡omh-oide n le bainisteoir n¢ le cigire, ,ir¡ as teagasc tr¡ Ghaeilge i ranganna s¢isear, rud a bh¡ d'oiblige id ar gach m£inteoir le daichead bliain roimhe sin. Ba l,ir chomh maith nach mbeadh br£ suas tr¡d an scoil, mar a bh¡ ann go dt¡ sin..... sin is pr¡omhch£is leis an meath at tagtha ar chaighde n na Gaeilge sna scoileanna le blianta beaga anuas dar liom."

An bhliain ch,anna sin, 1960, glacadh cinneadh na Col ist¡ Ullmh£ch in a dh£nadh agus d£nadh iad seo ar fad, seachas an ceann a bh¡ ceangailte le Col iste Oili£na Eaglais na h ireann (iste Moibh¢la d£nadh i 1996), idir 1960 agus 1964. Bh¡ na Col ist¡ Ullmh£ch in ar cheann de na ch,ad iarrachta¡ a chuir Rialtas na h ireann i gcrich le sruth lean£nach de m£inteoir¡ le Gaeilge l¡ofa a chur ar f il. Bh¡ f¡or-dhrochthionchar ag d£nadh na gCol ist¡ seo ar an gc¢ras oideachais bunscola¡ochta sa mh,id is gur th inig laghd£ m¢r ar an sruth lean£nach de chainteoir¡ l¡ofa Gaeilge le m£ineadh i mbunscoileanna na t¡re.

Th inig saoroideachas isteach ag an dara leibh,al sa bhliain 1967 agus, d fheabhas iad na bunt ist¡ a bhain le deiseanna iarbhunoideachais a leathn£ go dt¡ gach uile aicme sa tsocha¡, chruthaigh s, go leor deacrachta¡ do ghluaiseacht "an mh£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge". Leis na deontais nua saoroideachais n¡ raibh m¢r n sa bhreis fh il a thuilleadh ag na A-scoileanna thar scoileanna a bh¡ ag m£ineadh tr¡ Bh,arla. Nuair a cuireadh san ireamh na deacrachta¡ a bhain le m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge, go h irithe nuair a bh¡ raon n¡os m¢ dalta¡ ar chumais ,ags£la sna scoileanna, n¡orbh fhi£ do chuid mhaith scoileanna an dua a chur orthu f,in lean£int ar aghaidh ag m£ineadh tr¡ Ghaeilge.

Ba , leabhar John Mac Namara (1966) Bilingualism and Primary Education - A Study of Irish Experience, ceann de na buill¡ ba mh¢ a fuair an t-oideachas tr¡ mhe n na Gaeilge ag an mbunleibh,al i rith na seascaid¡ nuair a d',irigh tromlach m¢r na mbunscoileanna as m£ineadh tr¡ Ghaeilge. Rinne Mac Namara compar id idir aoiseanna l,itheoireachta agus cumas sa mhatamaitic idir p ist¡ sa Bhreatain agus p ist¡ in ireann a bh¡ ag fil oideachas tr¡ mhe n na Gaeilge. Bh¡ difr¡ochta¡ suntasacha idir na caighde in a bh¡ sroichte ag p ist¡ na h ireann agus p ist¡ na Breataine. L,irigh na tortha¡ go raibh p ist¡ na h ireann ar

gc£l go m¢r maidir le l,itheoireacht an Bh,arla agus le huimhr¡ocht mheicni£il. T ionsa¡ d,anta ag Cummins ar an staid,ar seo ¢ shin, r go raibh an staid,ar go l,ir claonta ar an mbonn gur deineadh na scr£duithe ar na p ist¡ sa dara teanga, is , sin an teanga ba laige . L,ir¡onn an dearcadh at le sonr£ i leabhar Akenson (1975), A Mirror to Kathleen's Face, an tionchar a bh¡ ag an staid,ar seo ar dhaoine a bh¡ ag pl, le c£rsa¡ oideachais ag an am agus a bh¡ amhrasach faoi fhi£ntas an mh£ineadh tr¡ mhe n an dara teanga.

"The precise degree to which the Irish primary school child was retarded in English Language skills was not determined until 1966 when an extremely sophisticated empirical study was published: Bilingualism and Primary Education: A study of Irish Experience .....because he was able to control for other variables, Mac Namara was able to conclude, unambiguously, that the reason for the Irish retardation in English language skills relative to British children was the amount of time spent in teaching the Irish Language."

B¡odh an staid,ar claonta n¢ n b¡odh, £s ideadh saothar Mac Namara mar thaca¡ocht do na c£iseanna chun ,ir¡ as an m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge. Mar a d£irt N¡ Gharbh in:

"Chothaigh an staid,ar seo easpa d¢chais agus neamhchinnteacht i dtaobh oideachais L nGhaelach i measc an phobail i gcoitinne."

Caithfear a th¢gaint san ireamh freisin go raibh an Language Freedom Movement n¢ an LFM mar a thugtar air sa chaint, ag gn¡omh£ go l idir le linn na seascaid¡. Buna¡odh an gr£pa seo le cur in aghaidh na Gaeilge ,igeand la sa ch¢ras oideachais i gcoitinne. Dar leo, bh¡ s, f¡or-th bhachtach go mbeadh rogha ag daoine ar mian leo Gaeilge a fhoghlaim n¢ n r mian leo.

"For Irish language groups, the Language Freedom Movement was a sinister development........But a new orientation had been given to a cultural debate which had been growing more urgent since the saturation of the country by those cosmopolitan influences which had followed in the wake of economic prosperity. In particular, all those who disented from the traditional orthodoxies concerning the Irish language now had a focus for their views and a voice within the political system."

Ceaptar go raibh tionchar nach beag ag gn¡omha¡ochta¡ an LFM ar mheon an phobail i gcoitinne i leith na Gaeilge agus m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge.

Bhunaigh an Rialtas "Coimisi£n um Athbheochan na Gaeilge", m¡ I£il 1958, agus tugadh mar th,arma tagartha d¢ibh " f,achaint don ch,im at insroichte faoi l thair leis an iarracht chun an Ghaeilge a athbheochan, breithni£ a dh,anamh agus comhairle a thabhairt faoi na bearta ba cheart don phobal agus don St t a dh,anamh anois d'fhonn go rachfar ar aghaidh n¡os tap£la chun an chusp¢ra sin."

Foils¡odh tuairisc an Choimisi£in i 1964 agus, i measc na bpr¡omh-mholta¡, bh¡ aitheantas ar leith do scoileanna l nGhaelacha maidir le cabhair a thabhairt do bhun£ bunscoileanna L nGhaelacha "aon it a mbeadh ,ileamh m¢r ar a leith,id, agus gur ch¢ir di deontas-i-gcabhair a thabhairt i leith costais taistil i gc s p ist¡ a mbeadh turas fada le d,anamh acu go dt¡ na scoileanna sin". Moladh freisin a thuilleadh scoileanna c¢naithe l nGhaelacha a bhun£ ar n¢s Scoil na nOg (Rinn O gCuanach) agus Scoil na Leana¡ (Gleann Maighir). Faraor, agus na molta¡ seo nd,anamh ag an gCoimisi£n, bh¡ laghd£ tubaisteach ag teacht ar l¡on na scoileanna a bh¡ ag m£ineadh, c£pla bhar fi£ amh in, tr¡ Ghaeilge. Sa bhliain 1958 - 59 bh¡ 2,374 scoil ag m£ineadh bhair n¢ dh¢ tr¡ mhe n na Gaeilge. Fiche bliain ina dhiaidh sin, 1978 -1979 n¡ raibh ach 1,246 scoil ann a raibh bhar amh in mh£ineadh tr¡ Ghaeilge iontu. C, go bhfuil na statistic¡ sin le f il ¢n Roinn Oideachais, t s, deacair fi£ntas na n-iarrachta¡ sin a mheas go cruinn sa mh,id is nach bhfuil a fhios againn cad iad na h bhair a bh¡ m£ineadh tr¡ Ghaeilge. Arbh iad bhair ar n¢s corpoili£int

n¢ eala¡on, it nach mbeadh m¢r n deiseanna cainte ag na dalta¡ agus gur orduithe don chuid is m¢ a bheadh i gceist,   dtabhairt ag an m£inteoir. Bh¡ cuid de na scoileanna nach raibh ach na na¡on in   m£ineadh as Gaeilge iontu agus d',ir¡d¡s   as tar ,is rang na na¡on n m¢r.   Chuir an easpa lean£nachais idir na bunranganna sa bhunscoil agus na me n agus hardranganna sa bhunscoil go m¢r leis an gc£l£ ¢n m£ineadh tr¡ Ghaeilge sna na¡on in i gcoitinne.

Th inig Curaclam Nua Bunscoile isteach i 1971. N¡ raibh aon tagairt dh¡reach ann don oideachas tr¡ mhe n na Gaeilge n¢ aon treoir chinnte ina leith. D£radh le m£inteoir¡ an Ghaeilge a £s id an oiread agus ab fh,idir ach go h irithe de r,ir mar a bheadh feabhas ag teacht ar chumas Gaeilge na ndalta¡ f,in. Bh¡ an treoir thar a bheith ginear lta agus ,iginnte agus d ir¡re f gadh an cinneadh faoin m£inteoir an oiread Gaeilge a d'oir di/ d¢ f,in a £s id. D'admhaigh an Roinn i meamram a cuireadh amach chuig na scoileanna i 1971 go raibh fadhb ag an bpobal le m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge agus gur fearr ainm eile a thabhairt ar an gcleachtas sin, is , sin "comhth th£ na Gaeilge".

"T s, mar pholasa¡ ag an Roinn Oideachais go m£infeadh gach oide sa ghn thscoil n isi£nta cuid den churaclam tr¡ Ghaeilge. Glactar leis go bhfuil dearcadh m¡-fh bharach i leith na ceiste seo imithe i bhfeidhm ar an bpobal agus ar na hoid¡ le blianta anuas, sa chaoi go bhfuil an t,arma f,in "teagasc tr¡ Ghaeilge" beag n frithairgeach agus go m'fhearr t,arma eile a £s id mar "comhth th£ na Gaeilge le gn,ithe eile an churaclaim".

Mhol an meamram seo gn,ithe d' bhair a mh£ineadh tr¡ Ghaeilge seachas bhair ioml na. Arda¡onn O Coile in ceist faoin tuairim seo de chuid na Roinne:

"N¡ thugtar aon ch£iseanna leis an tuairim thuas - arbh amhlaidh a bh¡ amhras ar an Roinn faoi ,ifeacht an tseanpholasa¡, n¢ arbh amhlaidh go mba leasc leo dul i ngleic leo si£d a raibh an "dearcadh m¡-fh bharach" acu ina leith n¢ cib,?."

Is l,ir, p, sc,al ,, go raibh athr£ suntasach tagtha ar mheon agus ar pholasa¡ na Roinne maidir le m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge. C, go raibh b f¢s i gceist agus leisce b'fh,idir scaoileadh go hioml n leis na seanid,il agus na seanaidhmeanna, bh¡ deireadh tagtha leis an mbr£ agus leis an ,igeand il a bhain le m£ineadh tr¡ Ghaeilge ¢ bhun£ an St it. T Akenson (1975) go l idir den tuairim go raibh eagla ar dhaoine scaoileadh leis an aidhm a bh¡ chomh l rnach sin i saol oideachais na t¡re ¢ baineadh saoirse amach.

"But much of the politician's and civil servant's rigidity about the school based revival efforts stemmed not from indifference or from arrogance, but from fear. The language revival movement in some ways was a magical movement, one whereby the national culture and the nation-state were to be made secure through the collective invocation of the correct words."

P, sc,al ,, bh¡ an Roinn Oideachais tar ,is scaoileadh leis an id,al agus tugadh cead do mh£inteoir¡ agus do scoileanna scaoileadh leis chomh maith. I dt£s na seacht¢id¡ ba bheag scoil a bh¡ f¢s ag m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge go hioml n ag an mbunleibh,al agus ag an dara leibh,al. Dar le **GAELSCOILEANNA** (eagra¡ocht comhordaithe na scoileanna l nGhaeilge) n¡ raibh ach 11 bhunscoil agus 5 iarbhunscoil taobh amuigh den Ghaeltacht a bh'f,adfa¡ a r f£thu go rabhadar ag m£ineadh go hioml n tr¡ Ghaeilge agus go bhf,adfa¡ scoileanna L nGhaeilge a thabhairt orthu. Dar le staitistic¡ na Roinne, ar nd¢igh, bh¡ i bhfad n¡os m¢ scoileanna i gceist n sin.

Buna¡odh Comhchoiste na Scoileanna L nGhaeilge i 1973 chun iarracht a dh,anamh na hiarsma¡ den seanch¢ras l nGhaeilge a tharrth il agus a neart£. D¡reofar sa ch,ad chaibidil eile ar na seacht mbliana i saol an eagrais nua agus ar na ch,ad

bhlianta den ghluaiseacht ghaelscola¡ochta, mar a thugtar anois ar an ngluaiseacht.

Caibidil 2 - Bun£ Chomhchoiste na Scoileanna Gaeilge/ **GAELSCOILEANNA**

- Stair na heagra¡ochta 1973 - 1980

C, n r buna¡odh an eagra¡ocht **GAELSCOILEANNA** (n¢ Comhchoiste na Scoileanna Gaeilge mar a thugta¡ air nuair a buna¡odh i dtosach ¡) go dt¡ 1973, deineadh c£pla iarracht eile roimhe sin leis na m£inteoir¡ ¢ na scoileanna a bh¡ f¢s ag m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge a thabhairt le ch,ile. Ag t£s na seacht¢id¡ bh¡ deireadh a bheag n¢ a mh¢r leis an teagasc tr¡ mhe n na Gaeilge sna gn thscoileanna, is , sin le r go raibh formh¢r m¢r scoileanna na t¡re tar ,is ,ir¡ as m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge agus nach raibh f gtha ag an bpointe seo ach iarsma¡ den seantraidisi£n□ . Bh¡ m£inteoir¡ aonair i scoileanna ar fud na t¡re f¢s tugtha don id,al sin agus bh¡ scoileanna ioml na f¢s ag m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge ach is iarrachta¡ f nacha scoite amach a bh¡ i gceist don chuid is m¢ agus bh¡ lagmhisneach tagtha ar thuismitheoir¡ agus ar mh£inteoir¡ araon.

D,ineadh iarracht m£inteoir¡ na nA-scoileanna a thabhairt le ch,ile sa Ghaillimh c£pla uair ag t£s na seacht¢id¡. Toghadh Coiste Sealadach ag seimine r ar oideachais l nGhaeilge, m¡ na Samhna 1970. Chuir an Coiste litir amach ag admh il n r ,irigh leo m¢r n a dh,anamh go dt¡ sin (litir, 13 Nollaig 1971) ach ag r go raibh s, i gceist acu tabhairt faoin obair ar¡s agus bh¡ dh ¢c id beartaithe acu:

a) Siomposiam ar shruthanna d r teideal " Sruth n£" sa Royal Dublin ar an 11 Ean ir 1972. Bh¡ s, i gceist go bpl,if¡ sruthanna ag an mbunl,ibh,al mar chuid de scoileanna B,arla chun freagairt don ,ileamh ar ghaeloideachas. Bh¡ an siomposiam seo le bheith reacht il ag Comhdh il N isi£nta na Gaeilge.

b) Cruinni£ chun eagra¡ocht a bhun£ chun an t-oideachas l nGhaeilge a chosaint agus a chaomhn£.

Is l,ir ¢n litir sin (13. 12. 1971) gur arda¡odh ceist faoi ch¢nascadh a dh,anamh le Comhar na M£inteoir¡ Gaeilge ag an gc,ad seimine r i 1970. Is eagra¡ocht ¡ Comhar na M£inteoir¡ Gaeilge a bhunaigh gr£pa m£inteoir¡ ¢ Chumann na Me nmh£inteoir¡ i 1964 faoin ainm Comhar na Me nmh£inteoir¡ Ghaeilge. Imn¡ faoi shiollabais agus faoi mh£ineadh na Gaeilge ba ch£is lena ngn¡omh. Ar an mbonn gur m£ineadh na Gaeilge go ginear lta a bh¡ faoi chaibidil acu, n¡ nach ionadh gur luadh go bhf,adfa¡ oideachas tr¡ mhe n na Gaeilge a fh g il faoina gc£ram chomh maith ach n¡ mar sin a tharla ar deireadh.

Iarradh ar na hoid¡ sa litir machnamh a dh,anamh agus molta¡ agus tuairim¡ ar oideachas l nGhaeilge a chnuasach, agus go mbeif¡ ag teacht le ch,ile go luath san Earrach chun na ceisteanna sin go l,ir a phl,. Bh¡ an litir s¡nithe thar ceann an Choiste Shealadaigh ag na daoine seo a leanas: C. O Dubhshl ine, S.J. (Col iste Iogn id), P. U. O N,ill (Col. Mhuire, B.A.C), An tSr. Eibhl¡n (Scoil Chaitr¡ona), An tSr. M. Victoire (Col. Iosag in), An Br. S. P. O D£g in (Col. Eoin),
P. Mac Br daigh. S.J., S. Mac Amhlaoibh. S.J.

Eagra¡odh cruinni£ m¢r sa Ghaillimh idir an 21- 23 Aibre n 1972 agus buna¡odh Comhdh il na Scoileanna Gaelacha. Cl ra¡odh scoileanna de gach saghas idir bhunscoileanna, mhe nscoileanna, ghairmscoileanna, scoileanna cuimsitheacha agus ollscoileanna. Seo , a leanas an coiste a toghadh:

Uachtar n:	An tAth. D¢nal Mac Suibhne, Pr¡omhoide, Ardscoil Mhuire, Doire Beag
LeasUachtar n:	An tAth. Connla O Dubhshl ine, S.I. Col iste Iogn id, Gaillimh
R£na¡:	Niall O Murchadha, Scoil Iogn id, Gaillimh.
Cisteoir:	An tAth. S. Mac Amhlaoibh, S.I. An Corr n, Luimneach.

An tSr. Assumpta, Pr¡omhoide, Clochar Lughaidh, Coillte M ch.

Br. S.P. O D£g in, Pr¡omhoide, Col iste Eoin, B.A. C.
Peadar Mac an Iomaire, An Scoil Chuimsitheach, An Cheathr£ Rua.
Mair,ad Bn. U¡ Fhatharta, Col iste Chro¡ Mhuire, An Spid,al.
An tOllamh M irt¡n O Murch£, Col iste na Tr¡on¢ide, B. A.C.
Seosamh Mac Eoin, Pr¡omhoide, Gairmscoil, Cill R¢n in.
P draig O Ceardha, Pr¡omhoide, S.N. Cnoc na hAille.

Buna¡odh fochoist¡ poibl¡ochta agus caidrimh chomh maith mar chuid den eagra¡ocht nua.

Sheol an R£na¡, Niall O Murchadha, litir amach chuig na scoileanna go l,ir a bh¡ ag m£ineadh tr¡ Ghaeilge ag insint d¢ibh go raibh an eagra¡ocht bunaithe, ag tabhairt cuireadh d¢ibh cl r£ leis an eagra¡ocht nua agus ag m¡ni£ aidhmeanna na heagra¡ochta sin d¢ibh:

"Comhairle a chur ar f il don Roinn Oideachais faoi na fadhbanna agus na deacrachta¡ ar leith a bhaineas le m£inteoireacht agus foghlaim tr¡ Ghaeilge, faoi riarach n go h irithe ins na scoileanna nach bhfuil m¢r (agus an bhfuil scoil mh¢r ar bith i gceist?); t fadhbanna le s r£ againn maidir le foireann teagaisc, t,acsleabhair, iseanna teagaisc, agus li£ntais¡."

Tugadh cuireadh do na scoileanna freisin scr¡obh chuig an R£na¡ ag cur s¡os ar na fadhbanna a bh¡ acu f,in go pearsanta agus ar na heasnaimh a bhraitheadar a bh¡ ar an gc¢ras i gcoitinne.

Idir bun£ na heagra¡ochta agus seoladh na litreach sin chuig na scoileanna, bh¡ baill an Choiste gn¢thach ag socr£ cruinnithe leis an Aire Oideachais P draig O Fachtna T.D., a eagra¡odh, ar deireadh, an 6 Meitheamh 1972. Ar chl r na toscaireachta bh¡ na nithe seo a leanas:

a) Polasa¡ na Roinne i leith na scoileanna beaga l n-ghaelacha.
b) T,acsleabhair na Gaeilge.
c) M£inteoir¡ a scaoileadh saor ¢na ndualgais le t,acsanna a scr¡obh.
d) Athbhreithni£ a dh,anamh ar an rang£ A, B, agus C na Roinne maidir le me nscoileanna.
e) An li£ntas a ¡octar le hoid¡ ins na scoileanna l n-ghaelacha.

M¡n¡odh don Aire gur " cumann oid¡ agus bainisteoir¡ bhunscoileanna agus me nscoileanna agus ollscoileanna at i gComhdh il na Scoileanna Gaelacha a bhfuil dl£thbhaint acu le hoideachas tr¡ mhe n na Gaeilge, agus suim d r,ir ann."

Cuireadh litir chuig an Dr. Tom s O Muiris, Ard-Easpag Chaisil san Instit¡£id Cumars ide ag cur in i£l d¢ gur glacadh d'aonghuth leis an r£n seo ag Comhthion¢l na Scoileanna Gaelacha, an 2 Aibre n 1972, agus ag iarraidh air an r£n irithe sin a chur i l thair na hInstit¡£ide agus na nEaspag ar fad sa t¡r.

"Go mbeadh polasa¡ dh -theangach cinnte dearfa ag an hEaspaig agus ag an Instit£id Cumars ide ¢ seo amach. Mar chruth£ ar an st das cothrom seo don Ghaeilge in obair na hEaglaise, go gcuirf¡ leaganacha Gaeilge de r iteasa¡, doicim,id¡, leabhr in lit£irgeacha, t,acsleabhair Teagasc Cr¡osta¡, etc. ar f il ag an am c,anna agus na leaganacha B,arla."

Bhuail an fochoiste poibl¡ochta le ch,ile, an 6 Bealtaine 1972, i gCol iste Mhuire, Cearn¢g Pharnell, Baile Atha Cliath chun str it,is¡ agus gn¡omhartha ,ags£la a chur sa tsi£l chun ¡omh n¡os fearr a thabhairt don oideachas tr¡ Ghaeilge. Is iad na daoine seo a leanas a bh¡ mar bhaill den fhochoiste sin:

An Br. A.P. Caomh nach, Col iste Mhuire - Cathaoirleach
M¡che l O Fathaigh, M ir¡n Feirt,ar, M ire Nic Giolla Mheanna agus Liam O Murch£ (mar bhall comhairleach).

Labhradh ag an gcruinni£ sin faoi thuismitheoir¡ dalta¡ a bh¡ ag freastal ar scoileanna l nGhaeilge a spreagadh le scr¡obh chuig na me in chumars ide, faoi urlabhraithe gairmi£la a chur ar f il chun labhairt leis na me in chumars ide agus faoi ¢c id¡ feili£nacha a eagr£ le dea-sc,ala faoi na scoileanna a chur os comhair an phobail.

Is l,ir mar sin, gur bhraith na m£inteoir¡ agus na bainisteoir¡ go raibh s, thar am acu iad f,in a eagr£ agus iad f,in a chur in i£l don Roinn agus t£s a chur le dea-¡omh den oideachas l nGhaeilge a chur os comhair an phobail. Eagra¡odh Comhthion¢l Chomhdh il na Scoileanna Gaelacha 1973 sa Ghaillimh idir 2 - 4 Feabhra faoin teideal " Is G Oideachas tr¡ Ghaeilge?". Bh¡ cl r leathan de l,achtanna ann arna dtabhairt ag daoine m¢ra le r a raibh baint acu le c£rsa¡ oideachais agus c£rsa¡ Gaeilge ¢ na hOllscoileanna agus ¢ eagra¡ochta¡ Gaeilge agus ¢ na scoileanna l nGhaeilge f,in. Bh¡ an deireadh seachtaine f,in faofa ag an Roinn agus ¡ocadh costais¡ taistil agus cothaithe le m£inteoir¡ me nscoile a d'fhreastail air.

Th inig gr£pa tuismitheoir¡ le ch,ile i 1973 i gCol iste Mhuire, Baile Atha Cliath, chun eagra¡ocht a bhun£ chun d¡ri£ ar fhadbanna na gaelscola¡ochta. Buna¡odh eagra¡ocht darbh ainm Comhchoiste N isi£nta na Scoileanna Gaeilge. Dar leis an gc,ad Cathaoirleach a ceapadh ag an gcruinni£ sin, ilis Bean U¡ Riain, n rbh eol do na tuismitheoir¡ go raibh eagra¡ocht eile bunaithe sa Ghaillimh c£pla bliain roimhe sin. Ba thuismitheoir ¡ ilis U¡ Riain i gCol iste Mhuire, it a bh¡ s¡ an-ghn¡omhach ar fad. Lean s¡ mar Uachtar n ar an eagra¡ocht nua go dt¡ 1976 nuair a toghadh Miche l O Muircheartaigh ina h it. Am ,igin le linn 1973/ 74, th inig an d ghr£pa le ch,ile, Comhchoiste N isi£nta na Scoileanna Gaeilge agus Comhdh il na Scoileanna Gaelacha, agus socra¡odh ar lean£int ar aghaidh faoin ainm Comhchoiste N isi£nta na Scoileanna Gaeilge. Th inig daoine mar Niall O Murchadha a bh¡ bainteach le bun£ Comhdh il na Scoileanna Gaelacha agus daoine eile isteach san eagra¡ocht ch¢nascaithe. Tom s Mac Gabhann, fosta¡ de chuid Chomhdh il N isi£nta na Gaeilge, a ceapadh mar R£na¡ ar an eagra¡ocht agus chaith s, go leor ama agus dua leis an eagra¡ocht nua. Bh¡ go leor taith¡ aige cheana f,in ar phl, le deacrachta¡ scoileanna a bh¡ ag m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge.

Faoi 1975, bh¡ Comhchoiste N isi£nta na Scoileanna Gaeilge ag feidhmi£ ¢ oifig¡ Chomhdh il N isi£nta na Gaeilge i Sr id Ghardnar, Baile Atha Cliath 1. Nuair a labhair an Chathaoirleach, il¡s Bn. U gCol iste Mhuire, an 25 Samhain 1975, rinne s¡ tagairt do th bhacht an mh£ineadh tr¡ mhe n an dara teanga chun an teanga sin a thabhairt do na dalta¡ i gceart. Ch in s¡ an Roinn Oideachais as easpa polasa¡ cinnte a bheith acu i leith an mh£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge agus chuir s¡ meath na scola¡ochta tr¡ mhe n na Gaeilge ¢ na daicheada¡ ar aghaidh i leith na Roinne agus an St it go ginear lta. Labhair s¡ faoin ng a bh¡ leis an Roinn Oideachais a threor£ ar an mb¢thar ceart.

"Mar eagras, feictear domsa go bhfuil p irt th bhachtach le glacadh againn i gcumadh polasa¡ sa treo ceart don Roinn. Ach, caithfimid a bheith l idir i mballra¡ocht agus i mbearta¡ocht. .... Caithfimid a thaispe int don Roinn agus don Rialtas nach bhfuilimd chun orlach eile a gh,illeadh ach a bheith r,idh chun br£ ar aghaidh go dt¡ go mbeidh an c¢ras teagaisc tr¡ Ghaeilge chomh l idir is a bh¡ s, ins na daicheada¡."

Chuir an Cathaoirleach, i$lU¡ Riain, a haif,ala in i£l go l idir n r buna¡odh an Comhchoiste fiche bliain roimhe sin agus d£irt d mbeadh a leith,id bunaithe gur d¢cha nach mbeadh meath tubaisteach tagtha ar l¡on na scoileanna a bh¡ ag m£ineadh tr¡ Ghaeilge le linn na tr,imhse sin. Ag cr¡ochn£ di thagair s¡ don obair iontach a bh¡ ar si£l ag an R£na¡, Tom s Mac Gabhann, ach d£irt nach bhf,adfa¡ a bheith ag s£il le seirbh¡s¡ r£na¡ochta, srl. ¢n gComhdh il feasta (gan d¡ol as) mar go raibh ,ilimh eile ar a cuid ama agus a cuid airgid agus go

gcaithf¡ teacht ar bhealach eile leis an eagra¡ocht a chur ar bhonn l idir maoinithe.

Ina thuairisc don Chruinni£ Cinn Bhliana, thug an R£na¡ cur s¡os ar roinnt toscaireachta¡ chuig an Roinn Oideachais i 1974. Thagair s, mar shampla don chruinni£ a bh¡ ag an gComhchoiste leis an nG£m chun ceist na dt,acsleabhar a phl,. Luaigh s, freisin toscaireacht chuig an Roinn chun ceisteanna ,ags£la a phl,, mar shampla an t-,ileamh ar oideachas l nGhaeilge, tionchar na scoileanna ar an bpobal ¢ thaobh na Gaeilge de, deacrachta¡ ar leith ag na scoileanna seo i leith c£rsa¡ airgid srl., deacrachta¡ maidir le scoileanna nua a bhun£, Ionad faoi leith a bheith ag an Roinn Oideachais chun pl, a dh,anamh go d¡reach leis na scoileanna Gaeilge. Ghlac an Roinn leis, is cos£il, go raibh ,ileamh ar oideachas l nGhaeilge agus glacadar leis go raibh tionchar maith ag na scoileanna seo ar an bpobal ¢ thaobh na Gaeilge de, agus n¡os t bhachta¡ f¢s "glacadh leis go raibh c s faoi leith ag na scoileanna seo ar ,ileamh airgid agus iseanna breise thar an ngn thscoil."

Reacht ileadh cruinni£ eile leis an Roinn Oideachais, an 6 Bealtaine 1974. Bh¡ ionadaithe ann ¢n eagra¡ocht agus ¢ na scoileanna seo a leanas: Scoil Bhaile Munna, Col iste Eoin, Col iste Iosag in agus Scoil Pobail Ghaoth Dobhair. M¡n¡odh fadhbanna ,ags£la a bh¡ ag na scoileanna sin ¢ thaobh foirgnimh de go pr¡omha agus d£radh go gcaithf¡ teacht an¡os le socruithe eile do scoileanna l nGhaeilge ¢ thaobh costais t¢g la srl.

Eagra¡odh cruinni£ eile leis an Roinn, an 6 Samhain 1974, mar gheall ar an sc,im nua bainist¡ochta agus caipit¡ochta a bh¡ t¢gaint isteach sna bunscoileanna ag an Roinn Oideachais. M¡n¡odh don Roinn an bhuairt a bh¡ ar na scoileanna maidir leis an socr£ nua. Mhol an pr¡omhoifigeach a bh¡ ag pl, le bunscola¡ocht ag an am, P draig O Maoldomhnaigh, go bhf,adfadh na scoileanna lean£int ar aghaidh mar a bh¡odar, is , sin go gceapfa¡ coiste bainist¡ochta de sheisear le cead an ph tr£in. Ach, nocht na scoileanna tuairim l idir mar gheall ar an moladh sin ag r go bhf,adfadh socr£ mar sin a bheith inghlactha faoi l thair ach go bhf,adfadh s, t rl£int "le himeacht aimsire go gcuirfeadh an p tr£n a thoil i bhfeidhm agus nach mbeadh an toil sin chun tairbhe na Gaeilge n¢ aidhm na scoileanna Gaeilge".

Eagra¡odh cruinni£, an 10 Ean ir 1975, d'ionadaithe ¢ na bunscoileanna l nGhaeilge go l,ir leis an sc,im nua bainist¡ochta a phl, ar¡s. Socra¡odh go gcuirf¡ toscaireacht chuig an Ard-Easpag leis an sc,im a phl, agus go rachadh an Cathaoirleach, an R£na¡, agus ionadaithe ¢ thr¡ scoil ina raibh coist¡ bainist¡ochta ag feidhmi£, Scoil an tSeachtair Laoch, , Scoil Naith¡, Scoil Neas in (f,ach tuairisc ar bhun£ Scoil Neas in i gCaibidil 6 lch. 148), ar an toscaireacht sin. Bhuail an toscaireacht le hionadaithe an Ard-Easpaig, an tAth. Sayers agus an tAth. Dowling. Socra¡odh ag an gcruinni£ sin go gcaithfeadh na scoileanna Gaeilge teacht isteach faoin sc,im nua ach go bhf,adfa¡ lean£int i bp irt leis an n¢smhaireacht a bh¡ cleachtadh go dt¡ sin. Is , sin go n-ainmneofa¡ seisear don Choiste Bainist¡ochta ach go gcaithfeadh na hainmni£ch in a bheith de r,ir th,arma¡ na sc,ime. Socra¡odh go mbeadh beirt thuismitheoir¡ i gceist, tri£r eile nach tuismitheoir¡ iad ach sp,is a bheith acu i gcusp¢ir¡ na scoile agus sagart mar an s,£ duine a d'fheidhmeodh mar sh,ipl¡neach na scoile freisin.

Lean cruinnithe idir an Roinn Oideachais agus an Comhchoiste le linn 1975. N¡ l,ir go raibh aon deacracht acu bualadh le st tseirbh¡sigh de chuid na Roinne, ag leibh,il arda freisin. Chiallaigh s, sin go rabhadar ag bualadh le st tseirbh¡sigh a raibh de chumhacht acu cinnt¡ a ghlacadh i leith molta¡ ¢n gComhchoiste. Pl,adh an iliomad bhair ag na cruinnithe seo, fadhbanna scoileanna ,ags£la go h irithe. Caitheadh go leor ama ag pl, deacrachta¡ maoinithe na scoileanna l nGhaeilge ag an mbunleibh,al agus ag an iarbhunleibh,al.

I rith na bliana sin, 1975, leagadh s¡os bunriachtanais a bhainfeadh le bunscoileanna a bheadh ag m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge. T na treoracha ginear lta sin f¢s in £s id sna gaelscoileanna sa l at inniu ann. (F,ach Aguis¡n 2) Leagadh amach Bunreacht na heagra¡ochta freisin. (F,ach Aguis¡n 3) Mar cheann de na ch,ad spriocanna a leag an Comhchoiste rompu f,in do 1976, bh¡ iarracht ar si£l na scoileanna Gaeltachta a mhealladh isteach san eagra¡ocht. Bh¡ roinnt scoileanna cl raithe leo agus go deimhin caitheadh go leor d'am na heagra¡ochta an bhliain roimhe sin ag pl, deacrachta¡ Ghaoth Dobhair ¢ thaobh c£rsa¡ iarbhunscola¡ochta de. Socra¡odh ar r,amhchruinni£ chun an cheist a phl,, an 23 Ean ir 1976, ar an gCeathr£ Rua, Co. na Gaillimhe. Ag an gcruinni£ sin pl,adh na deacrachta¡ m¢ra a bh¡ ag scoileanna sa Ghaeltacht, ina measc si£d bh¡; deacrachta¡ le t,acsleabhair oiri£nacha, easpa m£inteoir¡ oilte iarbhunoideachais, daoine ar Bhoird Bhainist¡ocha gan Gaeilge. Aonta¡odh go raibh g le seimine r lae a eagr£ do mh£inteoir¡, do bhaill Bhoird Bhainist¡ochta agus do thuismitheoir¡ na Gaeltachta agus go raibh g le heagras ar leibh,al n isi£nta leis an gc¢ras scola¡ochta tr¡ Ghaeilge a chaomhn£ agus a neart£.

Ag cruinni£ de Choiste Riartha Chomhchoiste na Scoileanna Gaeilge, an 30 Aibre n 1976, pl,adh an sc,im bainist¡ochta nua ar¡s agus l,ir¡odh m¡sh samh n r th inig aon sc,al f¢s ¢n Roinn faoi na molta¡ ¢n gComhchoiste a bheith glactha acu. Aonta¡odh n r leor tuiscint¡ b,il a bheith idir an Roinn agus an Comhchoiste agus gur ch¢ir gach cinneadh a lorg feasta i scr¡bhinn. Ba thagairt , sin don deontas caipit¡ochta agus geall£int a bh¡ faighte go dtabharfa¡ dh oiread an ghn thdheontais de œ6 do na scoileanna l nGhaeilge chun cabhr£ leo leis na deacrachta¡ m¢ra airgid a bh¡ acu. Aonta¡odh chomh maith gur ch¢ir tr,aniarracht a dh,anamh an eagra¡ocht a leathn£ sa Ghaeltacht agus moladh go l idir teagmh il a dh,anamh l ithreach le m£inteoir¡ i gConamara agus seimine r a eagr£ ann, m¡ Mhe n F¢mhair. Thagair Niall O Murchadha don airgead a bh¡ f¢s ag Comhdh il na Scoileanna Gaeilge, œ103.86 san ioml n, agus d£irt gur socra¡odh an t-airgead sin a thabhairt don Chomhchoiste ag cruinni£ ar an gCeathr£ Rua (n¡ f,idir teacht ar dh ta don chruinni£ seo) nuair a glacadh le c¢nascadh leis an gComhchoiste.

Ag Cruinni£ Cinn Bhliana na heagra¡ochta, an 27 Samhain 1976, thagair an Cathaoirleach, □il¡s Bean U¡ Riain, don airgead breise a bh¡ gealltа don iarbhunoideachas l nGhaeilge sna meastach in agus n r ¡ocadh. Bh¡ an Roinn Airgeadais ag di£lt£ an t-airgead a ¡oc. Pl,adh na deacrachta¡ m¢ra maoinithe a bh¡ ag na scoileanna dara leibh,al Gaeilge agus d£radh go gcaithf¡ Ceist D la a th¢gaint faoin sc,al. Is ag an gcruinni£ cinn bhliana seo 1976 a athra¡odh ainm na heagra¡ochta go dt¡ **GAELSCOILEANNA**. Socra¡odh gurb , sin an t-ainm nua a bheadh ar an eagra¡ocht leis an bhfotheideal Comhchoiste N isi£nta na Scoileanna Gaeilge.

Thug an R£na¡ tuairisc ar obair na bliana agus dhein s, tagairt do mh¢rfhadhbanna na bliana;

* su¡omh nua do Scoil Pobail Ghaoth Dobhair
* deacrachta¡ saorthaistil do ph ist¡ Rinn na Feirste
* su¡omh agus scoil nua do Scoil an tSeachtair Laoch
* ganntanas m£inteoir¡ oilte le m£ineadh tr¡ Ghaeilge
* t,acsleabhair
* seomra¡ breise do Scoil □inna, Cill R¢n

Th inig athruithe ar an gCoiste Riartha agus toghadh an Coiste Riartha nua mar seo a leanas:

Cathaoirleach;	M¡che l O Muircheartaigh
Leas-Chath.:	□il¡s Bn. U¡ Riain
R£na¡:	Tom s Mac Gabhann
Leas-R£na¡:	Bl thnaid O Br daigh

Cisteoir: Aindreas O Scola¡

Coiste: Aingeal O Buachalla, Se n O hAodha, Treasa U¡ Ailp¡n, An Br. O D£bhg in, D¢nall O Riag in, Niall O Murchadha, Eibhl¡n N¡ Dhrisceoil, Bn. Mhic Meanmain, An tAth. C. O Dubhshl ine. Socra¡odh go n-iarrfa¡ ar Scoil Neas in, Scoil Naith¡ agus ar Chnoc na Labhras duine a ainmni£ ar an gcoiste.

Fear m¢r le r ab ea Miche l O Muircheartaigh, fear as Gaeltacht Chorca Dhuibhne a bh¡ an-d¡lis don Ghaeilge agus don chult£r Gaelach i gc¢na¡. Bh¡ s, an-bhainteach le bun£ na gaelscoile i mBaile Bhlains,ir, Baile Atha Cliath i 1975, agus chaith s, blianta mar chathaoirleach ar Bhord Bhainist¡ochta Chol iste Mhuire sna n¢chaid¡. Is , at mar chathaoirleach ar Bhord na Gaeilge ¢ 1992 go dt¡ an l at inni£ ann. Lean s, mar chathaoirleach ar an eagra¡ocht go dt¡ 1981 nuair a toghadh Tom s Mac Gabhann mar Uachtar n.

Eagra¡odh "L an Churaclaim" do mh£inteoir¡ na scoileanna Gaeilge san Ost n Central i mBaile Atha Cliath, an 7 Nollaig 1976, agus d'fhreastail 68 m£inteoir san ioml n ar an l seo. Leagadh amach na riachtanais a bhain le c£rsa¡ curaclaim sna h bhair ar fad agus cuireadh molta¡ le ch,ile don Roinn Oideachais.

D',irigh leis an gCoiste Riartha cruinni£ a fh il leis an Aire Oideachais, Peadar de Barra T.D., an 30 M rta 1977. Cuireadh meamram chuige roimh an gcruinni£ in r leagadh amach na fadhbanna a bhain le gaeloideachas ag an d leibh,al. Cuireadh tr¡ bhunfhadhb maidir le gaeloideachas ag an mbunleibh,al in i£l don Aire. Ba iad sin:

a) deontas caipit¡ochta r¢-¡seal. D',iligh an toscaireacht go dtabharfa¡ deontas caipit¡ochta n¡os airde do na gaelscoileanna ar an mbonn gur scoileanna ar leith iad agus n r leor in aon chor an œ6 in aghaidh an ph iste. D£radh go raibh ar gach p iste i ngaelscoil suim airgid a ¡oc leis an scoil in aghaidh na seachtaine n¢ ag t£s na bliana mar gheall ar na deacrachta¡ airgid a bh¡ ag na scoileanna.

b) easpa airgid chun su¡mh a cheannach. Iarradh ar an Aire an t-airgead a chur ar f il feasta chun su¡omh a cheannach do na gaelscoileanna nua. M¡n¡odh d¢ ar¡s go raibh na scoileanna seo ,ags£il ¢ na scoileanna par¢iste agus nach raibh taca¡ocht phar¢iste acu n airgead na heaglaise. Luadh na fadhbanna a bh¡ ag na scoileanna i mBr, agus i mBaile Bhlains,ir maidir le su¡mh agus c£rsa¡ c¢ir¡ochta.

c) easpa m£inteoir¡ feabhais. M¡n¡odh go raibh tromlach na ngaelscoileanna r,as£nta beag go f¢ill ¢ thaobh uimhreacha de agus nach rabhadar i dteideal cur isteach ar mh£inteoir¡ feabhais. M¡n¡odh go raibh a leith,id de sheirbh¡s ag teast il go g,ar ¢ na scoileanna agus go mbeid¡s s sta m£inteoir a roinnt idir c£pla scoil mar th£s.

Iarradh ar an Aire freisin ionad ar leith a bhun£ sa Roinn a bheadh freagrach as pl, le gaelscoileanna agus leo sin amh in.

Maidir leis na hiarbhunscoileanna, luadh ar¡s an easpa airgid a bh¡ ar na scoileanna. Luadh an gheall£int a deineadh i 1976 go gcaithf¡ œ86,000 sa bhreis ar oideachas dara leibh,al tr¡ mhe n na Gaeilge agus d£radh n r caitheadh pingin den airgead sin riamh. D£radh go raibh 9 gcinn d' A scoileanna agus 9 gcinn de B scoileanna ,irithe as m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge le blianta beaga anuas agus d£radh gurbh ¡ an ch£is go raibh an t-iomp£ sin i dtreo an Bh,arla ann n easpa airgid agus iseanna a bheith ag scoileanna chun na h bhair a mh£ineadh tr¡ Ghaeilge go h,ifeachtach. Iarradh ar an Aire an coibhneas dalta¡/m£inteora a fheabhs£ agus m¡n¡odh d¢ go raibh na scoileanna l nGhaeilge ag an dara leibh,al n¡os l£ n mar a bheadh formh¢r na scoileanna B,arla agus iarradh ar an Aire cabhr£ leo tr¡ mh£inteoir¡ breise a chead£ do na scoileanna. Luadh freisin

an easpa t,acsleabhar agus an gheall£int a tugadh i 1973 go bhfost¢fa¡ 25 duine sa bhreis le dul ag obair sa Gh£m chun an easpa sin a mhaol£. N¡or comhl¡onadh an gheall£int sin ach an oiread.

Sa bhliain 1977, tion¢ladh cruinni£ cinn bhliana na heagra¡ochta, an 19 Samhain, i gCol iste Mhuire. Th inig na ceisteanna c,anna an¡os is a luadh ar an meamram a cuireadh ar f il don Aire Oideachais, i M rta na bliana sin. Luadh gur ch¢ir 100% de chostas t¢g la scoile nua a lorg ¢n Roinn Oideachais chomh maith le costas an tsu¡mh. N¡ thugtar sonra¡ sna miontuairisc¡ faoi c, a ceapadh ar an gCoiste Riartha don bhliain 1978.

I r iteas an R£na¡, T¢m s Mac Gabhann, tugadh cuntas ar an gcruinni£ leis an Aire, m¡ M rta. Bhraith s, go raibh s, socraithe ag oifigigh na Roinne ag an gcruinni£ sin gan ligean do n¡os m¢ gaelscoileanna nua oscailt go dt¡ go mbeadh na scoileanna a bh¡ bunaithe "consolidated" i gceart. Mar sin f,in, gh,ill an tAire ar an gceist sin agus lig s, don d ghaelscoil nua i mBr, agus in Inse Ch¢r dul ar aghaidh. Luaigh an R£na¡ ar¡s an d¡om a bh¡ air n r tosa¡odh ar obair **GHAELSCOILEANNA** 20 bliain roimhe sin.

Bhuail ionadaithe ¢n gCoiste Riartha leis an Aire Oideachais nua Se n Mac Uilliam T. D., an 8 M rta 1978 ag cruinni£ stairi£il. Is ag an gcruinni£ seo a d',irigh leis an eagra¡ocht, **GAELSCOILEANNA**, na greasachta¡ t bhachtacha ,ags£la a bhaint amach do na gaelscoileanna. T an taca¡ocht bhreise seo f¢s ag na gaelscoileanna fiche bliain n¡os d,ana¡. Is iad seo a leanas na daoine a d'fhreastail ar an gcruinni£ seo thar ceann na Roinne; An tAire Oideachais, R£na¡ C£nta, Liam O Laidhin, Liam S. D ibh¡s, Pr¡omhoifigeach (P.O.) P. O Maoldomhnaigh P.O., B. O M¡odhach in, P.O. D'fhreastail na daoine seo thar cheann **GHAELSCOILEANNA**: M¡che l O Muircheartaigh, Cathaoirleach, Tom s Mac Gabhann, R£na¡, An Br. O D£bhg in, C. Mac C rthaigh, D. O Riag in, an tAth. P. Tirial. Pl,adh c£rsa¡ t,acsleabhar go mion agus socra¡odh go mbeadh dh chruinni£ sa bhliain idir **GAELSCOILEANNA** agus An G£m chun na c£rsa¡ seo a phl, agus chun eolas a mhalart£. Maidir leis na gaelscoileanna (bunleibh,al), gheall an tAire go gcuirfeadh s, na hathruithe seo i bhfeidhm:

a) go dtabharfa¡ r ta caipit¡ochta n¡os airde do na gaelscoileanna thar scoileanna eile
b) go gcuirfeadh an Roinn su¡omh ar f il saor in aisce do ghaelscoileanna tar ,is d¢ibh a chruth£ go raibh todhcha¡ in ann don scoil
c) d'¡ocfa¡ as costas ioml n tog la gaelscoile feasta
d) chuirf¡ m£inteoir sa bhreis ar f il do na gaelscoileanna.

D£irt an tAire go labharfadh s, le T. K. Whitaker, Cathaoirleach Bhord na Gaeilge, maidir le hairgead a fh il chun r£na¡ocht a chur ar f il do **GHAELSCOILEANNA** ionas go bhf,adfadh an eagra¡ocht feidhmi£ ar bhonn gairmi£il.

Ina thuairisc do chruinni£ cinn bhliana 1978, a reacht ladh i gCol iste Mhuire, i m¡ na Samhna, thagair an R£na¡ don chruinni£ leis an Aire agus do na tortha¡ a bhaineadar as an gcruinni£:

"Bh¡ toradh ar obair an eagrais thar na ceithre bliana seo caite nuair a casadh leis an Aire Oideachais, Se n Mac Uilliam, T. D., agus Ard-Oifigigh na Roinne ¡ m¡ M rta na bliana seo. Murach go raibh r bhfadhbanna pl,ite leis na hoifigigh chu¡ ar na rann¢ga ,ags£la ag r,amhchruinnithe agus b na n-oifigeach linn n¡ bheadh s, chomh h-,asca r n-,ilimh a chur i bhfeidhm ar an Aire. N¡or mhiste a r go raibh b ag an Aire Airgeadais, Seoirse O Colla, T.D., agus rinne s, n¡os ,asca d£inn ,."

Is l,ir gur th inig toradh ar chaint an Aire maidir le hairgead a fh il don eagra¡ocht ¢ Bhord na Gaeilge. Ag cruinni£ den Choiste Riartha, an 18 Bealtaine 1979, luadh go raibh cruinni£ ag ionadaithe na heagra¡ochta leis an

mBord agus gur ceada¡odh deontas de œ7,500 don eagra¡ocht don chuid eile den bhliain sin.

Eagra¡odh cruinni£ cinn bhliana na bliana 1979 ar an gCeathr£ Rua, an 24 Samhain. Bh¡ tr¡ oiread an tinrimh ann is a bh¡ blianta eile. Bh¡ ionadaithe ¢n mbunleibh,al, ¢n dara leibh,al, ¢n nGalltacht agus ¢n nGaeltacht i l thair. Cuireadh an Feidhmeannach nua a bh¡ ceaptha le cabhair an airgid ¢ Bhord na Gaeilge in aithne don slua. Conall O M¢r in ab ainm d¢.

Pl,adh an iliomad ceisteanna ag an gcruinni£ cinn bhliana seo, na cinn a bh¡ tagtha an¡os go dt¡ seo, fadhbanna le hairgead, le c¢ir¡ocht, le caighde n na dt,acsleabhar agus le saorthaisteal. T s, sp,isi£il, fach, gur th inig ceist an phain,il an¡os den ch,ad uair go poibl¡ ag an gcruinni£ seo nuair a mhol P draig Mac Fhearghusa as Tr L¡ nach mbeadh ar ghaelscoileanna m£inteoir¡ a ghlacadh ¢ na pain,il deoise mura mbeadh Gaeilge sh s£il acu. Is ceist ¡ seo a bh¡ chun teacht an¡os ar¡s agus is cinnte gur ceann de na m¢rfhadhbanna ¡ a bh¡ agus at f¢s le r,iteach ag na gaelscoileanna. Toghadh coist¡ c£ige ag an gcruinni£ insna c£ig¡ go l,ir seachas C£ige Uladh toisc daoine ¢n gc£ige sin gan a bheith i l thair.

Chuaigh an Feidhmeannach nua, Conall O M¢r in, fear ¢g ¢ theaglach l nGhaelach i mBaile Atha Cliath, a fuair a chuid oideachais ar fad tr¡ Ghaeilge agus raibh a mhuintir s ite i ngluaiseacht na Gaeilge, i mbun oibre le fonn. Ag t£s na bliana 1980 chuir s, litir amach chuig na scoileanna go l,ir le ceistneoir ag m¡ni£ d¢ibh go raibh s, ag iarraidh eolas a bhaili£ faoi na scoileanna agus na fadhbanna a bh¡ acu. Thairg s, cabhair do na scoileanna agus d£irt go raibh s, ullamh chun taisteal chucu d mbeadh g leis.

Th inig na coist¡ c£ige le ch,ile i rith na bliana sin agus pl,adh fadhbanna na scoileanna ,ags£la. Luadh ar¡s go minic an g a bh¡ le duine ar leith sa Roinn a bheith ag pl, le gaelscoileanna ionas nach mbeadh ar na scoileanna am a chur am£ ag caint le oifigigh ,ags£la nach raibh aon tuiscint acu n b acu le gaelscola¡ocht. Buna¡odh sruth Gaeilge i mbunscoil i nD£n Dealgan. Seo an ch,ad uair ar buna¡odh sruth Gaeilge ¢ buna¡odh an eagra¡ocht agus is l,ir go raibh an eagra¡ocht ag tac£ leis an iarracht seo ar an gcoinn¡oll go mbeadh neamhsple chas ag an sruth taobh istigh de cheithre bliana.

Tion¢ladh cruinni£ cinn bhliana **GHAELSCOILEANNA** i 1980 i Luimneach, an 15 Samhain. Is l,ir ¢ na r£in a cuireadh faoi bhr id chruinni£ cinn bhliana na bliana sin go raibh fadhb ag baint le cur i bhfeidhm gheall£int She in Mhic Uilliam maidir le ceannach su¡mh agus t¢g il foirgneamh do ghaelscoileanna, m.sh.:

"Toisc go bhfuil moill ollmh¢r curtha ar th¢g il foirgint¡ do scoileanna L n-Gaelacha, iarraimid ar an Aire Oideachais na geall£int¡ a tugadh maidir le scola¡ocht tr¡ Ghaeilge a chomhl¡onadh." R£n ¢ Scoil Iogn id, Gaillimh.

Is l,ir mar sin go raibh b¢thar fada si£lta ag na gaelscoileanna maidir len iad f,in a eagr£ le linn na seacht¢id¡. Thosa¡odar mar ghr£pa beag scaipthe ag t£s na seacht¢id¡. Faoin am gur th inig 1980, bh¡ eagra¡ocht r,as£nta l idir eagraithe ar bun, bh¡ feidhmeannach l naimseartha ceaptha agus oifig oscailte. Bh¡ bunt ist¡ m¢ra bainte amach do na scoileanna i bhfoirm airgid chaipitil, su¡mh agus coibhneas dalta¡/m£inteora. Bh¡ m,ad£ m¢r tagtha ar l¡on na scoileanna agus bh¡ d¢chas m£scailte i ndaoine go mb'fh,idir go n-,ireodh leo n¡ hamh in an gaeloideachas a chosaint mar a bh¡ ach ¡ a fhorbairt ar¡s chun go sroichf¡ buaic na ndaicheada¡. Bh¡, ar nd¢igh, go leor fadhbanna ag na scoileanna f,in idir th,acsleabhair, fadhbanna c¢ir¡ochta, easpa m£inteoir¡ feabhais, deacrachta¡ cumars ide leis an Roinn srl. ach bh¡ t£s curtha le hobair na hathbheochana.

Liosta na scoileanna a buna¡odh ¢ 1970 - 1980

Scoil Iogn id, Gaillimh	1971

Col iste Iosag in, Stigh Lorc n (iarbhunscoil do chail¡n¡)
1971
Scoil M¢bh¡, Glas Na¡on 1972
Scoil an tSeachtair Laoch, Baile Munna 1973
Scoil Naith¡, D£n Droma 1973
Scoil Chr¢n in, R th C£il 1975
Scoil Oilibh,ir, Baile Bhlains,ir 1975
Gaelscoil Inse Ch¢r 1977
Scoil Chualann, Br, 1977
Scoil Mhic Easmuinn, Tr L¡ 1978
Scoil Chearbhaill U¡ Dh laigh, L,im an Bhrad in 1979
Scoil Santain, Tamhlacht 1979
Gaelscoil Dh£n Dealgan (sruth) 1980
Scoil nna, An Uaimh 1980
Scoil Pobail R th Cairn (iarbhunscoil do chail¡n¡ agus do bhuachaill¡) 1980

Caibidil 3
Stair na heagra¡ochta - 1980 - 1989

Sa chaibidil seo d¡r¡tear ar stair na heagra¡ochta le linn tr,imhse m¢r f is agus forbartha. Chl£daigh obair na heagra¡ochta r,imse leathan bhair agus gn¡omha¡ochta¡. Chun , a dh,anamh n¡os ,asca don l,itheoir teacht ar eolas faoi na gn,ithe ,ags£la d'obair na heagra¡ochta le linn na tr,imhse seo, t an chaibidil roinnte ina dh leath. D¡r¡onn an ch,ad leath ar an tr,imhse idir 1980 - 1985 agus d¡r¡onn an dara leath ar an tr,imhse idir 1985 - 1990. T cinnteidil curtha in iteanna ,ags£la sa t,acs.

L idri£ agus forbairt na heagra¡ochta
Th inig forbairt as cuimse ar an eagra¡ocht **GAELSCOILEANNA** le linn na n-ocht¢id¡. Buna¡odh os cionn 40 scoil nua agus cuireadh ord agus eagar ar strucht£r na heagra¡ochta f,in. Ba thr,imhse r,as£nta corraithe ¡ sa mh,id is go raibh deacrachta¡ ann maidir le haitheantas a bhaint amach do scoileanna, ciorruithe ¢ thaobh l¡on na m£inteoir¡ i scoileanna a bh¡ ag forbairt, deacrachta¡ le c¢ras an phain,il deoise agus deacrachta¡ airgid agus acmhainn¡ ag an eagra¡ocht f,in. Deineadh go leor oibre ar ch¢ras nua p tr£nachta agus £in,ireachta a bhun£. Deineadh an bhunobair ar bhonn tomhaiste gairmi£il ach n¡or ,irigh leis an eagra¡ocht na m£inteoir¡ a thabhairt l,i ar an gceist agus theip ar an iarracht go ceann tamaill de bhlianta ina dhiaidh sin.

Tr¡d is tr¡d, nearta¡odh an ghluaiseacht go m¢r le breis scoileanna agus breis tionchair d mbarr ar an Roinn Oideachais agus ar pholaiteoir¡. N¡or ,irigh leis an eagra¡ocht dul chun cinn a dh,anamh i ngach r,imse in r bearta¡odh gn¡omh a dh,anamh ach, tharla s, sin cheal comhoibri£ ¢ eagra¡ochta¡ agus ¢ ghr£pa¡ eile agus n¡ de bharr aon easpa oibre san eagra¡ocht f,in. Bh¡ ar an eagra¡ocht cinneadh a dh,anamh i dtreo deireadh na n-ocht¢id¡ a cuid pleananna don Ghaeltacht agus an fh¡s a bh¡ aici maidir le m¢reagra¡ocht amh in do na scoileanna go l,ir sa t¡r a bh¡ ag m£ineadh tr¡ Ghaeilge a fh gaint ar leataobh, c, gur leanadh ag tabhairt c£naimh do scoileanna irithe sa Ghaeltacht.

Fosaithe agus Uachtar in na heagra¡ochta 1980 - 1985
N¡or fhan an ch,ad fhosta¡ de chuid na heagra¡ochta, Conall O M¢r in, ach bliain amh in agus faoi, Fheabhra 1981, bh¡ eagra¡ n isi£nta eile fostaithe darbh ainm d¢ Colm O D£lach in, a t¢gadh le Gaeilge i mBaile Atha Cliath agus a fuair a chuid oideachais bunscoile i Scoil Lorc n. D'fhan Colm sa phost go dt¡ 1987 agus d'fh g a chuid fuinnimh agus an obair a rinne s, le linn na tr,imhse sin rian ar an eagra¡ocht f,in agus ar l¡on na scoileanna nua a buna¡odh le linn a r,.

Ag cruinni£ le baill d'Udar s na Gaeltachta, an 26 Feabhra 1981, iarradh ar an Udar s œ25,000 a chur ar f il chun feidhmeannach a fhost£ don Ghaeltacht. Bhraith an eagra¡ocht go raibh go leor oibre ar si£l acu sna ceantair Ghaeltachta ag d¡ri£ ar fhadhbanna na scoileanna ansin, obair nach raibh idir l mha ag aon dream eile. I 1983 mar fhreagra ar an iarratas ¢ **GHAELSCOILEANNA** le haghaidh cabhair airgid ¢ Udar s na Gaeltachta, tugadh fosta¡ de chuid an Udar is ar iasacht don eagra¡ocht. P draig O Cuanach in ab ainm d¢ agus tugadh mar ch£ram d¢ scoileanna nua a bhun£ i gC£ige Mumhan. Bh¡ s, freagrach freisin as sc,im chun iarbhunscoileanna a athiomp£ ar an teagasc tr¡ Ghaeilge. Bhunaigh O Cuanach in scoileanna go leor i gC£ige Mumhan le linn a thr,imhse ar iasacht le **GAELSCOILEANNA**. D',irigh leis an eagra¡ocht r£na¡ a fhost£ don oifig don ch,ad uair i 1983. Bh¡ forbairt ag teacht de r,ir a ch,ile ar an eagra¡ocht ¢ thaobh acmhainn¡ de.

Lorg an eagra¡ocht feidhmeannach s¢isearach i 1989 le dul i mbun oibre ¢n 16 L£nasa ar chonradh bliana. Car¢il¡n N¡ Mh¢r in ab ainm di agus fosta¡odh ¡ le dul i mbun obair fhorbartha i gC£ige Mumhan.

Is Miche l O Muircheartaigh a bh¡ mar uachtar n ar **GHAELSCOILEANNA** le linn 1980. Toghadh Tom s Mac Gabhann mar uachtar n ar an eagra¡ocht i 1981 agus d'fh n s, mar uachtar n go dt¡ 1985.   Bh¡ Tom s mar R£na¡ ar an eagra¡ocht le blianta fada agus is , a bh¡ i mbun formh¢r na hoibre sular fosta¡odh an ch,ad fheidhmeannach.   Gn¡omhaire Gaeilge ab ea Tom s ar feadh blianta fada roimhe sin agus bh¡ sp,is ar leith aige in oideachas tr¡ Ghaeilge. Tuismitheoir gaelscola¡ochta ab ea , agus bh¡ s, fostaithe, mar a luadh cheana, ag Comhdh il N isi£nta na Gaeilge. D'fhan s, mar Uachtar n go dt¡ 1985 nuair a toghadh Breand n Mac Cormaic ina it.

Gn thobair na heagra¡ochta 1980 - 1985
D'eagraigh an eagra¡ocht feachtas poibl¡ochta tr¡d na me in chumars ide nuair a dhi£ltaigh an tAire Oideachais pr¡omhoide nua a cheapadh don Phobalscoil nua i gCluain Dolc in, Baile Atha Cliath - Col iste Chilliain i 1981. Tar ,is don sc,al poibl¡ocht fhorleathan a fh il ar na nuacht in, gh,ill an tAire agus ceapadh an pr¡omhoide, m¡ I£il. Scoil fh¡orth bhachtach a bh¡ inti sin sa mh,id is gurbh ¡ an ch,ad iarbhunscoil l nGhaeilge taobh amuigh den Ghaeltacht a buna¡odh faoi choimirice an Choiste Gairmoideachais.   Is faoin ch¢ras seo a buna¡odh gach iarbhunscoil l nGhaeilge ¢ shin i leith. F,ach Lgh, 84 - 86.

I dtuairisc an Fheidhmeannaigh do chruinni£ cinn bhliana 1981 l,ir¡odh sraith leathan d' fhadbhanna a bh¡ ag scoileanna ,ags£la agus an saghas cabhrach a tugadh d¢ibh.   Bh¡ cabhair   tabhairt do phobal Ghaoth Dobhair foirgneamh ceart a fh il don iarbhunscoil ansin. Bh¡ taca¡ocht   tabhairt do Scoil N isi£nta Ch£l a' Bhuachaigh, i bpar¢iste Chill na Martra, a bh¡ ag troid i gcoinne bagairt c¢nasctha le scoileanna taobh amuigh den Ghaeltacht. Bh¡ an feidhmeannach gafa chomh maith i l,irsi£ i nGaeltacht Bhaile na Finne, it a raibh an Roinn ag di£lt£ saorthaisteal a chur ar f il do ph ist¡ irithe. Cuireadh pic,ad ar na b¢ithre agus cuireadh cosc ar 64 as 70 p iste freastal ar an scoil iti£il. G,illeadh sa deireadh do na tuismitheoir¡.   Bh¡ O D£lach in gafa freisin le r,iteach L Sp¢irt do ghaelscoileanna Bhaile Atha Cliath agus le cruinnithe leis na coist¡ c£ige de chuid **GHAELSCOILEANNA**. Bh¡ cruinnithe ar si£l freisin le hUdar s na Gaeltachta. .

Lean O D£lach in air ag cabhr£ le scoileanna, sa Ghaeltacht agus lasmuigh di, agus bh¡ raon leathan fadhbanna   r,iteach. Luaigh s, go raibh fadhbanna ag an bpr¡omhoide sa Scoil N isi£nta ar an Sraith Salach agus go raibh an pr¡omhoide ag lorg cabhrach ar an eagra¡ocht. D,antar an sc,al sin a ini£chadh ar bhealach n¡os ioml ine n¡os d,ana¡ sa chaibidil seo. F,ach Lgh, 58 & 59. Leanadh de chainteanna faoi iarbhunscola¡ocht i dT¡r Chonaill agus faoi fhadhbanna saorthaistil in iteanna eile ar fud na t¡re.

Le linn na bliana 1982, leanadh de ghn thobair na heagra¡ochta.   Bh¡ fadhbanna airgid ann toisc an deontas a bheith gearrtha ag Bord na Gaeilge. Fuarthas iasacht ¢ Chomharchumann Ide chun go mbeadh ar chumas na heagra¡ochta an feidhmeannach a dh¡ol. Caitheadh go leor ama an bhliain sin ag pl, ceist na dt,acsleabhar go h irithe ag an iarbhunleibh,al. Bh¡ pl, lean£nach idir an eagra¡ocht agus Cl¢ Iar-Chonnachta le blianta maidir le ceist na dt,acsleabhar. Ceann de na fadbhanna eile a bh¡ ag cr na heagra¡ochta le blianta beaga roimhe sin n easpa m£inteoir¡ feabhais do ghaelscoileanna. Thuairisc O D£lach in i gc ip,is don Choiste Riartha i 1982 nach raibh oiread is m£inteoir feabhais amh in ag feidhmi£ in aon cheann de na gaelscoileanna. Deineadh go leor pl, freisin ar na fadhbanna a bh¡ ag na modhscoileanna i gCorcaigh, Luimneach, Baile Atha Cliath agus Gaillimh. Ar na fadhbanna a bh¡ acu sin bh¡ drochstaid na c¢ir¡ochta agus an titim ar na huimhreacha d dheasca sin agus tugadh aird ar na fadhbanna sin. Is a mhalairt d'fhadhb a bh¡ sa Ghaillimh it a raibh f¡orghanntanas sp is. Bh¡ deacrachta¡ ag na scoileanna go l,ir toisc nach raibh Boird Bhainist¡ochta acu d'ainneoin geall£int¡ na Roinne. L,ir¡odh na fadhbanna seo go soil,ir i r£n ¢n Choiste Riartha a ritheadh ag cruinni£ cinn bhliana na bliana sin 1982.

"Is trua linn gurbh iad na modhscoileanna at faoi ch£ram an Aire Oideachais, na scoileanna is measa ¢ thaobh foirgnimh, iseanna oideachas£la agus imeartha, ¢ thaobh miondeisi£ch in ar na drochfhoirgnimh at ann, go dt¢gfar na foirgint¡ at geallta le blianta anuas. Is mian linn, go h irithe tac£ le h,ileamh Choiste Tuismitheoir¡ Modhscoileanna Bhaile Atha Cliath go mbun¢far Bord Bainist¡ochta l ithreach."

M¡ Mhe n F¢mhair na bliana 1983, chuir Tom s Mac Ruair¡, Leas-R£na¡ na heagra¡ochta, dr,achtbhunreacht faoi bhr id chruinni£ den Choiste Riartha. Bh¡ s, i gceist go nd,anfa¡ cuideachta theoranta gan scairchaipiteal as an eagra¡ocht. Glacadh le leagan leasaithe den dr,achtch ip,is sin n¡os d,ana¡ mar bhunreacht na heagra¡ochta **GAELSCOILEANNA** ach, n¡or deineadh comhlacht riamh as an eagra¡ocht ar an mbonn nach raibh aon mhaoin ag an eagra¡ocht agus n¡ raibh aon fhreagracht dl¡thi£il uirthi. Braitheadh gur leor go leanfa¡ na cleachtais agus n¢sanna imeachta a bhaineann le comhlachta¡.

Luaitear fadhbanna airgid na heagra¡ochta go minic sna miontuairisc¡ ¢ 1984. Th inig Bord na Gaeilge i gcabhair uirthi ach tugadh rabhadh don Choiste Riartha go gcaithf¡ aire n¡os fearr a thabhairt do ch£rsa¡ airgeadais feasta.

Tuairisc¡odh ag t£s 1984 go raibh m,ad£ le teacht ar an ndeontas caipit¡ochta sna hiarbhunscoileanna de bharr achain¡ lean£nach ¢ **GHAELSCOILEANNA** ar an Roinn Oideachais agus an Roinn Airgeadais. M,ad£ ¢ 30% go 40% a bh¡ i gceist thar an ngn thr ta caipit¡ochta. D£radh leis na scoileanna gur lorga¡odh an t-ard£ seo mar bhealach chun cabhr£ le scoileanna na fadhbanna a bh¡ acu le saorthaisteal chuig na scoileanna a r,iteach.

Scoileanna nua bunaithe idir 1980 - 1985

Thug O D£lach n mionthuairisc ar bhun£ na scoileanna nua i nDomhnach M¡de - Baile Atha Cliath agus i gCill Dh,agl in - Co. na M¡, ag cruinni£ cinn bhliana 1981. An rud ba shuntasa¡ b'fh,idir faoin tuairisc seo n an fad a th¢g s, na scoileanna seo a bhun£. N¡ raibh cruinnithe poibl¡ i gceachtar den d cheantar go dt¡ m¡ M rta agus f¢s d',irigh leis na coist¡ bunaithe na scoileanna a oscailt Me n F¢mhair na bliana c,anna. Tugadh tuairisc fhada ar an obair a bh¡ ar si£l ag an eagra¡ocht i nGaeltacht Th¡r Chonaill freisin maidir le hiarbhunscoil l nGhaelach a bhun£ sa Ghaeltacht L ir. C, gur ceantar Gaeltachta a bh¡ ann le os cionn 40 p iste ag f g il na mbunscoileanna san it, n¡ raibh aon iarbhunoideachas tr¡ mhe n na Gaeilge ar f il ann. Is c s , seo a throid **GAELSCOILEANNA** ar feadh c£pla bliain go dt¡ gur buna¡odh an scoil. Caitheadh cuid mhaith d'am agus d'fhuinneamh na heagra¡ochta leis. Luadh i dtuairisc an fheidhmeannaigh don chruinni£ cinn bhliana 1982, an dianobair agus an stocaireacht pholaiti£il a bh¡ taobh thiar den chinneadh ar deireadh iarbhunscoil a chead£ don Ghaeltacht L ir. D'oscail an scoil Me n F¢mhair 1982. Is pointe t bhachtach , seo sa mh,id is gur ceantar Ghaeltachta a bh¡ i gceist agus gur lorg muintir na h ite cabhair ar **GHAELSCOILEANNA**.

Buna¡odh bunscoileanna nua i gCeatharlach agus i nD£n Garbh n - Co. Phort L irge, Me n F¢mhair 1982. Tugadh tuairisc ar ghn thbhunscoil i Maigh, Co. an Chl ir, a bh¡ gaelaithe ag an bpr¡omhoide thar roinnt blianta. Bh¡ cinneadh d,anta acu ar chomhairle ¢ **GHAELSCOILEANNA** iarratas a chur chuig an Roinn ag lorg aitheantais mar ghaelscoil.

Ina thuairisc don chruinni£ cinn bhliana, m¡ na Samhna 1983, thagair O D£lach in don fhorbairt a bh¡ ag teacht ar an eagra¡ocht, don ch£ig ghaelscoil nua a buna¡odh an bhliain sin i nDoire (sruth) , Caisle n an Bharraigh - Co. Mhaigh Eo, Inis - Co. an Chl ir, Eochaill - Co. Chorca¡ agus Baile an Chollaigh - Co. Chorca¡. Rinne s, tagairt freisin don iliomad fadhbanna a bhain leis an gc¢ras saorthaistil do ghaelscoileanna agus luaigh s, na cinn ar ,irigh le **GAELSCOILEANNA** iad a r,iteach agus na cinn gur theip orthu iad a r,iteach.

Leanadh de bhun£ scoileanna nua i 1984 nuair a d'oscail scoileanna sna h iteanna seo a leanas; Cill Chainnigh, Sionna - Co. an Chl ir, Baile an Easpaig - Corcaigh, Mainistir Fhear Ma¡ - Co. Chorca¡, Port L irge, Cluain Dolc in - Baile Atha Cliath, an Rinn Mh¢r - Gaillimh.

Chabhraigh an oifig le linn na bliana 1986 leis an bhfeachtas lean£nach chun pobalscoil a oscailt i nGaeltacht R th Cairn, Co. na M¡. D'oscail an scoil seo, m¡ Me n F¢mhair 1986, le 19 dalta.

Fadhbanna i Scoileanna

GAELSCOILEANNA mar idirghabh la¡

I 1983 tharla drochaighneas idir baill Bhord Bainist¡ochta cheann de na gaelscoileanna in abhanntracht Bhaile Atha Cliath. Iarradh ar **GHAELSCOILEANNA** cabhair a thabhairt don scoil na fadhbanna a r,iteach. C, nach f,idir cur s¡os beacht a thabhairt ar an aighneas sin de bharr c£rsa¡ r£ndachta, t s, suntasach gur iarradh ar **GHAELSCOILEANNA** p irt l rnach ghn¡omhach a ghlacadh i r,iteach an aighnis, mar ba l,ir go bhfaca scoileanna go raibh r¢l t bhachtach ag an eagra¡ocht mar idirghabh la¡. Bhunaigh an eagra¡ocht fochoiste chun an cheist a phl, leis an scoil agus aonta¡odh gur ch¢ir fochoiste a bhun£ le haghaidh gach scoil a mbeadh fadhbanna acu feasta. Tuairisc¡odh ag cruinni£ den Choiste Riartha, an 24 Me n F¢mhair 1983, go raibh aighneas i gceithre ghaelscoil ag an am idir tuismitheoir¡, Boird Bhainist¡ochta agus pr¡omhoid¡. Moladh go l idir go n-eagr¢fa¡ c£rsa¡ oili£na do chathaoirligh na ngaelscoileanna.

GAELSCOILEANNA agus Cumann M£inteoir¡ □ireann

Tugann O D£lach in cur s¡os an-sp,isi£il don Choiste Riartha ar chruinni£ a tharla, an 11 I£il 1984, idir Bord na Gaeilge agus Cumann M£inteoir¡ □ireann ar ar fhreastail s, f,in ar chuireadh ¢n mBord. Bhain an cruinni£ seo leis an m¡sh samh a bh¡ ar Chumann M£inteoir¡ □ireann fa Chathair na Gaillimhe. Seo ¡ an scoil a d'oscail ar deireadh sa Rinn Mh¢r toisc nach raibh an coiste in ann teacht ar shu¡omh i dT¡r Oile in mar a bh¡ beartaithe acu. L,irigh O D£lach in a mh¡sh samh ag an gcruinni£ seo gur dhein Cumann M£inteoir¡ □ireann [...]il le Bord na Gaeilge, dream nach raibh aon bhaint acu le bun£ scoileanna nua. D£irt s, go raibh s, f,in tar ,is scr¡obh chuig an gceardchumann ag tairiscint cruinnithe d¢ibh d mba mhian leo , chun na deacrachta¡ maidir le bun£ na scoile seo a phl,. Is cos£il nach bhfuair s, aon fhreagra ar an litir seo. Is l,iri£ an-l idir , an tuairisc seo ar an saghas aighnis a d'eascair agus a eascra¡onn go f¢ill in iteanna irithe a mb¡onn gaelscoileanna nua mbun£.

GAELSCOILEANNA agus an Ghaeltacht

D,anadh an-chuid pl, ag cruinnithe den Choiste Riartha le linn 1983 ar na fadbhanna a bhain le scoileanna na Gaeltachta. Ba l,ir go raibh an eagra¡ocht f¢s ag iarraidh iad f,in a lonn£ i gceart sna Gaeltachta¡ agus ag iarraidh ar na scoileannna sna ceantair sin glacadh leo mar mh¢reagra¡ocht do na scoileanna go l,ir a bh¡ ag m£ineadh tr¡ Ghaeilge. Luadh go sonrach drochstaid na Gaeilge i measc na ndalta¡ sna scoileanna Gaeltachta agus aonta¡odh gur ch¢ir iarraidh ar Udar s na Gaeltachta, An Roinn Oideachais agus Roinn na Gaeltachta teacht le ch,ile chun an fhadhb a r,iteach.

Ag cruinni£ den Fhochoiste Polasa¡ agus Plean la, an 19 L£nasa 1985, d£radh go raibh "g le soil,iri£ ar r¢l na heagra¡ochta i gcomhth,acs scoileanna na Gaeltachta." Luadh i dt,arma¡ tagartha an Fhochoiste Taighde freisin gur ch¢ir "scoileanna na Gaeltachta a mhealladh isteach san eagra¡ocht, go gcaithf¡ cabhr£ leis na scoileanna sa Ghaeltacht na haidhmeanna at ag **GAELSCOILEANNA** a bhaint amach agus gur g comhoibri£ le heagrais¡ eile Gaeltachta agus le tuismitheoir¡ Gaeltachta na haidhmeanna at ag **GAELSCOILEANNA** a bhaint amach." Bh¡ an Feidhmeanach ag pl, le bun£ na hiarbhunscoile in Inis Oirr, Arainn, a oscla¡odh i 1985 le 13 dalta. Ar iarratas ¢n Uachtar n, Breand n Mac Cormaic, buna¡odh Fochoiste Gaeltachta, m¡ L£nasa 1985. Bh¡ s, mar chusp¢ir¡ ag an bhFochoiste seo na scoileanna Gaeltachta a earc£ isteach san eagra¡ocht agus

seirbh¡s¡ taca¡ochta agus comhairle a thairiscint do na scoileanna sin.   Tugadh cuireadh do roinnt scoileanna sa Ghaeltacht i gConamara, scoileanna gurbh eol don Choiste Riartha go cinnte iad a bheith ag feidhmi£ tr¡ mhe n na Gaeilge.

Leanadh den phl, maidir le c£rsa¡ Gaeltachta i 1986 agus deineadh dr,achtphlean a leagan amach chun cabhair agus comhairle a thabhairt do scoileanna agus do thuismitheoir¡ na gceantar sin.   D£radh fach go mbeadh am agus acmhainn¡ ag teast il chun an plean sin a chur i gcr¡ch, ruda¡ nach raibh ar f il don eagra¡ocht an uair sin.   D¡r¡odh ar an nGaeltacht freisin sa Phlean Forbartha 5 bliana i 1986. D£radh ansin go nd,anfa¡ gach iarracht eagra¡ l naimseartha a fhost£ le d¡ri£ ar an nGaeltacht agus bh¡ s, i gceist go n-oscl¢fa¡ an dara hoifig sa nGaeltacht.   C, go raibh P draig O Cuanach in f¢s ar iasacht ¢n Udar s (n¡or scoir s, de bheith ag obair le **GAELSCOILEANNA** go dt¡ deireadh 1987) n¡ raibh a chuid oibre d¡rithe i nd ir¡re ar an nGaeltacht. Is i nGalltacht Ch£ige Mumhan a bh¡ s, ag obair don chuid is m¢.   Bh¡ plean thar a bheith cuimsitheach sa Phlean Forbartha 5 Bliana chun d¡ri£ ar riachtanais na m£inteoir¡ agus na dtuismitheoir¡ (iad si£d ar bheag n Gaeilge san ireamh). Is trua n r cuireadh na hacmhainn¡ ar f il riamh do **GHAELSCOILEANNA**, n¢ fi£ d'eagra¡ocht eile de bhun£s na Gaeltachta, chun an plean seo n¢ plean cos£il leis a chur i bhfeidhm.

Arda¡odh ceist faoi scoileanna sa Ghaeltacht a bh¡ ag f il deontais ¢n Roinn as a bheith ag m£ineadh tr¡ Ghaeilge, ach nach raibh gach bhar   mh£ineadh tr¡ Ghaeilge iontu. Shocraigh an Coiste Riartha go mbeadh s, cont£irteach dul isteach sa sc,al r¢-dhoimhin agus gurbh fhearr an cheist irithe sin a fh g il faoin Roinn Oideachais agus gurbh fhearr d¢ibh f,in a bheith ag iarraidh scoileanna a mhealladh ar ais chun na Gaeilge seachas a bheith ag d,anamh cigireachta orthu. Is l,ir ¢ na miontuairisc¡ den Choiste Riartha, 9 L£nasa 1986, gur theip glan ar iarrachta¡ Uinsinn Mhic Th¢mais, Cathaoirleach an Fhochoiste Gaeltachta scoileanna na Gaeltachta a mhealladh isteach san eagra¡ocht.   Motha¡odh nach raibh fonn ar thromlach na scoileanna baint a bheith acu leis an eagra¡ocht. I r iteas lom ¢ mhiontuairisc¡ an Choiste Riartha, 15 Samhain 1986, d£radh "nach bhfuil f ilte roimh **GHAELSCOILEANNA** sa Ghaeltacht. T an Ghaeltacht ag eagr£ eagrais d¢ibh f,in." Caithfear a r go raibh an dearcadh seo n¡os coitianta i measc bunscoileanna na Gaeltachta n mar a bh¡ ag an iarbhunleibh,al.

Ina thuairisc do chruinni£ cinn bhliana 1987, 3/ 4 Aibre n, thr cht an Feidhmeannach ar na hiarrachta¡ m¢ra a bh¡ d,anta le bliain anuas dul i bhfeidhm ar an nGaeltacht. Thagair s, don chruinni£ a eagra¡odh in Ost n Chois Fharraige i 1986 ag ar tugadh cuireadh do dhaoine sa Ghaeltacht a raibh sp,is acu i gc£rsa¡ oideachais freastal air. N¡or th inig m¢r n daoine chuig an gcruinni£ agus c, gur aonta¡odh go raibh g,argh   a) le comhord£ a dh,anamh ar scoileanna na Gaeltachta,   b) le staid fh¡rinneach na Gaeilge iontu a aithint agus c) le beartais leighis n¢ polasa¡ cu¡ a leagan amach." Ach c, a bh¡ chun an obair seo a dh,anamh? Ba l,ir ag an gcruinni£ sin nach raibh aon todhcha¡ do **GHAELSCOILEANNA** sa Ghaeltacht. Ba , tuairim an Uachtar in, Breand n Mac Cormaic, nach raibh na daoine a bh¡ i l thair ¢n d thaobh ag caint sa teanga ch,anna in aon chor.

Tar ,is don bhFeidhmeannach cur s¡os beacht a thabhairt ar na hiarrachta¡ a bh¡ d,anta ag **GAELSCOILEANNA** tabhairt faoi fhadhbanna na Gaeltachta, thagair s, don chabhair a bh¡ tugtha acu do thuismitheoir¡ sa Ghaeltacht a bh¡ ag iarraidh iad f,in a eagr£ agus luaigh s, P draig Firt,ir, Gaeltacht Chorca Dhuibhne, agus Brian O Baoill, Conamara. D£irt an Feidhmeannach go raibh "cruth ioma¡ochta ar an gceist i dtaobh c, a bheadh freagrach n¢ ag ceannr¢da¡ocht maidir le fadhbanna na scola¡ochta sa Ghaeltacht.....Sheas **GAELSCOILEANNA** agus an Fochoiste (Gaeltachta) ach go h irithe, ar an bprionsabal nach raibh aon ioma¡ocht i gceist ach go nd,anfaI an beart ab oiri£na¡ do ch s na Gaeltachta".

Seo na c£iseanna a thug an Feidhmeannach le doicheall a bheith romih **GHAELSCOILEANNA** sa Ghaeltacht:

1. Gur fearr a l imhse lfadh an Ghaeltacht a cuid fadhbanna f,in.

2. Nach mbeadh glacadh le heagra¡ocht at suite agus lonnaithe i mBaile Atha Cliath sa Ghaeltacht m¢ide an dearcadh n r oibrigh tada sa Ghaeltacht ariamh a bh¡ socraithe i mBaile Atha Cliath.

3. Gur fearr a chaithf¡ acmhainn¡ na Gaeltachta ar eagra¡ocht Ghaeltachta n mar a chaithf¡ iad ar eagra¡ocht n isi£nta.

4. Nach ionann, baileach, na fadhbanna at ag scoileanna na Gaeltachta agus na scoileanna l nGhaeilge trasna na t¡re c, go n-aithn¡tear go bhfuil fadhbanna com¢nta acu.

5. Nach ionann d,anamh traidisi£nta na scoileanna Gaeltachta (i.e. sagart par¢iste agus pr¡omhoide) agus d,anamh na scoileanna l nGhaeilge.

Tar ,is d¢ an staid reatha a phl,, mhol an Feidhmeannach go mbun¢fa¡ eagra¡ocht neamhsple ch don Ghaeltacht. D£irt s, go raibh na fadhbanna sa Ghaeltacht thar a bheith pr inneach agus luaigh s, na fadhbanna sa tSraith Salach agus i dTuar Mhic adaigh mar shampla. D£irt sa bhun£ chun aire cheart a thabhairt do ghn¢tha¡ na Gaeltachta. Is l,ir n r glacadh go hioml n le molta¡ an Fheidhmeannaigh i dtaobh c£rsa¡ Gaeltachta mar luaitear an Ghaeltacht ar¡s i gc ip,is a cuireadh le ch,ile i 1987 "Pr¡omhstr it,is¡ 1987 - 1990". Luaitear ar¡s sa ch ip,is sin na pleananna a bh¡ ag **GAELSCOILEANNA** go dt¡ sin maidir le scoileanna na Gaeltachta a earc£ isteach san eagra¡ocht agus fosta¡ l naimseartha a chur i mbun na gceantar sin.

Is i 1987 a buna¡odh Eagra¡ocht Scoileanna Gaeltachta, eagra¡ocht do mh£inteoir¡ agus tuismitheoir¡ na Gaeltachta. Eagra¡ocht at d¡rithe ar na fadhbanna at ag tuismitheoir¡ na Gaeltachta le r,imse leathan bhar, c£rsa¡ t,acsleabhar ina measc. F,ach Caibidil 5, Lch 121, le tuairisc a fh il ar an gcaidreamh reatha idir Eagra¡ocht Scoileanna Gaeltachta agus **GAELSCOILEANNA**.

An tSraith Salach, Co. na Gaillimhe

D'ainneoin dearcadh na Gaeltachta go ginear lta, bh¡ an oifig agus an Feidhmeannach f¢s ag pl, le scoileanna irithe sa Ghaeltacht, An tSraith Salach ina measc. Buna¡odh scoil nua sa cheantar seo i 1974 mar thoradh ar ch¢nascadh idir scoileanna sa cheantar, scoil Ghaeltachta ina measc. Bh¡ p ist¡ le teacht ¢ cheantar Ghaeltachta agus ¢ cheantar Galltachta. Is tr¡ Bh,arla don chuid is m¢ a m£ineadh an scoil nua go dt¡ 1980 nuair a ceapadh Br¡d N¡ Dhomhnaill mar phr¡omhoide. Is i nGaeilge a theagasc Br¡d agus i 1982, thosaigh feachtas le stop a chur leis an teagasc tr¡ Ghaeilge. Bail¡odh s¡ni£ch in ar an d thaobh agus bh¡ tromlach na dtuismitheoir¡ i bhf bhar m£ineadh tr¡ Bh,arla. Bhuail an Feidhmeannach le Br¡d N¡ Dh¢naill chun taca¡ocht an eagrais a l,iri£ di. Is l,ir ¢n gcomhad at ag **GAELSCOILEANNA** ar an scoil seo gur tugadh an-taca¡ocht do Bhr¡d N¡ Dhomhnaill le linn an bhagchait a eagra¡odh ina coinne sa scoil. D',irigh idir Br¡d agus an chl,ir iti£il faoi ch£rsa¡ Gaeilge san Aifreann freisin. Thr,ig na tuismitheoir¡ rang an phr¡omhoide agus tugadh cead don Bhord Bainist¡ochta an dara ch£nt¢ir a fhost£ c, nach raibh na huimhreacha sa scoil chuige sin. Bh¡ na tuismitheoir¡ in ann ansin na p ist¡ a bheadh i rang an phr¡omhoide a chur isteach chuig an m£inteoir nua. Theip glan ar ph tr£n na scoile, ar C.M. . agus ar sc,al a r,iteach. Shuigh an pr¡omhoide sa rang l,i f,in ar feadh nach m¢r 5 bliana. Glacadh leis an r£n seo ag cruinni£ cinn bhliana **GHAELSCOILEANNA** 1987:

"Go dtaca¡onn **GAELSCOILEANNA** le Br¡d N¡ Dh¢mhnaill at ag iarraidh a cearta a bhaint amach mar phr¡omhoide; go gc ineann **GAELSCOILEANNA** an chl,ir as

ucht a bhfeidhmi£ sa chor seo go h irithe tac£ le baghcat i gcoinne Bhr¡d de bharr a seasaimh i gc£rsa¡ eaglasta - nach mbaineann ar chor ar bith lena gairm mar phr¡omhoide; agus go nglaonn **GAELSCOILEANNA** ar Easpag Thuama mar ph tr£n na scoile treoir a thabhairt don Bhord Bainist¡ochta rialacha na Roinne a chomhl¡onadh."

Leanadh den taca¡ocht do Bhr¡d N¡ Dhomhnaill i 1988 agus 1989 agus ritheadh an r£n seo a leanas ag cruinni£ cinn bhliana 1989:

"Go dtaca¡onn **GAELSCOILEANNA** le Br¡d N¡ Dhomhnaill at ag iarraidh a cearta a bhaint amach mar phr¡omhoide ar an Scoil N isi£nta sa Sraith Salach, agus go n-,il¡onn an cruinni£ seo ar an Roinn Oideachais fuascailt na faidhbe a fh il l ithreach."

Ar deireadh, d£nadh an scoil i 1991, ar chinneadh an Aire Oideachais, M ire N¡ Ruairc T.D. Chuaigh formh¢r na ndalta¡ go dt¡ scoileanna an Chaiseal agus T¡r na Cille. Nuair a d£nadh an scoil bh¡ beirt leanbh tagtha isteach i rang an phr¡omhoide in Earrach na bliana sin, agus bh¡ s¡ d¢chasach go dtiocfadh a thuilleadh p ist¡ de r,ir a ch,ile. T s, sp,isi£il go bhfuil Conradh na Gaeilge ag eagr£ ranganna Gaeilge do ph ist¡ an cheantair sa bhfoirgneamh scoile i rith an tsamhraidh le c£pla bliain anuas.

Scoil Mhuire, Tuar Mhic adaigh, Co. Mhaigh Eo.
F¢gra¡odh i 1986 go raibh an scoil ch iliuil ch¢naithe do chail¡n¡ i nGaeltacht Mhaigh Eo, Col iste Mhuire, Tuar Mhic adaigh le c teacht i gcabhair ar na tuismitheoir¡ agus na m£inteoir¡. Ar deireadh thoiligh na Si£racha an foirgneamh a dh¡ol leis an gcoiste iti£il ionas go bhf,adfa¡ an scoil a choime d ar oscailt. T an scoil ag feidhmi£ go f¢ill. Bh¡ s, i gceist ag Si£racha na Tr¢caire an scoil a dh£nadh agus an foirgneamh a dh¡ol.

Obair an heagra¡ochta 1985 - 1990
Feidhmeanaigh agus Uachtar in
D'fh g an Feidhmeannach, Colm O D£lach in **GAELSCOILEANNA** , m¡ Ean ir 1988. Fosta¡odh Riarth¢ir Oifige ina it ar bhonn sealadach go dt¡ go mbeadh am ag an eagra¡ocht Feidhmeannach buan eile a cheapadh. Se n O Domhnaill ab ainm don Riarth¢ir Oifige. Thug Bord na Gaeilge fosta¡ d chuid f,in (R, O Baoill) ar iasacht do **GHAELSCOILEANNA** ¢ 11 Aibre n - Deireadh F¢mhair 1988 chun cabhr£ le bun£ scoileanna nua. Thosaigh Deirbhile Nic Craith mar Fheidhmeannach nua, an 2 L£nasa 1988. Iarscol ire de chuid Scoil Lorc n agus Col iste Iosag in ab ea Deirbhile agus t¢gadh le Gaeilge ¡.

Reacht ladh cruinni£ cinn bhliana na heagra¡ochta, an 18 Bealtaine, 1985. Toghadh Breand n Mac Cormaic mar Uachtar n don ch,ad uair, fear a a bh¡ chun athruithe m¢ra a chur i bhfeidhm ar an eagra¡ocht sna blianta ina dhiaidh sin. Rugadh agus t¢gadh Breand n Mac Cormaic i Learpholl i Sasana. Fuair s, a chuid oideachais ollscoile i gCol iste na Tr¡on¢ide, Baile Atha Cliath, it a chuir s, sp,is sa Ghaeilge. D'fhoghlaim s, an Ghaeilge de r,ir a ch,ile, th¢g s, a chlann tr¡ Ghaeilge agus bh¡ s, bainteach le bun£ na c,ad gaelscoile i dTamhlacht, Scoil Santain. Is l,ir ag l,amh miontuairisc¡ na gcruinnithe a bh¡ idir ag Coiste Riartha **GHAELSCOILEANNA** sna blianta idir 1981 agus 1985 go raibh pianta f is agus easpa airgid ag cur as go m¢r don eagra¡ocht. Chomh maith leis sin ba l,ir go raibh b nach beag ag oifigigh an Choiste lena raibh ag tarl£ sa Ghaeltacht. C, go raibh t bhacht le scola¡ocht sa Ghaeltacht sa tr,imhse seo sular buna¡odh Eagras na Scoileanna Gaeltachta, ba l,ir anois go raibh g le strucht£ir nua le d,ile il leis an bhf s m¢r a bh¡ tagtha ar l¡on na scoileanna l n-Ghaeilge agus ar na deacrachta¡ a d'eascair as an bhf s sin.

Mar a luadh cheana bh¡othas ag ullmh£ bunreachta don eagra¡ocht agus bh¡ s, anois ar bh,al a bheith scr¡ofa i 1985 nuair a ceapadh Breand n Mac Cormaic mar uachtar n ar an eagra¡ocht. Ba l,ir ¢ na molta¡ a bh¡ sa bhunreacht go raibh g le fochoist¡ eile le dul i ngleic leis an iliomad fadhbh a bh¡ tar ,is teacht

chun cinn, le plean il go fadt,armach agus br£ polaiti£il. Is l,ir go raibh an st¡l bainist¡ochta a bh¡ ag Mac Cormaic agus na molta¡ nua ag teacht go deas le ch,ile, rud a d'fh g gur cuireadh eagar, ord agus treo eile ar fad ar obair **GHAELSCOILEANNA** sna blianta idir 1985 - 1998.   Bh¡ an Bunreacht leagtha amach i bhfoirm meabhr in agus airteagal comhlachtais. N¡or cl ra¡odh an eagra¡ocht riamh le hOifig na gCuideachta¡ agus is eagra¡ocht dheonach gan aon st das dl¡thi£il ¡ **GAELSCOILEANNA** go f¢ill.

Is l,ir ¢ mhiontuairisc¡ na gcruinnithe i 1985 go raibh cuma n¡os gairmi£la agus n¡os ,ifeachta¡ ag teacht ar an eagra¡ocht ¢ thaobh leagan amach cruinnithe agus n¢sanna imeachta de. T gear in i gcuid de na miontuairisc¡ faoi easpa c£raim i dtaobh na nithe seo agus ba l,ir gur tugadh treoir l idir d'oifigigh na heagra¡ochta gur g go mbeadh gach cinneadh pl,ite agus aontaithe ag an gCoiste Riartha sula bhf,adfa¡ , a chur i bhfeidhm.

Is , Uinseann Mac Th¢mais as Gaillimh a ceapadh mar Uachtar n don bhliain 1987/ 88. Muiris O Coile in a bh¡ mar LeasUachtar n agus is iad seo a leanas na daoine eile a ceapadh ar an gCoiste Riartha:
M ire U¡ Ain¡n - R£na¡ Oinigh, Breand n Mac Cormaic - Leas-R£na¡ Oinigh, M¡che l O Braon in - Cisteoir, Muireann N¡ Threasaigh, Ron n Mac an Bhaird, An Br. O N,ill, Niall O Murchadha, An tSr. Caitr¡ona N¡ Ghadhra, Treasa N¡ Eachthighearnn, Se n Mac Math£na, Br¡d U¡ Sh¡och in, An Dr. D¢nall O Baoill agus Helmi Saidl,ar.

Deinadh Breand n a athcheapadh mar Uachtar n ag cruinni£ cinn bhliana 1988 agus d'fhan s, mar Uachtar n go dt¡ 1990 nuair a ceapadh an Dr. D¢nall O Baoill mar Uachtar n ina it.   Is iad seo a leanas na hoifigigh eile a toghadh, Uinseann Mac Th¢mais - Leas-Uachtar n, Tom s Mac Ruair¡ - R£na¡, Miche l O Braon in - Leas-R£na¡, D¢nall O Baoill - Cisteoir.

Gn thobair na heagra¡ochta 1985 - 1990
Na fochoist¡
I 1985 faoi uachtar ntacht Mhic Chormaic cuireadh strucht£r ceart ar fhochoist¡ na heagra¡ochta. Socra¡odh an bhallra¡ocht agus leagadh amach t,arma¡ tagartha soil,ire agus dochta. Socra¡odh go mbeadh Fochoiste Polasa¡ agus Plean la ann a bheadh freagrach as pleananna oibre na heagra¡ochta, seirbh¡s¡ oili£na, strucht£r p tr£nachta a phlean il, taighde, c£rsa¡ Gaeltachta, £in,ireacht na scoileanna agus c¢nascadh idir scoileanna.   Is l,ir ¢ mhiontuairisc¡ an Choiste Riartha go raibh athr£ ag teacht ar an m,id oibre a bh¡ ar s¡ul ag an eagra¡ocht ar an talamh sa Ghaeltacht. T gach seans gur tharla an t-athr£ b,ime seo de bharr athruithe pearsanra ar an gCoiste Riartha f,in. Is cinnte go raibh an-cheangal agus an sp,is ag an iar-R£na¡ agus Iar-Uachtar n Tom s Mac Gabhann, i gc£rsa¡ Gaeltachta agus, mar a luadh cheana, cuireadh cuid mhaith d' fhuinneamh agus d'am na heagra¡ochta isteach ag pl, le scoileanna Gaeltachta i dT¡r Chonaill sna seacht¢id¡ agus i dtosach na n-ocht¢id¡.
Buna¡odh Fochoiste Airgeadais le bheith freagrach as breis airgid a bhaili£ don eagra¡ocht tr¡ sc,imeanna ,ags£la agus tr¡ theagmh il le forais agus le comhlachta¡ m¢ra. Buna¡odh Fochoiste OiIi£na le d¡ri£ ar riachtanais oili£na na mBord Bainist¡ochta agus Nuachtlitir a fhoilsi£. Bh¡ an Fochoiste Taighde le tabhairt faoi dhoicim,id oideachais ¢ eagrais eile a scr£d£ agus molta¡ a chur faoi bhr id an Choiste Riartha ina leith. Buna¡odh Fochoiste T,acsleabhair agus Fochoiste na n-Iarbhunscoileanna le d¡ri£ ar riachtanais an dara leibh,al. Eagra¡odh cruinnithe den Choiste Riartha ar bhonn i bhfad n¡os rialta n mar a bh¡ ag tarl£ go dt¡ sin. Is l,ir ¢ na miontuairisc¡ don bhliain sin gur caitheadh an t-uaf s ama ag pl, c£rsa¡ airgid agus go raibh an eagra¡ocht i s inn sheasta cheal airgid. Deontas de œ31,000 a bh¡ ag an eagra¡ocht i 1984 ach arda¡odh , sin go œ42,000 i 1985.   Bh¡ P draig O Cuanach in f¢s ar iasacht don eagra¡ocht ¢ Udar s na Gaeltachta a bh¡ ag ¡oc ar an ioml n as a thuarastal agus as a chuid costais taistil.

Chuir an Fochoiste Airgeadais pl,ch ip,is faoi bhr id an Choiste Riartha, an 30 L£nasa 1985, inar moladh d¢ibh Fond£ireacht N isi£nta a bhun£ chun airgead a bhaili£ don eagra¡ocht. Moladh ann go rachfa¡ i dteagmh il le Gaeil i Meirice agus le comhlachta¡ m¢ra anseo agus thar lear a mbeadh sp,is acu a bheith ceangailte le hoideachas tr¡ mhe n na Gaeilge. Fond£ireacht a bheadh neamhspl,ach ar Choiste Riartha **GHAELSCOILEANNA** a bh¡ i gceist ach leis an ionada¡ocht chu¡ ¢n gCoiste Riartha air.

Buna¡odh Comhairle N isi£nta na dTuismitheoir¡ i 1985 agus tugadh cuireadh do Choiste Riartha **GHAELSCOILEANNA** beirt a ainmni£ ar an gComhairle N isi£nta (bunbhrainse) agus (iarbhunbhrainse). Iarradh orthu a chinnti£ go dtiocfadh duine amh in den bheirt ¢ na scoileanna Gaeltachta ag an d leibh,al.

Is i m¡ Aibre in 1986 a foils¡odh iris na heagra¡ochta don ch,ad uair. Foils¡tear ¡ go f¢ill dh uair sa bhliain agus tugtar deis do mh£inteoir¡, do bhaill na mBord Bainist¡ochta agus do thuismitheoir¡ tuairisc¡, tuairim¡ n¢ molta¡ a scr¡obh di.
Is l,ir ¢ na miontuairisc¡ a th inig ¢n Choiste Riartha agus ¢ na fochoist¡ ,ags£la go raibh an-eagar agus slacht ag teacht ar obair na heagra¡ochta de r,ir a ch,ile. Cuireadh plean c£ig bliana don eagra¡ocht i gcl¢ agus leagadh amach strucht£r na heagra¡ochta go beacht, le b,im ar na l¡nte cumars ide (f,ach Aguis¡n 4). Bh¡ an obair maidir le bun£ scoileanna nua faoi l n seoil freisin agus bh¡ P draig O Cuanach in f¢s i mbun oibre i gC£ige Mumhan.

Tosa¡odh ar roinnt oibre chun na gaelscoileanna, go h irithe iad sin i mBaile Atha Cliath, a thabhairt le ch,ile ar bheala¡ ,ags£la. Eagra¡odh turais go Funderland agus laethanta sp¢irt idir na scoileanna. Cuireadh oifig na heagra¡ochta i mbun searmanas com¢nta c¢ineartaithe a eagr£ idir na scoileanna i mBaile Atha Cliath ionas go mbeadh searmanais i nGaeilge ag na scoileanna.

Cuireadh t£s i 1985 agus 1986 le roinnt Coist¡ R,igi£nda, ach an ceann a bh¡ ag feidhmi£ don chuid is m¢, a bhu¡ochas sin do Ph draig O Cuanach in, n an ceann i ndeisceart na t¡re i gC£ige Mumhan.

GAELSCOILEANNA agus An Crannchur N isi£nta
Lean obair na heagra¡ochta ar aghaidh go maith i 1987. Eagra¡odh c£rsa¡ ar "Agallaimh Roghnachais" do Bhoird Bhainist¡ochta agus ceann ar "L,amh agus Scr¡obh - Gaeilge n¢ B,arla" do na m£inteoir¡. F¢gra¡odh i 1987 go gcuirf¡ œ150,000 as f ltas an Chrannchuir N isi£nta ar f il don oideachas l nGhaeilge, ach n¡ raibh s, socraithe conas go d¡reach a chaithf¡ an t-airgead. Chuir **GAELSCOILEANNA** plean cuimsitheach le ch,ile do Roinn na Gaeltachta agus d'iarr siad ar an Roinn an t-airgead a thabhairt don eagra¡ocht ionas go bhf,adfa¡ ¡ a fhorbairt i gceart. Bh¡ an plean bunaithe ar ch£rsa¡ oili£na do na Boird Bhainist¡ochta, l mhleabhar do na Boird, tri£r eagra¡ a fhost£ le dul i mbun c¢ras ceart coist¡ r,igi£nda a bhun£ chun tac£ le scoileanna ag an leibh,al iti£¡l, meitheal oibre a chur le ch,ile le dul ag obair ar cheist na dt,acsleabhar (ceann de na clocha ba mh¢ ar ph idr¡n **GHAELSCOILEANNA** ¢ buna¡odh an eagra¡ocht) agus an Fhond£ireacht Airgid a bhun£ le dul i mbun baili£ch in airgid i gceart go fadtr,imhseach. An Foras um Oideachas tr¡ Ghaeilge ab ainm don bhforas sin. T tagairt¡ iomad£la don iarratas seo agus don mhoill a cuireadh ar chinneadh a dh,anamh ina leith i miontuairisc¡ an Choiste Riartha ¢ 1987, '88, '89. Ritheadh an r£n seo ag cruinni£ cinn bhliana 1990:

"Go gc ineann Cruinni£ Cinnbhliana **GHAELSCOILEANNA** an mhoill at chur ag an rialtas ar dh ileadh an œ150,000 a gealladh ¢ airgead an Chrannchuir don scola¡ocht l nGhaeilge, agus go n-,il¡onn an cruinni£ seo ar Aire na Gaeltachta a fh¢gairt l ithreach conas mar a bheidh agus cathain a bheidh an t-airgead seo dh ileadh agus ¡oc."

Cuireadh gach saghas br£ ar pholaiteoir¡, ar an Roinn Oideachais agus ar Roinn na Gaeltachta. D'fh¢gair Pat the Cope O Gallch¢ir, Aire St it i Roinn na

Gaeltachta, m¡ Dheireadh F¢mhair 1989, go gcuirfi œ25,000 ar f il do **GHAELSCOILEANNA** as an œ150,000 agus go gcaithf¡ an chuid eile ar sc,im a bh¡ beartaithe ag an Roinn Oideachais chun cabhr£ le scoileanna ar leith. Ag deireadh na bliana 1989, scaipeadh an chuid eile den airgead i measc na scoileanna f,in, rud a thug cabhair ghearrthr,imhseach d¢ibh. Bheadh leas fadthr,imhseach n¡os fearr bainte as d gcead¢fa¡ don eagra¡ocht an fhorbairt cheart a dh,anamh ionas go bhf,adfa¡ cabhair lean£nach a chur ar f il do scoileanna ar bhonn an iarratais a bh¡ curtha acu chuig an Roinn.

D'eascair go leor fadhbanna do na gaelscoileanna i 1987, as imlitir nua (imlitir 20/ 87) chuir an Roinn Oideachais amach lenar athra¡odh na rialacha maidir le ceapach n m£inteoir¡ nua. Dhein na rialacha nua i bhfad n¡os deacra , do scoileanna a bh¡ f¢s ag forbairt i) na huimhreacha a bh¡ n- ,ileamh a shroichint ii) m£inteoir¡ a cheapadh. Bh¡ tuairim is 30 scoil th¡os leis na rialacha nua an bhliain sin agus chaith an Feidhmeannach go leor ama ag bualadh leis an Roinn, leis an gceardchumann agus le Comhairle N isi£nta na dTuismitheoir¡. Thug **GAELSCOILEANNA** comhairle do na scoileanna a bh¡ i gceist maidir le conas feachtas poibl¡ochta a eagr£ d'fhonn br£ a chur ar an Roinn a m£inteoir/ m£inteoir¡ a choime d sa scoil.

Lorg an Chomhairle Athbhreithnithe don Churaclam Bunscoile aighneacht ¢ **GHAELSCOILEANNA**, an 2 Deireadh F¢mhair 1987. Cuireadh aighneacht chucu, m¡ Ean ir 1988. D¡r¡odh ar an ng,argh a bh¡ le: t,acsanna agus iseanna teagaisc, seirbh¡s¡ m£inteoireachta feabhais, seirbh¡s¡ siceola¡ochta, spriocanna r,ad£la a bheith leagtha s¡os do scoileanna l nGhaeilge maidir le labhairt agus scr¡obh na Gaeilge, curaclam ar leith do na scoileanna l nGhaeilge ach go h irithe maidir leis an nGaeilge f,in agus c¢ras ceart meas£naithe do na scoileanna. Cuireadh d¡om na heagra¡ochta in i£l don Chomhairle nach raibh ionada¡ocht ag **GAELSCOILEANNA** uirthi.

"Is d¢igh linne sna scoileanna l nGhaeilge gur deacair d£inn m¢r n ,ifeachta a bheith againn ar a bhfuil/ mbeidh ar si£l ag an Chomhairle Athbhreithnithe nuair nach bhfuil ionada¡ocht d laghad againn ar an Chomhairle n¢ ar aon choiste a bhaineann l,i."

Is l,ir ¢ na tuairisc¡ ¢ na fochoist¡ do chruinni£ cinn bhliana 1988 go raibh an bheocht ar fad san eagra¡ocht agus go raibh r,imse leathan oibre faoi ch£ram na bhfochoist¡. Bh¡ tionscnamh m¢r idir l mha ag an bhfochoiste Taighde agus Eolais. Is , sin go raibh s, i gceist acu l mhleabhar a ullmh£ do na Boird Bhainist¡ochta ina mbeadh rialacha uile na Roinne Oideachais, rud nach raibh ar f il i mB,arla. Buna¡odh ceann de na fochoist¡ r,igi£nda is l idre a bh¡ riamh ag an eagra¡ocht i 1987, is , sin an Fochoiste Thuamhuamhan, agus ina thuairisc si£d don chruinni£ cinn bhliana 1988, tugadh cur s¡os ar an obair go l,ir a bh¡ d,anta acu ach go h irithe an taca¡ocht mh¢r a thug siad don scoil ar an gCnoc Theas. Is cinnte nach mbeadh an scoil sin oscailte go f¢ill ach amh in an chabhair airgid, agus an chomhairle a bh¡ faighte acu ¢ Fhochoiste Thuamhumhan. Bh¡ fochoist¡ eile ag feidhmi£ i gCorcaigh, sna D,ise, i gConnachta agus i gCiarra¡.

Cuireadh An Foras um Oideachas tr¡ Ghaeilge ar bun go hoifigi£il i 1988 le Bunreacht ceart ar glacadh leis ag cruinni£ den Choiste Riartha i m¡ na Samhna 1988. N¡l s, i gceist sa tr chtas seo cuntas a thabhairt ar stair an Fhorais seo at neamhsple ch go hioml n ar **GHAELSCOILEANNA**, ach luafar , ¢ am go ham toisc , a bheith d¡rithe go hioml n ar airgead a bhaili£ don eagra¡ocht.

C, go raibh deacrachta¡ maidir le c£rsa¡ c¢ir¡ochta ina cn mh spairne ag **GAELSCOILEANNA** le blianta ach go h irithe ¢ tosa¡odh ag bun£ go leor scoileanna nua, is beag dul chun cinn a bh¡ d,anta maidir le su¡omh agus foirgneamh buan a fh il do na scoileanna go l,ir a bh¡ bunaithe. Is in olcas a bh¡ an sc,al ag dul in aghaidh na bliana de r,ir mar a bh¡ breis scoileanna nua mbun£ gach bliain. I gc ip,is "Fadhbanna Reatha na Scoileanna L nGhaeilge", a chuir an

Feidhmeannach ar f il don Choiste Riartha i 1989, cuirtear s¡os go beacht ar fhadbanna c¢ir¡ochta na scoileanna. Ina tuairisc don Choiste Riartha, 9 Feabhra 1989, deireann an Feidhmeannach go bhfuil aitheantas sealadach bronnta anois ar an ngaelscoil ar an gCnoc Theas.

Leasa¡odh an Bunreacht ag cruinni£ cinn bhliana 1989 le go bhf,adfa¡ oifigeach caidrimh phoibl¡ a cheapadh ar Choiste na nOifigeach.

Chuir an Feidhmeannach cl r oibre faoi bhr id an Choiste Riartha, an 20 Bealtaine 1989. I measc na ruda¡ a luadh bh¡, scoileanna nua a bhun£, fochoist¡ r,igi£nda a fhorbairt agus a bhuan£, cumars id inmhe nach san eagra¡ocht a fheabhs£, caidreamh poibl¡ na heagra¡ochta a fheabhs£, lean£int de sheirbh¡s¡ taca¡ochta do na m£inteoir¡ agus do na Boird Bhainist¡ochta,lean£int leis na comhr it¡ maidir leis an bhFond£ireacht N isi£nta P tr£nachta agus Uin,ireachta, tac£ leis an bhForas um Oideachas tr¡ Ghaeilge, pl, rialta a dh,anamh leis an Roinn Oideachais faoi ch£rsa¡ c¢ir¡ochta, c£rsa¡ pain,il agus m£ineadh teangacha iasachta sa bhunscoil. Aonta¡odh freisin go raibh s, thar a bheith t bhachtach seasamh n isi£nta a bhaint amach don eagra¡ocht mar eagra¡ocht oideachais agus chuige sin gur g p irt ghn¡omhach a ghlacadh i nd¡osp¢ireachta¡ poibl¡ ar mh¢rcheisteanna oideachais. N¡ raibh aon tagairt don bhFochoiste Gaeltachta agus is l,ir go raibh cinneadh t¢gtha ag an eagra¡ocht n rbh aon ghn¢ d¢ibh a thuilleadh ar aon bhonn gn¡omhach c£rsa¡ sa Ghaeltacht ag an mbunleibh,al ¢ tharla go raibh Eagra¡ocht Scoileanna Gaeltachta bunaithe faoin am sin. I miontuairisc¡ an Choiste Riartha ¢n 17 Meitheamh 1989, taga¡tear d'iarratas ¢ scoil n isi£nta i L¢thar, at sa Ghaeltacht oifigi£il, agus moladh scr¡obh chuig an scoil agus a r leo dul i dteagmh il le hEagra¡ocht Scoileanna Gaeltachta c, gur cinneadh deontas beag a thabhairt d¢ibh chun cabhr£ leo aitheantas a bhaint amach.

Fuair an eagra¡ocht deontas ¢ Bhanc na h ireann i
go gcaithf¡ an t-airgead ar an L mhleabhar do na Boird Bhainist¡ochta (a bh¡ beartaithe ¢ phlean Forbartha 1987) a chur i gcl¢. Bh¡ Cathal O Luain, Cathaoirleach an Fhochoiste Oili£na agus ana Mac ba, Cl iste Ph draig, ag obair ar an l mhleabhar faoin am seo. Foils¡odh an l mhleabhar sin i 1992.

Scoileanna nua a buna¡odh idir 1985 - 1990
Oscla¡odh gaelscoileanna sna h iteanna seo a leanas i 1985: An Tr Mh¢r - Co. Phort L irge, D£bhglas - Corcaigh, Carraig U¡ Laighean - Corcaigh, Caisle n Nua Thiar - Co. Luimnigh, Maigh Eala - Co. Chorca¡, Tamhlacht - Baile Atha Cliath, Domhnach Seachlainn - Co. na M¡.

Fadhbanna aitheantais do scoileanna nua 1986
Bh¡ go leor fadhbanna maidir le haitheantas a bhaint amach ¢n Roinn do na hiarratais ar fad ar ghaelscoileanna nua do 1986. Is iad na scoileanna nua a buna¡odh i 1986 n Port Mearn¢g - Co. Atha Cliath, Cill Choca - Co. Chill Dara, C¢bh - Co. Chorca¡, Machain - Co. Chorca¡, An Cnoc Theas - Co. Luimnigh, Cnoc an Aonaigh - Co. Chorca¡, agus Muineach n.

Bh¡ iarrachta¡ nd,anamh freisin i mBaile Mhic Craith i dTamhlacht an tr¡£ gaelscoil a oscailt sa cheantar sin. Theip ar an iarracht toisc nach raibh an Roinn s sta aitheantas a thabhairt don scoil. Oscla¡odh aonad i mBaile Mhic Craith le m£inteoir ¢ Scoil Santain ach tugadh treoir do na tuismitheoir¡ na p ist¡ a sheoladh chuig Scoil Santain agus tugadh treoir don mh£inteoir dul ar ais chuig Scoil Santain freisin agus tharla sin. Theip ar iarracht freisin i gCaisle n an Treoigh, Luimneach.

N¡or tugadh aitheantas do na scoileanna i Machain, ar an gCnoc Theas n¢ ar Chnoc an Aonaigh toisc go nd£radh leis na tuismitheoir¡ go bhf,adfaid¡s na p ist¡ a chur chuig na modhscoileanna i Luimneach agus i gCorcaigh. Is tr¡ cheantar f¡orbhochta at i gceist anseo agus gearradh pion¢s an-mh¢r ar na tuismitheoir¡ a raibh oideachas tr¡ mhe n na Gaeilge ag teast il uathu ina

gceantar f,in. Coime dadh na scoileanna seo ar oscailt go neamhoifigi£il don scoilbhliain 1986/ 87.

Caitheadh go leor d'fhuinneamh na heagra¡ochta ¢ Mhe n F¢mhair go dt¡ deireadh na bliana 1986, ar chabhr£ leis na tr¡ scoil neamhoifigi£la i Machain, Cnoc an Aonaigh agus An Cnoc Theas. C, go raibh cruinnithe ag na hoifigigh le st tseirbh¡sigh sa Roinn Oideachais faoi ch s na scoileanna sin, n¡or ,irigh leo dul i bhfeidhm ar an Roinn agus n¡or tugadh aitheantas do na scoileanna. L,igh S,amas de Br£n, Seanad¢ir,   achain¡ na dtuismitheoir¡ ¢ Mhachain amach sa D il an 16 Nollaig 1986:

"We the parents of Gaelscoil earnestly appeal for help and support.........We organised a gaelscoil in this expanding working class area in Cork. We obtained a suitable premises and we even made our own furniture only to be refused by the Department of Education. The excuse given... is that the children could go to the Model School in Cork City. The distance between Ring Mahon and the Model School is one and three quarter miles. Last year the Department had no difficulty in approving a new all-Irish school in the middle class area of Douglas which is one and three quarter miles from the model school..... We have made tremendous and heroic sacrifices to keep the school open. We feel we are entitled to sympathy. We believe we are fighting for a most important principle, the right of Irish children of all classes and creeds to Irish medium education in their own area."

Leanadh leis an bhfeachtas baili£ch in airgid agus thuairisc an Feidhmeannach go raibh tuismitheoir¡ an d scoil i gCorcaigh f¡orl idir go f¢ill agus go raibh tinreamh maith ag freastal ar na scoileanna i gc¢na¡. N¡ hamhlaidh a bh¡ an sc,al i Luimneach, it a raibh na huimhreacha tite go 12 agus bh¡ s, deacair na tuismitheoir¡ a spreagadh. Thuairisc P draig O Cuanach in ina thuairisc don Choiste Riartha do mh¡ Feabhra 1987 gurb , an pr¡omhch£ram a bh¡ air ag an am sin n aire a thabhairt don d scoil i gCorcaigh. Bh¡ s, gafa go m¢r leis an sc,al a choime d os comhair an phobail agus le sc,imeanna baili£ch in airgid. Bh¡ cabhair ag teacht ¢ Chonradh na Gaeilge a bh¡ tar ,is achain¡ n isi£nta a dh,anamh ar son na scoileanna gan aitheantas. D',irigh leo roinnt mhaith airgid a bhaili£ agus d ileadh , sin ar na scoileanna.

Tar ,is sraith cruinnithe, ina measc cruinni£ idir **GAELSCOILEANNA** agus R£na¡ agus Leas-R£na¡ na Roinne, 1 I£il 1987, agus cruinni£ idir **GAELSCOILEANNA** agus an tAire Oideachais M ire U¡ Ruairc, an 19 Bealtaine 1987, fuair an oifig glaoch ¢ oifig an Aire, an 23 I£il, ag r go mbeadh aitheantas ag an d scoil i gCorcaigh agus go dtabharfa¡ aitheantas don Chnoc Theas a luaithe is a bh¡ 20 dalta in irithe ar na rolla¡ acu agus c¢ir¡ocht inghlactha ag an Roinn faighte acu.

Rialacha nua maidir le bun£ gaelscoile
Chuir an Roinn Oideachais litir chuig **GAELSCOILEANNA** i 1987 ag r gur g do scoileanna nua ar a laghad 20 p iste n r fhreastail ar scoil cheana a bheith acu sula dtabharfa¡ aitheantas don scoil.   Go dt¡ sin is 20 p iste ar a laghad a bh¡ i gceist agus glacadh le p ist¡ i ranganna n¡os sinseara¡ n na¡on in mh¢ra. N¡or cuireadh an riail seo riamh i bhfeidhm do scoileanna ilchreidmheacha agus rinne **GAELSCOILEANNA** gear n l idir leis an Roinn ar bhonn lean£nach faoin cheist sin. Mh¡nigh an Roinn go raibh orthu soil,iri£ a dh,anamh ar na rialacha i bhfianaise an m,id a tharla maidir leis na hiarratais ar aitheantas do scoileanna i 1986:

"I l thair na consp¢ide a bhain leis na hiarratais ar bhunscoileanna l n-Ghaeilge i 1986, n¡ miste soil,iri£ a dh,anamh ar ghn,ithe den n¢s imeachta faoina mbuna¡tear scoileanna d leith,id.............Go mbeidh l¡on p ist¡ nach l£ n 20 ag freastal ¢ th£s agus go mbeidh forbairt n¡os r,as£nta i nd n don scoil. Tharla uaireanta go raibh i bhfad n¡os l£ n 20 dalta sa scoil l a oscailte. M s mar sin don sc,al in aon ch s feasta, n¡ bheidh tuarastal

in¡octha ag an Roinn leis an oide ach ¢n d ta a mbeidh an l¡on cu¡ p ist¡ ag freastal go rialta."

Chuir an riail nua seo isteach go m¢r ar na gaelscoileanna ar an gCnoc Theas agus in Oile n Chiarra¡. Faoi Ean ir 1988, bh¡ os cionn 20 dalta sa d scoil ach ba na¡on in mh¢ra cuid de na p ist¡ sin agus n¡ raibh an Roinn s sta na scoileanna a aithint. Lean **GAELSCOILEANNA** leis an bhfeachtas chun aitheantas a fh il d¢ibh agus leanadh freisin den achain¡ n isi£nta airgid. Ina thuairisc do chruinni£ cinn bhliana 1988, 29/30 Aibre n, rinne an an Riarth¢ir, Se n O Domhnaill, tagairt do chruinni£ a bh¡ ag an eagra¡ocht leis an Aire Oideachais tamall gairid roimhe sin agus luaigh s, go rabhadar d¢chasach go mbeadh aitheantas ag an gCnoc Theas i m¡ Mhe n F¢mhair agus ag Oile n Chiarra¡ roimhe sin. Tugadh an t-aitheantas do Oile n Chiarra¡ go gairid ina dhiaidh sin (22 I£il 1988) ach n¡ gh,illfeadh an Roinn ar cheist an Chnoic Theas. I miontuairisc¡ ar chruinni£ idir **GAELSCOILEANNA** agus Tom s O Laocha (Leas-R£na¡ na Roinne) tugadh cur s¡os ar dhearcadh na Roinne ar an gceist:

"Maidir le Cnoc Theas n¡ bhogfadh s,. Caithfidh siad 20 p iste a fh il n r fhreastal ar scoil cheana. Nuair a rinneamar gear n maidir leis an riail nua seo d£irt s, nach raibh an Roinn ag cur rialacha eile i bhfeidhm ar n¢s an riail a deireann go gcaithfidh na p ist¡ a bheith ag labhairt Gaeilge sa bhaile ar dt£s. D£irt s, go raibh Coiste Liaison idir an Roinn agus Bord na Gaeilge maidir leis na rialacha bunaithe seo."

Bh¡ an r iteas deireannach sp,isi£il sa mh,id is gur l,ir nach raibh an Roinn s sta **GAELSCOILEANNA** a aithint mar dhream go labharfa¡ leo faoi rialacha bunaithe ghaelscoileanna nua. Bh¡ Coiste Liaison ag feidhmi£ idir Bord na Gaeilge agus an Roinn Oideachais le c£pla bliain roimhe sin.   N¡ raibh **GAELSCOILEANNA** riamh s sta go dtiocfadh cinnt¡ na Roinne chucu tr¡d an gCoiste Liaison seo. Theastaigh uathu an cead a bheith acu a bheith ag pl, go d¡reach leis an Roinn gan dul tr¡ Bhord na Gaeilge n¢ Coiste Liaison. D,antar tagairt don phointe seo ar¡s i gCaibidil 5, Lch. 131..   Bh¡ cruinni£ idir **GAELSCOILEANNA** agus an tAire Oideachais, M ire U¡ Ruairc T.D., an 2 Samhain 1988. Bh¡ 28 p iste i nGaelscoil an Chnoic Theas ag an bpointe sin. Bh¡ an Roinn s sta go raibh 18 de na p ist¡ in irithe ¢ thaobh na Roinne de. D£radh go dtabharfa¡ aitheantas don scoil nuair a bheadh beirt eile in irithe ar na rolla¡. D£irt an tAire go gcaithf¡ an riail nua seo a chur i bhfeidhm go docht toisc go raibh titim ar na huimhreacha sna bunscoileanna.

Scoileanna nua do 1987

Seo a leanas liosta de na h iteanna in r oscla¡odh scoileanna nua i Me n F¢mhair 1987: B¢thar na bhF l - B,al Feirste Thiar, T¡r an I£ir - Baile Atha Cliath, agus Oile n Chiarra¡ - Co. Chiarra¡. N¡ raibh an Roinn s sta aitheantas a thabhairt d'Oile n Chiarra¡ toisc nach raibh 20 na¡on n beag ar na rolla¡ acu. N¡ raibh An Cnoc Theas tar ,is an figi£r 20 a shroichint ach an oiread agus dhi£ltaigh an Roinn aitheantas d¢ibh sin freisin. Lean an d scoil ar aghaidh ar bhonn neamhoifigi£il leis na tuismitheoir¡ ag baili£ airgid chun na costais¡ a ¡oc.

Scoileanna nua do 1988/ 1989

D'oscail gaelscoil nua amh in i 1988, ba ¡ sin Gaelscoil Chol iste Mhuire i mBaile Atha Cliath.

Tar ,is feachtais lean£naigh ¢ buna¡odh an sruth i Muineach n, baineadh aitheantas amach don sruth sin mar scoil neamhsple ch i 1989 agus ceapadh pr¡omhoide don scoil nua, Me n F¢mhair 1989. Bhain an tAonad l nGhaeilge (iarbhunoideachas) a buna¡odh i dTr L¡, 1984, aitheantas amach i Me n F¢mhair 1989, mar iarbhunscoil neamhsple ch, Gaelchol iste Chiarra¡, faoi choimirce an Choiste Gairmoideachais. Is iad seo a leanas na h iteanna in r buna¡odh scoileanna nua i Me n F¢mhair 1989: Baile Ph mar - Baile Atha Cliath, Aonach

Urmhumhan - Co. Thiobraid Arann, Cill Airne - Co. Chiarra¡, Cl r Chlainne Mhuiris - Co. Mhaigh Eo, agus I£r Cinn Tr - Co. an D£in. N¡or ,irigh le Cill Airne n le Cl r Chlainne Mhuiris an 20 na¡on n a bh¡ ag teast il le haghaidh aitheantais a fh il agus d'oscail an d scoil go neamhoifigi£il.   Fuair Cl r Chlainne Mhuiris aitheantas i 1991 agus fuair Cill Airne aitheantas go luath i 1990.   N¡ raibh aitheantas le f il ¢ Roinn Oideachais na 6 chontae ach an oiread don bhunscoil in I£r Cinn Tr .

Scoileanna ag iomp£ ar an teagasc tr¡ mhe n na Gaeilge
D'iompaigh an dara scoil (an ch,ad scoil n Scoil N isi£nta Mhaigh, Co. an Chl ir) ar an teagasc tr¡ mhe n na Gaeilge i gCorcaigh i mBaile Feithe in, it bhocht sa chathair. Bh¡ na huimhreacha ar na rolla¡ f¡or ¡seal ar fad nuair a fosta¡odh m£inteoir (M ir¡n T¢ib¡n) fuinni£il, misni£il ¢ Ghaeltacht Chorca Dhuibhne. Shocraigh s¡ go bhf,adfa¡ an bheart a dh,anamh agus tosa¡odh ar na na¡on in bheaga a mh£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge, Me n F¢mhair 1989. Bh¡ an t-iomp£ seo f¡or chonsp¢ideach ag an am toisc gur scoil do bhuachaill¡ a bh¡ i gceist le Scoil an Teaghlaigh Naofa agus shocraigh an Bord Bainist¡ochta agus an pr¡omhoide nua ar chail¡n¡ a th¢gaint isteach an bhliain sin freisin. N¡ raibh na scoileanna iti£la s sta leis an socr£ seo. Tugadh aitheantas don scoil mar ghaelscoil i 1996.

GAELSCOILEANNA agus an pain,al deoise
Thosnaigh na fadhbanna leis an bpain,al deoise ag teacht go m¢r chun cinn i 1986 agus t s, ar taifead i dtuairisc an Fheidhmeannaigh, 1 L£nasa - 11 Me n F¢mhair, go raibh ar na scoileanna seo a leanas m£inteoir¡ a fhost£ taobh amuigh de ch¢ras an phain,il toisc nach raibh aon mh£inteoir s s£il ¢ thaobh na Gaeilge de ar an bpain,al sin; Scoil Lorc in, Scoil Chaitl¡n Maude, Scoil Santain, Scoil U¡ Dh laigh agus Gaelscoil M¡de. Glacadh leis an r£n seo ag cruinni£ den Choiste Riartha, i 1986:

"Aithn¡onn Coiste Riartha **GHAELSCOILEANNA** buairt agus imn¡ scoileanna l nGhaeilge maidir le l¡onadh fol£ntais ar a bhfoirne teagaisc tr¡ ch¢ras na bpain,al Deoise nach bhfuil eolas n¢ aithne acu orthu san at ar an bpain,al agus nach f,idir iad a mheas maidir lena nGaeilge agus maidir lena ndearcadh i dtaobh oideachas tr, Ghaeilge.

T an Coiste Riartha s sta taca¡ocht mhor lta agus bolscaireachta a thabhairt do Bhoird scoileanna a mheasann go gcaithfidh siad dul lasmuigh den ch¢ras chun m£inteoir a fh il a chinnteoidh todhcha¡ teangan agus oideachais na scoileanna sin, ach gach iarracht a bheith d,anta acu duine s s£il a aimsi£ laistigh den phain,al roimh r,."

F¡osra¡odh c s dl¡ a th¢gaint i gcoinne na Roinne ach tuairisc¡odh ag an gcruinni£ den Choiste Riartha, 9 L£nasa 1986, nach raibh aon chinnteacht ann go raibh c s le freagairt ag an Roinn.

Lean na deacrachta¡ maidir le c£rsa¡ pain,il isteach i 1989 agus bh¡ go leor scoileanna a raibh deacrachta¡ m¢ra acu le c¢ras an phain,il d'ainneoin na n-iarrachta¡ go l,ir a bh¡ d,anta ag an eagra¡ocht br£ a chur ar an Roinn na rialacha a mhaol£ i gc s na ngaelscoileanna a bh¡ ag forbairt. D£radh le gach ceann de na scoileanna a c s a dh,anamh amach i scrIbhinn agus na c£iseanna nach raibh na m£inteoir¡ a bh¡ f¢s ar na pain,il s s£il le m£ineadh sna gaelscoileanna a thabhairt. Is iad na scoileanna a bh¡ i gceist n Gaelscoil Mhich¡l Ch¡os¢ig - Inis, Scoil Dhonncha Rua - Sionna, Gaelscoil Eoghain U¡ Thuairisc - Ceatharlach, Gaelscoil Osra¡ - Cill Chainnigh, Gaelscoil Dara - Gaillimh, Gaelscoil Chol iste Mhuire, Scoil Chor in - Eochaill, Scoil Lorc in - Baile Atha Cliath.

C¢ras p tr£nachta agus £in,ireachta
Thosaigh an fochoiste Polasa¡ agus Plean la ag d,anamh staid,ir ar cheist £in,ireacht na scoileanna i 1986. Go dt¡ sin, ba leis an Aire aon fhoirgneamh

buan a t¢gadh do ghaelscoil. Is , an St t a chuir an su¡omh agus 100% den chostas caipitil ar f il nuair a bh¡ foirgneamh buan le t¢gaint (socr£ a bhain **GAELSCOILEANNA** amach do na scoileanna i 1987).   Bh¡ gn¡omhais teidil na bhfoirgneamh seo d¡lsithe san Aire Oideachais. Bh¡ **GAELSCOILEANNA** go l idir den tuairim gur ch¢ir Fond£ireacht N isi£nta a bhun£ i bhfoirm comhlachta a d'fh,adfadh c£ram na ngn¡omhas teidil a ghlacadh. Mheas an eagra¡ocht go gcinnteodh a leith,id d'Fh¢nd£ireacht todhcha¡ fhadtr,imhseach na scoileanna. Bh¡ s, i gceist go mbeadh an Fhond£ireacht seo in ann feidhmi£ mar ph tr£n ar scoileanna freisin.

Leanadh den obair ar fhiosr£ch in a dh,anamh i leith c¢ras p tr£nachta nua do na gaelscoileanna agus eagra¡odh cruinnithe idir an tEaspag Williams agus an tAth. Eoin Ch£c ¢ theach an Ard Easpaig. Seo a leanas an tuairisc a tugadh ar cheann de na cruinnithe sin i miontuairisc¡ an Choiste Riartha, 13 Me n F¢mhair 1986:

"Ghlac siad leis an smaoineamh i bprionsabal (go mbeadh c¢ras eile p tr£nachta bunaithe) mhol siad Fond£ireacht shimpl¡ a bheith mar ph tr£n in ionad an Ard-Easpaig; theast¢dh uathu st das creidimh a bheith luaite sa ghn¡omhas teidil gach scoil Chaitliceach agus ionada¡ ¢n Easpag a bheith ar an mBord Bainist¡ochta i Scoil Chaitliceach, Chuirfeadh an tEaspag s,ipl¡neach Caitliceach ar f il; ghlac siad leis go mbeadh athr£ ar an gc¢ras pain,il."

Ag cruinni£ cinn bhliana na heagra¡ochta, 1986, glacadh le r£n faoin bhfond£ireacht n isi£nta. Seo a leanas focla¡ocht an r£in:

"1.   Go mbun¢far Fond£ireacht N isi£nta ina nd¡lseofar gn¡omhais theidil agus leasa.

a)   Bainfidh r¢l na fond£ireachta maidir le gn¡omhais theidil le scoileanna nach bhfuil gn¡omhais theidil acu cheana f,in.

b)   Bainfidh r¢l na fond£ireachta maidir le l,asanna le scoileanna nach bhfuil l,asanna acu cheana f,in.

2)   Feidhmeoidh an Fhond£ireacht N isi£nta mar ch¢ras p tr£nachta do scoileanna l nGhaeilge de r,ir mar a aont¢far.

3)   Nach mbun¢far an Fhond£ireacht go dt¡ go mb¡onn comhr it¡ ann leis na h£dar is chu¡ agus go mb¡onn airteagail agus meamram na Fond£ireachta pl,ite agus glactha ag cruinni£ ginear lta urghn ch na heagra¡ochta seo, agus go rachaidh an Coiste Riartha i mbun na hoibre sin l ithreach.

Leas£: "Ach go dtabharfar tr,imhse m¡osa do scoileanna a dtuairim¡ a chur i scr¡bhinn chuig an gCoiste Riartha sula bpl,ann an Coiste Riartha , le haon dream."

I miontuairisc¡ an Choiste Riartha, 11 Deireadh F¢mhair 1986, tuairisc¡odh go raibh cruinni£ socraithe le dl¡od¢ir faoin cheist agus go raibh £dar s tugtha ag an gCoiste Riartha don Fhochoiste Polasa¡ agus Plean la aighneacht a chur ar aghaidh chuig na hEaspaig.
In aighneacht chuig na hEaspaig i 1987 ar ch£rsa¡ £in,ireachta agus p tr£nachta, m¡n¡odh na c£iseanna a raibh **GAELSCOILEANNA** buartha faoin d cheist seo. Bh¡ tr¡ fhoirgneamh bhuana t¢gtha ag an Roinn do ghaelscoileanna ¢ 1977 i leith, n¡ raibh l,as n gn¡omhais teidil ag aon cheann de na scoileanna sin c, gur tuismitheoir¡ a th¢g halla na scoile i gc s ceann amh in le hairgead a bail¡odh go h iti£il. Bh¡ a fhios ag an eagra¡ocht go dt¢gfa¡ a thuilleadh scoileanna amach anseo agus go mbeadh an ,iginnteacht ch,anna ag baint leo. D£radh " go bhfuil an Roinn Oideachais sa r¡ocht is go bhfuil "ainm n¢ teidil" na

p tr£nachta bhronnadh ar Ph tr£n na scoileanna Gaeilge ach go bhfuil £s id na bhfoirgneamh ag brath ar dhea-mh,in an Aire agus oifigigh na Roinne."

Luadh nach raibh seasamh dl¡thi£il do bhunphrionsabail na Gaeilge sna scoileanna agus go bhf,adfadh P tr£n iarracht a dh,anamh bac a chur le forbairt gaelscoile (mar a tharla sa Ghaillimh i gc s Scoil Iogn id). Luadh go bhf,adfadh s, t rl£int go ndi£lt¢dh Easpag a bheith ina ph tr£n ar scoil, rud a d'fh gfadh an scoil i gcruach s (rud a tharla i 1993 nuair a d'iarr Sciobair¡n ar an Easpag a bheith mar ph tr£n ar ghaelscoil nua). Leagadh amach ansin an c¢ras p tr£nachta a bh¡ mholadh ag **GAELSCOILEANNA** a bheadh bunaithe i bhfoirm cuideachta. Bh¡ s, i gceist roinnt mhaith cearta a thabhairt don Eaglais Chaitliceach sna scoileanna a bheadh faoin ch¢ras nua p tr£nachta seo; m.sh. bheadh cead ag an Eaglais ionada¡ amh in a chur ar an mBord Bainist¡ochta, bheadh sagart mar sh,ipl¡neach agus bheadh cead ag an s,ipl¡neach sin dul isteach sa scoil am ar bith.

Lean na cainteanna maidir leis an strucht£r nua p tr£nachta ar aghaidh freisin i 1987. Eagra¡odh sraith cruinnithe le hEaspaig aonair mar bh¡ s, i gceist go mbeadh an strucht£r nua p tr£nachta bunaithe ar ch¢ras deoise na heaglaise agus seoladh c¢ip den aighneacht ar an gc¢ras nua chuig na hEaspaig ar fad in irinn. Pl,adh an cheist ag Comhdh il na nEaspag i 1988 agus arda¡odh an cheist freisin leis an Roinn agus le CM ach n¡ r
I gc ip,is a chuir Breand n Mac Cormaic ar f il do chruinni£ speisialta den Choiste Riartha, an 18 Samhain 1988, d£radh go raibh di£ltaithe ag na hEaspaig an cheist a phl, le **GAELSCOILEANNA** amh in agus nach mbeadh siad s sta an cheist a phl, ach amh in d mbeadh an Roinn agus an ceardchumann p irteach sna cainteanna freisin. Socra¡odh ar an gc,ad ch ip,is a ioml n£, ar sraith cruinnithe r,igi£nda a eagr£ leis na m£inteoir¡ sna scoileanna chun iad a mhealladh i dtreo glacadh leis an gc¢ras p tr£nachta agus lean£int leis na cainteanna leis na p irtithe leasmhara go l,ir, m.sh. na hEaspaig agus an Roinn Oideachais.

Eagra¡odh sraith cruinnithe ar fud na t¡re i 1989 (14 san ioml n) chun an c¢ras nua p tr£nachta a mh¡ni£ do Bhoird Bhainist¡ochta na scoileanna. Cuireadh c ip,is le ch,ile le ceisteanna samplacha agus freagra¡ ionas go bhf,adfa¡ an bhuairt a bheadh ar Bhoird Bhainist¡ochta agus ar mh£inteoir¡ a mhaol£. Is l,ir ¢ mhiontuairisc¡ na tr,imhse sin agus ¢ na ceisteanna a cuireadh ag na cruinnithe a reacht ladh ar fud na t¡re nach raibh f ilte cur roimh an gc¢ras nua. Eagra¡odh sraith cruinnithe ansin do mh£inteoir¡ ar fud na t¡re chun iad a chur ar an eolas faoin sc,im nua. L,irigh an Feidhmeannach ina tuairisc don Choiste Riartha, an 13 I£il 1989, nach raibh na m£inteoir¡ ar an ioml n s sta glacadh leis an gc¢ras nua. Thuairisc s¡ freisin gur l,ir¡odh amhras i dtaobh r¢l na heagra¡ochta i gcoitinne:

"Ar an ioml n n¡l na m£inteoir¡ s sta go mbeadh aon athr£ ar an gc¢ras at ann faoi l thair. T roinnt m£inteoir¡ ann at ioml n s sta leis an gc¢ras mar at , agus t m£¡nteoir¡ eile ann a admha¡onn go bhfuil fadhbanna sa ch¢ras mar at , nach aon ch¢ras foirfe ,, ach gur fearr leo na fadhbanna a leigheas n¢ a r,iteach taobh istigh den ch¢ras........Is l,ir ¢ na cruinnithe seo go bhfuil roinnt m£inteoir¡ amhrasach faoi **GHAELSCOILEANNA** agus r¢l **GHAELSCOILEANNA** i gcoitinne."

L,ir¡tear fearg agus m¡sh samh na m£inteoir¡ faoi ghn¡omha¡ochta¡ na heagra¡ochta sa r,imse seo sna tuairisc¡ ar na cruinnithe leis na m£inteoir¡ i mBaile Atha Cliath agus ar fud na t¡re. N¡orbh l,ir go raibh an dearcadh c,anna ag na Boird Bhainist¡ochta. Bh¡ an-sp,is ag cuid acu sa ch¢ras nua, an c¢ras nua £in,ireachta ach go h irithe. Seo a leanas roinnt de na tuairim¡ a nochtadh ag cuid de na cruinnithe sin:

- "N¡l na m£inteoir¡ s sta a bheith p irteach in aon ch¢ras at scartha amach."

-    "Is cuma c,n teanga a bhfuil an scoil ag m£ineadh tr¡thi, is aon ch¢ras amh in ,, bheadh s, dains,arach a bheith scartha   amach ar bhonn oideachas£il."
-    "T an c¢ras ann mar at de bharr c£rsa¡ stairi£la agus t **GAELSCOILEANNA** mar eagras r¢-bheag le tabhairt faoi ch¢ras chomh seanbhunaithe."□

"Is mian linne a bh¡ i l thair ag cruinni£ de mh£inteoir¡ i scoileanna l nGhaeilge in Ost n Buswells ar an 6 M rta 1989, r m¡-sh samh leis an doicim,ad Uin,ireacht agus P tr£nacht na Scoileanna L nGhaeilge, agus leis na comhr it¡ a bh¡ ann go dt¡ seo le hoifigigh **GHAELSCOILEANNA** faoin doicim,ad sin a chur in i£l go l idir daoibh."□

"Atmasf,ar: Di£ltach, beag n ionsaitheach, an-chuid - molta¡ dearfacha ach amhras faoi **GHAELSCOILEANNA** mar eagra¡ocht, a rol, srl."□

"Pl,adh na molta¡ a bh¡ sa phl,doicim,ad ar "Uin,ireacht agus P tr£nacht" na scoileanna l nGhaeilge. Is l,ir ¢ na m£inteoir¡ a bh¡ i l thair sa ghr£pa go raibh siad i gcoinne aon athr£ ar an c¢ras mar at ."□

Scr¡obh cuid de na m£inteoir¡ chuig Cumann M£inteoir¡ □ireann ag gear n faoin gc¢ras nua a bh¡ molta. Seoladh an litir seo chuig Bord na Gaeilge ag cur m¡sh stacht Chumann M£inteoir¡ □ireann in i£l. N th ar scr¡obhadh chuig an mBord ach amh in gurb , an Bord pr¡omhmhaoinitheoir na heagra¡ochta.

"Is mian liom a chur in i£l duit go bhfuil L r Choiste Chumann M£inteoir¡ □ireann agus na baill at ag obair i Scoileanna L nGhaeilge glan i gcoinne an ch¢rais nua £in,ireachta agus p tr£nachta do scoileanna L nGhaeilge mar at mholadh ag Coiste Riartha **GHAELSCOILEANNA**."□

Bearta¡odh is cos£il gan dul ar aghaidh le cruinni£ £rghn ch den eagra¡ocht ag deireadh 1989 chun glacadh go foirme lta leis an molta¡ a bh¡   gcur ar aghaidh ag an gCoiste Riartha faoi ch¢ras £in,ireachta agus p tr£nachta nua. Bh¡ deireadh ar feadh tamaill le pleananna Mhic Chormaic.   Thuairisc Breand n Mac Cormaic ag cruinni£ cinn bhliana 1990 gur chinn an Coiste Riartha, ar mholadh ¢ Choiste na nOifigeach, gan dul ar aghaidh leis an gc¢ras nua p tr£nachta um an dtaca sin. Mar sin f,in, luaigh s, go raibh comhairle dl¡   lorg acu go f¢ill faoi cheist £in,ireacht na scoileanna l nGhaeilge. Luaitear i miontuairisc¡ an Choiste Riartha, 24 M rta 1990, go raibh na c ip,is¡ ¢ na dl¡od¢ir¡ aistrithe go B,arla agus curtha ar aghaidh chuig dl¡od¢ir¡ deoise Bhaile Atha Cliath. L,irigh an Feidhmeannach polasa¡ reatha na heagra¡ochta ar an d cheist £in,ireacht agus p tr£nacht i dtuairisc don Choiste Riartha ag deireadh 1991. Is fi£ an polasa¡ sin a thabhairt anseo ina ioml ine toisc an cheist sin a bheith ina abh r beo cainte san eagra¡ocht le blianta beaga roimhe sin:

"R,amhr
T polasa¡ p tr£nachta agus polasa¡ £in,ireachta **GHAELSCOILEANNA** scartha ¢na ch,ile.

An Polasa¡ P tr£nachta
Is , polasa¡ p tr£nachta **GHAELSCOILEANNA** n a chur in i£l do bhunscoileanna nua at   mbun£ n go bhfuil tr¡ rogha acu i leith p tr£nacht na scoile.
(i)   An P tr£nacht traidisi£nta, is , sin, go dtabarfa¡ cuireadh do easpag na deoise a bheith mar phatr£n na scoile.
(ii) Go mbun¢fa¡ comhlucht pr¡obh ideach le bheith mar ph tr£n na scoile, ar n¢s na scoileanna ilchreidmheacha.
(iii) Go dtabharfa¡ cuireadh do **GHAELSCOILEANNA** a bheith   mar ph tr£n na scoile (T s, seo ceadaithe de r,ir an   bhunreachta).

An Polasa¡ Uin,ireachta

T polasa¡   fhorbairt ag **GAELSCOILEANNA** chun pl, le fadhb l,asanna agus £in,ireachta na scoileanna l nGhaeilge. N¡l m¢r n dul chun cinn d,anta go f¢ill. T scoileanna nuath¢gtha l nGhaeilge i seilbh na Roinne agus n¡ bh¡onn aon l,as s¡nithe idir an Roinn agus bainist¡ochta na scoile. B¡onn deacrachta¡ ann freisin nuair a dh,anann tuismitheoir¡ infheisti£ i halla na scoile, ach gur cuid de mhaoin na Roinne , toisc , a bheith ar shu¡omh na Roinne."

Iarbhunscola¡ocht L nGhaeilge
Buna¡odh os cionn 100 gaelscoil ag an mbunleibh,al le 25 bliain anuas. N¡l an f s ag an dara leibh,al chomh suntasach ar aon bhealach agus n¡l na huimhreacha at ag freastal ar scoileanna l nGhaeilge ag an dara leibh,al chomh hard leis na huimhreacha ag an gc,ad leibh,al.

T roinnt c£iseanna ag baint leis seo.   Ar an gc,ad dul s¡os is gluaiseacht nua ¡ an ghaelscola¡ocht mar at s¡ anois. N¡l cuid mhaith de na scoileanna at bunaithe le blianta beaga anuas tar ,is rang a s, a bhaint amach go f¢ill. N¡l na huimhreacha ard go leor in ardranganna cuid de na scoileanna eile. T s, i bhfad n¡os deacra iarbhunscoil nua a bhun£ n mar at s, scoil ag an mbunleibh,al a bhun£. N¡l aon deontas c¡osa ann ag an dara leibh,al. D bhr¡ sin, mura bhfuil Ord Rialta, n¢ Coiste Gairmoideachais s sta iarratas ar scoil a ghlacadh faoina gc£ram agus a chur chuig an Roinn Oideachais, n¡ bheidh aon bhealach ag tuismitheoir¡ teacht ar fhoirgneamh n ar dheontais ch¡osa n¢ chaipitil. Ar an mbonn go bhfuil an chuid is m¢ de na hOird Rialta ag ,ir¡ as me nscoileanna na t¡re toisc titim thubaisteach a bheith ar a gcuid uimhreacha f,in, n¡ bheadh s, r,ala¡och n ind,anta a bheith ag s£il leis go mbeadh aon cheann acusan s sta dul i mbun scoileanna nua a bhun£. N¡ hamh in sin ach n¡l s, chomh fada sin ¢ d',irigh cuid mhaith de na hOird sin as scola¡ocht tr¡ mhe n na Gaeilge sna seascaid¡ agus sna seacht¢id¡. N¡l f gtha ansin ach na Coist¡ Gairmoideachais a th inig i gcabhair ar thuismitheoir¡ na t¡re ¢ 1981 i leith nuair a buna¡odh Col iste Chilliain, Cluain Dolc in, an ch,ad iarbhunscoil l nGhaeilge taobh amuigh den Ghaeltacht a buna¡odh faoi choimirce Choiste Gairmoideachais. T 16 m,id scoileanna anois bunaithe faoin gc¢ras sin ach i gcuid mhaith bailte, nach bhfuil ach gaelscoil amh in ar an mbaile acu, bh¡ g le socr£ eile toisc nach mbeadh na huimhreacha a bheadh ag teacht ¢n ngaelscoil ard go leor le go bhf,adfa¡ iarbhunscoil neamhsple ch a bhun£.

Deineadh socr£ nua i dTr L¡, Co. Chiarra¡, i l r na n-ocht¢id¡ chun teacht timpeall ar an bhfadhb a bhaineann le huimhreacha chun scoil neamhsple ch a bhun£.   Th inig an Roinn Oideachais, Coiste Gairmoideachais Thr L¡, Co. Chiarra¡ agus gr£pa tuismitheoir¡ a bh¡ ag lorg iarbhunbhunoideachas tr¡ Ghaeilge d bp ist¡ le ch,ile chun an cheist a phl, i 1984.   Th inig na tr¡ ghr£pa ar chomhr,iteach ar a dtugtar "An tAonad l nGhaeilge". S,ard at i gceist leis seo n aonad taobh istigh de mh thairscoil a bh¡onn ceangailte leis an bpr¡omhscoil ach a fheidhm¡onn go hioml n tr¡ Ghaeilge agus a fhanann neamhsple ch ¢n bpr¡omhscoil chomh fada agus is f,idir d'fhonn sainmheon na Gaeilge san Aonad a chosaint. T na bunphrionsabail mar a bhain s, le sol thar m£inteoir¡ agus "m£inteoir i bhfeighil" don Aonad leagtha s¡os i meamram a d'eisigh Coiste na dTuismitheoir¡, an 13 Me n F¢mhair 1987.

T roinnt mhaith Aonad bunaithe ¢ 1984 sna h iteanna seo a leanas: Cill Chainnigh (1991), Inis - Co. an Chl ir (1993), Baile an Chollaigh - Corcaigh (1991), Magh Ealla - Co. Chorca¡ (1993), Eochaill - Co. Chorca¡ (1993), Mainistir Fhear Ma¡ - Co. Chorca¡ (1996), An Caisle n Nua Thiar- Co. Luimnigh (1993), Aonach Urmhumhan - Co. Thiobraid Arann (1997), Durlas Éile Co. Thiobraid Arann (1998).   T ag ,ir¡ go maith leo ach is g an c¢ras a bhuan£ agus teacht ar chomhaont£ faoi rialacha com¢nta do gach Aonad idir na Coist¡ Gairmoideachais ,ags£la. Faoi l thair, ¢s rud , gur poblachta¡ beaga neamhsple cha iad na Coist¡ Gairmoideachais ,ags£la, b¡onn socruithe ,ags£la i bhfeidhm i gceantair ,ags£la. N¡l s, seo s s£il do **GHAELSCOILEANNA** agus feictear d¢ibh go bhfuil g le c¢ras aontaithe amh in a mbeidh spriocanna agus rialacha leagtha amach go docht ann. Is g d¡ri£ ar ch¢ras ceart

iarbhunscola¡ochta tr¡ Ghaeilge a chur ar f il do na dalta¡ at ag dul tr¡d an gc¢ras ag an mbunleibh,al faoi l thair. Mura bhfuil c¢ras ceart ann, roghn¢idh na tuismitheoir¡ na scoileanna seanbhunaithe traidisi£nta a mh£ineann tr¡ Bh,arla.

Scoileanna sa Tuaisceart

Fad is a bh¡ gaelscoileanna nua   mbun£ sna 26 chontae leis na blianta beaga anuas, bh¡ gluaiseacht chomhthreomhar ar si£l sna 6 chontae. Bh¡ an d ghluaiseacht ¢ thuaidh agus ¢ dheas ceangailte le ch,ile ¢ thaobh taca¡ocht a thabhairt d ch,ile agus ¢ thaobh cairdeas de, ach bh¡ deacrachta¡ ,ags£la le s r£ acu maidir le dul i ngleic leis na h£dar is oideachais. Is f,idir a r go bhfuil Roinn Oideachais an St it sna 26 chontae s sta taca¡ocht a thabhairt do scoileanna nua a thagann ar an saol m chomhl¡onann siad na coinn¡ollacha aitheantais. N¡ f,idir an rud c,anna a r faoi Department of Education Northern Ireland (DENI). Cuireadh go leor bacanna sa tsl¡ na scoileanna sa Tuaisceart toisc an c£lra polait¡ochta a bh¡ ag c£rsa¡ na Gaeilge ann leis na blianta anuas. Is bhar tr chtais ann f,in gaelscoileanna na 6 chontae, an f s agus an fhorbairt a th inig orthu, na deacrachta¡ a bh¡ le s r£ acu agus an todhcha¡ at i nd n d¢ibh agus s¡och in bainte amach sa Tuaisceart anois. Mar sin f,in, is fi£ roinnt eolais a thabhairt faoin ngluaiseacht anseo. Oscla¡odh an ch,ad scoil sna 6 chontae, 1971, ar Bh¢thar Seoighe i mB,al Feirste. Bunscoil Phobal Feirste a tugadh ar an scoil.   Buna¡odh an scoil chun freastal ar bhu¡on teaghlach a bh¡ ag cur f£thu ar Bh¢thar Seoighe agus a bh¡ ag t¢gaint a gclann le Gaeilge. Gaeltacht Bh¢thar Seoighe a tugadh ar an gceantar. N¡or thug an Roinn Oideachais aitheantas don scoil sin go dt¡ 1984, rud a chiallaigh gurb iad na tuismitheoir¡ a d'¡oc as costais reatha na scoile ina n-ioml ine. Bh¡ f¡s ag na ch,ad tuismitheoir¡ a bhunaigh an scoil ar Bh¢thar Seoighe agus t ini£chadh an-mhaith d,anta ar bhun£ na scoile, ar ch£lra an phobail a bhunaigh an scoil agus ar sc,al an cheantair f,in maidir leis an nGaeilge, ag an Dr. Gabrielle Maguire ina leabhar Our Own Language An Irish Initiative.   Mar a deireann Maguire ina r,amhr ar an leabhar faoin bpobal agus a ndearcadh i leith na Gaeilge:

"These people resolved not only to learn Irish but to become active, competent bilinguals and to rear their children as confident Irish speakers whose view of the world would be perceived from their own culturally unique perspective. Furthermore, they set about generating a wider awareness, in surrounding neighbourhoods, of the relevance of the Irish language in today's urban scene. In addition to the vast economic pressures which discourage such a venture, the reality of pursuing these goals lacked the advantage of a favourable social, historical and political framework."

Buna¡odh an dara gaelscoil i mB,al Feirste i 1987 ar Bh¢thar na bhF l. Thosaigh an ghluaiseacht ag baili£ nirt sna n¢chaid¡ agus faoi l thair, t 17 bunscoil bunaithe agus dh iarbhunscoil, ceann i mB,al Feirste at aitheanta ag an Roinn Oideachais agus ceann eile i nDoire nach bhfuil aitheanta go f¢ill ag an Roinn. T l¡on na ndalta¡ at ag freastal ar na scoileanna tugtha in Aguis¡n 5.   T ainmneacha agus l threacha na scoileanna le f il in Aguis¡n 6. Buna¡odh Gaeloili£int, eagra¡ocht na scoileanna l nGhaeilge sna 6 chontae i 1991. T an-cheangal idir an d eagra¡ocht **GAELSCOILEANNA** agus Gaeloili£int agus t ionada¡ ag Gaeloili£int ar Choiste Riartha **GHAELSCOILEANNA**. Is minic go dtagann an d eagra¡ocht le ch,ile chun ceisteanna a bhaineann leis an ngaelscola¡ocht ar an d thaobh den teorainn a phl,. Cl ra¡onn na gaelscoileanna sna 6 chontae agus ¡ocann siad t ille bhliant£il le **GAELSCOILEANNA** freisin. An difr¡ocht is suntasa¡ b'fh,idir idir an d eagra¡ocht n go bhfuil Gaeloili£int ag feidhmi£ ag an leibh,al r,amhscola¡ochta freisin. Sna 26 chontae, t eagra¡ocht eile seachas **GAELSCOILEANNA**   a thugann aire don r,amhscola¡ocht tr¡ Ghaeilge, is , sin An Comhchoiste R,amhscola¡ochta.

Cr¡och

Chr¡ochnaigh tr,imhse na n-ocht¢id¡ mar sin agus na scoileanna go m¢r faoi bhr£ le fadhbanna le c£rsa¡ pain,il ach gan aon toil i measc m£inteoir¡ dul i ngleic leis an bhfadhb ag an bhfoinse, is , sin p tr£nacht na nEaspag. Tabharfar tuairisc sa ch,ad chaibidil eile ar bhun£ an ch¢rais ph tr£nachta sin ar deireadh do ghaelscoileanna nuabhunaithe.

Caibidil 4

Bun£ Foras P tr£nachta na Scoileanna L nGhaeilge

Mar a l,ir¡odh i gCaibidil 3, bh¡ r£n ag **GAELSCOILEANNA**, ¢ 1986 ar aghaidh, c¢ras neamhsple ch p tr£nachta a bhun£ do na gaelscoileanna. Bh¡ s, i gceist go mbeadh an c¢ras seo in ann a bheith mar ph tr£n ar aon ghaelscoil, b¡odh s¡ seanbhunaithe n¢ nuabhunaithe. Chuir m¡sh samh na m£inteoir¡ sna scoileanna seanbhunaithe deireadh leis an sc,im seo i 1989/'90. N¡or tharla aon rud faoin gc¢ras p tr£nachta ansin go dt¡ gur th inig gr£pa tuismitheoir¡ le ch,ile sa Ghort Alainn i gCorcaigh chun gaelscoil ilchreidmheach a bhun£. Theastaigh ¢ na tuismitheoir¡ sin p tr£nacht a bheith acu a bheadh saind¡rithe ar riachtanais na gaelscola¡ochta, an ilchreidmheacht san ireamh. Th¢g **GAELSCOILEANNA** an cheist ar a son.

Tar ,is roinnt mhaith oibre a dh,anamh ar an seansc,im p tr£nachta a athdhr,achtadh, thoiligh **GAELSCOILEANNA** c¢ras nua a bhun£ agus buna¡odh An Foras (Foras P tr£nachta na Scoileanna L nGhaeilge) i 1993, mar ch¢ras p tr£nachta neamhsple ch a d'fh,adfadh feidhmi£ mar ph tr£n ar ghaelscoileanna nua a bhun¢fa¡ ¢n bhliain sin ar aghaidh. Oscla¡odh Gaelscoil an Ghoirt Alainn i Me n F¢mhair 1993, mar an ch,ad ghaelscoil ilchreidmheach sna 26 chontae faoi ph tr£nacht an Fhorais nua. Thug an Roinn Oideachais aitheantas di, m¡ Dheireadh F¢mhair 1993.

Chun bun£ Ghaelscoil an Ghoirt Alainn, bun£ an Fhorais agus bun£ scoileanna eile faoi ph tr£nacht an Fhorais i ndiaidh 1993 a thuiscint, n¡ m¢r f,achaint go g,ar ar ch£lra an sc,il agus ar strucht£r ch¢ras p tr£nachta scoileanna n isi£nta na hÉireann.
N¡ m¢r do gach scoil n isi£nta aitheanta p tr£n a bheith acu at inghlactha ag an Roinn Oideachais. Le fada, is iad na p tr£in ar scoileanna n isi£nta n na hEaspaig Chaitliceacha n¢ Phrotast£nacha sna deois¡ ina bhfuil na scoileanna suite. B¡onn na hEaspaig Chaitliceacha mar ph tr£in ar na scoileanna Caitliceacha agus na hEaspaig Phrotast£nacha mar ph tr£in ar na scoileanna Protast£nacha. T,ann na socruithe seo siar go dt¡ bun£ an Bhoird N isi£nta Oideachais in 1831. Seo an ch,ad uair ar buna¡odh c¢ras n isi£nta scola¡ochta maoinithe in Éirinn. Ceist ar dt£s go mbeadh na scoileanna neamhchreidmheach ¢ thaobh sainmheon de agus go nd,anfa¡ an sol thar cu¡ maidir le hoideachas creidimh na bp ist¡ ¢ ch£lra¡ ,ags£la creidimh. Buna¡odh roinnt modhscoileanna ag an am c,anna agus bh¡ s, i gceist go reacht lfa¡ iad seo ar bhonn ilchreidmheach. Bh¡ s, i gceist go n-£s idf¡ na scoileanna seo mar ionaid oili£na do mh£inteoir¡. Is , an St t a bhunaigh na modhscoileanna agus bh¡odar maoinithe go huile is go hioml n ag an St t. T 9 modhscoil f¢s ag feidhmi£ sna 26 contae faoi l thair. T siad riaradh agus maoini£ go hioml n ag an Aire Oideachais.

C, go raibh s, i gceist ag an mBord Oideachais, a buna¡odh i 1831, go mbeadh an c¢ras nua scola¡ochta neamhchreidmheach, chuir aighnis ,ags£la idir na hEaglais¡ agus an St t isteach go m¢r ar na pleananna sin. D',irigh na scoileanna n¡os sc rtha mach ¢na ch,ile ¢ thaobh c£rsa¡ creidimh de ¢ l r na nao£ haoise d,ag ar aghaidh. Bh¡odh scoileanna Caitliceacha ag freastal ar ph ist¡ Caitliceacha agus scoileanna Protast£nacha ag freastal ar ph ist¡ Protast£nacha. Sin mar at in Éirinn at inniu ann, it a bhfuil na scoileanna go l,ir, seachas roinnt scoileanna ilchreidmheacha a buna¡odh le blianta beaga anuas, go hioml n sainchreidmheach.

Is fi£ a thabhairt faoi deara go bhfuil scoileanna n isi£nta na hÉireann £in,ireacht phr¡obh ideach ach gurb , an St t at maoini£. Is faoi ph tr£nacht dheoise a bhuna¡tear iad agus tugann an St t aitheantas ar leith d sainmheon creidimh.

O l r an nao£ aoise d,ag ar aghaidh n¡or deineadh aon fhreastal ar thuismitheoir¡ n r theastaigh uathu go gcuirf¡ oili£int chreidimh ar leith ar a bp ist¡. Th inig gr£pa tuismitheoir¡ le ch,ile i gCo. Atha Cliath theas sna seacht¢id¡ ar mhaithe le freastal ar an ,ileamh sin ar oideachas ilchreidmheach agus, i 1978, tar ,is go leor br£ polaiti£il, oscla¡odh an ch,ad scoil ilchreidmheach n isi£nta i nDeilginis, i gCo. Atha Cliath. Tugadh an "Dalkey School Project" ar an scoil seo agus ba chuideachta teoranta gan scairchaipitil a bh¡ mar ph tr£n ar an scoil. Is dul chun cinn an-t bhachtach a bh¡ i gceist anseo sa mh,id is gurb , seo an ch,ad uair ¢ l r na haoise seo caite gur buna¡odh scoil n isi£nta a bh¡ maoini£ ag an St t agus a bh¡ neamhsple ch ar £dar is eaglasta.

I ndiaidh bhun£ an "Dalkey School Project" i 1978, buna¡odh sc theagra¡ocht do na scoileanna ilchreidmheacha darbh ainm "Educate Together". Thuig na daoine a bh¡ bainteach leis an eagra¡ocht seo go mbeadh ,ileamh ar a thuilleadh scoileanna sa todhcha¡ agus d'iarr siad cead ar an Roinn Oideachais c¢ras p tr£nachta n isi£nta a bhun£. D'iarr siad cead freisin an ch,ad scoil eile a buna¡odh i mBr, a chur faoi ph tr£nacht an "Dalkey School Project". Dhi£ltaigh an Roinn. Ba , polasa¡ na Roinne ag an am n go mbeadh ar gach scoil nua cuideachta theoranta nua gan scairchaipiteal a bhun£ a bheadh mar Ph tr£n ar an scoil, rud a chuir breis costais agus triobl¢ide ar choist¡ bunaithe na scoileanna. Ina dhiaidh sin, socra¡odh go nglacfadh gach scoil ballra¡ocht in "Educate Together". Reacht lfa¡ an eagra¡ocht ar bhonn daonlathach agus bheadh cead cros " power of veto" ag gach scoil ar chinnt¡ polasaithe a bheadh d,anta ag an eagra¡ocht. T an chros seo tar ,is go leor deacrachta¡ a chruth£ don eagra¡ocht agus don Roinn Oideachais ¢ shin de bharr go bhfuil s, f¡ordheacair, de r,ir mar a fh sann l¡on na scoileanna, tathaint ar na scoileanna go l,ir aont£ le polasaithe le cur os comhair na Roinne.

Buna¡odh 64 gaelscoil ag an mbunleibh,al idir bun£ na heagra¡ochta **GHAELSCOILEANNA** i 1973 agus bun£ an Fhorais i 1993. Buna¡odh gach ceann de na scoileanna seo faoi ph tr£nacht na nEaspag Caitliceach toisc nach raibh aon rogha eile ann. C, gur fhiosraigh roinnt scoileanna f,idearthachta¡ eile, bh¡ s, mar choinn¡oll ag an Roinn go gcaithfid¡s Easpag Caitliceach a bheith acu mar ph tr£n. C, go bhfuil an strucht£r bainist¡ochta mar an gc,anna i ngaelscoileanna is a bheadh s, in aon scoil n isi£nta eile, t difr¡ochta¡ eatarthu sa mh,id is go mb¡odh na hEaspaig, don chuid is m¢, s sta glacadh le molta¡ agus mianta na dtuismitheoir¡ maidir le roghn£ ionadaithe an ph tr£in don Bhord Bainist¡ochta i ngaelscoileanna. Cialla¡onn s, seo gur tuismitheoir¡ iad cathaoirligh na mBord Bainist¡ochta ar an ioml n, seachas sagairt phar¢iste.

N¡ amh in go gcabhra¡onn **GAELSCOILEANNA** le bun£ scoileanna nua ach t freagracht bhreise glactha ag an eagra¡ocht uirthi f,in, is , sin a chinnti£ go gcuirtear sainriachtanais na ngaelscoileanna agus na gaelscola¡ochta san ireamh agus polasaithe ndr,achtadh ag an Roinn Oideachais. De r,ir mar a fh sann l¡on na scoileanna agus l¡on na ndalta¡ at ag freastal orthu, t forbairt tagtha ar thionchar **GHAELSCOILEANNA** agus aithn¡tear an eagra¡ocht anois mar shaineagra¡ocht na gaelscola¡ochta agus mar cheann de na pr¡omhchomhph irtithe oideachais. C, go bhfuil **GAELSCOILEANNA** s sta go bhfuil feidhm fh¡orth bhachtach comhl¡onadh aici mar shaineagra¡ocht don ghaelscola¡ocht, braitheadh nach raibh an seasamh dl¡thi£il c,anna ag an eagra¡ocht taobh istigh den ch¢ras is a bheadh ag na p tr£in. T smacht ar pholasaithe agus ar chinnt¡ sa ch¢ras oideachais i l mha na nEaspag agus na Roinne Oideachais. Is , an CPSMA (Cumann Bhainisteoir¡ na mBunscol Caitliceach) a bh¡onn ag feidhmi£ thar cheann na scoileanna caitliceacha. Dar leis an eagra¡ocht seo, b¡onn sainriachtanais na scoileanna go l,ir at faoina c£ram gcur chun cinn acu. Mar sin f,in, t n¡os m¢ n 3,000 scoil chaitliceach sa t¡r faoi l thair agus ar nd¢igh n¡ hiad na 75 gaelscoil n¢ mar sin at faoi ph tr£nacht na nEaspag Caitliceacha an chloch is m¢ ar ph idr¡n an CPSMA. Go deimhin, b¡onn an CPSMA de sh¡or ag cur br£ ar an Roinn Oideachais deireadh a chur leis na "greasachta¡

breise" at ag na gaelscoileanna dar leo, maidir le maoini£ caipit¡ochta agus coibhneas dalta¡/m£inteora.

Ba l,ir do **GHAELSCOILEANNA** le fada an l , mar sin, go raibh g le c¢ras p tr£nachta a mbeadh de chead aige su¡ ag an mbord plean la c,anna leis an Roinn Oideachais, na p tr£in agus na ceardchumainn nuair a bheadh cinnt¡ polasa¡ nd,anamh, ar an gc£is sin agus ar na c£iseanna eile a luadh i gCaibidil 4. Bhain na c£iseanna sin le c£rsa¡ pain,il agus le c£rsa¡ £in,ireachta. C, go raibh st das GHAELSCOILEANNA mar shaineagra¡ocht a bh¡onn ag pl, le hoideachas tr¡ mhe n na Gaeilge ag f s, n¡ raibh an st das cu¡ dl¡thi£il aici.

Mar a luadh i gCaibidil 4, chaith **GAELSCOILEANNA** roinnt blianta roimh 1993 ag ini£chadh beala¡ ,ags£la le c¢ras p tr£nachta a chur ar bun agus nuair a th inig iarratas thuismitheoir¡ an Ghoirt Alainn chun cinn, bh¡ s, ,irithe t bhachtach an cheist a th¢gaint ar¡s leis an Roinn. F,ach Caibidil 6, lch. 152 - 155 le haghaidh sc,al bhun£ Ghaelscoil an Ghoirt Alainn. C, go raibh cainteanna tosaithe sna hocht¢id¡ le CM leis an Roinn agus leis na p tr£in, n¢ raibh aon sc,al cinnte tagtha ar ais ¢ aon dream ag r go dtabharfaid¡s taca¡ocht d leith,id. D'fh,adfa¡ a iteamh nach raibh g   ar shl¡ go dt¡ sin le c¢ras eile, toisc gur scoileanna Caitliceacha ar fad a buna¡odh, agus bheadh s, deacair go leor a chruth£ don Roinn go raibh f¡orgh pr inneach le c¢ras eile. Ach a luaithe is a bh¡ aontaithe i bprionsabal ag an Roinn Oideachais le bun£ c¢rais p tr£nachta nua do ghaelscoileanna ilchreidmheacha, ba gh aghaidh a thabhairt ar chearta scoileanna d'aicm¡ creidimh eile ¢ thaobh na p tr£nachta de.   Bh¡ cruinni£ idir **GAELSCOILEANNA** agus an Roinn Oideachais, Me n F¢mhair 1993 chun ceist p tr£nachta a phl,. I l thair ag an gcruinni£ sin, bh¡ Breand n Mac Cormaic, Vivian U¡bh Eachach, D¢nall O Baoill, Jacqueline N¡ Fhearghusa, Tom s O Gill¡n, Leas R£na¡ na Roinne agus Miche l Mac Craith, Pr¡omhoifigeach, Peig¡ Comerford, an Rann¢g Plean la agus Caitr¡ona Hennessy, Oifig an Aire. Dar le Breand n Mac Cormaic, ba cruinni£ stairi£il , seo ar an mbonn go bhfuil s, den tuairim n r theastaigh ¢n Roinn go mbun¢fa¡ a leith,id de strucht£r p tr£nachta in aon chor. D'£s id siad an Eaglais Chaitliceach mar leithsc,al le nach mbun¢fa¡ an Foras. Ag an gcruinni£, d£irt ionadaithe **GHAELSCOILEANNA** go mbainf¡ amach na tagairt¡ ar fad don Eaglais agus go mbun¢fa¡ an strucht£r do scoileanna ilchreidmheacha amh in. D'fh,adfa¡ dul i dteagmh il ansin leis na hEaglais¡ ,ags£la agus bunreacht an Fhorais a leas£ de r,ir mar a bheadh g leis. D'fh g oifigigh na Roinne an oifig ar feadh tamaill chun deis a thabhairt d'ionadaithe **GHAELSCOILEANNA** an bunreacht don bhForas a athscr¡obh. Nuair a bh¡ sin d,anta ghlac an Roinn leis an gc¢ras nua.

Nuair a chuaigh **GAELSCOILEANNA** chun na Roinne leis an iarratas chun an Foras a bhun£, bh¡ s, i gceist c¢ras a bhun£ a d'fh,adfadh feidhmi£ mar Ph tr£n ar ghaelscoileanna d'aicm¡ creidimh ,ags£la. D£irt an Roinn fach, nach mbeadh aon fhadhb acu i bprionsabal le bun£ an Fhorais. Mar sin f,in ¢s rud , go raibh s, i gceist ag an bhForas glacadh le scoileanna a mbeadh sainmheon Caitliceach acu, d£irt an Roinn Oideachais nach bhf,adfa¡ glacadh leis an gcuid sin d'Airteagail agus Meabhr n Comhlachais an Fhorais go dt¡ go mbeadh an rud pl,ite agus aontaithe leis na hEaspaig Chaitliceacha.

"Socra¡odh mar sin go mbun¢fa¡ an Foras ag an bpointe seo chun freastal ar scoileanna ilchreidmheacha amh in agus go mbainf¡ amach aon tagairt do scoileanna sainchreidmheacha go dt¡ go mbeadh comhr it¡ idir **GAELSCOILEANNA** agus ionadaithe ¢ na hEaglais¡ sin."

D r,ir sin f gadh sp s ar Bhord Sti£rtha an Fhorais le haghaidh ionada¡ochta ¢ Easpaig na nEaglais¡ ,ags£la. Nuair a tairg¡odh r¢l do na hEaspaig Chaitliceacha ar Bhord an Fhorais, dhi£ltaigh siad d¢, ach d£irt siad nach raibh aon fhadhb acu i bprionsabal leis an bhForas a bheith ag feidhmi£ mar Ph tr£n ar scoileanna ag a mbeadh sainmheon Caitliceach.

Ba bhliain 1994, buna¡odh 6 ghaelscoil nua le sainmheon Caitliceach agus le haitheantas na Roinne, faoi ph tr£nacht an Fhorais. Chreid **GAELSCOILEANNA** go roghn¢dh formh¢r m¢r na ngaelscoileanna nua a bhun¢fa¡ sa todhcha¡ dul faoi ch¢ras p tr£nachta an Fhorais agus sin , a tharla.

Is , Breand n Mac Cormaic, Iar Uachtar n de chuid **GHAELSCOILEANNA**, ¢n tr,imhse a raibh an ch,ist seo   c¡oradh ag an eagra¡ocht sna hocht¢id¡, a chuir na c ip,is¡ ar fad le ch,ile don ch¢ras nua. Is , a ceapadh mar Chathaoirleach ar an bhForas agus t s, f¢s mar Chathaoirleach i 1998.

Ba le linn r, corraithe i saol oideachais na t¡re seo a buna¡odh an Foras. Foils¡odh an P ip,ar Uaithne Oideachais i 1992 agus, i 1993, chuir Aire Oideachais na linne sin, Niamh Bhreathnach T.D., an Chomhdh il N isi£nta Oideachais ar si£l i gCaisle n Atha Cliath ar feadh coic¡se i m¡ Dheireadh F¢mhair. Tugadh an Chomhdh il le ch,ile ionas go bhf,adfadh na comhph irtithe oideachais na ceisteanna go l,ir a arda¡odh sa Ph ip,ar Uaithne a phl, agus teacht ar chomhaont£ f£thu. Ceann de na pr¡omh bhair pl, a bh¡ ann le linn na coic¡se n an strucht£r cumhachta sna bunscoileanna. Bh¡ Comhairle N isi£nta na dTuismitheoir¡ agus an ceardchumann ag iarraidh it na nEaspag a lag£ agus ionada¡ocht chothrom a fh il ar na Boird Bhainist¡ochta. Go dt¡ sin, bh¡ tromlach ag na hEaspaig ar na Boird Bhainist¡ochta. Bh¡othas ag iarraidh ar an gcl,ir an chumhacht thraidisi£nta a bh¡ acu a roinnt le tuismitheoir¡, le m£inteoir¡ agus leis an bpobal i gcoitinne. Bh¡othas ag iarraidh orthu a bheith mar chomhph irithe sa ch¢ras bainist¡ochta seachas a bheith i gceannas air. T gach seans gur dhi£ltaigh siad aon bhaint a bheith acu leis an gc¢ras nua p tr£nachta ag **GAELSCOILEANNA** ar eagla go bhf,achfa¡ ar a n-ionada¡ocht ar an bhForas mar gh,illeadh. D mbrisfeadh an sc,al sna me in chumars ide ag an am go rabhadar ag dul i gcomhph irt¡¢cht le gr£pa eile maidir le bainist¡ocht scoileanna n isi£nta, t gach seans go gcuirf¡ tuilleadh br£ orthu g,illeadh d',ilimh na dtuismitheoir¡ agus na m£inteoir¡ maidir le comhph irt¡ocht sa ch¢ras i gcoitinne. Ar nd¢igh, bh¡ orthu g,illeadh sa deireadh agus tar ,is dh bhliain de chainteanna idir na comhph irtithe oideachais ag an mbunleibh,al, an Foras san ireamh, cuireadh strucht£r nua na mBord Bainist¡ochta i bhfeidhm, Nollaig 1997. Ar na Boird nua t cothroma¡ocht ann idir tuismitheoir¡, m£inteoir¡, ionadaithe an ph tr£in agus ionada¡ocht ¢n bpobal i gcoitinne. Is f,idir leis an bp tr£n an cathaoirleach a ainmni£.

Chuir na hEaspaig in i£l don bhForas, fach, (20 Aibre n 1994) nach gcuirfid¡s i gcoinne bhun£ gaelscoileanna le sainmheon Caitliceach faoi ph tr£nacht an Fhorais. Mar sin f,in, i litreacha eile uathu deineadh soil,iri£ ar an dearcadh a bh¡ acu ina leith seo   r nach bhf,adfa¡ scoil Chaitliceach a thabhairt ar scoil nach raibh faoi ph tr£nacht dh¡reach an Easpaig:

"Geallaimid daoibh go bhfuilimid b £il do bhur gc s agus go nd,anaimid a bhfuil ar r gcumas in aon sl¡ ar f,idir at ar aon dul len r ngn¢ i riaradh na scoileanna Caitliceacha.......(tugtar m¡ni£ ar cad is scoil Chaitliceach ann) Sa chomhth,acs sin, n¡ f,idir aitheantas faoi leith a thabhairt do Fhoras P tr£nachta do scoileanna l nGhaeilge, agus san am ch,adna aitheantas a thabhairt d¢ibh mar scoileanna Caitliceacha.....Aineoinn nach f,idir aitheantas a thabhairt do scoileanna caitliceacha do scoileanna at faoi ch£ram modh bainist¡ochta eile, d,anfaimid staid,ar libh chun a fh il amach conas ar f,idir leis an Eaglais tionchar a bheith aici orthu ionas go mbeid¡s n¡os taitneamha¡ do thuismitheoir¡ Caitliceacha."

Tar ,is don bhForas agus do **GHAELSCOILEANNA** roinnt cruinnithe a bheith acu leis an CPSMA agus leis an Easpag Tom s O Floinn (Cathaoirleach Choimisi£n Oideachais na nEaspag) chun ceist creidimh sna scoileanna le sainmheon Caitliceach a phl,, cuireadh litir n¡os gonta agus n¡os rite chuig an bhForas ag m¡ni£ seasamh na hEaglaise Caitlic¡ athuair:

"R,itigh na hEaspaig ar na socruithe seo.

(a) N¡ aithneofar mar Scoileanna Caitlic¡ ach bunscoileanna faoi ph tr£nacht an Easpaig iti£il.

(b) N¡ m¢r do thuist¡ a chuireann a muirear chun a rogha f,in scoile oili£int creidimh a bp ist¡ a shol thar muna bhfuil na scoileanna   san faoi ph tr£nacht an Easpaig iti£il.

(c) Thiocfadh na hEaspaig leis an moladh go mbun¢fa¡ pain,al do mh£inteoir¡ at fostaithe ag **GAELSCOILEANNA**."

De r,ir an dl¡ chan¢naigh n¡ f,idir an focal Caitliceach, mar a bhaineann s, le scoileanna n¢ le hinstiti£id¡ eile, a £s id toisc go mbaineann an focal irithe sin le scoileanna agus le hinstiti£id¡ at d¡reach faoi smacht na hEaglaise. N¡ raibh na hEaspaig s sta cead a thabhairt don bhForas scoileanna Caitliceacha a thabhairt ar na scoileanna leis an sainmheon sin, a bh¡ faoi ch£ram an Fhorais. T na cainteanna idir an Foras agus an Eaglais, maidir le conas is fearr pl, le h,ilimh thuismitheoir¡ agus dalta¡ Caitliceacha laistigh de na scoileanna seo, f¢s ag dul ag ar aghaidh agus an tr chtas seo   scr¡obh.

Ag an am gc,anna, ghlac an Roinn Oideachais leis go bhf,adfa¡ scoileanna le sainmheon caitliceach a bhun£ faoi ph tr£nacht an Fhorais agus, Me n F¢mhair 1994, d¡reach bliain tar ,is bun£ Ghaelscoil an Ghoirt Alainn, buna¡odh 7 ngaelscoil eile , 6 scoil le sainmheon caitliceach agus scoil amh in ilchreidmheach. I 1995 buna¡odh 9 ngaelscoil eile, 8 scoil le sainmheon caitliceach agus scoil amh in le sainmheon ilchreidmheach. I 1996 buna¡odh 9 ngaelscoil nua ach shocraigh 2 scoil gan dul faoi ph tr£nacht an Fhorais ar ch£iseanna iti£la. As an 7 scoil eile shocraigh 6 scoil clo¡ leis an sainmheon caitliceach agus shocraigh scoil eile, Gaelscoil Chill Mhant in, gur theastaigh uathu sainmheon idirchreidmheach a bheith acu. Seo an ch,ad uair ¢ buna¡odh an St it gur buna¡odh scoil n isi£nta chun p ist¡ ¢n d aicme creidimh sin, Chaitliceach agus Phrotast£nach, a mh£ineadh le ch,ile.

T Gaelscoil Chill Mhant in ag glacadh p ist¡ ¢ na hEaglais¡ Protast£nacha ,ags£la agus ¢n aicme Caitliceach. M£intear na p ist¡ sa d chreideamh le ch,ile agus n¡ scairtear ¢na ch,ile iad ach amh in sna ranganna ina bhfuil ullmh£ch n i gceist le haghaidh sacraimint¡ Caitliceacha, mar shampla, an Ch,ad Comaoineach agus an C¢ineart£. Tagann s,ipl¡nigh ¢ na creidimh ,ags£la chuig an scoil agus tugann na p ist¡ uile cuairt ar na s,ip,il ,ags£la. Mheas muintir Chill Mhant in gurbh fhearr an socr£ seo, toisc formh¢r m¢r na bp ist¡ a bheith ag teacht ¢n d aicme creidimh sin, n an rogha ilchreidmheach.

I 1997 n¡or buna¡odh ach gaelscoil amh in de dheasca easaontais an bhliain roimhe sin idir **GAELSCOILEANNA** agus an Roinn Oideachais, aighneas a nd¡reofar air ar bhealach n¡os ioml ine i gCaibidil 6. Roghnaigh an ghaelscoil a buna¡odh an bhliain sin dul faoi ph tr£nacht an Fhorais agus sainmheon caitliceach a bheith ag an scoil.

I 1998 buna¡odh 6 ghaelscoil nua. Roghnaigh 4 scoil an sainmheon caitliceach ach bheartaigh dh scoil eile i nD£n B¢inne agus san Inbh,ar M¢r sampla Ghaelscoil Chill Mhant in a lean£int agus scoileanna idirchreidmheacha a bheith acu. Anois i 1998 t 31 scoil faoi ph tr£nacht an Fhorais agus glactar leis go leanfaidh an f s seo ar an ,ileamh ar ghaelscola¡ocht agus go mbeidh idir 35 agus 40 scoil faoi ph tr£nacht an Fhorais faoi dheireadh an ch,id.

T roghnaithe ag scoileanna dul faoi ph tr£nacht an Fhorais ar roinnt c£iseanna. Cuireann p tr£nacht an Fhorais raon bunt ist¡ ar f il do thuismitheoir¡ nach bhfuil ar f il faoi ch¢ras na nEaspag. Reacht iltear an Foras ar bhonn daonlathach. T an Foras cl raithe mar chuideachta theoranta gan scairchaipiteal. T cead ag gach scoil scairshealbh¢ir a ainmni£ don chuideachta. Freastala¡onn an duine sin ar chruinni£ cinn bhliana an Fhorais agus is f,idir leis/ l,i v¢ta a chaitheamh ar aon cheist a thagann an¡os.

Molann na scairshealbh¢ir¡ seo na sti£rth¢ir¡ ar Bhord an Fhorais (9 san ioml n) a riarann obair an Fhorais ¢ l go l . T cead ag na scoileanna ilchreidmheacha agus na scoileanna a bhfuil sainmheon caitliceach acu duine amh in ar a laghad a ainmni£ don Bhord.   F gann s, seo go nd,anfar cearta na scoileanna, fi£ amh in iad si£d gur mionlach taobh istigh den bhForas iad, a chosaint.

Is f,idir leis na scoileanna at   faoi ph tr£nacht an Fhorais a bheith cinnte de go nd,anfar sainmheon Gaelach na scoileanna chomh maith leis an sainmheon creidimh a chosaint. T s, seo thar a bheith t bhachtach mar a bhaineann s, le c£rsa¡ c¢nascaithe. Is f,idir le scoil at   faoi ph tr£nacht an Fhorais a bheith l nchinnte de nach ligfear riamh di a bheith c¢nascaithe le scoil Bh,arla agus nach gcuirfear obair na dtuismitheoir¡ i mbun£ agus i mbuan£ na scoile thar na mblianta ¢ mhaith. Is baolach nach bhfuil an chosaint ch,anna ar f il do scoileanna at faoi ph tr£nacht na nEaspag Caitliceach, mar a tharla i gc s na gaelscoile in Eochaill, Co. Chorca¡, i 1994 nuair ba dh¢bair di a bheith c¢nascaithe le dh scoil eile ar an mbaile a mh£ineann tr¡ Bh,arla. B'fhacthas do na p irtithe leasmhara a bh¡ taobh thiar den ch¢nascadh seo go bhf,adfa¡ obair na dtuismitheoir¡ thar tr,imhse 10 mbliana a chur ar leataobh agus an ghaelscoil a fh gaint mar shruth taobh istigh de scoil mh¢r Bh,arla, agus gan pr¡omhoide n Bord Bainist¡ochta d cuid f,in a bheith aici. Chuir an Bord Bainist¡ochta cosc leis an ngn¡omh seo le taca¡ocht l idir na dtuismitheoir¡ agus an eagra¡ocht **GAELSCOILEANNA**. N¡ tharl¢dh a leith,id i scoileanna faoi ph tr£nacht an Fhorais. Faraor, i gc s gaelscoileanna eile, n¡ f,idir a bheith cinnte de go bhfuil an bhagairt sin imithe go hioml n. D£radh le gaelscoileanna i Magh Ealla, agus i gC¢bh i gCo. Chorca¡ le c£pla bliain anuas nach bhfaighfid¡s foirgneamh buan go deo gan c¢nasacadh de shaghas ,igin le scoileanna iti£la a mh£ineann tr¡ Bh,arla.

C£is mh¢r eile go roghna¡onn scoileanna nua dul faoi ph tr£nacht an Fhorais n ceist an phain,il deoise. Mar a luadh i gCaibidil 3, Lch 75 - 76, bh¡ go leor fadhbanna ag **GAELSCOILEANNA** thar na mblianta leis na pain,il ch,anna.   F,ach Caibidil 5, lch. 133 - 136 freisin. N¡ fol ir do gach scoil n isi£nta a bhfuil fol£ntas acu ar an bhfoireann bhuan teagaisc an post sin a thairiscint do mh£inteoir ar an bpain,al, m t pain,al i bhfeidhm ag an am. M t an pain,al glan, is f,idir leis an scoil dul ar aghaidh agus an post a fh¢gairt ar an margadh oscailte. B¡onn ar na gaelscoileanna faoi ph tr£nacht deoise m£inteoir¡ a th¢gaint ¢ na pain,il seo. Sa mh,id is go bhfuil na gaelscoileanna ag m£ineadh go hioml n tr¡ Ghaeilge agus go bhfuil formh¢r m¢r na m£inteoir¡ a thagann ar na pain,il seo gan a bheith inni£il ar mh£ineadh tr¡ Ghaeilge, n¢ gan aon sp,is a bheith acu i gc£rsa¡ gaelscola¡ochta, crutha¡onn an c¢ras fadhbanna dosh raithe go rialta do na scoileanna sin.

Bheadh na m£inteoir¡ ar fad ar na pain,il tar ,is teacht tr¡ phr¢is,as roghnach in agus agall¢ireachta lena n-oiri£ntacht le bheith ag m£ineadh a mheas. Ach, n¡ bheadh a dtromlach tar ,is dul tr¡d aon ch¢ras chun a n-oiri£ntacht le bheith ag m£ineadh i ngaelscoil a mheas. Bh¡ ar chuid mhaith gaelscoileanna di£lt£ m£inteoir¡ a th¢gaint ¢n bpain,al ar an mbonn gur braitheadh nach rabhadar c ilithe le bheith ag m£ineadh i ngaelscoil. Chuir s, seo br£ ,ag¢rach ar na scoileanna a bh¡ curtha sa riocht go raibh orthu m£inteoir¡ a ¡oc ar chostas na scoile go dt¡ gur ghlan an pain,al, gan tr cht ar na deacrachta¡ a bh¡ acu d,ile il leis an Roinn Oideachais a bh¡ ag di£lt£ scun scan glacadh leis nach bhfuil gach m£inteoir sa t¡r l n-inni£il ar mh£ineadh tr¡ Ghaeilge. N¡ rabhthas ag aithint go raibh aon difr¡ocht idir m£ineadh na Gaeilge mar bhar agus teagasc tr¡ mhe n na Gaeilge.
Ach n¡l scoileanna faoi ph tr£nacht an Fhorais ceangailte go dl¡thi£il leis an socr£ a deineadh i 1937 idir an Eaglais, CM agus an Ro
pain,il deoise. T cainteanna ar si£l idir an Foras agus an Roinn Oideachais faoi l thair maidir le pain,al n isi£nta ar leith do na scoileanna at faoi ph tr£nacht an Fhorais.   T socr£ ad hoc   idir an Foras agus an Roinn le c£pla bliain anuas, is , sin go bhfuil cead ag scoileanna faoin bhForas m£inteoir¡ a cheapadh ar an margadh oscailte, fi£ amh in, nuair at m£inteoir¡ f gtha ar na

pain,il eile. B¡onn orthu, fach, cuireadh a thabhairt do mh£inteoir¡ ar na pain,il cur isteach ar an bpost sa ghn thshl¡ ach pl,itear leis na hiarratais a thagann ¢ mh£inteoir¡ ar na pain,il d¡reach mar a phl,if¡ le haon iarratas eile. Cruth¢idh na haicm¡ ,ags£la creidimh idir scoileanna fadhbanna don bhForas f,in amach anseo mar t gach seans nach mbeidh an Roinn s sta na difr¡ochta¡ sin a aithint nuair a bheidh m£inteoir¡   mbogadh ¢ scoil amh in go dt¡ scoil eile. Chruth¢dh s, sin deacracht, cuir i gcas, maidir le scoil le haicme ilchreidmheach a bh¡ ag cur m£inteoir ar an bpain,al de bharr titim sna huimhreacha agus scoil chaitliceach a bh¡ ag lorg m£inteora. Mura mbeadh an m£inteoir s sta an teagasc cr¡osta¡ caitliceach a mh£ineadh sa scoil ina mbeadh an fol£ntas, d'fh,adfadh fadhb a bheith ann. Agus an tr chtas seo   scr¡obh t cainteanna faoi seo f¢s ar si£l idir an Foras agus an Roinn Oideachais. T pain,al ar leith faighte le c£pla bliain anuas do na scoileanna at faoi "Educate Together".

Ach is bunt iste , ar bhealach eile gur f,idir leis an bhForas glacadh le scoileanna d'aon aicme creidimh. T tr¡ shaghas scoile faoina ch£ram faoi l thair, scoileanna le sainmheon caitliceach, scoileanna ilchreidmheacha agus scoileanna idirchreidmheacha ach d'fh,adfadh s, scoileanna d'aicm¡ eile a th¢gaint faoina ch£ram freisin scoileanna Protast£nacha, mar shampla.

T s, i gceist freisin go mbeadh r¢l taca¡ochta, forbartha agus comharlaitheach ag an bhForas do na gaelscoileanna at faoina ch£ram. Chun cabhr£ leis na haidhmeanna seo t c¢ras iontaobhaithe leagtha amach ag an bhForas (f,ach Aguis¡n 7). Beidh tri£r iontaobha¡ ag gach scoil. Roghn¢far daoine le sp,is agus taith¡ san oideachas l nGhaeilge, ach is daoine iad a bheidh neamhsple ch ar na scoileanna a mbeidh baint acu leo ionas gur f,idir leo fanacht lasmuigh d'aon aighneas a d'fh,adfadh teacht an¡os sa scoil. Is , an r¢l is t bhachta¡ a bheidh ag an hiontaobhaithe n feidhmi£ mar dhroichead idir an Foras agus na scoileanna at faoina gc£ram. Nuair a thagann athruithe ar an mBord Bainist¡ochta gach tr¡ bliana rachaidh siad i gcomhairle leis na p irtithe leasmhara go l,ir sa scoil, m.sh. an seanBhord Bainist¡ochta, na tuismitheoir¡, na m£inteoir¡ agus bunaitheoir¡ na scoile, chun teacht ar na daoine is oiri£na¡ le moladh mar ionadaithe an Ph tr£in. Cuirfidh siad na hainmneacha ar aghaidh chuig an bhForas ansin le faomhadh. M eascra¡onn aighneas n¢ aon easaontas sa scoil, feidhmeoidh siad mar idirghabh laithe agus mar r,iteoir¡.

Buna¡odh an Foras i 1993 agus cheana f,in 5 bliana n¡os d,ana¡ t 31 scoil faoina ph tr£nacht. Mar sin f,in, t go leor fadhbanna le r,iteach go f¢ill ag an bhForas. C, gur bhunaigh **GAELSCOILEANNA** an Foras, t s, neamhsple ch anois agus d bhr¡ sin t g aige le r£na¡ocht d chuid f,in agus ioncam a chuirfidh ar a chumas feidhmi£ neamhsple ch ar **GAELSCOILEANNA**. T an eagra¡ocht sin go m¢r faoi bhr£ ¢ thaobh c£rsa¡ airgid de agus n¡l s, r,ad£il go bhfanfadh an Foras chomh ceangailte sin l,i go deo ¢ thaobh acmhainnI de. Faoi l thair, t an Foras ag feidhmi£ as oifig **GHAELSCOILEANNA** agus sol thra¡onn an eagra¡ocht seirbh¡s¡ r£na¡ochta agus riarach in d¢ ach t s, thar a bheith t bhachtach go mbeadh an d eagra¡ocht neamhsple ch ar a ch,ile sa todhcha¡. Caithfidh an Foras oifig agus foireann d chuid f,in a bheith aige. Faoi l thair t deontas bliant£il de œ7,000   fh il aige ¢n Roinn Oideachais.

De r,ir mar a fh sann l¡on na scoileanna at faoin bhForas, t s, ag ,ir¡ n¡os deacra s£¡l a choime d ar na deacrachta¡ a eascra¡onn sna scoileanna nua gach bliain. T s, i gceist ag an bhForas sa todhcha¡ r¢l fiontra¡ochta a bheith aige i bhforbairt scoileanna nua seachas r¢l freagrachta nuair a fh sann deacrachta¡. Beidh s, thar a bheith deacair an c¢ras iontaobhaithe, a bh¡ mar dhl£thchuid den bhForas nuair a buna¡odh i dtosach , a choime d ar si£l, mar t s, d¢dh,anta teacht ar thri£r neamhsple ch a bhfuil an t-am agus an d¡lseacht don ghaeloideachas acu agus at s sta feidhmi£ go deonach. Mar sin f,in, t an Foras ag lean£int ar aghaidh le hiarrachta¡ ,ags£la chun teacht ar mhaoini£. T s£il ag an mBord go dtarl¢idh s, seo taobh istigh de ch£pla bliain, rud a

thabharfaidh deis don bhForas , f,in a fhorbairt mar ch¢ras p tr£nachta le h¡omh agus f,in¡ulacht d chuid f,in, neamhsple ch ar **GHAELSCOILEANNA**.

Bh¡ c£rsa¡ £in,ireachta go m¢r faoi chaibidil ag **GAELSCOILEANNA** sna hocht¢id¡ faoi sti£r Bhreand in Mhic Chormaic. Theastaigh ¢ Bhreand n go mbeadh an d ch£ram p tr£nacht agus £in,ireacht faoi aon strucht£r amh in. Tharla go leor pl, ar an gceist seo go gin,ar lta idir an t-am gur luadh an cheist don ch,ad uair agus bun£ an Fhorais i 1993. Bh¡ s, r ite sa Ph ip,ar B n Oideachais "Cairt don Oideachas sna Blianta Romhainn" go mbeadh p tr£in na scoileanna in ann l,asanna a sh¡ni£ leis na Boird Oideachais R,igi£nda (an strucht£r d¡l rnaithe idirmhe nach a bh¡ molta sa Ph ip,ar sin) d'aon fhoirgneamh nua scoile a th¢gfa¡ amach anseo.

"In future, education boards will own new school buildings and property for leasing to different groups of patrons and trustees, in order to provide for the educational needs of each region."

Ar nd¢igh n¡l s, i gceist anois na Boird sin a bhun£ ¢ th inig Fianna F il i gcumhacht i 1997. Bh¡ Fianna F il glan i gcoinne an choincheap seo ¢n gc,ad l amach agus d£irt an tAire M¡che l M irt¡n, T.D., nuair a ceapadh , mar Aire Oideachais nach mbeadh na boird mar chuid den bhille oideachais nua. T molta¡ eile tagtha chun cinn anois ¢n Choimisi£n um Ch¢ir¡ocht Scoileanna. D'aithin an Coimisi£n go bhfuil ,iginnteacht ag baint le st das £in,ireachta agus l,asa na scoileanna l nGhaeilge agus roinnt scoileanna eile:

"The great majority of the 3,192 (September 1996) national schools are privately owned. The exceptions to this are the nine model schools, aproximately 60 schools vested in the Minister for Finance, and aproximately 30 recently established Irish Medium Schools. As the legal relationship between the patron and the Minister for Education and Science is often defined in the lease, there is need for the lease situation to be regularised in schools where such is not already the case."

Molann an Coimisi£n gur ch¢ir, i gc sanna nach bhfuil fonn ar ph tr£in n ar iontaobhaithe a bheith mar £in,ir¡ ar fhoirgneamh scoile, go mbeadh an su¡omh agus an foirgneamh i seilbh an Aire agus go s¡neodh an P tr£n l,as leis an Roinn.

Teasta¡onn ¢n bhForas f,achaint ar fhorbairt pholasaithe ar shainmheon gaelach na scoileanna sa todhcha¡. Is beag suime at l,irithe ag na P tr£in traidisi£nta n ag an Roinn Oideachais san obair seo go n-uige seo agus t sp,is ag an bhForas tabhairt faoi. Braitear go bhfuil s, f¡orth bhachtach don oideachas l nGhaeilge go bhfuil strait,is¡ teangeola¡ochta, at leagtha amach go c ir,iseach, i bhfeidhm sna scoileanna agus go bhfuil na polasaithe agus na strait,is¡ sin com¢nta sna scoileanna go l,ir. T s£il ag an bhForas freisin go mbeidh caighde n ard gairmi£lachta i bhfeidhm sna scoileanna tr¡d an gc¢ras iontaobhaithe agus tr¡ sh roili£int a chur ar na Boird Bhainist¡ochta.

Caibidil 5

Stair na heagra¡ochta - 1990 - 1998

Tr,imhse fh¡orstairi£il i stair na heagra¡ochta ab ea an tr,imhse seo. Th inig m¢rathruithe ar ch¢ras oideachais na t¡re agus bh¡ **GAELSCOILEANNA** mar chomhph irt¡ l rnach sna cainteanna ar fad a bhain leis na hathruithe seo. D',irigh leis an eagra¡ocht strucht£r taca¡ochta don ghaeloideachas a bhaint amach sa Bhille Oideachais i 1998. R,it¡odh an iliomad fadhbanna a bhain leis an eagra¡ocht f,in agus a bhain le scoileanna aonaracha. D,anfaidh an chaibidil seo ini£chadh ar an tr,imhse sin faoi thr¡ mh¢rmh¡r:

a)   Athruithe pearsanra agus foirne 1990 - 1998; scoileanna nua a buna¡odh le linn na tr,imhse sin
b)   Polasa¡ oideachais an St it agus athruithe n isi£nta
c)   Iarrachta¡ na heagra¡ochta ar fhadhbanna n isi£nta agus iti£la a r,iteach.

Athruithe pearsanra agus foirne 1990 - 1998
Na hUachtar in
Is , D¢nall O Baoill a ceapadh mar Uachtar n ar an eagra¡ocht ag cruinni£ cinn bhliana 1990. Fear ¢ Ghaeltacht Th¡r Chonaill is ea ,, at ag obair in Institi£id Teangeola¡ochta □ireann. Is , a bh¡ a **GHAELSCOILEANNA** faoi ch£rsa¡ teangeola¡ochta ar feadh tamaill de bhlianta roimhe sin. Bh¡ s, bainteach ar feadh na mblianta mar thuismitheoir leis an ngaelscoil i mBaile Bhlains,ir. Bh¡ D¢nall mar Uachtar n ar feadh ceithre bliana idir 1990 agus 1994. Bh¡ an-bhua ag O Baoill mar r,iteoir agus mar idirghabh la¡ agus is eisean a bh¡ mar Uachtar n nuair a tharla na fadhbanna in Eochaill maidir le c¢nascadh na gaelscoile le scoileanna B,arla sa cheantar (f,ach caibidil 4 i gcomhair tuairisc n¡os ioml ine).
Ghlac s, ceannasa¡ocht freisin i r,iteach fadhbanna Ghaelscoil Bhaile Munna agus ghlac s, de dhualgas air f,in a bheith ina chathaoirleach ar an ngaelscoil nua. D,antar ini£chadh ar an sc,al sin n¡os d,ana¡ sa chaibidil seo.

Toghadh Niall O Murchadha mar Uachtar n ar an eagra¡ocht ag an gcruinni£ cinn bhliana i 1994 agus d'fhan s, i gceannas ar an eagra¡ocht go dt¡ cruinni£ cinn bhliana 1996. Pr¡omhoide ar Scoil Iogn id i nGaillimh is ea Niall. Fear f¡ordh¡ograiseach ar son na Gaeilge agus ar son na gaelscola¡ochta is ea , agus bh¡ s, ar an duine is faide san eagra¡ocht nuair a ceapadh , mar Uachtar n. T s, luaite i gCaibidil 1 mar dhuine de bhunaitheoir¡ na heagra¡ochta. T tuiscint thar na bearta ag Niall ar ch£rsa¡ oideachais.

Is , an t-uachtar n reatha n Vivian U¡bh Eachach. Toghadh eisean ag cruinni£ cinn bhliana 1996 agus t s, ar a tharna t,arma anois. Is as ceantar na Saoirs¡ i mBaile Atha Cliath d¢ agus is £dar agus aistritheoir gairmi£il ,. Is tuismitheoir¡ gaelscola¡ochta , agus bh¡ baint mh¢r aige le Scoil Chaoimh¡n, Sr id Maoilbhr¡de, Baile Atha Cliath, ar feadh i bhfad. Bh¡ s, ina Uachtar n nuair a tharla g,arch,im aitheantais na scoileanna nua sa bhliain 1996 agus bh¡ baint mh¢r aige le r,iteach na faidhbe sin. Is faoina uachtar nacht si£d at an strucht£r taca¡ochta   bhaint amach faoi dheireadh ag an eagra¡ocht sa Bhille Oideachais at faoi bhr id an Oireachtais faoi l thair agus is faoina uachtar nacht, freisin, at an f¢d   sheasamh ar son chearta gaelscola¡ochta tuismitheoir¡ agus leana¡ ag an gCoimisi£n um Ch¢ir¡ocht Scoileanna. Ar na tosa¡ochta¡ a bhaineann le huachtar nacht U¡bh Eachach, t seasamh na heagra¡ochta mar chomhph irt¡ oideachais a neart£, ionada¡ocht na n-aicm¡ ,ags£la i ngluaiseacht na gaelscola¡ochta a fheabhs£, agus barr feabhais a chur ar leagan amach corpar ideach na heagra¡ochta d'fhonn cur lena h,ifeacht feidhmithe. Ar na gn¡omha¡ochta¡ at ar si£l faoi l thair chun na tosa¡ochta¡ sin a chur chun cinn, t bun£ f¢ram ,ags£il do thuismitheoir¡ gaelscola¡ochta agus do mh£inteoir¡ gaelscola¡ochta, dea-chaidreamh a bhun£ leis na hionadaithe tofa poibl¡, agus corpr£ na heagra¡ochta - sprioc a bh¡ beartaithe le fad ach

n r cuireadh i gcr¡ch. Is faoi uachtar nacht U¡bh Eachach, freisin, at iarracht mh¢r ar si£l, i gcomhar leis an nG£m, fadhb an easnaimh th,acsleabhar a r,iteach faoi dheireadh 's faoi dheoidh.

Athruithe Foirne
B',igean don eagra¡ocht scaoileadh leis an bhfeidhmeannach s¢isearach, Caroil¡n N¡ Mh¢r in, a bh¡ ag feidhmi£ i gC£ige Mumhan, ag deireadh 1990, rud a chuir br£ ar¡s ar an l roifig i mBaile Atha Cliath. Ach, bh¡ deacrachta¡ m¢ra airgid ag an eagra¡ocht d'ainneoin na n-iarrachta¡ a bh¡ ar si£l le c£pla bliain roimhe sin ag an bhForas um Oideachas tr¡ Ghaeilge maoini£ breise a fh il don eagra¡ocht.

D',irigh Deirbhile Nic Craith, Feidhmeannach na heagra¡ochta as, m¡ Aibre in 1992, le dul ag obair le Cumann M£inteoir¡ ireann.   Bh Dheirbhile Nic Craith as an obair go l,ir a rinne s¡ faoi sti£r Mhic Chormaic agus U¡ Bhaoill chun cruth gairmi£il a chur ar an eagra¡ocht.   Th inig Jacqueline N¡ Fhearghusa ina h it. Is as Luimneach do Jacqueline agus d'fhreastail s¡ ar mhe nscoil l nGhaeilge i gCathair Luimnigh, Cnoc na Labhras.

Feidhmeannach agus r£na¡ oifige at fostaithe ag **GAELSCOILEANNA** ¢ l r na n¢chaid¡. Bh¡ Kay U¡ Shandair fostaithe mar r£na¡ oifige ¢ dheireadh 1991 go dt¡ t£s 1995. Bearta¡odh ansin go raibh g le feidhmeannach s¢isearach don eagra¡ocht, duine a bheadh in ann freastal ar chruinnithe thar ceann an Fheidhmeannaigh agus a d'fh,adfadh tabhairt faoi scoileanna nua a bhun£ d mbeadh g leis.   Th inig Deirdre N¡ L£ing mar fheidhmeannach s¢isearach i 1995. Is as Droichead Atha do Dheirdre. Is ¡ at freagrach, a bheag n¢ a mh¢r, ¢ 1997 i leith, as scoileanna nua a bhun£ ar fud na t¡re.
Scoileanna Nua 1990 - 1993 agus deacrachta¡ aitheantais do scoileanna beaga
Seo a leanas na h iteanna inar oscla¡odh scoileanna (bunscoileanna) Me n F¢mhair 1990, B,al Atha na Slua - Co. na Gaillimhe, Ath Luain - Co. na hIarmh¡, Luimneach, Durlas   Co. Thiobraid Arann,   (iarbhunscoileanna) Ceatharlach.
D'oscail an ghaelscoil i mB,al Atha na Slua le 6 na¡on n bheaga ar bhonn neamhoifigi£il. D'oscail an scoil i nD£rlas n beag breis is 20 ach n¡ raibh an cigire iti£il s sta le caighde n na c¢ir¡ochta (teach pr¡obh ideach) agus bh¡ orthu an scoil a oscailt gan aitheantas na Roinne. Fuair an d scoil aitheantas an bhliain d r gcionn, 1991.

Thosaigh an eagra¡ocht ag ,ileamh ar an Roinn ¢ 1989 ar aghaidh go n-¡sleofa¡ na huimhreacha a bh¡ ag teast il chun aitheantas a fh il ¢ 20 dalta go dt¡ 15 dalta i gc s bailte agus bruachbhailte agus 10 dalta i gceantair tuaithe.   Buna¡odh roinnt scoileanna gan aitheantas na Roinne le blianta beaga roimhe sin, an chuid is m¢ acu toisc n r ,irigh leo coinn¡ollacha na Roinne maidir le l¡on na bp ist¡ a chomhl¡onadh. Ba l,ir don eagra¡ocht go raibh an riail nua a th inig i bhfeidhm i 1987 (go gcaithfeadh 20 p iste nach raibh ar scoil cheana a bheith cl raithe don scoil nua) tar ,is br£ m¢r a chur ar cheantair bheaga, Cill Rois, B,al Atha na Slua agus Cl r Chlainne Mhuiris, iteanna nach mbeadh s, r,ad£il a bheith ag s£il le 20 na¡on n beag sa ghaelscoil an ch,ad bhliain. Is minic a it¡tear ar an Roinn go gcuireann an riail sin isteach go m¢r ar scoileanna iti£la freisin, sa mh,id is m th¢gann an ghaelscoil nua formh¢r m¢r na na¡on n ar an mbaile, go bhf gtar na scoileanna eile agus titim thubaisteach acu ar na rolla¡. N¡l s, r,ad£il d r le **GAELSCOILEANNA** a bheith ag s£il leis an l¡on c,anna na¡on n beag i gCill Rois is a bheadh s, i mbruachbhaile de chuid Bhaile Atha Cliath. An tseift a bh¡ in £s id go dt¡ 1996 in iteanna nach bhf,ada¡ teacht ar 20 na¡on n beag n an scoil a oscailt go neamhoifigi£il le p, m,id na¡on in a bh¡ ar f il don ch,ad bhliain agus ansin cur le l¡on na na¡on n an bhliain d r gcionn ionas go raibh 20 dalta i gceist san ioml n. Chuirt¡ isteach ar aitheantas na Roinne ansin don scoil. D'oibrigh an cleachtas sin go maith, ach amh in go raibh s, an-dian ar thuismitheoir¡ an scoil a choime d ar oscailt ar bhonn neamhoifigi£il ar feadh bliana, go dt¡ 1996 nuair a d'athraigh an Roinn, faoi Aire Oideachais, Niamh Bhreathnach, feidhmi£ na rialach sin - "fiche

p iste n r fhreastail ar scoil cheana". Tabharfar l,argas ar an aighneas idir an eagra¡ocht agus an Roinn ar an gceist sin n¡os d,ana¡ sa chaibidil seo.

Seo a leanas na h iteanna inar oscla¡odh scoileanna (bunscoileanna) Me n F¢mhair 1991, Cill Rois - Co. an Chl ir, Leitir Ceanainn - T¡r Chonaill, (iarbhunscoileanna) Br, - Co. Chill Mhant in. D'oscail an scoil i gCill Rois, le 10 p iste idir Rang 1 agus Rang a 6, ar bhonn neamhoifigi£il. Th¢g s, tr¡ bliana orthu an 20 na¡on n beag a chur le ch,ile agus bronnadh aitheantas orthu i 1994.

Oscla¡odh Gaelchol iste amh in, Me n F¢mhair 1992, faoi choimirce an Choiste Gairmoideachais. Is , sin an Gaelchol iste i gCathair na Gaillimhe. D'iompaigh Scoil N isi£nta Thromaire, scoil bheag tuaithe i gCo. Laoise ar an teagasc tr¡ mhe n na Gaeilge. Ba ¡ seo an tr¡£ scoil a dhein a leith,id.

Oscla¡odh na scoileanna nua sna h iteanna seo a leanas i 1993: Bunscoileanna: Baile U¡ Mhurch£ - B,al Feirste, Baile Munna - Baile Atha Cliath, Cluain Dolc in - Baile Atha Cliath, Lios Tuathail - Co. Chiarra¡, An Gort Alainn - Corcaigh, Machaire R tha - Co. Dhoire, Cnoc na Cathrach - Gaillimh, An Tulach Mh¢r - Co. U¡bh Fh il¡, (iarbhunscoileanna) B¢thar na bhF l - B,al Feirste, Tamhlacht - Baile Atha Cliath, Inis - Co. an Chl ir, Maigh Eala - Co. Chorca¡, Deisceart Chathair Chorca¡, Eochaill - Co. Chorca¡, An Caisle n Nua Thiar - Co. Luimnigh. D'oscail an scoil i Lios Tuathail ar bhonn neamhoifigi£il agus fuair an scoil aitheantas an bhliain d r gcionn nuair a d',irigh leo na huimhreacha cu¡ a shroichint.

GAELSCOILEANNA agus an Crannchur N isi£nta

Chuir **GAELSCOILEANNA** aighneacht chuig an gCrannchur N isi£nta tr¡d an Roinn Eala¡on, Cult£ir agus Gaeltachta i 1993 ag lorg airgid chun oifigigh forbartha a fhost£ le dul i mbun scoileanna nua a bhun£. Ceada¡odh deontas de œ80,000 le h¡oc thar thr,imhse dh bhliain. Bh¡ an sc,im le tos£, m¡ na Samhna 1993. Fosta¡odh duine le dul ag obair i gC£ige Mumhan, P id¡ O Lionaird ¢ Ghaeltacht Ch£il Aodha, agus duine i gC£ige Chonnacht, Br¡d N¡ Chlochartaigh ¢ Mhuighnis, Conamara, a bh¡ ag obair go dt¡ sin le hOireachtas na Gaeilge i mBaile Atha Cliath.

D',irigh go hiontach leis an sc,im seo. Oscla¡odh dh oifig r,igi£nda, ceann i gCathair Chorca¡, lonnaithe i nGaelscoil an Ghoirt Alainn, agus ceann i gCathair na Gaillimhe, lonnaithe i nGaelchol iste na Coiribe. Oscla¡odh 25 scoil nua le linn na tr,imhse dh bhliain sin (Samhain 1993 - Samhain 1995). Is cinnte go mbeadh m,id irithe scoileanna bunaithe ar aon n¢s gan na hoifigigh r,igi£nda a bheith ann ach, n¡ d¢cha go mbeadh an oiread c,anna scoileanna nua bunaithe gan iad. Oscla¡odh na scoileanna nua sna h iteanna seo a leanas:

(Bunscoileanna) Baile Munna - Baile Atha Cliath (1994), Taobh na Coille - Baile Atha Cliath (1995), An Baile Breac - Baile Atha Cliath (1995), Cabh n (1995), An Currach - Co. Chill Dara (1995), Br, - Co. Chill Mhant in (1994), Beanntra¡ - Co. Chorca¡ (1994), Sciobair¡n - Co. Chorca¡ (1994), Cloch na Coillte - Co. Chorca¡ (1994), Droichead na Bandan - Co. Chorca¡ (1995), Or n M¢r - Co. na Gaillimhe (1994), An Muileann gCearr - Co. na hIarmh¡ (1994), Loch Garman (1994), Inis C¢rthaidh - Co. Loch Garman (1995), Cathair na Mart - Co. Mhaigh Eo (1995), Cluain Eois - Co. Mhuineach in (1995), Cluain Meala - Co. Thiobraid Arann(1994), Baile Thiobrad Arainn (1995), C,ide Wyndham - B,al Feirste (1995), Ard Mhacha (1995), Twinbrook - B,al Feirste (1995), (Iarbhunscoileanna) Doire - Co. Dhoire (1994).

Chuir **GAELSCOILEANNA** iarratas chuig an Roinn Eala¡on, Cult£r agus Gaeltachta, m¡ M rta 1995, ag lorg a thuilleadh maoinithe ionas go bhf,adfa¡ lean£int leis an sc,im forbartha agus an bheirt oifigeach a choime d. C, gur tugadh le tuiscint go neamhoifigi£il do **GHAELSCOILEANNA**, m¡ Me n F¢mhair 1995, go leanfa¡ leis an sc,im ar feadh 3 bliana eile, di£lta¡odh don iarratas c£pla seachtain ina dhiaidh sin. Cuireadh br£ ar an Roinn, agus ar deireadh, Samhain 1995, cuireadh

in i£l go dtabharfa¡ maoini£ breise ar feadh bliana amh in eile ach nach dtabharfa¡ aon deontas as an gciste sin go ceann tamaill eile.

Lean an bheirt oifigeach ar aghaidh go dt¡ Samhain 1996 nuair a th inig deireadh lena bhfosta¡ocht. Oscla¡odh na scoileanna seo a leanas i Me n F¢mhair 1996: Droichead Ormeau - B,al Feirste, D£n Latha¡ - Co. Aontroma, Cabrach - Baile Atha Cliath, Fionnbhr£ - Baile Atha Cliath, Raghnallach - Baile Atha Cliath, Cnoc Liamhna - Baile Atha Cliath, Maigh Nuad - Co. Chill Dara, Cill Mhant in, Baile Atha Troim - Co. na M¡, Cathair Phort L irge, Baile Shligigh, (iarbhunscoileanna) Mainistir Fhear Ma¡ - Co. Chorca¡.

Polasa¡ Oideachais an St it agus athruithe n isi£nta
An P ip,ar Uaithne Oideachais 1992
Foils¡odh an P ip,ar Uaithne Oideachais faoi aireacht Sh,amais U¡ Bhraon in, T.D., Meitheamh 1992. Ba ¡ sin an ch,ad uair ¢ 1985, nuair a foils¡odh P ip,ar Uaithne Oideachais, gur deineadh pl, leathan cuimsitheach ar an gc¢ras oideachais. Chuir s, t£s le d¡osp¢ireacht bhr¡omhar ar ch£rsa¡ oideachais a lean go dt¡ foilsi£ an ch,ad Bhille Oideachais, M rta 1997. Eagra¡odh sraith cruinnithe timpeall na t¡re chun an P ip,ar Uaithne a chur os comhair an phobail oideachais. D'eagraigh **GAELSCOILEANNA** f,in seimine r lae do na gaelscoileanna ar fad, an 7 Samhain 1992, chun an P ip,ar Uaithne a phl, agus chun molta¡ agus tuairim¡ na scoileanna a fh il don aighneacht a bheadh le dr,achtadh ag an eagra¡ocht. D',irigh go maith leis an seimine r agus leagadh s¡os bonn maith eolais agus molta¡ ar a bhf,adfa¡ aighneacht na heagra¡ochta a bhun£. Bh¡ an P ip,ar Uaithne f,in moltach go leor faoin ngaelscola¡ocht:

"The development of all-Irish schools has been a very encouraging one and is greatly helping to strengthen the position of Irish in the education system."

Ach, mar sin f,in, l,irigh an P ip,ar amhras irithe i dtaobh an ,ilimh fadtr,imhs¡ a bheadh ar an ngaelscola¡ocht sa todhcha¡:

"The further growth of all-Irish primary schools will be determined largely by the extent of parental demand. It is not yet clear whether the current growth patterns reflect a large untapped potential for education entirely through Irish or whether, in due course, demand for such education will level out as a minority preference."

D'fh iltigh an eagra¡ocht roimh an bP ip,ar Uaithne agus d£irt an tUachtar n, an Dr. D¢nall O Baoill:

"T r gcuid d,anta againne i n**GAELSCOILEANNA** agus t d£il againn go gcuideoidh an scagadh agus sp¡onadh faichilleach at d,anta san aighneacht at leis seo, le hiarrachta¡ an St it feabhas agus tuilleadh ,ifeachta a chur le teagasc agus le coth£ na Gaeilge in institi£id¡ Oideachais na t¡re seo ¢n na¡onra go dt¡ an tr¡£ leibh,al."

D¡r¡odh san aighneacht ar na nithe seo a leanas: plean il don ghaelscola¡ocht ag gach leibh,al, oili£int mh£inteoir¡, r¢l an phr¡omhoide, oili£int inseirbh¡se, acmhainn¡ teagaisc, cigireacht, meas£n£ p ist¡, taighde agus forbairt, bainist¡ocht na scoileanna, c£rsa¡ £in,ireachta, freagrachta¡ na mBord, an pain,al, plean scoile, polasa¡ n isi£nta i leith na Gaeilge agus rochtain ar an oideachas. Moladh san aighneacht go nd,anfadh an Roinn an taighde riachtanach chun an t-,ileamh ar an ngaelscola¡ocht i measc an phobail a mheas. D£radh gur l,irigh na figi£ir¡ f is, a bh¡ tugtha ag **GAELSCOILEANNA** san aighneacht, nach raibh aon bhun£ le amhras na Roinne i leith an ,ilimh hfadtr,imhsigh ar an ngaelscola¡ocht.

Chl£daigh aighneacht na heagra¡ochta na m¢rphoint¡ buartha a bh¡ ag **GAELSCOILEANNA** le blianta. Mhol an eagra¡ocht go mbun¢fa¡ Aonad Ahmhainn¡

Teagaisc agus Taighde a bheadh mar l rionad eolais do na scoileanna l nGhaeilge, agus a chuirfeadh iseanna teagaisc agus t,acsleabhair ar f il.

Bh¡ d¢chas i measc na scoileanna agus i measc bhaill an Choiste Riartha go mbeadh deis ag an eagra¡ocht dul i bhfeidhm ar an Roinn ionas go bhf,adfa¡ cuid de na m¢rfhadhbanna a bh¡ ag na scoileanna a r,iteach ar deireadh thiar thall.

An Chomhdh il N isi£nta Oideachais - Caisle n Atha Cliath 11 - 21 Deireadh F¢mhair 1993
Eagra¡odh an ch,ad Chomhdh il N isi£nta Oideachais i mBaile Atha Cliath i 1993. Tugadh na comhph irtithe oideachais ar fad le ch,ile ag an mbunleibh,al agus ag an dara leibh,al chun m¢rcheisteanna oideachais na t¡re a phl,. Tugadh cuireadh do **GHAELSCOILEANNA** freastal ar an gComhdh il N isi£nta Oideachais seo mar cheann de na pr¡omhchomhph irtithe oideachais. Seo an ch,ad uair ar tugadh aitheantas go poibl¡ don eagra¡ocht mar eagras comhordaitheach na scoileanna l nGhaeilge agus mar urlabhra¡ thar ceann na scoileanna sin. D'fhreastail D¢nall O Baoill, Breand n Mac Cormaic, Vivian U¡bh Eachach agus Jacqueline N¡ Fhearghusa go pr¡omha mar ionadaithe na heagra¡ochta. N¡ g anseo cur s¡os ioml n a thabhairt ar ghn¢ na coic¡se sin ach amh in mar a bhaineann s, le **GAELSCOILEANNA**. Mar sin f,in, ba ¢c id stairi£il ¡, n¡ hamh in do **GHAELSCOILEANNA** ach don ch¢ras oideachais i gcoitinne. Mar a d£radh i dtuarasc il ar an gComhdh il a foils¡odh i 1994:

"Oc id dhaonlathach gan fasach i stair an oideachais in Éirinn ba ea Comhdh il N isi£nta an Oideachais a tion¢ladh i gCaisle n Bhaile Atha Cliath.....Thug s¡ le ch,ile ionadaithe ¢ ... lucht oideachais, na p irtithe s¢isialta agus an Roinn Oideachais - le pl, strucht£rtha lean£nach a dh,anamh ar eochaircheisteanna pholasa¡ an oideachais in Éirinn."

Tugadh cur s¡os r,as£nta cuimsitheach ar na m¢rcheisteanna a bhain leis an oideachas tr¡ mhe n na Gaeilge sa Ghaeltacht agus sa Ghallacht sa tuairisc sin. Luadh an t-,ileamh ar strucht£r neamhsple ch don ghaeloideachas laistigh d'aon strucht£r idirmhe nach a thabharfa¡ isteach mar chuid de phr¢iseas d¡l rn£ na Roinne Oideachais. Luadh an c¢ras nua p tr£nachta a bh¡   mholadh ag **GAELSCOILEANNA** chun " aetas cult£rtha na scoileanna sin a chur chun cinn agus le cinnti£ go mairfeadh a st das mar scoileanna L n-Ghaeilge. Bheadh strucht£r d leith,id airdeallach le nach gcuirf¡ polasaithe a dh,anfadh d¡obh il d'aetas na scoileanna i bhfeidhm orthu."

Deineadh tagairt don gh a bh¡ le hAonad taighde, plean la, agus forbartha chun d¡ri£ ar na heasnaimh a bh¡ ar an gc¢ras maidir le sol thair acmhainn¡ agus bhar teagaisc oideachas£il. Luadh an g a bh¡ le hoili£int cheart tr¡ Ghaeilge a chur ar f il do Bhoird Bhainist¡ochta na scoileanna l nGhaeilge ar an mbonn gurb iad na tuismitheoir¡ a bh¡ l rnach i mbun£ na scoileanna sin agus gurb iad a bh¡ i mbun bainisti£ na scoileanna chomh maith.

An P ip,ar B n Oideachais 1995
An ch,ad ch,im eile sa d¡osp¢ireacht ar ch£rsa¡ oideachais n foilsi£ an Ph ip,ir Bh in Oideachais "Cairt don Oideachas sna Blianta Romhainn" i 1995 faoi aireacht Niamh Bhreathnach, T.D.   Bh¡ molta¡ sa ph ip,ar maidir leis na Boird R,igi£nda Oideachais. Bh¡ cur s¡os cuimsitheach tugtha ar chomhdh,anamh na mBord, feidhmeanna na mBord and conas a bhun¢fa¡ na Boird ach, n¡ raibh aon rud luaite faoi strucht£r ar leith don ghaeloideachas. An rud ba th bhachta¡ do **GHAELSCOILEANNA** sa Ph ip,ar B n n an r iteas go gcuirf¡ deireadh leis an gc¢ras aitheantas sealadach.   Go dt¡ seo tugtar aitheantas sealadach do ghaelscoileanna agus do scoileanna ilchreidmheacha nuair a bhuna¡tear iad. B¡onn ar na scoileanna a chruth£ thar htr,imhse 3 - 4 de bhlianta go bhfuil siad inmharthanach ¢ thaobh l¡on dalta¡ de agus ansin bronntar aitheantas buan orthu. N¡ bh¡onn siad i dteideal aon deontais chaipitil go dt¡ go mb¡onn an t-aitheantas buan sin acu. D£radh sa Ph ip,ar B n go dtabharfa¡ aitheantas buan do na scoileanna seo ¢ dh ta a mbunaithe as sin amach:

"Feasta, bronnfar l naitheantas ar gach scoil, scoileanna l n-Ghaeilge agus scoileanna ilchreidmheacha san ireamh ¢ dh ta a bunaithe, chomh luath agus a bheidh an tAire s sta i ngach c s go mbeidh g leantach leis an scoil. Beidh siad i dteideal ioml n na ndeontas caipitil ¢n l c,anna."

Ag an am gc,anna, thug an P ipear B n fol ireamh do thuismitheoir¡ nach mbeadh s, ind,anta i gc¢na¡ freastal ar mhianta tuismitheoir¡ ar iolrachas taobh amuigh de na m¢rcheantair uirbeacha;

"T an t-iolrachas ag dul i m,id sa tsocha¡ ian annach agus t fhorbairt seo ag teacht leis seo (gluaiseachta¡ tuismitheoir¡ ag ,ileamh gaelscoileanna agus scoileanna ilchreidmheacha) ach t deacrachta¡ breise ag baint leis ¢ thaobh an St it de maidir le maoini£ an ch¢rais go h irithe, nuair at l¡on na mac l,inn ag ¡sli£. N¡ bheidh s, ind,anta i ngach c s, go h irithe lasmuigh de na hionaid daonra is m¢, rogha scoileanna a chur ar f il a l,ireoidh traidisi£in eitici£la n¢ cult£rtha difri£la agus a fhreagr¢idh do roghanna agus do thosa¡ochta¡ gach tuismitheora."

Na Boird R,igi£nda Oideachais
Bh¡ ceann de na gr£pa¡ anail¡se ag an gComhdh il N isi£nta Oideachais d¡rithe ar phl, a dh,anamh ar strucht£r idirmhe nach oideachais. Mar a d£irt Breand n Mac Cormaic, Cathaoirleach an Fhochoiste Polasa¡ agus Plean la, i bpl,ch ip,is a d'fhoilsigh **GAELSCOILEANNA** ar an bhar i 1994 "n¡ raibh an pl, s s£il mar nach raibh a fhios ag aon duine c,n saghas strucht£ir n¢ c,n saghas £dar is a bheadh i gceist." Deineadh cur s¡os i bpl,ch ip,is **GHAELSCOILEANNA** ar na c£iseanna a raibh g le comhairle n¢ £dar s ar leith do scoileanna a bh¡ ag m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge, laistigh n¢ lasmuigh den Ghaeltacht:

"Breis agus seacht¢ bliain tar ,is bun£ an st it t buncheisteanna teanga a bhaineann leis an ngaelscola¡ocht nach bhfuil r,itithe go f¢ill, mar shampla:

* N¡l siollabais Ghaeilge/ B,arla do chainteoir¡ d£ch is Gaeilge ar f il sna scoileanna go f¢ill.....
* N¡l sol thar d,anta chun m£inteoir¡ a oili£int le m£ineadh tr¡d an dara theanga/ tr¡ Ghaeilge.....
* N¡l aon taighde/ plean il n isi£nta d,anta lena fh il amach c,n t-,ileamh at i measc an phobail ar scoileanna l nGhaeilge nua.

N¡l sa liosta seo ach sampla¡ de na m¢rfhadhbanna faoina mb¡onn scoileanna l nGhaeilge agus scoileanna Gaeltachta ag feidhmi£. Ar nd¢igh, b¡onn deacrachta¡ eile acu ¢ l go l sa d,ile il a bh¡onn acu leis na seirbh¡s¡ sl inte, leasa sh¢isialaigh, eaglasta srl."

Chuir an tAire Oideachais, Niamh Bhreathnach T.D., pl,ch ip,is ar f il, an 11 M rta 1994, ar na Comhairl¡ Oideachais R,igi£nda n¢ na REC (Reigional Education Councils). Thug s¡ cuireadh ansin, an 22 M rta 1994, do na comhph irtithe oideachais teacht ar ais le ch,ile chun bun£ agus feidhmi£ strucht£r idirmhe nach oideachais a phl,. Ghlac **GAELSCOILEANNA** p irt sna cainteanna sin ar feadh 5 l , m¡ Aibre in agus m¡ Bealtaine 1994. Sa tuairisc ar na cainteanna sin, luadh an bhuairt a bh¡ ar **GHAELSCOILEANNA** maidir leis an sol thar seirbh¡s¡ a d'fh,adfa¡ a chur ar f il do scoileanna a bh¡ ag m£ineadh tr¡ Ghaeilge.

"In the context of diversity, the issue was raised about provision for linguistic diversity of school provision and whether the RECs would be in a position to supply the particular support services needed by all-Irish medium schools, such as those operated by **GAELSCOILEANNA**."

C, gur leag an tuairisc b,im n¡os m¢ ar chomhoibri£ idir na mionlaigh agus p, strucht£r idirmhe nach a bheadh bunaithe n mar a leag s, ar bhun£ strucht£ir ar leith don ghaelscola¡ocht, d',irigh leis an eagra¡ocht cuid mhaith de na pr¡omhphoint¡ a bh¡ acu a chur trasna agus luadh iad sa tuairisc. Ar na point¡

sin, bh¡ aitheantas do scoileanna nua, riachtanais churaclaim na ngaelscoileanna, bagairt an ch¢nascaithe do ghaelscoileanna le scoileanna a bh¡ ag m£ineadh tr¡ Bh,arla agus c£rsa¡ £in,ireachta agus l,asa.

"**GAELSCOILEANNA** also emphasised that the curricular resource provision for all-Irish medium schools would require a national agency to deal with their needs in an efficient and cost effective manner. This need not cut across a satisfactory involvement and engagement with the RECs. There is a national dimension to the concerns of minority groups and these need to be addressed."

Idir foilsi£ phl,ch ip,is an Aire 1994 agus foilsi£ an dara Bille Oideachais, Nollaig 1997, d'eagraigh **GAELSCOILEANNA** feachtas l idir stocaireachta polait¡ochta i gcomhairle le hEagra¡ocht Scoileanna Gaeltachta agus Comhdh il N isi£nta na Gaeilge. Don ch,ad uair riamh th inig an d eagra¡ocht, at ag pl, go d¡reach le hoideachas tr¡ mhe n na Gaeilge, le ch,ile chun feachtas aontaithe a chur bun maidir le bun£ strucht£ir neamhsple igh a d'fhreastal¢dh ar na sainriachtanais at ag m£inteoir¡ agus scoileanna a mh£ineann tr¡ mhe n na Gaeilge. Bh¡ cruinni£ idir an d eagra¡ocht i 1992 ag ar pl,adh na m¢rcheisteanna a bh¡ ag cur as do ghaelscoileanna agus scoileanna na Gaeltachta ach d ir¡re is beag an m,id a th inig as an gcruinni£ sin agus is beag teagmh la a bh¡ idir an d eagra¡ocht go dt¡ gur th inig ceist na mBord Oideachais an¡os. Thuig an d eagra¡ocht ansin go raibh aidhm chom¢nta acu agus gurbh fhearr a bhainf¡ amach le ch,ile ¡. Chabhraigh Comhdh il N isi£nta na Gaeilge, sc theagra¡ocht na n-eagras deonacha Gaeilge, go m¢r leis an gcleamhnas sin a chur i bhfeidhm.

Bhuail na tr¡ eagra¡ocht, ar bhonn rialta, le polaiteoir¡, le hoifigigh na Roinne Oideachais agus le Boird St it, Udar s na Gaeltachta agus Bord na Gaeilge. Ba , an dearcadh a bh¡ ag an Roinn Oideachais n go mbun¢fa¡ 10 mBord R,igi£nda agus nach raibh g le ceann eile ar leith don ghaeloideachas. Ba , dearcadh Udar s na Gaeltachta n go raibh an Ghaeltacht sainmh¡nithe mar cheantar ar leith cheana f,in agus go raibh g le Bord Gaeltachta. N¡or ghn¢ d¢ibh scoileanna a bh¡ ag m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge taobh amuigh den Ghaeltacht. Bh¡ an-d¡om ar **GHAELSCOILEANNA**, fach, maidir le dearcadh Bhord na Gaeilge a d£irt nach raibh g le Bord ar leith don ghaeloideachas agus go raibh an baol ann go gcuirf¡ an Ghaeilge isteach i "ngetto" l,i f,in d mbun¢fa¡ a leith,id. B'fhearr leis an mBord go mbeadh an Ghaeilge agus an ghaelscola¡ocht mar chuid l rnach de ghn¢ gach Bord R,igi£nda.

Mar sin f,in, bh¡ na heagra¡ochta¡ deonacha diongbh ilte faoin ,ileamh a bh¡ acu agus lean **GAELSCOILEANNA** agus na heagra¡ochta¡ eile leis an stocaireacht pholaiti£il. I 1995 ullmha¡odh c ip,is eile "Bord Oideachais do Scoileanna Gaeltachta agus Scoileanna l nGhaeilge - Comhdh,anamh agus Feidhmeanna". Scaipeadh an ch ip,is seo go forleathan i measc eagra¡ochta¡ oideachais, polaiteoir¡ agus oifigigh na Roinne f,in. I r,amhr na c ip,ise seo, d£radh nach bhf,adfadh na Boird Oideachais mar a bh¡odar molta sa Ph ip,ar B n Oideachais freastal ar na scoileanna ¢ thaobh seirbh¡s¡ taca¡ochta agus seirbh¡s¡ tr¡ mhe n na Gaeilge de. Luadh sampla na hearn la poibl¡ le tac£ leis na harg¢int¡ sin. D£radh go raibh s, r ite i dtuarasc il ¢ Bhord na Gaeilge ar an d theangachas san earn il phoibl¡ nach raibh ach 10% de na heagra¡ochta¡ san earn il phoibl¡ ag f¢gairt n¢ ag dearbh£ go raibh seirbh¡s tr¡ Ghaeilge tairiscint acu don phobal:

"L,ir¡onn an m,id seo nach mbeidh na Boird R,igi£nda balta, ach an oiread, freastal ar na riachtanais ar leith at ag na scoileanna Gaeltachta agus scoileanna L nGhaeilge, go h irithe mar a bhaineann s, le r,ims¡ ar n¢s plean il teanga, sol thar acmhainn¡ teagaisc agus t,acsleabhair, m£inteoireacht feabhais agus oili£int mh£inteoir¡."

I bpreasr iteas a d'eisigh **GAELSCOILEANNA** ar fhoilsi£ an Ph ip,ir Bh in Oideachais, l,ir¡odh an bhuairt agus an d¡om a bh¡ ar an eagra¡ocht nach raibh aon toradh ar a cuid aighneachta¡ chuig an Roinn Oideachais ar an gceist.

"T an-eagla ar **GHAELSCOILEANNA**, fach, go gcuirfidh na strucht£ir r,igi£nda plean la at molta, deireadh le f s na gaelscola¡ochta at bunaithe ar ,ileamh ¢ thuismitheoir¡. Braitear go bhf,adfadh an c¢ras seo a bheith an-pholaiti£il agus naimhdeach do ch s na gaelscola¡ochta....Le bheith cinnte go leanfaidh an f s agus an fhorbairt sa r,imse seo, t **GAELSCOILEANNA** ag ,ileamh go mbun¢far strucht£r n isi£nta plean la don ghaelscola¡ocht."

D',isigh na tr¡ eagra¡ocht, a bh¡ ag stocaireacht le ch,ile ar son an Bhoird Oideachais seo, preasr iteas aontaithe ar an gceist d¡reach bliain ina dhiaidh sin ag cur s¡os ar¡s ar na c£iseanna a raibh g lena leith,id de strucht£r:

"Such an education board is needed to ensure that the specific educational and linguistic requirements, which these schools have, can be met. Such requirements arise in areas such as curriculum development, teacher training, language planning, research and development, teaching resources, and remedial and psychological services."

An Bille Oideachais - Ean ir 1997
Foils¡odh an ch,ad Bhille Oideachais riamh ¢ buna¡odh an St t, 7 Ean ir 1997. Bh¡ na Boird R,igi£nda luaite ann ach n¡ raibh aon tagairt do Bhord ar leith do ghaelscoileanna agus scoileanna Gaeltachta. Bh¡ iarrachta¡ f nacha sa Bhille cearta na scoileanna a bh¡ ag m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge a chosaint mar shampla; bh¡ cead ag Udar s na Gaeltachta duine a ainmni£ ar aon Bhord Oideachais a mbeadh ceantar Gaeltachta taobh istigh d limist,ar, bh¡ dualgas ar gach Bord Oideachais cabhr£ le polasaithe agus aidhmeanna n isi£nta i dtaobh cur chun cinn an d theangachais, bh¡ dualgas ar gach Bord a chinnti£ go gcuirf¡ seirbh¡s¡ taca¡ochta ar f il, a mh,id agus ab fh,idir, do scoileanna a bh¡ ag m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge, bh¡ dualgas ar gach Bord fochoiste a bhun£ chun comhairle a chur orthu maidir le cur chun cinn na Gaeilge agus maidir le forbairt na gaelscola¡ochta. Luadh chomh maith go bhf,adfa¡ "Foras" a bhun£ a mbeadh s, de dhualgas air t,acsleabhair agus iseanna a shol thar don ghaeloideachas.

"**GAELSCOILEANNA** feel that the structures proposed in the education bill could not possibly provide the kinds of specialist linguistic training and back up services needed by Irish Medium schools and by the schools in the Gaeltacht. The kind of fragmented service proposed in the bill where the schools deal with their own education board for some services and then with other bodies for textbooks and teaching aids will not provide a cohesive and forward planning service for schools."

An Bille Oideachais - Nollaig 1997
Lean na tr¡ eagra¡ocht ar aghaidh leis an bhfeachtas chun Bord ar leith a bhaint amach don ghaeloideachas.   Is , dearcadh **GHAELSCOILEANNA** n , fi£ amh in mura mbeadh boird oideachais le bun£, go raibh g,argh , an tr th sin i bhforbairt na gaelscola¡ochta, le strucht£r taca¡ocha don ghaelscola¡ocht. Ina aitheasc Uachtar nachta don Chomhdh il Bhliant£il sa bhliain 1997, d£irt Uachtar n na heagra¡ochta, Vivian U¡bh Eachach, gur ag d,anamh obair an St it a bh¡ **GAELSCOILEANNA** agus go raibh s, s, in am don St t "r¢l spreag£il a ghlacadh seachas r¢l freagr£il" ina leith. D£irt s, nach bhf,adfa¡:

"an r¢l sin a chomhl¡onadh, fach, gan strucht£r saincheaptha taca¡ochta a bheith ann chuige. T na harg¢int¡ oideachas£la go l idir ar son a leith,id de strucht£r a bheith againn."

Bh¡ an freas£ra sa D il ag ,ir¡ n¡os d,ine agus n¡os oscailte faoina ndearcadh ar na Boird Oideachais. Bh¡ urlabhra¡ Fhianna F il ar ch£rsa¡ oideachais,

Miche l O M irt¡n,T.D., go m¢r i gcoinne na mBord seo agus nuair a th inig Fianna F il i gcumhacht tar ,is an olltoghch in, m¡ Bealtaine 1997, d£radh nach gcuirf¡ an Bille Oideachais i bhfeidhm mar a bh¡ s,. Gheall an Miche l O M irt¡n, T.D., a bh¡ anois ina Aire Oideachais agus Eola¡ochta nua, go bhfoilseofa¡ Bille Oideachais nua roimh Nollaig agus nach mbeadh na Boird Oideachais mar chuid de.

Bh¡ cruinnithe rialta ag an tr¡ eagra¡ocht le polaiteoir¡ ¢n mbliain 1995 faoin gceist seo, agus Miche l O M irt¡n, T.D., agus Eamonn O Cu¡v, T.D., san ireamh. Lean na cruinnithe sin nuair a th inig Fianna F il i gcumhacht tar ,is an olltoghch in, agus nuair a ceapadh O M irt¡n mar Aire Oideachais agus Eola¡ochta agus O Cu¡v mar Aire St it sa Roinn Eala¡on, Cult£r, Gaeltachta agus Oile n, labhradh leo ar¡s faoin t bhacht a bhain le strucht£r ar leith don ghaeloideachas, b¡odh na Boird R,igi£nda le bun£ n¢ n b¡odh. Thuig an d Aire an t bhacht a bhain lena leith,id de strucht£r do scoileanna na Gaeltachta agus do na gaelscoileanna. Nuair a foils¡odh an dara Bille Oideachais, 12 Nollaig 1997, bh¡ strucht£r taca¡ochta don ghaelscola¡ocht agus do na scoileanna Gaeltachta mar chuid de:

> "31.-(1) The Minister shall establish a body of persons-
>
> (a) to plan and co-ordinate the provision of textbooks and aids to learning and teaching through Irish,
>
> (b) To advise the Minister on policies relating to the provision and promotion of education through the medium of Irish in recognised schools generally and in schools located in a Gaeltacht area.
>
> (c) To provide support services to those schools through the medium of Irish, and
>
> (d) to conduct research into any or all matters to which this subsection applies.

Bh¡ r¡m,ad ar **GHAELSCOILEANNA** gur ,irigh leo an strucht£r r¡-th bhachtach a fh il mar chuid den Bhille Oideachais agus d',isigh siad preasr iteas ag cur f ilte mh¢r roimh an Bhille nua.

> "F ilt¡onn **GAELSCOILEANNA** roimh an aitheantas ar leith at thabhairt sa Bhille seo do na sainriachtanais teangeola¡ochta agus oideachais at ag gaelscoileanna agus scoileanna sa Ghaeltacht..... Tr,asla¡onn **GAELSCOILEANNA** leis an Aire Oideachais, Miche l M irt¡n, agus le hoifigigh na Roinne as ucht an ch,im mh¢r chun tosaigh at t¢gtha inniu."

N¡l an Bille Oideachais sin imithe tr¡d an Oireachtas go f¢ill ach t **GAELSCOILEANNA** d¢chasach go mbun¢far an strucht£r nua go luath tar ,is don Bhille a bheith glactha mar chuid den reachta¡ocht. T molta¡ maidir le bun£ agus comhdh,anamh an strucht£ir curtha faoi bhr id na Roinne acu cheana f,in.

An Coimisi£n um Ch¢ir¡ocht Scoileanna

Bhunaigh an tAire Oideachais, Niamh Bhreathnach, T.D., an Coimisi£n um Ch¢ir¡ocht Scoileanna, m¡ M rta 1996. Bh¡ an Choimisi£n seo luaite sa Ph ip,ar B n Oideachais (1995):

> "Bun¢far Coimisi£n um Riachtanais Ch¢ir¡ochta Scoileanna ag an gc,ad im,ar. ......Cuirfidh an Coimisi£n comhairle ar f il maidir le crit,ir agus n¢sanna imeachta i leith sol thar agus plean il scoileanna, ag cur san ireamh ,ags£lacht na riachtanas agus an iolrachais taobh istigh den ch¢ras chomh maith le h,ifeacht scoileanna beaga."

Cuireadh mar ch,ad tasc ar an gCoimisi£n f,achaint ar ,ifeacht na gCoist¡ Gairmoideachais agus an g a bh¡ le cuid acu a ch¢nascadh. An dara tasc a tugadh don Choimisi£n n f,achaint ar chrit,ir aitheantais do bhunscoileanna nua. Ar nd¢igh, bhain s, seo go m¢r le gn¢ **GHAELSCOILEANNA**.   Tugadh cuireadh do na comhph irtithe oideachais go l,ir (**GAELSCOILEANNA** san ireamh) a bheith p irteach sa Ghr£pa Sti£rtha ar a mbeadh ionadaithe ¢n Roinn Oideachais agus Eola¡ochta chomh maith le hionada¡ ¢n Roinn Airgeadais. Cuireadh gr£pa teicni£il le ch,ile chun tuairisc a fhoilsi£ ar an gceist. Bh¡ s, i gceist go gcuirf¡ an tuairisc sin os comhair an Ghr£pa Sti£rtha agus go bhfoilseodh an Gr£pa Sti£rtha ansin an tuairisc chr¡ochnaitheach ar an bhar. Chuirf¡ an tuairisc sin faoi bhr id an Aire Oideachais agus Eola¡ochta.   Bh¡ **GAELSCOILEANNA** rannph irteach sna cainteanna ar fad a bhain leis an bhar seo. D',irigh le Foras P tr£nachta na Scoileanna L nGhaeilge ionada¡ a fh il ar an nGr£pa Sti£rtha freisin, Eoghan O Laoire, m¡ Ean ir 1998, rud a chabhraigh go m¢r le hionada¡ **GHAELSCOILEANNA** ar an gCoimisi£n, Jacqueline N¡ Fhearghusa, agus ¡ ag cur dearcadh na gaelscola¡ochta chun cinn. Chuir **GAELSCOILEANNA** agus An Foras aighneachta¡ scr¡ofa agus aighneachta¡ ¢ bh,al faoi bhr id an Ghr£pa Teicni£il. Ghlac formh¢r na gcomhph irtithe oideachais (go h irithe iad si£d a bh¡ bainteach le hoideachas ag an mbunleibh,al) an deis aighneachta¡ a chur faoi bhr id an Ghr£pa Teicni£il. Tugadh achoimre ar na haighneachta¡ sin ar fad sa tuarasc il a d'fhoilsigh an Gr£pa Teicni£il. L,ir¡onn cuid acu dearcadh di£ltach go leor i leith na gaelscola¡ochta:

"In regard to all-Irish education, CPSMA

* queried the creation of a distinct network of designated all-Irish schools and suggested that an "impact study" might be required to establish the impact of new gaelscoileanna on existing schools that could satisfy the linguistic requirement, particularly if existing schools were given the same level of resources as gaelscoileanna

* expressed concern that the existence of a distinct gaelscoil sector could have the effect of encouraging primary schools to relinguish the promotion of Irish, and suggested a study to evaluate the effectiveness of existing policy in promoting the Irish language in primary schools."

Bh¡ Cumann M£inteoir¡ ireann b n-aighneacht gur ch¢ir dul i gcomhairle le scoileanna iti£la sula mbuna¡tear scoileanna nua, c, nar l,irigh siad aon tuiscint gur ag sol thar fosta¡ochta do mh£inteoir¡ a bh¡ na gaelscoileanna nua. Luaigh siad f,idearthachta¡ eile chun freastal ar ,ileamh tuismitheoir¡ ar oideachas tr¡ mhe n na Gaeilge, ar n¢s sruthanna i scoileanna B,arla agus breis bhar a mh£ineadh tr¡ Ghaeilge, in it gaelscoileanna nua a bhun£. Luaigh siad freisin gur ch¢ir na scoileanna go l,ir a mhaoini£ ag an leibh,al c,anna.

"Ait a chrutha¡tear an t-,ileamh do mhalairt sol thar, ba ch¢ir don £dar s cu¡ cinneadh a dh,anamh f,achaint an bhf,adfadh na scoileanna at ann cheana f,in sa cheantar freastal ar an ,ileamh. Ba ch¢ir pr¢is,as comhairleach oiri£nach a bhun£ leis na scoileanna at i gceist chun an fh,idearthacht seo a iniúchadh."

Foils¡odh tuarasc il an Ghr£pa Teicni£il, m¡ Ean ir 1998, agus chaith an Gr£pa Sti£rtha ¢ mh¡ Ean ir - L£nasa 1998 ag pl, na tuarasc la agus ag aont£ dr,acht-thuairisc a thiocfadh ¢n nGr£pa Sti£rtha f,in.   Go hachomair, is iad na pr¡omhmholta¡ at sa dr,acht-thuairisc seo mar a bhaineann siad le gaelscoileanna n ;

1. Go mbeidh 17 na¡on n beag n r fhreastail ar scoil cheana ag teast il le haghaidh aitheantais.

2. Go mbun¢far Coiste Comhairleach na Scoileanna Nua a dh,anfaidh meas£n£ agus breithi£nas ar na hiarratais le haghaidh aitheantais do scoileanna nua.
3. Go gcuirfidh an Coiste Comhairleach pr¢iseas "dul i gcomhairle" i bhfeidhm go h iti£il nuair a thagann iarratas ar aitheantas do scoil nua isteach, ionas gur f,idir fi£ntas an iarratais a mheas, f,achaint an f,idir le scoileanna iti£la an t-,ileamh ar iolrachas a sh samh, agus ar ch¢ir aitheantas a bhronnadh ar an scoil nua.
4. Beidh ar ghr£pa¡ bunaithe nua a chur in i£l don Choiste Comhairleach 18 m¡ roimh dh ta oscailte na scoile go bhfuil s, i gceist acu scoil nua a bhun£.

T an-bhuairt ar **GHAELSCOILEANNA** faoin bpr¢iseas "dul i gcomhairle" seo. Braitheann siad go bhf,adfadh scoileanna iti£la a bheith naimhdeach d'iarratas ar scoil nua sa cheantar agus go bhf,adfaid¡s dul i bhfeidhm go m¢r ar an gCoiste Comhairleach a bheadh ag d,anamh breithi£nais ar an sc,al. T eagla ar an eagra¡ocht freisin go mb'fh,idir go mbeadh fonn ar scoileanna iti£la sruthanna Gaeilge a thos£ iad f,in chun bac a chur roimh iarratais ar scoileanna nua. T na tuairim¡ seo nochtaithe acu don Choimisi£n agus cuireadh an mh¡r seo isteach sa dr,acht-thuairisc:

"**GAELSCOILEANNA**, while wholly in favour of informing the community in general (including the educational community) when a new school is being proposed, expressed concern that negative attitudes to Irish Medium Schooling, especially from local schools, should not be taken into consideration when a decision is being made to recognise a school. **GAELSCOILEANNA** believe that if a group of parents fulfil the criteria for recognition, then recognition should be granted, regardless of such attitudes."

T s, deacair a r go d¡reach cad a tharl¢idh sa todhcha¡ maidir le bun£ scoileanna nua. D nglacfadh an tAire Oideachais agus Eola¡ochta, Miche l O M irt¡n T.D., leis na molta¡ at sa tuairisc ¢n nGr£pa Sti£rtha, bheadh cuid mhaith ag brath ansin ar c, a bheadh ceapaithe ar an gCoiste Comhairleach do Scoileanna Nua agus conas mar a chuirf¡ an pr¢iseas "dul i gcomhairle" i bhfeidhm, m.sh. c, chomh t bhachtach is a bheidh tuairim¡ na scoileanna iti£la nuair a bheadh cinneadh ghlacadh maidir le haitheantas a thabhairt do scoileanna nua? C, chomh t bhachtach is a bheadh tuairim¡ na dtuismitheoir¡ m dhi£lta¡onn siad glacadh le sruth Gaeilge sa scoil iti£il agus m ,il¡onn siad gaelscoil neamhsple ch?

Comhchoiste idir **GAELSCOILEANNA** agus an Roinn Oideachais
Is n¢s do **GHAELSCOILEANNA** cruinnithe a lorg ar bhonn rialta le hAir¡ Oideachais chun na m¢rfhadhbanna a bhaineann leis an ngaelscola¡ocht i gcoitinne a phl, leo. Ag cruinni£ idir an tAire Oideachais, M ire N¡ Ruairc agus ionadaithe **GHAELSCOILEANNA**, Nollaig 1989, thug an tAire treoir d st tseirbh¡sigh comhchoiste a bhun£ idir an Roinn agus an eagra¡ocht le go bhf,adfa¡ d¡ri£ ar chuid de na fadhbanna sin, m.sh. deacrachta¡ c¢ir¡ochta¡, deacrachta¡ ¢ thaobh t,acsleabhair, easpa seirbh¡s¡ i nGaeilge, deacrachta¡ le haitheantas a fh il do scoileanna nua. D'ainmnigh s¡ Tom s O Gill¡n, Leas-R£na¡ C£nta na Roinne mar chomhordaitheoir. Bh¡ s, i gceist go mbeadh an Comhchoiste seo mar dhroichead cumars ide idir an Roinn agus an eagra¡ocht.

Th¢g s, tamall r,as£nta fada ar **GHAELSCOILEANNA** t,arma¡ tagartha agus socruithe cruinnithe a fh il ¢n Roinn don Chomhchoiste seo. Ba l,ir ¢n gcomhfhreagras idir an Roinn agus **GAELSCOILEANNA** ar an bhar sarar buna¡odh an Comhchoiste go raibh an-amhras orthu faoina leith,id de strucht£r agus gurbh fhearr leo i bhfad pl, leis an gcoiste idir an Roinn agus Bord na Gaeilge.

"I l thair na huaire, t coiste plean la idir an Roinn agus Bord na Gaeilge. On m,id at raite agat sna doicim,id¡ a sheol t£ chugam, is l,ir go mbeidh cuid mhaith com¢nta idir an d choiste agus nach mbeadh s, ciallmhar an

d choiste a bheith ag gabh il de na h bhair ch,anna, i gcuid mh¢r de, ar bhealaigh chomhthreormhacha."

"L,irigh T. O Gill¡n n r mhiste go n-aithneofa¡ r¢l Bhord na Gaeilge sa chumars id leis an Roinn.....Chomh maith leis sin, n¡ miste gan feidhmi£ sa tsl¡ a thabharfadh le tuiscint do chumainn bhainisteoir¡ agus m£inteoir¡ go raibh pl, dh,anamh agus breitheanna thabhairt ar ch£rsa¡ sa chaoi is go bhf,adfadh siad s£d ,isteacht a ,ileamh sa chomhchoiste. B'fhearr d mbreithneofa¡ ar an gComhchoiste mar mhe n chun bhar suime idir **GAELSCOILEANNA** agus an Roinn a phl,."

Is l,ir ¢n gc,ad l nach raibh s, i gceist ag oifigigh na Roinne go mbeadh aon chumhacht ag an gComhchoiste agus ba bhar d¡om agus frustrachais do **GHAELSCOILEANNA** ina dhiaidh sin an diomailt ama agus easpa gn¡omha¡ochta a bh¡ i gceist sa Chomhchoiste. In alt in Iris **GHAELSCOILEANNA** ¢n bhliain 1991 tugann Uachtar n na heagra¡ochta, an Dr. D¢nall O Baoill, cur s¡os ar stair an Chomhchoiste go dt¡ sin agus ar na deacrachta¡ a bhain leis. N¡or ceapadh aon chathaoirleach ar an gComhchoiste go buan agus caitheadh cuid mhaith d'am na gcruinnithe ag cur na gcathaoirleach ,ags£il ar an eolas faoi obair na heagra¡ochta.

"Is measa n sin a bhfuil de chriathr£ eolais ar thaobh na Roinne agus gur beag nach gcaitheann muid f,in ag gach cruinni£, f,adaim a r , iad a chur ar an eolas faoi mh¢r n gn,ithe de shaol na gaelscola¡ochta......T gear n l idir d,anta againn le R£na¡ na Roinne Oideachais faoin iompar seo ar fad agus d'iarr muid go l idir air cathaoirleach tuisceanach a cheapadh...... N¡l m, gan d¢chas nach nd,anfaidh muid obair fhi£ntach go f¢ill ach beidh suim agus dea-thoil na Roinne uainn go g,ar."

Lean na cruinnithe den Chomhchoiste ar feadh roinnt blianta ach n¡or ,irigh leis an eagra¡ocht riamh m¢r n de thoradh n de sh samh a bhaint astu. Eagra¡odh cruinnithe idir 3 agus 4 huaire sa bhliain suas go dt¡ 1996 nuair a thit an n¢smhaireacht i l,ig toisc easpa gn¡omha¡ochta na Roinne. Deineadh iarracht i 1997 cruinni£ a reacht il ach bh¡ an Cathaoirleach, Breand n O Coingheallaigh, ,irithe as obair agus n¡ raibh aon duine nua ceaptha ag an am. Is trua n r ,irigh leis an gComhchoiste n¡os m¢ a bhaint amach. Nuair a buna¡odh , ar dt£s bh¡ cl r leathan d' bhar ag **GAELSCOILEANNA** le pl, leis an Roinn, ach n¡ raibh d'£dar s ag ionadaithe na Roinne a d'fhreastal¢dh ar na cruinnithe cinnt¡ a dh,anamh. Mar sin f,in, t an caidreamh idir an Roinn agus **GAELSCOILEANNA** feabhsaithe go m¢r le blianta beaga anuas agus is d¢cha nach bhfuil an oiread c,anna g le comhchoiste is a bh¡ ag t£s na n¢chaid¡.

An Pain,al

Cinnt¡onn an pain,al deoise fosta¡ocht mh£inteoir¡ tuata a bhfuil postanna buana acu mar ch£nt¢ir¡ i scoileanna Caitliceacha agus Protast£nacha. Eagra¡tear , ar bhonn deoise agus t pain,al ar leith ag na Caitlicigh agus ag na Protast£naigh. De thoradh socr£ i 1937 idir CM agus na ,. Is ¡ an Roinn Oideachais agus Eola¡ochta caomhn¢ir an ch¢rais. Faoi ch¢ras an phain,il, m t m£inteoir ag cailli£int poist sa scoil ina bhfuil s,/ s¡ de dheascaibh titim ar l¡on na ndalta¡ ar an rolla, cuirfear an ch,ad phost eile a thagann chun cinn sa deoise (i scoil at i ngiorracht 45 K n¢ n¡os l£) ar f il d¢/ di. M t m£inteoir ar an bpain,al, n¡ ceadmhach do Bhord Bainist¡ochta ar bith ceapach n a dh,anamh ar an margadh oscailte. Cotha¡onn an c¢ras seo deacrachta¡ do ghaelscoileanna go minic, it go mb¡onn ar Bhoird Bhainist¡ochta postanna a thairiscint do mh£inteoir¡ ar an bpain,al, nach bhfuil aon sp,is acu n¢ nach mbeadh oiri£nach chun m£ineadh i ngaelscoil. Chruthaigh c¢ras an phain,il fadhbanna m¢ra do ghaelscoileanna sna hocht¢id¡ agus ag t£s na n¢chaid¡ go h irithe.

Deineadh an-phl, ar na fadhbanna a bhain leis an gc¢ras pain,il ag an gcruinni£ cinn bhliana 1990. Deineadh soil,iri£ ar an gc¢ras agus ar an mbealach a

d'oibrigh s,, don slua a bh¡ i l thair. Moladh mar r,iteach ar an sc,al na nithe seo a leanas:

"1. Go nglacfadh **GAELSCOILEANNA** le feidhmi£ an phain,il.
2. Go nd,anfadh **GAELSCOILEANNA** gach iarracht fol£ntais a l¡onadh ¢n bpain,al.
3. Go n-aithneodh an Roinn go bhf,adfadh s, a bheith i gceist nach mbeadh m£inteoir oiri£nach ar an bpain,al le m£ineadh i scoil l nGhaeilge, de bharr easpa cumais agus go gcead¢fa¡ don mh£inteoir sin tairiscint ¢ ghaelscoil a dhi£lt£, gan cur as d c(h)earta pain,il.
4. Go gcead¢fa¡ do Bhoird Bhainist¡ochta, ar l,ir d¢ibh easpa Gaeilge n¢ f¡or-easpa iontaoibhe sa ch¢ras gaelscola¡ochta n¢ easpa suime in ethos na scoile a bheith ar oide ar an bpain,al, c il¡ochta¡ an oide a mheas£n£ go mion chun a chinnti£ go mbeadh ar a c(h)umas teagasc go cumasach sa scoil.
5. D mbeadh m£inteoir n¢ scoil ag iarraidh c s eisceacht£il a dh,anamh a chead¢dh d¢ibh bogadh ¢ rialacha an phain,il, chaithf¡ an c s a chruth£ ¢ (a) tuairisc¡ ¢ thr,imhse oili£na an oide, (b) tuairisc ¢n gcigire ceantair, (c) f,inbhreithi£nas an oide f,in (d) ini£chadh an Bhoird f,in.
6. Sa ch s nach bhfuil oide oiri£nach ar an bpain,al, go gcead¢fa¡ do ghaelscoil ceapach n a dh,anamh go dt¡ go mbeadh an pain,al glan .

Thuairisc an feidhmeannach s¢isearach ag an gcruinni£ cinn bhliana 1990 gur tugadh cead do cheithre ghaelscoil i gCorcaigh, nach raibh in ann teacht ar mh£inteoir oiri£nach ¢n bpain,al, m£inteoir¡ sealadacha a fhost£ go dt¡ gur ghlan an pain,al. Cuireadh an socr£ seo ar bun freisin i ndeois¡ eile ina raibh fadhbanna ag scoileanna teacht ar mh£inteoir¡ ¢n bpain,al. Socr£ ad hoc a bh¡ i gceist anseo, fach, agus n¡or ,irigh leis an eagra¡ocht aon rud a fh il i scr¡bhinn ¢n Roinn Oideachais.

I 1991/92, fach, chuaigh an Roinn Oideachais siar ar an socr£ ad hoc seo agus cuireadh cosc ioml n ar scoileanna m£inteoir¡ sealadacha a cheapadh go dt¡ go raibh an pain,al glanta. B',igean do Ghaelscoil S irs,il - Luimneach agus Gaelscoil O Doghair - Co. Luimnigh, beirt mh£inteoir araon a fhost£ ar chostas na dtuismitheoir¡ ¢ Mhe n F¢mhair 1991 - Aibre n 1992 go dt¡ gur ghlan an pain,al deoise. Chuir s, seo br£ dofhulaingthe ar an d scoil a bh¡ f¢s ag forbairt, go deimhin n¡ raibh Gaelscoil S irs,al bunaithe ach le bliain agus c, go raibh uimhreacha acu le haghaidh pr¡omhoide agus tri£r c£nt¢ir¡, n¡ raibh ach an pr¡omhoide agus c£nt¢ir amh in n-¡oc ag an Roinn don bhliain sin. Bhain c£ig r£n le c£rsa¡ pain,il ag cruinni£ cinn bhliana 1992. Seo ceann acu:

"Go gcuirfear an dl¡ ar an gc¢ras st it agus eaglaise a dhi£lta¡onn cearta bunreacht£la a thabhairt do ghaelscoileanna maidir leis an gc¢ras ceapach in, agus go mb¡onn orthu m£inteoir¡ m¡-oiri£nacha a cheapadh ¢n ch¢ras pain,il. (Sin m£inteoir¡ nach bhfuil ar a gcumas na h bhair a mh£ineadh tr¡ Ghaeilge n¢ c£rsa¡ an phoist a phl, i ngn ththeanga na scoile)."

Tharla an rud c,anna sna blianta ina dhiaidh sin i scoileanna eile, m.sh. b',igean do Ghaelscoil Aonach Urmhumhan m£inteoir a fhost£ ar a gcostas f,in ar feadh bliana i 1995. Bh¡ deacrachta¡ ag Gaelscoil Aog in chomh maith i 1994 leis an bpain,al.

Faoi l thair, t an-ghanntanas m£inteoir¡ bunscoile ann agus n¡l aon deacrachtag teacht chun cinn le c¢ras an phain,il le c£pla bliain anuas. Glantar na pain,il go tapaidh agus is amhlaidh go mb¡onn deacrachta¡ ann teacht ar mh£inteoir¡ seachas m£inteoir¡ a bheith mbr£ ar scoileanna. Mar sin f,in, m tharla¡onn s, ar¡s go dtiteann l¡on na bp ist¡ sna scoileanna go tubaisteach, beidh na gaelscoileanna at faoi ch¢ras p tr£nachta na nEaspag i s inn ar¡s nuair a bheidh m£inteoir¡ ¢ na pain,il mbr£ orthu.

GAELSCOILEANNA mar chomhph irt¡ oideachais
T r¢l l rnach   ghlacadh ag **GAELSCOILEANNA** mar chomhph irt¡ oideachais ¢ tugadh cuireadh di i 1993 freastal ar an gComhdh il N isi£nta Oideachais. Aithn¡tear anois gurb iad na comhph irtithe oideachais ag an mbunl,ibh,al n : C.M.   □., CPSMA, C.N.T.(bunbhrainse), Educate Together, R£na¡ocht Eaglais na h   □ireann a **GAELSCOILEANNA**. Freastala¡onn **GAELSCOILEANNA** ar na coist¡ agus ar na gr£pa¡ sti£rtha go l,ir at bunaithe ag an Roinn Oideachais chun pl, a dh,anamh ar ghn,ithe ,ags£la de churaclam agus de pholasa¡ oideachais na t¡re. Nearta¡onn s, seo r¢l na heagra¡ochta go m¢r. Cinnt¡onn s, go bhfuil an eagra¡ocht ar an eolas faoi athruithe at ag teacht sa ch¢ras oideachais agus m t baol sna hathruithe sin don ghaelscola¡ocht, is f,idir le baill na heagra¡ochta a chinnti£ go mbeidh an ghaelscola¡ocht sl n. Tugann ionada¡ocht na heagra¡ochta ar na coist¡ seo cosaint ,igin do st das na Gaeilge sa ch¢ras oideachais freisin, sa mh,id is go gcoime dann an eagra¡ocht br£ ar an Roinn st das na Gaeilge a chaomhn£. Mar shampla, bh¡ leabhr n nua do na Boird Bhainist¡ochta le foilsi£, Me n F¢mhair 1997. N¡ raibh an t-am ag an Roinn leagan d theangach a chur amach chuig na scoileanna ar an mbonn go dt¢gfadh s, r¢-fhada fanacht ar aistri£ch n ar an leagan B,arla. D',iligh **GAELSCOILEANNA** nach gcuirf¡ an leabhr n i gcl¢ go dt¡ go raibh an t-aistri£ch n tagtha agus go dt¡ go bhf,adfa¡ leagan d theangach a chur amach chuig scoileanna na t¡re. G,illeadh do sheasamh **GHAELSCOILEANNA** ar deireadh.

Mar sin, is l,ir go bhfuil seasamh **GHAELSCOILEANNA** mar comhph irt¡ oideachais agus mar urlabhra¡ na gaelscola¡ochta cinntithe anois. T st das bainte amach ag an eagra¡ocht agus ag na scoileanna agus bheadh s, i bhfad n¡os deacra anois don Roinn Oideachais n¢ d'aon dream eile sa ch¢ras oideachais neamhaird a thabhairt ar thuairim¡ agus ar mhianta na heagra¡ochta agus na scoileanna.

Scoileanna a raibh deacrachta¡ m¢ra ag baint leo
Is l,ir go bhfuil r¢l idirghabh la an-t bhachtach ag an eagra¡ocht. Is chuici a thagann gaelscoileanna nuair at deacrachta¡ dosh raithe inmhe nacha acu. Caitear go leor d'am agus d'fhuinneamh na heagra¡ochta ag pl, le deacrachta¡ i scoileanna. N¡ f,idir don chuid is m¢ aon tuairisc a thabhairt ar na deacrachta¡ seo n ar an r¢l a bh¡onn ag an eagra¡ocht iad a leigheas toisc c£rsa¡ r£ndachta. Mar sin f,in, ,ir¡onn le cuid de na deacrachta¡ poibl¡ocht n isi£nta a fh il ar na me in chumars ide agus seo a leanas c sanna a raibh baint mh¢r ag an eagra¡ocht leo agus ar caitheadh go leor leor ama agus airgid orthu. I gc s na scoileanna a raibh deacrachta¡ acu i 1996 le haitheantas a fh il ¢n Roinn Oideachais bh¡ ar an eagra¡ocht ar deireadh comhairle a chur ar na scoileanna c s dl¡ a th¢gaint i gcoinne an Aire Oideachais, Niamh Bhreathnach, T.D.

Baile Munna, Baile Atha Cliath
Scoil Phaip¡n Naofa - Buna¡odh an scoil seo i mBaile Munna i 1993. Bh¡ deacrachta¡ leis an scoil ¢ thus. N¡ raibh c¢ir¡ocht oiri£nach ag an scoil agus bh¡ an t-iarratas d,anach ag dul isteach chuig an Roinn. Mar sin f,in, thug an Roinn aitheantas don scoil agus ghlac Ard Easpag Bhaile Atha Cliath le cuireadh a bheith mar ph tr£n ar an scoil. D'oscail an scoil in Ionad Sp¢irt Chrann Phaip¡n, Me n F¢mhair 1993, it nach raibh oiri£nach toisc nach raibh aon fhuinneog ar na seomra¡ agus bh¡ an t-aon seomra a bh¡ ar f il don scoil beag agus dorcha.

L,irigh an tAth. Dan O Conchubhair, R£na¡ocht Oideachais an ArdEaspaig, amhras i dtaobh c£rsa¡ creidimh sa scoil go neamhfhoirme lta leis an bhFeidhmeannach c£pla uair i dtreo deireadh na scoilbliana 1993/94. Cuireadh an tAth. Pacificus ar cuairt chuig an scoil le sainmheon creidimh na scoile a fhiosr£ c£pla uair ina dhiaidh sin. Ach n¡or tharla aon rud faoi amhras r£na¡ocht an ArdEaspaig go dt¡ t£s na scoilbhliana 1994/'95. Idir an d linn, bh¡ ar Bhord Bainist¡ochta na scoile an scoil a bhogadh chuig su¡omh nua don ch,ad scoilbhliain eile 1994/95. Cuireadh ceist ar ghaeilgeoir aitheanta sa cheantar teacht i gcabhair ar an scoil agus d'aontaigh s¡ go bhf,adfa¡ seomra¡ r,amhdh,anta a chur ar

shu¡omh in aice lena teach. Thug an Roinn Oideachais ceithre sheomra r,amhdh,anta ¢n Mhodhscoil, Sr id Maoilbhr¡de (nach raibh in £s id a thuilleadh) don scoil. Bhog na tuismitheoir¡ na seomra¡ r,amhdh,anta le linn samhradh 1994 agus t¢gadh dh sheomra r,amhdh,anta geal, m¢r agus thar a bheith oiri£nach don scoil, ar an su¡omh nua.

Go luath i scoilbhliain 1994/95, deineadh soil,ir don eagra¡ocht go raibh fadhbanna le c£rsa¡ creidimh sa scoil. Bh¡ an pr¡omhoide ag m£ineadh de r,ir an tseanteagaisc chr¡osta¡ agus n¡ raibh s¡ s sta an curaclam creidimh (P ist¡ D,) mar a bh¡ leagtha s¡os sa deoise a lean£int. N¡ raibh na tuismitheoir¡ s sta, fach, go m£inf¡ aon rud ach P ist¡ D, sa scoil. Dhi£ltaigh £in,ir na tal£n agus an pr¡omhoide glan go mbeadh P ist¡ D,   £s id sa scoil. Ag t£s m¡ Dheireadh F¢mhair bh¡ a leath de na p ist¡ imithe ¢n scoil agus bh¡ na tuismitheoir¡   gcoime d sa bhaile go dt¡ go bhf,adfa¡ teacht ar shocr£ leis an bpr¡omhoide agus le h£in,ir an tsu¡mh. Chuir ArdEaspag Bhaile Atha Cliath in i£l do na tuismitheoir¡ i m¡ Dheireadh F¢mhair nach raibh ar a chumas lean£int ar aghaidh mar ph tr£n ar an scoil toisc na deacrachta¡ creidimh a bh¡ sa scoil ag an am.

D'eagraigh **GAELSCOILEANNA** cruinni£ do na tuismitheoir¡, an 26 Deireadh F¢mhair 1994. Th¢g na tuismitheoir¡ cinneadh ag an gcruinni£ sin ,ir¡ as Scoil Phaip¡n Naofa agus gaelscoil nua a bhun£. M¡n¡odh an ch,im r¡-th bhachtach seo ina n-iarratas chuig an Roinn Oideachais ar aitheantas don scoil nua.

"Chuir na tuismitheoir¡ a bp ist¡ go dt¡ an scoil ar an dtuiscint gur gaelscoil Chaitliceach a bh¡ inti. Bh¡ alltacht agus uaf s ar na tuismitheoir¡ nuair a fuair siad amach go raibh creideamh ,igin eile ar fad   mh£ineadh sa scoil. Rinne siad gach iarracht teacht ar chomhr,iteach le h£in,ir an tsu¡mh agus le pr¡omhoide na scoile faoi cheist an chreidimh ach theip glan ar a gcuid iarrachta¡. Fuair na tuismitheoir¡ comhairle dl¡ le cabhair ¢ **GHAELSCOILEANNA** ach l,ir¡odh d¢ibh nach raibh aon bhealach simpl¡ amach as na fadhbanna a bh¡ acu. Is ar an mbonn sin a socra¡odh Gaelscoil Bhaile Munna a bhun£."

Thosaigh an scoil nua an mhaidin d r gcionn, D, Luain 27 Deireadh F¢mhair 1994, in ras n i gceann de na bloc raras n i mBaile Munna. Bh¡ os cionn 30 dalta i l thair.   Ceapadh an Dr. D¢nall O Baoill, iar-uachtar n **GHAELSCOILEANNA**, mar chathaoirleach. Tar eis sraith cruinnithe idir **GAELSCOILEANNA**, ionadaithe na dtuismitheoir¡, An Roinn Oideachais agus Teach an ArdEaspaig, bhronn an Roinn Oideachais aitheantas ar an scoil nua, an 16 Samhain 1994. Iarradh ar Fhoras P tr£nachta na Scoileanna L nGhaeilge a bheith mar ph tr£n ar an scoil nua.

"Mr. Breand n Mac Cormaic, Chairperson of Foras P tr£nachta na Scoileanna L nGhaeilge, expressed his appreciation of the Department's goodwill and efficiency in processing this application. "This recognition justifies the action of the parents in withdrawing their children from an untenable situation" he added. "It does not however alter the fact the parents have left both furniture and building behind through no fault of their own."

T Gaelscoil Bhaile Munna f¢s ar an saol faoi chathaoirleacht Dh¢naill U¡ Bhaoill. T beagnach 100 dalta ag freastal uirthi anois. T s¡ lonnaithe i seomra¡ r,amhdh,anta ar shu¡omh de chuid Bhardas Atha Cliath ar bh¢thar Choultra¡ i mBaile Munna. Tarraing¡odh siar aitheantas na Roinne ¢ Scoil Phaip¡n Naofa le h,ifeacht ¢ 31 L£nasa 1998, "toisc go gceaptar nach bhfuil f s r,as£nta i nd n don scoil".

Cathair na Mart, Co. Mhaigh Eo.
Th inig gr£pa tuismitheoir¡ le ch,ile faoi sti£ir **GHAELSCOILEANNA**, M rta 1995, chun gaelscoil a bhun£. L,ir¡odh suim irithe ag an gcruinni£ sin sa rogha ilchreidmheach. Pl,adh an cheist ag an gc,ad chruinni£ eile ina dhiaidh sin agus ar deireadh, aonta¡odh go nglacfa¡ cinneadh ar cheist shainmheon na scoile ag cruinni£, an 15 M rta 1995. Glacadh v¢ta ag an gcruinni£ sin ar an gceist

agus bh¡ tromlach an-bheag de na tuismitheoir¡ i bhf bhar scoil ilchreidmheach a bhun£. Scoilt na tuismitheoir¡ ina dh leath agus sna seachtain¡ ina dhiaidh sin shocraigh an d ghr£pa tuismitheoir¡ ar iarratas ar aitheantas a chur chuig an Roinn Oideachais. Cuireadh iarratas ar ghaelscoil ilchreidmheach chuig an Roinn Oideachais, an 25 Aibre in 1995. Cuireadh iarratas ar ghaelscoil chaitliceach chuig an Roinn Oideachais, an 27 Feabhra 1995.

Chuir **GAELSCOILEANNA** sraith cruinnithe ar si£l idir an d ghr£pa ar iarratas ¢n Roinn Oideachais, agus cuireadh beirt r,iteoir, Niall O Murchadha, Uachtar n na heagra¡ochta, agus Iarla Mac Aodha Bhu¡, ball den Choiste Riartha chuig Cathair na Mart chun bualadh leis an d ghr£pa. Lean na cruinnithe sin ar feadh n¡os m¢ n dh mh¡ ach ba l,ir don bheirt nach bhf,adfa¡ teacht ar chomhr,iteach faoi ch£rsa¡ creidimh idir an d ghr£pa tuismitheoir¡. Tugadh poibl¡ocht leathan don bhfadhb idir an d ghr£pa tuismitheoir¡ ar na me in cumars ide, rud n r chabhraigh b'fh,idir leis an bhfadhb a r,iteach:

"Will the Department approve a school where there is a tolerance of all beliefs or will it endorse one in which the influence is strictly Catholic....It would hardly make economic sense to approve two schools in such a small community and to do so on sectarian grounds would send wrong messages all over the place."

Ar deireadh, lean an gr£pa tuismitheoir¡ a bh¡ ag lorg scoile caitlicigh ar aghaidh agus oscla¡odh an scoil go neamhoifigi£il le 7 dalta. Bronnadh aitheantas ar an scoil don scoilbhliain 1996/97 nuair a d',irigh leo na huimhreacha le haghaidh aitheantais a bhaint amach. T os cionn 60 p iste sa scoil anois agus 3 mh£inteoir.

Deacrachta¡ aitheantais do scoileanna i 1996 agus an t-easaontas idir an tAire Oideachais agus **GAELSCOILEANNA**

Dhi£ltaigh an tAire Oideachais, Niamh Bhreathnach, T.D., aitheantas do sheacht ngaelscoil nua, t£s m¡ L£nasa 1996, c, go raibh na coinn¡ollacha aitheantais comhl¡onta ag gach ceann acu. Di£lta¡odh aitheantas do cheithre scoil, Baile Atha Troim - Co. na M¡, Port L irge, Fionnbhr£ - Baile Atha Cliath agus Maigh Nuad - Co. Chill Dara, toisc gur tugadh gear in scoileanna iti£la san ireamh agus cinneadh na Roinne ghlacadh. Ba ¡ seo ch,ad uair riamh ar t¢gadh tuairim¡ scoileanna eile san ireamh agus aitheantas bhronnadh ar scoileanna nua. Di£lta¡odh aitheantas do thr¡ scoil eile ar bhonn riail nua a tugadh isteach an bhliain sin (n¡or tugadh aon eolas do na scoileanna faoin riail seo roimh r,). Is iad na h iteanna a bh¡ i gceist n An Baile Breac - Baile Atha Cliath, Cluain Eois - Co. Mhaigh Eo, agus Inis C¢rthaidh - Co. Loch Garman. N¡or ,irigh le haon cheann de na scoileanna seo aitheantas na Roinne a bhaint amach i 1995, nuair a buna¡odh iad, toisc n r ,irigh leo na huimhreacha cu¡ a shroichint. De r,ir taith¡ **GHAELSCOILEANNA** go dt¡ sin, bh¡ s, de chead ag scoileanna neamhoifigi£la na huimhreacha a chur le ch,ile thar thr,imhse dh n¢ tr¡ bliana chun teacht ar an bhfigi£r 20 dalta nach raibh ar scoil cheana. D',irigh leis na tr¡ scoil ar fad an figi£r 20 dalta a shroichint i 1996 tr¡ na huimhreacha thar dh bhliain a chur le ch,ile. Di£lta¡odh aitheantas do na tr¡ scoil ar an mbonn go raibh orthu na huimhreacha a chur le ch,ile thar dh bhliain. Di£lta¡odh aitheantas don scoil i Maigh Nuad ar an mbonn go mbeadh an ghaelscoil i gCill Choca in ann freastal ar an ,ileamh ¢n d cheantar, c, go raibh Maigh Nuad ar cheann de na bailte is m¢ f is timpeall ar Bhaile Atha Cliath ag an am agus t go f¢ill.

Bh¡ an eagra¡ocht buartha le tamall roimhe sin go raibh iarrachta¡ acusan a bh¡ in aghaidh na gaelscola¡ochta stad a chur le bun£ gaelscoileanna nua. Ag oscailt Ghaelscoil an Athar Tadhg O Murch£ i nD£glas Chorca¡ go hoifigi£il, Bealtaine 1996, d£irt Vivian U¡bh Eachach, Uachtar n **GHAELSCOILEANNA**, go raibh dreamanna c£ngaigeanta "ag cur cogair i gcluais an Aire agus r gur cheart go mbeadh s, n¡os deacra ag tuismitheoir¡ na t¡re seo an ghaelscola¡ocht a bheith

acu." D£irt s, go raibh "dul am£ orthu" agus go leanfadh f s na gaelscola¡ocht ar aghaidh d n-ainneoin.

Bh¡ **GAELSCOILEANNA** agus na tuismitheoir¡ an-mh¡sh sta, mar sin, faoi na cinnt¡ seo agus faoin riail nua a tugadh isteach gan choinne, go h irithe i bhfianaise an m,id a bh¡ le r ag an Aire, Niamh Bhreathnach, T. D., nuair a labhair s¡ leis an gComhchoiste don Ghaeilge sa D il, an 25 I£il 1996. D'fhreagair s¡ ceist dh¡reach ¢ Pat the Cope O Gallch¢ir, MEP, maidir le haitheantas don scoil i gCluain Eois. D£irt s¡ nach raibh aon athr£ ar rialacha na Roinne don bhliain sin.   Nuair a bhr¡s an sc,al maidir leis na hathruithe sna rialacha d'iarr an Comhchoiste ar an Aire teacht os a chomhair ar¡s agus m¡ni£ a thabhairt ar an difr¡ocht idir an m,id a bh¡ r ite leis an gComhcoiste i m¡ I£il agus an m,id a bh¡ tarlaithe maidir le di£lt£ aitheantais do na scoileanna i m¡ L£nasa.
Th inig an tAire ar ais, an 31 Deireadh F¢mhair 1996, agus sh,an s¡ go raibh aon athr£ ar na rialacha ach d£irt go raibh l,amh difri£il   dh,anamh ar na rialacha a bh¡ i bhfeidhm go dt¡ sin. D£irt s¡ freisin go raibh fadhb aici le can£int Ghaeilge Pat the Cope O Gallach¢ir.

Tar ,is fheachtais mh¢ir poibl¡ochta arna eagr£ ag **GAELSCOILEANNA** i rith m¡ L£nasa 1996, d£irt an Roinn, an 21 L£nasa, go dtabharfa¡ aitheantas do thr¡ scoil as na seacht gcinn.   Bh¡ cruinni£ sa Roinn idir oifigigh na Roinne agus ionadaithe ¢ **GHAELSCOILEANNA** an l sin agus d£radh leis an eagra¡ocht go dtabharfa¡ aitheantas do na scoileanna i bPort L irge, Fionnbhr£ agus Baile Atha Troim. D£radh freisin gur sheas cinneadh na Roinne maidir le haitheantas do na scoileanna eile.   Tugadh an-chuid poibl¡ochta don sc,al seo ar na me in chumars ide agus cuireadh br£ m¢r ar an Aire Oideachais g,illeadh agus na scoileanna a aithint:

"This refusal by the Minister to grant recognition to the schools had many consequences and implications. She completely alienated the gaelscoileanna movement .....She catapulted the whole issue of gaelscoileanna, parental choice in education and plurality in the education system into the public and political arena. A vigorous proponent and ardent supporter of these three ideals in theory, Niamh Bhreathnach's refusal to recognise these schools and to abide by the current practice in the Department of Education belied all her promises."

Cuireadh t£s le feachtas baili£ch in airgid do na scoileanna gan aitheantas agus d'oscail siad ar fad, an 2 Me n F¢mhair 1996.

Shocraigh na tr¡ scoil i gCluain Eois, Inis C¢rthaidh agus Baile Breac a gc s a chur faoi bhr id oifig an Ombudsman. Bh¡ s, toilteanach an c s a th¢gaint agus thosnaigh an oifig sin ag d,anamh ini£chadh ar an sc,al. Idir an d linn, fuair **GAELSCOILEANNA** comhairle dl¡ faoin sc,al agus ar deireadh shocraigh dh scoil, An Baile Breac agus Cluain Eois, ar ch s c£irte a th¢gaint i gcoinne na Roinne Oideachais ar bhonn "legitimate expectation".   Bh¡ ar an Ombudsman tarraingt siar ¢ ch s na scoileanna sin ach lean s, ar aghaidh leis an gc s i gcomhair Inis C¢rthaidh. Thug an Breitheamh Carney cead do na scoileanna achomarc a lorg sna c£irteanna, 17 Nollaig 1996. Ar deireadh, d',irigh leis an Roinn agus **GAELSCOILEANNA** teacht ar chomhthuiscint faoin sc,al sarar th inig an c s os comhair na c£irte ina ioml ine. Bh¡ cruinni£ idir ionadaithe ¢ **GHAELSCOILEANNA** agus R£na¡ na Roinne, an Dr. Don Thornhill, Se n O Briain agus Se n O Duinneacha, beirt leasr£naithe Roinne, m¡ M rta 1997.   Thug an Roinn aitheantas do na ceithre scoil eile (Maigh Nuad agus Inis C¢rthaidh san ireamh), m¡ Aibre in 1997, ar an gcoinn¡oll go nd,anfa¡ an c s c£irte i gcoinne na Roinne a tharraing siar, rud a deineadh.

Caitheadh cuid mhaith d'fhuinneamh agus d'am na heagra¡ochta le fadhbanna na scoileanna sin i 1996/97. Cuireadh go leor oibre isteach in ullmh£ch n don ch s c£irte. N¡ raibh an eagra¡ocht f,in in ann an c s c£irte a th¢gaint i gcoinne an Aire toisc nach raibh st das dl¡thi£il ag an eagras mar a luadh cheana. Is iad na tuismitheoir¡ sa d scoil a th¢g an c s ar bhonn pearsanta le comhairle

¢ **GHAELSCOILEANNA** agus ¢ na habhc¢id¡. Is iad Andy O'Rourke, dl¡od¢ir agus Helen O'Mara, abhc¢ide, a th¢g an c s ar son na dtuismitheoir¡. Bh¡odar s sta an c s a th¢gaint gan t ill¡ a ghearradh ar na tuismitheoir¡. Ar deireadh, fach, d'¡oc an Roinn Oideachais na costais¡ dl¡ ar fad don d thaobh.

Caibidil 6

S£il Siar

D¡reofar sa chaibidil seo ar dh phr¡omhmh¡r:

a) R¢l na dtuismitheoir¡ i ngluaiseacht na gaelscola¡ochta; agus
b) An eagra¡ocht f,in agus an it ina bhfuil s¡ 25 bliain tar ,is a bunaithe.

T liosta¡ fada de na gaelscoileanna nua a buna¡odh idir 1973 agus 1998 tugtha sna caibidl¡ roimhe seo (f,ach Aguis¡n 8 le haghaidh f s l¡on na scoileanna). T l,argas tugtha ar r¢l na heagra¡ochta i mbun£ na scoileanna sin agus t sampla¡ tugtha de na fadhbanna a eascra¡onn ¢ am go ch,ile agus scoileanna nua mbun£. An sc,al n r ins¡odh go f¢ill n sc,al na dtuismitheoir¡ a bhuna¡onn na scoileanna. B¡onn an eagra¡ocht ar f il d¢ibh ¢n gc,ad l a chuireann siad glaoch ar an oifig ag fiosr£ faoi conas scoil a bhun£ go dt¡ an l a oscla¡tear an scoil go hoifigi£il agus go deimhin ina dhiaidh sin m bh¡onn aon deacracht ann n aon chomhairle ag teast il ¢n scoil.   Cuireann an eagra¡ocht comhairle ar f il do thuismitheoir¡ aonaracha agus do ghr£pa¡ tuismitheoir¡ ar conas gach c,im den phr¢iseas chun scoil a bhun£ a ghlacadh. Tugtar taca¡ocht d¢ibh maidir le ho¡cheanta eolais a eagr£, bileoga eolais a chur le ch,ile, iarratas a scr¡obh le cur chun na Roinne, conas foirgneamh oiri£nach a aimsi£, conas an pr¢iseas chun m£inteoir/ pr¡omhoide a aimsi£ a chur i bhfeidhm, agus aon taca¡ocht eile a bh¡onn ag teast il uathu.

Mar sin f,in, is iad na tuismitheoir¡ a dh,anann an obair chrua ar fad. Is iad a dh,anann an ¡obairt phearsanta maidir le hairgead a bhaili£ agus maidir le c£rsa¡ ama. Is iadsan a th,ann i ngleic leis na h£dar is iti£la maidir le cead plean la agus teastais sl nd la don bhfoirgneamh srl. O am go ch,ile, fach, spreagann bun£ scoile nua easaontas agus teannas idir daoine go h irithe i mbailte beaga agus is iad na tuismitheoir¡ a bhuna¡onn an scoil a bh¡onn th¡os leis sin go pearsanta go hiond£il. N¡ bheadh os cionn 100 gaelscoil agus 20 iarbhunscoil bunaithe le 25 bliain anuas murach tuismitheoir¡ agus an t-,ileamh at acu ar oideachas tr¡ mhe n na Gaeilge d bp ist¡. Aithn¡onn tuarasc il Ghr£pa Teicni£il an Choimisi£n um Ch¢ir¡ocht Scoileanna r¢l na dtuismitheoir¡ i mbun£ na scoileanna seo:

"It is evident from the foregoing description that the areas of growth are in the gaelscoileanna (56 schools) and the multi-denominational schools (13 schools). It is a significant fact that this growth has occurred in areas where national schools already exist and is the result of parents' demand for another option in provision."

N¡ l,ir don eagra¡ocht go bhfuil aon mhaol£ ag teacht ar ,ileamh tuismitheoir¡ ar ghaelscola¡ocht, ach a mhalairt. Tuairisc¡onn roinnt mhaith de na gaelscoileanna (go h irithe i mBaile Atha Cliath) go bhfuil liosta¡ feithimh an-fhada acu agus deireann cuid eile acu go bhfuil rang n¢ dh rang do na¡on in bheaga   gcur ¢ dhoras acu in aghaidh na bliana.   L,ir¡onn na suirbh,anna at d,anta ag Institi£id Teangeola¡ochta ireann, cear
1993 go bhfuil ,ileamh an phobail ar ghaelscola¡ocht chomh hard le idir 20 - 30%.   Cuireadh ceisteanna ar na daoine a bh¡ p irteach sna suirbh,anna maidir leis an m,id Gaeilge a bh¡ acu agus maidir leis an dearcadh a bh¡ acu i leith na teanga. Is l,ir ¢ na freagra¡ a th inig ar ais go bhfuil an-taca¡ocht ann don Ghaeilge go ginear lta, c, go bhfuil bearna idir an dea-mh,in a l,ir¡tear don teanga, an mhian ¡ a choime d mar theanga n isi£nta agus £s id na Gaeilge f,in. Sa d shuirbh, sin bh¡ s, thar a bheith soil,ir go bhfuil b an phobail leis an oideachas tr¡ mhe n na Gaeilge. C, nach gceapann ach 5% den phobal (de r,ir na suirbh,anna seo) go bhfuil an ghaelscola¡ocht in oiri£int do gach duine, chuirfeadh idir 20% agus 30% a bp ist¡ chuig scoileanna l nGhaeilge d mbeadh ceann ar f il d¢ibh agus ceapann thart ar 70% den phobal gur ch¢ir don Rialtas scoileanna den chine l seo a chur ar f il m t ,ileamh ¢n bpobal orthu.

"It should finally, be noted that there is a constant 20 - 30 per cent minority appearing across these tables who "value Irish for its own sake", would like to see bilingual programmes in general use, and would themselves send children to all-Irish schools. They probably include the 21 per cent of married respondents who said that it was very important to them that their children grew up knowing Irish."

Mar l,iri£ ar obair dhian thuismitheoir¡ i mbun£ scoile agus mar l,iri£ ar an bhf th go gcuireann tuismitheoir¡ de dhua agus de strus orthu f,in scoileanna nua a bhun£, nuair at scoileanna n isi£nta a mh£ineann tr¡ mhe n an Bh,arla ar f il d¢ibh cheana f,in sa cheantar, t sc,al bun£ dh ghaelscoile nua thabhairt agam anseo.

Scoil Neas in, Baile Harmainn, Baile Atha Cliath 5 (1969)
Seo ceann de na ch,ad ghaelscoileanna nua a buna¡odh sa t¡r, roinnt blianta roimh bhun£ na heagra¡ochta, fi£ amh in. Bh¡ roinnt tuismitheoir¡ i dtuaisceart na cathrach ag f,achaint le h,ad ar Scoil Lorc in i mBaile na Manach i ndeisceart na cathrach agus ag r leo f,in go raibh g lena leith,id de scoil ar an taobh ¢ thuaidh den Life.

Bh¡ iarrachta¡ irithe d,anta ar ghaelscoil a bhun£ in oirthuaisceart na cathrach, ar an m£nla c,anna le Scoil Lorc n, Baile na Manach, a buna¡odh i 1952, le linn na seascaid¡. Thosaigh na hiarrachta¡ ar ghaelscoil a bhun£ m¡ Ean ir i 1961 nuair a th inig bu¡on bheag daoine le ch,ile i gCluain Tarbh. Bh¡ an-chuid deacrachta¡ acu, fach, maidir le foirgneamh a fh il agus maidir le bainisteoir a cheapadh don scoil. Ag an am sin, bh¡ bainisteoir i bhfeighil ar gach scoil n isi£nta agus is , an sagart par¢iste a bh¡odh i gceist. N¡or th inig c¢ras na mBord Bainist¡ochta isteach go dt¡ 1975. Theip ar an gc,ad iarracht sin ar deireadh.

Buna¡odh Craobh de Chonradh na Gaeilge i Rath anaigh i nua an feachtas, chun gaelscoil a bhun£ do cheantar oirthuaisceart na cathrach, mar ch£ram orthu f,in. Buna¡odh coiste ar leith "An Coiste um Bun£ Bunscoile Gaela¡" le tabhairt faoin bhfiontar. Mar a d£irt M¡che l O Cr¢in¡n a bh¡ mar chathaoirleach ar an gc,ad chruinni£ a bh¡ ag an ngr£pa seo (30 Samhain 1966) bh¡ obair mh¢r rompu:

"Bh¡ meall milteannach oibre romhainn, ag si£l na mb¢ithre ag lorg dalta¡ agus d,irce, ag pl, le hinstiti£id¡ st it agus eaglasta, b ite i gc£rsa¡ riarach in - agus i bp,int agus i ndeannach (ag deisi£ ras molta na scoile, trasna ¢ st isi£n na traenach i R th anaigh)."

Bh¡ orthu dul i ngleic leis na fadhbanna c,anna a bh¡ ag an gc,ad dream, fach, maidir le taca¡ocht a fh il ¢ na h£dar is eaglasta agus maidir le su¡omh a aimsi£ don scoil. Deirtear go mb¡odh cruinnithe acu i gc£l gluaiste in go minic i R th anaigh. Ceann de na m¢rfha ach agu.n bainist¡ocht na scoile. D£radh leo go gcaithfid¡s teacht ar shagart par¢iste a bheadh s sta a bheith mar bhainisteoir ar an scoil agus theip orthu ar feadh i bhfad teacht ar shagart a bh¡ s sta an c£ram sin a ghlacadh air f,in. Ar deireadh, thoiligh an Mgr. Mac Giolla Ph draig, S. P., a bheith mar bhainisteoir ar an scoil. D'oscail an scoil nua i seanfhoirgneamh scoile de chuid Eaglais na h ireann i R th anaigh, m¡ I£il 1 m£inteoir¡, Aine N¡ Ch ba agus N¢ir¡n N¡ Chonghaile. Bh¡ Caitl¡n Maude, an file c ili£il, ann freisin chun cabhr£ leis na m£inteoir¡. Fuarthas su¡omh buan don scoil saor in aisce ¢ Bhardas Atha Cliath le cabhair ¢n Aire Airgeadais, Seoirse O Colla, T.D., agus bh¡ an Roinn Oideachais s sta 80% den chostas t¢g la a ghlanadh. Bhailigh na tuismitheoir¡ an fu¡ollach iad f,in, œ5,800 a bh¡ i gceist. Ceapadh M¡che l O Fathaigh mar phr¡omhoide an dara bliain tar ,is don scoil oscailt agus i 1973 d'oscail an tAire Oideachais, Riste rd de B£rca, an scoil go hoifigi£il san fhoirgneamh scoile nua-th¢gtha i mBaile Harmainn.

Toghadh Coiste na Scoile ag cruinni£ 4 I£il 1970 chun tac£ leis an scoil ag cruinni£ de choiste bunaithe "An Coiste um Bhun£ Bunscoile Gaela¡".

D',irigh leis an scoil seo socr£ bainist¡ochta sp,isi£il a bhaint amach di f,in de bharr br£ l idir ¢ na tuismitheoir¡ agus ¢ bhunaitheoir¡ na scoile a bh¡ m¡sh sta go mbeadh an Eaglais Chaitliceach amh in freagrach as bainisti£ na scoile nuair ab iad na tuismitheoir¡ f,in a chuir t£s leis an scoil agus a bh¡ ag obair go dian chun ¡ a bhuan£. D'fhan an Mgr. Mac Giolla Ph draig, S.P., mar bhainisteoir ar an scoil go dt¡ 1971. Cheap an tArdEaspag an tAthair O hIr i 1972, mar an ch,ad bhainisteoir eile.   Bh¡ na tuismitheoir¡ agus bunaitheoir¡ na scoile f¡ormh¡sh sta, n¡ leis an mbainisteoir go pearsanta ach ar bhonn prionsabail.   Bh¡ sraith cruinnithe idir £dar is na scoile, teach an ArdEaspaig agus an Roinn Oideachais.   Bh¡ an Mgr. O Riag in go m¢r chun tosaigh sna cainteanna seo ar son an ArdEaspaig agus i litir uaidh, thar cheann an ArdEaspaig, chuig Brian O Baoill i 1972, d£radh go raibh s, s sta comhbhainist¡ocht a chead£ i Scoil Neas in ar an mbonn go raibh na tuismitheoir¡ s sta a bheith freagrach as foirgneamh na scoile agus as cothabh il na scoile. D£radh sa litir go bhf,adfadh Coiste na Scoile c£igear a ainmni£ agus d'ainmnigh an tArdEaspag an tAthair Mac C rthaigh mar a ionada¡ f,in ar an gcomhchoiste bainist¡ochta.   Th inig an gn thch¢ras bainist¡ochta isteach i 1975 nuair a cuireadh t£s leis na Boird Bhainist¡ochta sna bunscoileanna.

Ag cruinni£ idir an "Coiste um Bhun£ Bhunscoile Gaela¡" agus Coiste na Scoile, an 10 Deireadh F¢mhair 1971, socra¡odh ar chuideachta theoranta a bhun£ ar a dtabharfa¡ "Gaeloideas" chun maoin agus todhcha¡ na scoile a chosaint.
Cl ra¡odh Gaeloideas, an 31 Ean ir 1973, agus cuireadh deireadh leis an "gCoiste um Bhun£ Bunscoile Gaela¡", m¡ Bealtaine 1973.

Tugann D¢nall O Conaill, duine de thuismitheoir¡ Scoil Neas in agus ball de Choiste Riartha **GHAELSCOILEANNA**, a chuid tuairim¡ ar c,n f th ar roghnaigh seisean an scoil:

"Ba l,ir gur tuigeadh ¢n t£s gur g go mbeadh ardchaighde n oideachas le f il inti (sa scoil) tr¡ mhe n na Gaeilge agus c il uirthi mar institi£id oideachais d mbeadh s¡ le bl th£ mar scoil. An dara gn, a bh¡ suntasach maidir le Scoil Neas in n an t-inchur a bh¡ ag tuismitheoir¡ sa scoil ¢ thaobh a bunaithe agus ¢ thaobh a reacht la de. Dream d¡ograiseach ab ea iad. N¡ haon ibh,il a r go raibh bunaitheoir¡ na scoile ¡d,alach, fadhbhreathnaitheach agus an-chr¢ga chun tionscnamh mar seo a chur i gcr¡ch."

T 262 p iste ag freastal ar Scoil Neas in anois (1998) le 12 m£inteoir.

Gaelscoil an Ghoirt Alainn, Montenotte, Corcaigh.
Seo ¡ an ch,ad ghaelscoil ilchreidmheach a buna¡odh sa t¡r agus an ch,ad scoil le bheith bunaithe faoi Fhoras P tr£nachta na Scoileanna L nGhaeilge. N¡ raibh na h£dar is ,ags£la r¢-th¢gtha leis an scoil a bheith   bun£ toisc go raibh s¡ chomh difri£il sin ¢ bhunscoileanna eile na t¡re. Bh¡ taith¡ ag an Roinn ar ghaelscoileanna agus ar scoileanna ilchreidmheacha ach bh¡ s, deacair orthu glacadh leis go bhf,adfadh scoil teacht faoin d r,imse sin. Mar sin f,in, throid na tuismitheoir¡ go f¡ochmhar le bheith in ann an scoil a theastaigh uathu a bhun£ agus d',irigh leo aitheantas a fh il ar deireadh s, seachtain tar ,is don scoil oscailt go neamhoifigi£¡l ar an 3 Me n F¢mhair 1993.

Th inig gr£pa an-bheag tuismitheoir¡ le ch,ile m¡ Dheireadh F¢mhair 1992 chun ceist gaelscoile don cheantar Montenotte, Gort Alainn, i dtuaisceart Chathair Chorca¡, a phl,. Bh¡ an ghaelscoil ba ghiorra d¢ibh r¢-fhada le bheith oiri£nach, is ¡ sin Gaelscoil Pheig Sayers ar Chnoc an Aonaigh, agus bheartaigh na tuismitheoir¡ seo faoi sti£ir Eoin U¡ Laoire ar scoil a bhun£ iad f,in.   Bh¡ s, de n¢s acu bualadh le ch,ile gach C,adaoin sa Cottonball, ar bh¢thar Ghleann Maighir. Ag an am gc,anna, bh¡ eagra¡ocht darbh ainm d¢ Gaeltaca i gCorcaigh tar ,is roinnt fiosraithe a dh,anamh maidir leis na f,idearthachta¡ a bhainfeadh

le scoil a bhun£ sa cheantar. Chuadar i dteagmh il le **GAELSCOILEANNA** agus thug an Feidhmeannach cuairt ar an gceantar i dteannta Ph draig U¡ Mhaoleoin, a bh¡ ag obair do Ghaeltaca, m¡ na Nollag.
Scr¡obh Eoin O Laoire chuig an Roinn Oideachais, Ean ir 1993, ag lorg eolais faoi conas ghaelscoil a bhun£. D£radh leis dul i dteagmh il leis an Easpag iti£il. Eagra¡odh cruinni£ le R£na¡ocht Dheoise Chaitliceach Chorca¡ agus cuireadh in i£l don r£na¡ocht go raibh s, i gceist ag na tuismitheoir¡ dul ar aghaidh agus scoil a bhun£. Iarradh ar ionada¡ an Easpaig gan aon ghn¡omh a ghlacadh i gcoinne na scoile. Cruinni£ teasa¡ a bh¡ ann ach ar deireadh d'aontaigh an d dhream go raibh cearta ar an d thaobh.

Eagra¡odh cruinni£ poibl¡ sa cheantar roimh an Nollaig 1992, i Halla Kerrigan Tyrell. Bh¡ go leor daoine ¢ na gaelscoileanna eile i gCorcaigh i l thair, Ide N¡ Dhubh in, pr¡omhoide Ghaelscoil Mhachain mar shampla, ach n¡ raibh ach dorn n beag tuismitheoir¡ ann, na tuismitheoir¡ a bh¡ tar ,is teacht le ch,ile iad f,in roimhe sin faoi sti£ir Eoin U¡ Laoire. Ba iad sin Kate Lynch agus Annette Cremin agus a deirfi£r Paula. Bearta¡odh ag an gcruinni£ sin gur gh le ollchruinni£ a eagr£ agus poibl¡ocht n¡os fearr a fh il don ¢c id. Scaipeadh 4,000 bileog sa cheantar ag r go mbeadh gaelscoil nua ag oscailt, Me n F¢mhair 1993.

Eagra¡odh an cruinni£ sin, an 9 M rta 1993.   Bh¡ slua de suas le c,ad duine i l thair agus cl ra¡odh os cionn 30 p iste don scoil an o¡che sin. T¢gadh an cinneadh gur scoil ilchreidmheach a bheadh sa scoil agus go mbeif¡ ag oscailt na scoile, Me n F¢mhair 1993. D',isigh an Cathaoirleach ar an gCoiste Bunaithe, preas r iteas, 21 Bealtaine 1993, ag r go mbeadh an scoil nua ilchreidmheach agus gurb , sin toil na dtuismitheoir¡:

"Rejecting a recent claim that there is no demand for such a school, Eoghan O'Leary of the organising committee points out that "not alone is there no gaelscoil in the area, but there is equally no alternative to the schools run by the various churches. Parents who wish their children to be educated through the Irish language in a multi-denominational environment have now shown that given the opportunity they will support such a school."

Rinne an coiste go leor machnaimh ar an gc¢ras p tr£nachta a roghn¢fa¡ don scoil nua agus ar deireadh socra¡odh go scr¡obhfa¡ chuig **GAELSCOILEANNA** f,achaint an mbeadh sp,is ag an eagra¡ocht c¢ras n isi£nta p tr£nachta a bhun£ do ghaelscoileanna n r theastaigh uathu dul faoi ph tr£nacht na nEaspag.

"Faoi l thair t iarratas againn leis an Roinn chun scoil a oscailt i Me n F¢mhair 1993. D mbeadh suim ag **GAELSCOILEANNA**, s, mo thuairim go mba ch¢ir d¡obh c¢ras n isi£nta p tr£nachta a bhun£ do ghaelscoileanna. N¡or theastaigh uainn dul i dtreo na nEaspag agus d bhr¡ sin is sinne an ch,ad ghaelscoil ilchreidmheach. Do bheadh suim againn dul chun cainte libh maidir le c¢ras n isi£nta neamhsple ch a bhun£ do ghaelscoileanna amh in."

Bh¡ sraith cruinnithe idir ionadaithe ¢ **GHAELSCOILEANNA** agus ionadaithe ¢ Choiste Bunaithe na Gaelscoile agus ar deireadh socra¡odh go mbun¢fa¡ c¢ras n isi£nta p tr£nachta a bheadh in ann scoileanna d'aon saghas aicme creidimh a ghlacadh faoina c£ram. Chuaigh Breand n Mac Cormaic ¢ **GHAELSCOILEANNA** i mbun oibre ar an gc¢ras nua a chur le ch,ile. T tuairisc ioml n ar bhun£ Foras P tr£nachta na Scoileanna L nGhaeilge le f il i gCaibidil 4 den tr chtas seo.

O mh¡ Ean ir 1993 go Me n F¢mhair 1993 n¡ bhfuair Eoin O Laoire aon rud i scr¡bhinn ¢n Roinn Oideachais. Chuir s, glaonna rialta ar an Roinn Oideachais ach n¡ rabhthas s sta a r leis an dtabharfa¡ aitheantas don scoil ar an mbonn gur gaelscoil ilchreidmheach a bh¡ i gceist. Bh¡ cruinni£ ag **GAELSCOILEANNA** leis an Roinn, an 8 Me n F¢mhair 1993, agus glacadh leis an gcruinni£ sin go dtabharfadh an Roinn aitheantas don ch¢ras nua p tr£nachta. T tuairisc ar an gcruinni£ sin le f il i gCaibidil 4, Lch 94.

Bronnadh aitheantas ar Ghaelscoil an Ghoirt Alainn, 13 Deireadh F¢mhair, le h,ifeacht ¢n 11 Me n F¢mhair 1993. T 187 p iste ag freastal ar an scoil anois (1998) le 7 m£inteoir.

An Eagra¡ocht **GHAELSCOILEANNA** agus na tuismitheoir¡
T Coiste Riartha **GHAELSCOILEANNA** comhdh,anta de thuismitheoir¡, m£inteoir¡ agus baill Bhord Bainist¡ochta. D bhr¡ sin, t tionchar l idir ag tuismitheoir¡ ar an eagra¡ocht agus go deimhin is tuismitheoir¡ gaelscoile iad gach duine de na hUachtar in ar an eagra¡ocht ¢ buna¡odh ¡, seachas Niall O Murchadha, a raibh a ph ist¡ ag freastal ar scoil Ghaeltachta toisc c¢na¡ a bheith air i nGaeltacht Chois Fharraige.   Go dt¡ seo, fach, n¡l ,irithe leis an eagra¡ocht na tuismitheoir¡ a shl¢gadh agus iad a choime d ar an eolas faoin eagra¡ocht. T s, mar r£n ag an eagra¡ocht iris dh theangach do thuismitheoir¡ a fhoilsi£ sara fada chun na sluaite tuismitheoir¡ a chuireann a bp ist¡ chuig gaelscoileanna a chur ar an eolas faoina bhfuil ag tarl£ sa ghluaiseacht agus sa ch¢ras oideachais maidir leis an ngaelscola¡ocht. T a leith,id d,anta do na m£inteoir¡ le c£pla bliain anuas le foilsi£ irise do mh£inteoir¡ faoi eagarth¢ireacht Niamh U¡ Mhaol in, m£inteoir i Scoil an Athar Tadhg O Murch£, D£glas, Corcaigh. "An Cl r Dubh" is ainm don iris sin agus tugtar deis do mh£inteoir¡ a gcuid tuairim¡ , taith¡ agus molta¡ faoin ngaelscola¡ocht a chur ar f il d ch,ile tr¡d an me n scr¡ofa. T dh eagr n den iris curtha i gcl¢ go dt¡ seo agus t s£il ag an eagra¡ocht ¡ a fhoilsi£ faoi dh¢ sa bhliain sa todhcha¡. Is , Se n O Duinneacha, R£na¡ na Roinne Oideachais, a sheol an iris den ch,ad uair ag cruinni£ cinn bhliana na heagra¡ochta i 1997.   T g,argh lena leith,id do na tuismitheoir¡ le hoili£int a chur orthu faoin ngaelscola¡ocht i gcoitinne agus faoina bhfuil ag tarl£ maidir leis an ngn, sin den ch¢ras oideachais.

An eagra¡ocht **GAELSCOILEANNA**
Gr£pa beag tuismitheoir¡ a bhunaigh an eagra¡ocht i 1973 i gCol iste Mhuire. Bh¡ s, de mhian acu go mbeadh guth thuismitheoir¡ na gaelscola¡ochta le cloiste il n¡os airde agus ar bhealach n¡os cuimsith¡ n mar a bh¡ go dt¡ sin. Bh¡ an t-oideachas tr¡ Ghaeilge ar an d, deiridh ag an am. Bh¡ roinnt bheag scoileanna scaipthe ar fud na t¡re an uair sin a bh¡ f¢s ag m£ineadh tr¡ Ghaeilge ach bh¡ na scoileanna seo ag ,ir¡ as go tiubh agus bh¡ imn¡ agus buairt ar thuismitheoir¡ go mbeadh deireadh leis an gc¢ras ar fad sara fada. Buna¡odh an eagra¡ocht le hiarracht ,igin a dh,anamh ar thaca¡ocht a thabhairt do na scoileanna a bh¡ f¢s f gtha i mbun oideachas tr¡ Ghaeilge. Bh¡ s, d' dh ar an eagra¡ocht ag an am gur ,irigh leo ceannr¢da¡ chomh fuinni£il agus chomh d¡ograiseach le Tom s Mac Gabhann a aimsi£. Bh¡ taith¡ bhlianta ag Tom s ar shaol na Gaeilge agus ar a bheith ag pl, le scola¡ocht tr¡ Ghaeilge. Thug seisean faoi obair na heagra¡ochta nua le fonn agus faoi dheireadh na seacht¢id¡ bh¡ taca¡ocht bhreise shuntasach bainte amach do na scoileanna, ach go h irithe do na scoileanna nua a bh¡ tosnaithe ag teacht ar an saol faoin am sin. Is br£ghr£pa don chuid is m¢ a bh¡ san eagra¡ocht go dt¡ gur ,irigh leo maoini£ a fh il ¢ Bhord na Gaeilge i 1979 agus go dt¡ gur fhostaigh siad feidhmeannach l naimseartha chun tabhairt faoi obair fhorbartha agus bhuanaithe na heagra¡ochta i gceart. As sin amach, cuireadh bonn gairmi£il eagraithe faoin eagra¡ocht le hoifig agus le fosta¡ l naimseartha. F,ach Aguis¡n 9 le haghaidh strucht£r na heagra¡ochta faoi l thair.

Deineadh an eagra¡ocht a threisi£ agus a neart£ i dt£s na n-ocht¢id¡ nuair a chabhraigh an eagra¡ocht le breis scoileanna nua teacht ar an saol. Bh¡ an eagra¡ocht ag cabhr£ le scoileanna fadhbanna a r,iteach agus bh¡ s¡ ag feidhmi£ mar idirghabh la¡ i gc sanna easaontais. Bh¡ glactha l,i mar eagra¡ocht na ngaelscoileanna. Deineadh spriocanna agus aidhmeanna na heagra¡ochta a leathn£ amach sna hocht¢id¡, ¢ bhun£ scoileanna agus ¢ r,iteach fadhbanna agus achrainn, go dt¡ eagra¡ocht a bh¡ d¡rithe ar dhul i bhfeidhm ar na h£dar is oideachais. Leagadh s¡os pleananna fadtr,imhseacha forbartha agus chuathas i mbun sl¢gadh na Gaeltachta, c, n r ,irigh leis an aidhm irithe sin ar deireadh thiar thall.

Shocraigh muintir na Gaeltachta ar eagras d gcuid f,in a bhun£, a bheadh d¡rithe ar shainriachtanais scoileanna Gaeltachta.

GAELSCOILEANNA mar chomhph irt¡ oideachais
Thosaigh tr,imhse m¢r athruithe sa ch¢ras oideachais sna n¢chaid¡ agus d',irigh leis an eagra¡ocht a chinnti£ go mbeadh s¡ l rnach sa phl, agus sa d¡osp¢ireacht a bhain leis na hathruithe sin. T an tr,imhse sin cl£daithe go maith i gCaibidil 4. Is leor a r anseo gur ,irigh leis an eagra¡ocht it a fh il di f,in mar cheann de na comhph irtithe oideachais ¢ 1992 i leith. Cialla¡onn s, sin go dtugtar cuireadh don eagra¡ocht ionadaithe a ainmni£ ar na gr£pa¡ oibre ar fad at ag feidhmi£ faoi choimirce na Roinne Oideachais chun teacht ar pholasaithe aontaithe oideachais. Bh¡ ionada¡ocht ag **GAELSCOILEANNA** le c£pla bliain anuas ar na gr£pa¡ oibre agus ar na coist¡ seo a leanas:

1. An Coimisi£n um Ch¢ir¡ocht Scoileanna - T an Coimisi£n pl,ite i gCaibidil 5, Lgh. 127 - 131, - Ionada¡ na heagra¡ochta: Jacqueline N¡ Fhearghusa
2. Gr£pa Oibre ar sc,im ph¡ol¢tach maidir le m£ineadh teangacha Eorpacha sa bhunscoil - Ionada¡ na heagra¡ochta: Jacqueline N¡ Fhearghusa
3. Gr£pa Oibre ar Ch£rsa¡ Inseirbh¡se - T an t-uaf s oibre d,anta ag Niamh N¡ Mhaol in ¢ Choiste Riartha **GHAELSCOILEANNA** (Cathaoirleach an Fhochoiste le Forbairt Phroifisi£nta) agus ag an Dr. D¢nall O Baoill, iaruachtar n de chuid na heagra¡ochta, ar ch£rsa¡ inseirbh¡se a eagr£ do mh£inteoir¡ na ngaelscoileanna thar ceann na heagra¡ochta, agus ar iarrachta¡ le maoini£ a fh il do na c£rsa¡ sin ¢n Roinn Oideachais tr¡d an nGr£pa Oibre agus ag cruinnithe eile leis an Roinn Oideachais - Ionada¡ na heagra¡ochta: Niamh N¡ Mhaol in
4. Gr£pa Sti£rtha um Bhun£ Chomhairle M£inteoireachta - Ionadaithe na heagra¡ochta: Proinsias O hAil¡n agus Niamh N¡ Mhaol in.
5. Gr£pa Oibre chun athbhreithni£ a dh,anamh ar an bpr¢is,as gear in do mh£inteoir¡ - Ionada¡ na heagra¡ochta: Niamh N¡ Mhaol in.
6. Gr£pa Sti£rtha ar R¢l an Phr¡omhoide - Ionada¡ na heagra¡ochta: Jacqueline N¡ Fhearghusa.
7. An Gr£pa Oibre um Cur i bhFeidhm an Churaclaim Nua Athbhreithnithe - Ionada¡ na heagra¡ochta: Jacqueline N¡ Fhearghusa.

Is l,ir, mar sin, go bhfuil ionada¡ocht mh¢r glacadh ag **GAELSCOILEANNA** anois i gc¢ras agus i saol oideachais na t¡re seo. T baint ag an eagra¡ocht le dr,achtadh polasaithe agus tugtar deis di monat¢ireacht lean£nach a dh,anamh ar athruithe sa ch¢ras oideachais agus a chinnti£ go dt¢gtar riachtanais na gaelscola¡ochta sna ireamh sna hathruithe sin.

GAELSCOILEANNA agus na comph irtithe oideachais eile
Is iad na comhph irtithe oideachais eile ag an mbunleibh,al n CPSMA, CM , Educate Together, CNT agus R£na¡ocht Eaglais na h ireann. B¡c maith idir an eagra¡ocht agus Educate Together. Is minic go mb¡onn pl, agus idirghabh il eathartu. T fadhbanna com¢nta acu maidir le deacrachta¡ le coinn¡ollacha aitheantais (c, nach mb¡onn ar scoileanna Educate Together tos£ le 20 na¡on n beaga, n¡l aon uimhir ar leith leagtha s¡os d¢ibh), le fadhbanna c¢ir¡ochta agus leis na deacrachta¡ ar fad a bhaineann le heagras deonach tuismitheoir¡ a riaradh ar bheag n airgid. T caidreamh maith ag an eagra¡ocht le Comhairle N isi£nta na dTuismitheoir¡ (bunbhrainse) mar is tuismitheoir¡ a ,il¡onn an ghaelscola¡ocht agus a bhuna¡onn na scoileanna. Tugann CNT taca¡ocht d',ileamh na heagra¡ochta maidir le coinn¡ollacha aitheantais do bhunscoileanna nua ¢ thaobh uimhreacha de. R,it¡onn **GAELSCOILEANNA** go maith le R£na¡ocht Eaglais na h ireann. N¡ bh¡onn aon bhar easaontais eatartu agus is minic go dtugann an d dhream taca¡ocht d ch,ile ag cruinnithe m thagann ceist an¡os a bheadh bainteach le cearta mionlach. Maidir le CM agus CPS oifigigh **GHAELSCOILEANNA** agus oifigigh de chuid na n-eagras sin go maith lena ch,ile ach is minic go mb¡onn easaontas ann maidir le bun£ scoileanna nua. C£is gear in eile don d eagra¡ocht sin is ea an taca¡ocht bhreise a thugtar do ghaelscoileanna i bhfoirm coibhneas dalta¡/ m£inteora n¡os fearr agus deontas

caipit¡ochta n¡os airde. B¡onn s, mar r£n ag Comhdh il Bhliant£il CM , beagna
ar bhonn bliant£il, go nd,anfa¡ gach scoil a mhaoini£ ag an leibh,al c,anna. Taca¡onn an CPSMA leis an dtuairim sin agus tugann na sliochtanna as aighneachta¡ na n-eagra¡ochta¡ sin chuig an gCoimisi£n um Ch¢ir¡ocht Scoileanna (f,ach lch. 128 den tr chtas seo) l,argas ar dhearcadh na n-eagra¡ochta¡ i leith na gaelscola¡ochta i gcoitinne.

GAELSCOILEANNA agus taca¡ocht Rialtais

Bh¡ **GAELSCOILEANNA** den tuairim le fada go raibh s, f¡orth bhachtach iarracht a dh,anamh dul i bhfeidhm ar na p irtithe polait¡ochta ar bhonn leathan agus eagraithe. Bh¡odh cruinnithe ¢ am go ch,ile idir an eagra¡ocht agus polaiteoir¡ ,ags£la ar cheisteanna difri£la thar na mblianta. Braitheadh ag t£s na n¢chaid¡ go raibh s, thar am a chur in i£l don saol polaiti£il go raibh **GAELSCOILEANNA** ann mar eagra¡ocht agus go raibh go leor v¢ta¡ i gceist ¢ thaobh tuismitheoir¡ na bp ist¡ a bh¡ ag freastal ar na scoileanna. Roimh olltoghch n 1993, cuireadh litir amach chuig na hiarrth¢ir¡ ar fad san olltoghch n ag lorg taca¡ochta uathu don ghaelscola¡ocht agus ag l,iri£ an fh is agus na forbartha a bh¡ tagtha ar an r,imse seo den ch¢ras oideachais le fiche bliain anuas. Is comhrialtas d'Fhianna F il agus de Ph irt¡ an Lucht Oibre a th inig i gcumhacht i ndiaidh an Olltoghch in agus mar thoradh ar iarrachta¡ na heagra¡ochta, luadh den ch,ad uair riamh, an ghaelscola¡ocht i bplean an Rialtais:

"Chun an Ghaeilge a chur chun cinn, is den riachtanas , go mbeadh taca¡ocht l idir aici ¢n gc¢ras oideachais..........We will continue to promote and support gaelscoileanna outside the Gaeltacht and to provide them with all the necessary back-up support, especially textbooks and teaching aids."

N¡or mhair an Rialtas sin i bhfad agus bh¡ olltoghch n eile ann i 1994.   Scaip **GAELSCOILEANNA** eolas ar¡s ar na hiarrth¢ir¡ don olltoghch n sin agus nuair a th inig an ch,ad chomhrialtas eile i gcumhacht i 1994, bh¡ an ghaelscola¡ocht luaite ar¡s mar cheann de na tosa¡ochta¡ a bhain le c£rsa¡ oideachais. Is comhrialtas idir Fine Gael, P irt¡ an Lucht Oibre agus an Daonlathas Cl, a bh¡ i gceist an uair seo. Seo a leanas an m,id a d£radh i bplean an Rialtais sin faoin ngaelscola¡ocht:

"Among our priorities are:...............
Support for multi-denominational schools and gaelscoileanna
including the early recognition of new schools"

Leag Fianna F il b,im an-l idir ar an ngaelscola¡ocht ina Manifesto don Olltoghch n i 1997 agus bh¡ s, r¡-shoil,ir go raibh b acu leis an ngaelscola¡ocht agus tuiscint acu ar na sainriachtanais a bh¡ ag scoileanna a bh¡ ag m£ineadh tr¡ Ghaeilge. Eascra¡onn an tuiscint seo as na cruinnithe rialta a bh¡ idir an eagra¡ocht agus amonn Mic¡rtin, a ceapadh ina Aire Oideachais, agus polaiteoir¡ eile, nuair a th inig Fianna F il i gcumhacht tar ,is an olltoghch in sin, san ireamh.

"Tabharfaidh Fianna F il taca¡ocht do thuismitheoir¡ ar mian leo oideachas l n-Ghaeilge a chur ar f il d gcuid p ist¡. Agus muid i gcomhairle leis na dreamanna a bhfuil leas acu sa sc,al, cuirfimid plean cuimsitheach 5-bliana i bhfeidhm chun taca¡ocht agus forbairt a chur ar f il do ghaelscoileanna ar fud na t¡re..........Comhl¡onfaidh Fianna F il an gheall£int a tugadh sa Ph ip,ar B n ar Oideachas. Ma¡onn s, seo go dtabharfar l naitheantas do scoileanna l n-Ghaeilge agus cead ioml n acu deontais chaipitil a fh il ¢ l a mbunaithe, m ,ir¡onn leo crit,ir irithe a chomhl¡onadh."

GAELSCOILEANNA agus c£rsa¡ Airgid

T **GAELSCOILEANNA**   mhaoini£ ag Bord na Gaeilge ¢ 1979 i leith. N¡l ard£ suntasach tagtha ar mh,id an deontais sin le roinnt mhaith blianta. Don bhliain 1997, tugadh deontas de œ77,500 don eagra¡ocht agus i 1998, arda¡odh an deontas go dt¡ œ80,000. T deacrachta¡ m¢ra ag an eagra¡ocht caiteachas na

heagra¡ochta, idir thuarastal na bhfeidhmeannach, chostais cruinnithe agus chostais riarach n na heagra¡ochta, a choime d laistigh den bhuis,ad sin.

Bh¡odh s, de n¢s ag an mBord cabhair airgid a thabhairt do scoileanna g taireacha ¢ am go ch,ile, m.sh. tugadh cabhair airgid do Ghaelscoil Lios Tuathail i 1993 a d'oscail ar bhonn neamhoifigi£il toisc n r ,irigh leis an gcoiste na figi£ir¡ le haghaidh aitheantais a shroichint. Tugadh œ5,000 don scoil chun cabhr£ leo cuid de na costais reatha a ghlanadh. Tugadh œ5,000 an bhliain ch,anna do Ghaelscoil Mhic Amhlaigh, Cnoc na Cathrach, Gaillimh. T an scoil suite sa Ghaeltacht oifigi£il, c, go bhfuil s¡ lonnaithe i mbruachbhaile de chuid chathair na Gaillimhe. N¡or athra¡odh na teorainneacha oifigi£la Gaeltachta le blianta fada agus d bhr¡ sin t an ceantar seo, ina bhfuil os cionn 1,000 teach t¢gtha le blianta beaga anuas, f¢s laistigh den Ghaeltacht oifigi£il. Bh¡ an-leisce ar an Roinn Oideachais aitheantas a thabhairt don scoil nua mar ghaelscoil ar eagla go mbeif¡ ag cruth£ fasaigh do cheantair Ghaeltachta eile. N¡or tugadh aitheantas don scoil go dt¡ m¡ na Samhna agus idir Me n F¢mhair 1993 agus m¡ na Samhna 1993, bh¡ bill¡ m¢ra tuarastail agus c¡osa ar an scoil. Thug Bord na Gaeilge an t-airgead don scoil chun cabhr£ leo cuid de na costais sin a ghlanadh. Seo ¡ an t-aon ghaelscoil at lonnaithe laistigh de theorainn oifigi£il na Gaeltachta. Thug Bord na Gaeilge airgead do scoileanna eile chomh maith i rith na mblianta agus is iontach an rud , go raibh an chabhair sin ar f il mar n¡ bheadh s, le f il in it ar bith eile. Go minic, gan an infheist¡ocht bheag sin ag an am cu¡, t seans ann go mbeadh teipthe ar ch£pla scoil.

I 1994, fach, d£irt an Bord le **GAELSCOILEANNA** go raibh cinneadh t¢gtha acu gan deontais mar a tugadh an bhliain roimhe sin a thabhairt amach feasta do ghaelscoileanna. D£radh go gcuirf¡ le deontas **GHAELSCOILEANNA** le cur ar a cumas cabhr£ le scoileanna a raibh deacrachta¡ acu. œ13,000 sa bhreis a tugadh don eagra¡ocht chun an c£ram sin a chomhl¡onadh. C, gur maith ann , an t-airgead sin agus is cinnte go gcabhra¡onn s, leis an eagra¡ocht teacht i gcabhair ar bhealach teoranta ar scoileanna a bhfuil deacrachta¡ dosh raithe acu, n¡ leor ,. Is g   agus is den riachtanas , go mbeadh foinse airgeadais ann chun cabhr£ le scoileanna a bhfuil fadhbanna dosh raithe acu. M t fadhb ag scoil phar¢iste, tagann an par¢iste i gcabhair uirthi, bail¡tear airgead go h iti£il agus t fuinneamh agus neart na heaglaise agus an phobail i gcoitinne taobh thiar de na scoileanna. N¡ mar sin at le gaelscoileanna agus go minic, go h irithe ag an t£s, is gr£pa beag tuismitheoir¡ a bh¡onn i gceist.   T cuideachta theoranta gan scairchaipiteal Tobar Gael   bunaithe ¢ 1997 ag Coiste Riartha **GHAELSCOILEANNA**, neamhsple ch ar an eagra¡ocht, a bhfuil mar aidhm aici foinse neamhsple ch airgeadais a shol thar don ghaelscola¡ocht i gcoitinne. N¡l an obair tosnaithe i gceart go f¢ill ach t pleananna ag an gcuideachta airgead a bhaili£ sa t¡r seo agus thar lear thar thr,imhse deich mbliana.

Is beag an m,id œ80,000, fach, d'eagra¡ocht n isi£nta a bhfuil breis is 150 scoil faoina c£ram agus at ag iarraidh fadhbanna m¢ra a r,iteach ar bhonn laeth£il. T iarrachta¡ lean£nacha ar si£l foinse airgeadais eile neamhsple ch ¢n St t a aimsi£. Mar sin f,in, n¡l ,irithe leis an eagra¡ocht ¢ cuireadh deireadh le sc,im na nOifigeach R,igi£nda i 1996 (maoinithe ag an gCrannchur N isi£nta tr¡d an Roinn Eala¡on, Cult£r agus Gaeltachta) teacht ar fhoins¡ airgeadais eile laistigh den St t.

D'ainneoin deacrachta¡ airgid agus easpa foirne, t ,irithe le **GAELSCOILEANNA** dul i bhfeidhm go m¢r ar na pobail ,ags£la lena mb¡onn s¡ bainteach. T ,irithe l,i agus leis na scoileanna dul i bhfeidhm go m¢r ar an bpobal i gcoitinne maidir le h,ileamh a choth£ don ghaelscola¡ocht. T ,irithe l,i dul i gcion ar an gc¢ras oideachais agus ar na comhph irtithe oideachais eile, c, go bhfuil cuid acu in amhras go f¢ill faoi th bhacht na gaelscola¡ochta toisc go bhf,achtar ar scoileanna nua mar bhagairt ar an gc¢ras seanbhunaithe. T s¡ tar ,is dul i bhfeidhm ar an gc¢ras polait¡ochta agus t s, sin l,irithe ¢ th£s na n¢chaid¡, agus luadh an ghaelscola¡ocht go sonrach i ngach plean rialtais a

th inig i gcumhacht ¢ shin.

Na T tail

Deineadh iarracht sa saothar seo tuiscint a thabhairt don l,itheoir ar bhun£ na heagra¡ochta **GAELSCOILEANNA**, ar an r¢l a bh¡ ag an eagra¡ocht i ngluaiseacht na gaelscola¡ochta agus ar an r¢l at ag an eagra¡ocht anois maidir leis na scoileanna agus maidir leis an gc¢ras oideachais i gcoitinne. Theastaigh uaim l,iri£ a thabhairt ar an dianobair a bh¡ taobh thiar de nithe a bhain an eagra¡ocht amach thar na blianta, ar an obair dheonach ar fad a rinne tuismitheoir¡, m£inteoir¡ agus baill de Bhoird Bhainist¡ochta agus iad ag feidhmi£ ar Choiste Riartha **GHAELSCOILEANNA** agus ag cabhr£ le bun£ scoileanna. Is gluaiseacht ¡ gluaiseacht na gaelscola¡ochta a th inig ¢n talamh an¡os. Is ¡ an ghaelscola¡ocht an tuar d¢chais is m¢ a ir¡onn daoine anois le hathbheochan na Gaeilge toisc gur gluaiseacht pobail agus gluaiseacht tuismitheoir¡ at i gceist. N¡l an ghluaiseacht   sti£r£ ag eagra¡ochta¡ Gaeilge agus n¡l s¡   br£ ar thuismitheoir¡ ag an Roinn Oideachais, ach a mhalairt.   B¡onn deacrachta¡ m¢ra le s r£ ag na tuismitheoir¡ c,anna agus scoileanna nua   mbun£ acu. T an ghluaiseacht seo beo ar mhianta, ar dhea-thoil, ar dhiongbh ilteacht agus ar obair chruaidh thuismitheoir¡, mh£inteoir¡ agus phobail iti£il.

Cuirtear gluaiseacht na gaelscola¡ochta i gcomhth,acs i gCaibidil 1 sa mh,id is go bhf,achtar ar ch,ad iarrachta¡ an St it an Ghaeilge a athr,imni£ mar phr¡omhtheanga na t¡re. Ceapadh ag an am go bhf,adfa¡ , seo a dh,anamh tr¡d an gc¢ras oideachais agus £s ideadh an m£ineadh tr¡ mhe n na Gaeilge mar uirlis chun , sin a bhaint amach. Theip ar an iarracht sin toisc gur br£dh an Ghaeilge mar mhe n teagaisc ar mh£inteoir¡ (nach raibh oilte chuige agus a thuig , sin), ar thuismitheoir¡ agus ar dhalta¡ n r m¡n¡odh riamh d¢ibh na c£iseanna a raibh an teagasc tr¡ Ghaeilge ar si£l n na bunt ist¡ a bhainfeadh leis. Th inig deireadh a bheag n¢ a mh¢r leis an gc¢ras scola¡ochta tr¡ Ghaeilge ag deireadh na seascaid¡ agus t£s na seacht¢id¡.

D¡r¡tear i gCaibidil 2 ar na hiarrachta¡ a bh¡ ar si£l sna seacht¢id¡ ag na gr£pa¡ beaga m£inteoir¡ agus tuismitheoir¡ a bh¡ f¢s ag pl, leis an scola¡ocht tr¡ Ghaeilge ach a bh¡ scoite amach ¢na ch,ile agus scaipthe ar fud na t¡re. Tar ,is roinnt iarrachta¡ ag t£s na seacht¢id¡, d',irigh le gr£pa tuismitheoir¡ i gCol iste Mhuire Comhchoiste N isi£nta na Scoileanna Gaeilge a bhun£ faoi sti£ir ,ifeachtach   3; agus d',irigh leo an gr£pa a bh¡ ag feidhmi£ sa Ghaillimh roimhe sin, Comhdh il na Scoileanna Gaelacha, a thabhairt leo.   Bh¡ an eagra¡ocht nua beag, neamhmhaoinithe, gan chumhacht agus gan ghuth ag an t£s. Faoi dheireadh na seacht¢id¡, bh¡ eagra¡ocht l idir go leor bunaithe, bh¡ taca¡ocht bhreise bainte amach ¢n Roinn Oideachais do na gaelscoileanna nua agus bh¡ maoini£ faighte ¢ Bhord na Gaeilge chun eagra¡ n isi£nta a fhost£ agus chun oifig a oscailt. Bh¡ cruth proifisi£nta ag teacht ar an eagra¡ocht de r,ir a ch,ile agus is m¢r an m,id a baineadh amach le linn na seacht mbliana idir 1973 agus 1980.

Caitear s£il i gCaibidil 3 ar fhorbairt na heagra¡ochta sna hocht¢id¡, ar na deacrachta¡ a th inig an¡os le scoileanna irithe, ar na hiarrachta¡ a deineadh dul i bhfeidhm ar an nGaeltacht, ar an bhfeachtas chun c¢ras £in,ireachta agus p tr£nachta a bhun£ do ghaelscoileanna agus ar dheacrachta¡ eile a chuir isteach ar an eagra¡ocht ¢ bhliain go bliain. Mar sin f,in, cuireadh cruth proifisi£nta gairmi£il ar an eagra¡ocht le linn na mblianta sin agus leagadh s¡os bonn cumars ide leis an Roinn Oideachais agus eagra¡ochta¡ oideachais eile, ruda¡ a chabhr¢dh le forbairt na heagra¡ochta sa ch,ad ch,im eile. Is , sin aithint na heagra¡ochta mar comhph irt¡ oideachais le linn na n¢chaid¡.

Tugtar mion chur s¡os i gCaibidil 4 ar cheann de na ruda¡ is m¢ a bhain an eagra¡ocht amach ¢ buna¡odh ¡, is , sin bun£ Fhoras P tr£nachta na Scoileanna L nGhaeilge, c¢ras p tr£nachta ar leith do na gaelscoileanna nua a buna¡odh ¢ 1993 i leith. C¢ras a chinnt¡onn seasamh na gaelscola¡ochta ar bhonn dl¡thi£il agus a thugann cearta comhr ite do ghaelscoileanna le p tr£in eile, le

ceardchumainn agus leis an Roinn Oideachais. Tugtar deis do thuismitheoir¡ faoin gc¢ras nua sin aicm¡ creidimh ,ags£la a roghn£ do na gaelscoileanna nua a bhuna¡onn siad f,in.

D¡r¡tear i gCaibidil 5 ar thr,imhse na n¢chaid¡, an tr,imhse is m¢ athruithe sa ch¢ras oideachais ¢ buna¡odh ,. Tugtar l,iri£ ar obair na heagra¡ochta le linn na tr,imhse sin, n¡ hamh in le bun£ scoileanna agus le fadhbanna scoileanna ar leith, ach l,ir¡tear chomh maith an obair stocaireachta ar fad a bh¡ ar si£l ag an eagra¡ocht le cinnti£ go mbeadh cearta na gaelscola¡ochta cosanta sa todhcha¡. Deineadh go leor oibre le linn na n¢chaid¡ le cinnti£ go mbeadh strucht£r taca¡ochta ar leith ann do scoileanna a mh£ineann tr¡ mhe n na Gaeilge sa Ghaeltacht agus lasmuigh di. Ar deireadh, tar ,is breis is c£ig bliana de stocaireacht agus d'iarrachta¡ dul i bhfeidhm ar na h£dar is oideachais, t Alt 31 den Bhille Oideachais, at ag dul tr¡d an D il faoi l thair, d¡rithe ar strucht£r taca¡ochta do ghaelscoileanna agus do scoileanna na Gaeltachta. Nuair a bhuna¡tear an strucht£r seo beidh s, ar cheann de na hathruithe is t bhachta¡ le teacht i bhfeidhm sa ch¢ras oideachais don ghaelscola¡ocht. D¡reoidh an strucht£r ar r,imse leathan seirbh¡s¡ taca¡ochta a chur ar f il don oideachas tr¡ Ghaeilge.

Caitear s£il siar i gCaibidil 6 ar r¢l na dtuismitheoir¡ i mbun£ na ngaelscoileanna nua ar fad agus a r¢l san eagra¡ocht nach bhfuil forbartha i gceart f¢s. D¡r¡tear sa Chaibidil seo ar an m,id at bainte amach ag an eagra¡ocht le 25 bliain anuas agus ar an it at ag an eagra¡ocht, ag druidim i dtreo na m¡laoise, sa ch¢ras oideachais agus sa tsocha¡ go ginear lta.

N¡ m¢r a r go bhfuil dul chun cinn as cuimse agus ruda¡ m¢ra bainte amach ag an eagra¡ocht thar tr,imhse 25 bliain. T s¡ ar thairseach r, nua eile anois le teacht an strucht£ir taca¡ochta don ghaelscola¡ocht. Ba ch¢ir go gcuirf¡ feabhas ar sheirbh¡s¡ do scoileanna sa todhcha¡ agus nach mbeadh dualgas a thuilleadh ar an eagra¡ocht iarracht a dh,anamh na seirbh¡s¡ sin a chur ar f il ar bhonn teoranta agus le acmhainn¡ teoranta, m.sh. c£rsa¡ inseirbh¡se do mh£inteoir¡ agus c£rsa¡ oili£na do Bhoird Bhainist¡ochta. D'fh gfa¡ an eagra¡ocht saor ansan le d¡ri£ ar cheisteanna polasaithe agus forbartha.

Is g don eagra¡ocht teacht ar fhoins¡ airgeadais eile. T s, r¡-th bhachtach, cuir i gc s, go dtabharfa¡ deis d'Fhoras P tr£nachta na Scoileanna L nGhaeilge a r£na¡ocht f,in a bheith acu neamhsple ch ar **GHAELSCOILEANNA**. Beidh foinse airgid lean£nach ag teast il chuige seo.   B¡onn g,arch,imeanna airgid ag an eagra¡ocht agus ag scoileanna ,ags£la ¢ am go ch,ile agus is g   tobar airgid a bheith ann ann chun teacht i gcabhair ar an eagra¡ocht agus ar scoileanna nuair a bheidh an chabhair sin uathu.

Beidh todhcha¡ f is agus forbartha na gluaiseachta ag brath cuid mhaith ar cad a thagann as molta¡ an Choimisi£in um Ch¢ir¡ocht Scoileanna. Go dt¡ seo, bh¡ saoirse ag tuismitheoir¡ gaelscoileanna nua a bhun£ laistigh de chrit,ir aitheantais irithe arna leagan s¡os ag an Roinn Oideachais agus Eola¡ochta. N¡ i gc¢na¡ a d'aontaigh **GAELSCOILEANNA** leis an Roinn ar chur i bhfeidhm na gcrit,ar aitheantais sin, ach f¢s, bh¡ tr,dhearcacht irithe ag baint leo. D nglacfa¡ le moladh an Choimisi£in um Ch¢ir¡ocht Scoileanna go gcaithfear dul i gcomhairle leis na scoileanna iti£la ar mhaithe lena ndearcadh si£d ar bhun£ gaelscoile nua, d'fh,adfadh baol m¢r a bheith ansin don ghaelscola¡ocht, go h irithe d gcuirf¡ an dearcadh sin san ireamh agus cinneadh   ghlacadh maidir le scoil a bhun£ n¢ gan ¡ a bhun£. N¡ minic a chuireann scoileanna iti£la f ilte agus fiche roimh bhun£ scoile nua sa cheantar agus n¡ d¢cha sa ch s go dtabharfa¡ rogha d¢ibh go dtabharfaid¡s taca¡ocht do scoil nua. N¡ m¢r don eagra¡ocht s£il gh,ar a choime d ar mholta¡ an Choimisi£in sa todhcha¡. Seasann an eagra¡ocht go l idir ar chearta tuismitheoir¡ a rogha scoile a bheith acu d bp ist¡. D'fh,adfadh obair an Choimisi£in cur isteach go m¢r ar chearta na dtuismitheoir¡ ar mian leo gaelscola¡ocht d bp ist¡.

N¡ m¢r don eagra¡ocht teacht an¡os le molta¡ ciallmhara maidir le c£rsa¡ c¢ir¡ochta ¢s rud , gurb , sin an ch£is buartha is m¢ don Roinn Oideachais agus Eola¡ochta maidir le bun£ na scoileanna nua seo go l,ir. Dar leis an Roinn nach f,idir lean£int ar aghaidh ag t¢gaint foirgneamh nua do scoileanna nua nuair at an r ta beireatais ag titim agus nuair at seomra¡ folmha i scoileanna ar fud na t¡re. Caithfear f,achaint ar bheala¡ le c¢nasca¡ ciallmhara a bhaint amach ionas go saor¢fa¡ seanfhoirgnimh scoile do ghaelscoileanna nuabhunaithe.

C, go bhfuil obair mh¢r d,anta ag **GAELSCOILEANNA** le 25 bliain anuas maidir le rogha scola¡ochta a shol thar do thuismitheoir¡, is m¢r idir an t-,ileamh at amuigh ansin i measc an phobail agus an sol thar at ann faoi l thair (tuairim is 5% den phobal bunscola¡ochta agus 2% den phobal iarbhunscola¡ochta). Caithfear cur le l¡on na scoileanna at ag m£ineadh tr¡ Ghaeilge le freastal ar an ,ileamh agus le gluaiseacht na gaelscola¡ochta a neart£ ionas nach f,idir ¡ a theorann£ ar aon bhealach sa todhcha¡.

Leabharliosta

An Bille Oideachais (Uimh. 2) 1997, Rialtas na h ireann.

An Coimisi£n um Athbheochan na Gaeilge, An Tuarasc il Dheiridh (1964) Oifig an tSol thair, Baile Atha Cliath.

An D theangachas san Earn il Phoibl¡: Anail¡s ar Fheidhmi£ Polasa¡ 1993 - 1994, Bord na Gaeilge, 1995.

Akenson. D. H.(1975), A Mirror to Kathleen's Face, Education in Independent Ireland 1922 - 1960. MC Gill - Queen's University Press. Montreal.

Bord Oideachais do Scoileanna Gaeltachta agus Scoileanna L nGhaeilge - Comhdh,anamh agus Feidhmeanna, **GAELSCOILEANNA**, Eagra¡ocht Scoileanna Gaeltachta agus Comhdh il N isi£nta na Gaeilge, Nollaig 1995.

Cairt don Oideachas sna Blianta Romhainn, P ip,ar B n ar Oideachas (1995), Rialtas na h ireann, Oifig an tSol thair.

Coolahan J. (1981), Irish Education - history and structure, Institute of Public Administration, Dublin.

Coolahan J., McGuinness S., Report on the Roundtable Discussions in Dublin Castle on the Minister for Education's Position Paper "Regional Education Councils".

Criteria and Procedures for the Recognition of New Primary Schools, The Comission on School Accomodation, Report of the Steering Group - Draft. September 1998.

Education for a Changing World (1992) Green Paper on Education, Rialtas na h ireann, Oifig an tSol thair, Baile Atha Cliath.

Finlay M., Out of the West - Primary Problem of ethos divides Westport parents, Irish Times, 24 I£il 1995.

Green Paper on Education (1985), Partners in Education: Serving the Community, Rialtas na h ireann, Oifig an tSol thair, Baile Atha Cliath.

Hindley R. (1990), The Death of the Irish Language, Routledge London.

Hyland A., Milne Kenneth (1992), Church of Ireland Documents, Vol ii. Church of Ireland College of Education, Dublin.

Mac Donncha, S., Gaelscola¡ocht agus na hUdar is Oideachais Aiti£la - pl,ch ip,is (Feabhra1994), **GAELSCOILEANNA**, Focal ¢n Uachtar n.

Mac Namara J. (1966), Bilingualism and Primary Education: a study of Irish Experience, University Press, Edinburgh.

N¡ Fhearghusa, J. (1996), Social and Educational Change in Ireland, gaelscoileanna: pluralism in education and a growing problem! P ip,ar neamhfhoilsithe.

N¡ Gharbh in, S. (1992), Coth£ Teangan insna Bunscoileanna L n-Ghaelacha: c s faoi leith i mBaile Atha Cliath. Tr chtas M. Oid. neamhfhoilsithe, Col iste na Tr¡on¢ide.

N¡ Mhaol in, N. (1996), Gaelscoileanna mar Ch¢ras Bunoideachais in Éirinn, Tr chtas M. Oid, neamhfhoilsithe, Col iste na hOllscoile Corcaigh.

O Coile in, A., (1985), Bunoideachais D theangach lasmuigh den Ghaeltacht; Tr chtas M.Oid. neamhfhoilsithe, Col iste na Tr¡on¢ide.
O Domhnall in T., M£ineadh an Dara Teanga - An Cur Chuige, Feasta, Me n F¢mhair 1978.

O Murch£ M., O Murch£ H., Eag. Aspects of Bilingual Education - The Italian and Irish Experience, Bord na Gaeilge, Baile Atha Cliath.

O Riag in P. (1997), Language Policy and Social Reproduction Ireland 1893 - 1993, Clarendon Press, Oxford.

Report and Programme of Second National Programme Conference 1925 - 1926 (1926) Oifig an tSol thair, Baile Atha Cliath.

Solas, Iris an CPSMA, M rta 1995. Baile Atha Cliath.

Tobin, F. (1984), The Best of Decades - Ireland in the 1960's, Gill and Macmillan, Dublin.

Tuarasc il, Chomhdh il N isi£nta an Oideachais (1994), R£na¡ocht na Comhdh la N isi£nta Oideachais.

Report of the Technical Working Group, Commission on School Accommodation, Criteria and Procedures for the Recognition of New Primary Schools, January 1998.

Aguis¡n 1

Comhthion¢l Chomhdh il na Scoileanna Gaelacha 1973

2 - 4 Feabhra 1973

Is g oideachas tr¡ Ghaeilge?

Cl r
Aoine 2 Feabhra
L,acht "Athbheochan n¢ Feochadh?", D¢nall O M¢r in, Ceannasa¡, Gael Linn

Cathaoirleach: S,amas Mac Amhlaoibh, S.J.,

Satharn 3 Feabhra
L,acht "Bunt ist¡ agus Fadhbanna sa Bhunscola¡ocht", M¡che l O Fathaigh, Scoil Neas in, Baile Atha Cliath.

Cathaoirleach: Connla O Dubhshl ine, S.J.,

L,acht "An Ghaeilge mar mhe n sa mhe nscoil", an tSr. Assumpta, Scoil Lughaidh, Coilte M ch.

Cathaoirleach: An tAth. D¢nall Mac Suibhne, Ardscoil Mhuire, Gaoth Dobhair.

L,acht "An Ghaeilge mar mhe n san ollscoil", An Dr. A. Christofides, Col iste na hOllscoile, Gaillimh.

Cathaoirleach: An tOllamh M irt¡n O Murch£, Col iste na Tr¡on¢ide.

L,acht "An B¢thar Romhainn", Cigire ¢n Roinn Oideachais

Cathaoirleach: An Br. S.P. O D£g in, Col iste Eoin, B.A.C.

L,acht "Oideachas san am at le teacht", S,amas O Buachalla, Col iste na Tr¡on¢ide

Cathaoirleach: Seosamh Mac Eoin, Gairmscoil Chill R¢n in, Oile n Arann.

Gr£pa¡ St id,ir

L,acht Poibl¡ "Education through Irish - Why?", an tOllamh P.L. Mac Enr¡, Col iste na hOllscoile, Gaillimh.

Domhnach 4 Feabhra
L,acht "An f,idir linn foghlaim ¢ thuaisceart na h □ireann", A
J.M. O Murch£, Bord G.C.E., Tuaisceart na h □ireann.

Cathaoirleach: M¡che l Mac Gr,il, S.J.

Aguis¡n 2

Comhchoiste na Scoileanna Gaeilge

Teagasc tr¡ Ghaeilge i mbunscoileanna

1. An Ghaeilge a bheith mar theanga na scoile
i.e. Nach labhrann na m£inteoir¡ ach Gaeilge eathartu f,in n¢ leis na dalta¡ ach amh in nuair at ceacht B,arla theagasc acu, fi£ amh in, sa rang sin go n-£s idtear ainm an dalta i nGaeilge agus ruda¡ beaga mar sin.

2. Go gcaithfidh gach bhar acad£il a theagasc tr¡ Ghaeilge m¢ide teagasc Chr¡osta¡. Muna ndeintear sin ceapfaidh an dalta go bhfuil an Ghaeilge easnamhach, agus nach bhfuil s¡ cr¡ochn£il mar theanga.

3. De bhr¡ gur as teaghlaigh nach ¡ an Ghaeilge teanga an teaghlaigh caithfear an-dua a chaitheamh ins na c,ad blianta ar scoil d¢ibh, le go mbeidh l¡ofacht Ghaeilge acu. Mar sin, t g le m£inteoir¡ ins na na¡on in le l¡ofacht Ghaeilge agus le d£thracht chomh maith.

4. I scoileanna B,arla, sin scoileanna nach nd,antar ach an Ghaeilge a theagasc mar bhar, n¡ thosna¡tear ag teagasc l,amh n¢ scr¡obh na Gaeilge sa ch,ad n¢ sa dara rang anois. Is a mhalairt ar fad at f¡or faoi na scoileanna Gaeilge. Tosna¡tear ar an l,amh agus scr¡obh tr¡ Ghaeilge roimh an mB,arla.

5. Daoine ¢n dtaobh amuigh a bh¡onn i dteagmh il leis na dalta¡ mar an s,ipl¡neach a thagann ar chuairt chuig an scoil n¢ an Bord Bainist¡ochta, t s, inmholta go nd,anfadh siad a gcuid oibre tr¡ Ghaeilge go h irithe nuair at dalta¡ ag ,isteacht leo n¢ aon phl, dh,anamh acu leis na dalta¡.

6. F¢gra¡ do thuismitheoir¡ a bheith ar a laghad dh theangach agus an Ghaeilge i dt£s b ire.

7. Roinnt imeachta¡ s¢isialta a eagr£ tr¡ Ghaeilge do na dalta¡ i rith na bliana.

8. Ranganna a chur ar f il do thuismitheoir¡ ar mian leo feabhas a chur ar a gcuid Gaeilge.

9. Roinnt dalta¡ ¢ na hardranganna a chur chun na Gaeltachta gach bliain.

10. □ a bheith intuigthe i gc¢na¡ go bhfuil siad n-ullmh£ le dul ar aghaidh go dt¡ an dara leibh,al oideachais tr¡ Ghaeilge.

Aguis¡n 3

Bunreacht

Comhchoiste N isi£nta na Scoileanna Gaeilge

1. Teideal
   Is , teideal an eagrais n Comhchoiste N isi£nta na Scoileanna Gaeilge

2. Ballra¡ocht
   (a) Beidh comhalta¡ cumainn agus comhalta¡ aonair ag an gComhchoiste
   (b) Is iad a bheidh ina gcomhalta¡ cumainn den Chomhchoiste n 3 ionada¡ (beirt thuismitheoir¡ a bhfuil a bp ist¡   m£ineadh tr¡ Ghaeilge agus pr¡omhoide n¢ a ionada¡ ¢ gach scoil at p irteach ann.
   (c) F,adfar ionada¡ocht ar an gComhchoiste a thabhairt d'aon scoil Gaeilge ach, coiste roghnaithe ag tuismitheoir¡ na scoile sin a bheith toilteanach glacadh le bunreacht agus le rialacha an Chomhchoiste.
   (d) F,adfaidh an Comhchoiste socr£ ar leith a dh,anamh le hionada¡ocht a thabairt d'aon scoil nach bhfuil coiste tuismitheoir¡ inti.
   (e) F,adfar ionada¡ocht ar an gComhchoiste a bhaint de scoil ar bith m bh¡onn dh thrian de na comhalta¡ ina fh bhar agus an cheist a bheith pl,ite ag cruinni£.
   (f) N¡ fol ir do scoileanna at p irteach sa Chomhchoiste a n-ionadaithe a ainmni£ gach bliain.
   (g) F,adfar aon duine, tuismitheoir, m£inteoir, n¢ eile a ghlacann le cusp¢ir¡ an Chomhchoiste a chl r£ mar chomhalta aonair.

3. Cusp¢ir¡
   (a) Cuidi£ le tuismitheoir¡ a gcearta agus a ndualgas in oideas a gclainne a chomhl¡onadh.
   (b) A chinnti£ go mb¡onn c¢ras ioml n oideachais tr¡ Ghaeilge ann.
   (c) Taca¡ocht a thabhairt do na scoileanna Gaeilge agus cuidi£ le tuilleadh scoileanna Gaeilge de gach cine l a bhun£.
   (d) Cib, eagra¡ocht agus airgeadais is g chun cusp¢iri an Chomhchoiste a bhaint amach a chur ar f il.
   (e) Labhairt thar cheann na scoileanna Gaeilge le tuismitheoir¡, le lucht oideachais, le lucht Rialtais, le heagrais, agus leis an bpobal i gcoitinne.

4. Cruinnithe
   (a) Tion¢lfar cruinni£ cinn bhliana den Chomhchoiste i m¡ na Samhna. Is , an cruinni£ cinn bhliana a cheapfaidh an Cathaoirleach, r£na¡, cisteoir agus cib, oifig¡ eile at riachtanach. Beidh forl mhas ioml n ag an gcruinni£ cinn bhliana ar ch£rsa¡ uile an Chomhchoiste.
   (b) Tion¢lfar cruinni£ amh in ar a laghad den Chomhchoiste uair sa scoilth,arma.
   (c) F,adfar cruinni£ speisialta a thion¢l m iarrann an tr¡£ cuid de na comhalta¡, n¢ an Coiste Riartha, ar an r£na¡ , a ghlaoch, ach f¢gra 10 l a thabhairt do na comhalta¡ agus bhar an chruinnithe a bheith luaite sa bhf¢gra.
   (d) N¡ m¢r f¢gra a bheith curtha amach 10 l roimh chruinni£.

5. Coiste Riartha
   (a) Ag an gcruinni£ cinn bhliana ceapfar Coiste Riartha ar an mbeidh Cathaoirleach, R£na¡ agus Cisteoir an Chomhchoiste agus c£igear ball eile den Chomhchoiste.
   (b) Is , an Coiste Riartha a bheidh freagrach as gn¢ an Chomhchoiste idir cruinnithe an Chomhchoiste.

(c) Tiocfaidh an Coiste Riartha le ch,ile uair amh in ar a laghad sa scoilth,arma.

6. Leas£

(a) F,adfar an bunreacht seo a leas£ ag an gcruinni£ cinn bhliana n¢ ag cruinni£ speisialta den Chomhchoiste ach dh thrian de na comhalta¡ a bheith i l thair agus gutha¡ocht bheith i bhf bhar an leasaithe
agus an leas£ a bheith curtha i scr¡bhinn ag an R£na¡ chuig gach comhalta 10 l ar a laghad roimh an gcruinni£.

Aguis¡n 6

Bunscoileanna L nGhaeilge

CO. AONTROMA
Bunscoil an tSl,ibhe Dhuibh   Cl¢s na Carraige B ine 1993
B,al Feirste
BT12 7GB

Bunscoil Bheann Mhadag in (n) Halla Naomh S¡leas   1994
C,ide Wyndham
B,al Feirste BT14 6HPF

Bunscoil na Fuiseoige   6 Br Chnoc an tSamhraidh   1995   Cill Bhu¡ / Twinbrook
B,al Feirste BT 17 ORL

Bunscoil Phobal Feirste 11 P irc Rosgoill 1971
Br Seoighe
B,al Feirste BT119QS

Gaelscoil na bhF l   34 Corr n U¡bh Eathach 1987
B,al Feirste BT 12 6AT

Bunscoil an Droichid(n) 72-76 Ascaill Balfor   1996
Droichead Ormeau
B,al Feirste BT7 2EP

Bunscoil Dh l Riada(n) P irc CLG   1996
D£n Latha¡
Co Aontroma BT4 49AN

CO. ARD MHACHA
Bunscoil Ard Mhacha   Scoil na mBr ithre Chr¡osta¡ 1995
(sruth)   B¢thar C,ide, Ard Mhacha

Bunscoil Eoin Baiste   Aileen Nic Iomhair (f) 1998
251 B¢thar. Gharbhachaidh
Port an Dun in, BT62 1RZ

CO. ATHA CLIATH
Scoil Neas in   B¢thar Mhic Amhlaoi   1969
Baile Hearman, Baile Atha Cliath 5

Gaelscoil an Duinn¡nigh Br¡d Mhic Gearailt
Draighne n 1986
Sord, Co. Atha Cliath

Gaelscoil M¡de   Ray Mac M nais
B¢thar an Ghleannt in Ghlais 1981
Cill Bharr¢g, Baile Atha Cliath 5

Scoil Mobh¡ B¢thar Mobh¡   1972
Baile Atha Cliath 9
Scoil Oilibh,ir   An Ch£il Mh¡n   1975
Cluain Saileach, Baile Atha Cliath 15

Scoil an tSeachtar Laoch   B¢thar Bhaile Munna, Baile Atha Cliath 11 1973

Gaelscoil Bhaile Munna*1 Br Choultra¡,Baile Munna, Baile Atha Cliath 9
1994

Gaelscoil Bharra*1 F/ch Naomh Fionnbarra CLG 1996
Ascaill an Fh saigh, An Chabrach, BAC 7

Gaelscoil Cholmcille*1 Br Crestfield 1996 Cnoc na Fuiseoige
Fionnbhr£, Baile Atha Cliath 9

Gaelscoil Chol iste Mhuire Cearn¢g Pharnell 1988
Baile Atha Cliath 1

Scoil Chaoimh¡n Sr id Mhaoilbhr¡de 1983
Baile Atha Cliath 1

Gaelscoil Lios na nOg*1 Teach Fhiodh Cuilinn 1996 21A B¢thar Oakley
Raghnallach, Baile Atha Cliath 6

Scoil Bhr¡de B¢thar Fe -Chuilinn 1918
Raghnallach, Baile Atha Cliath 6

Scoil Mol¢ga B¢thar Tigh Chl r 1987
Crois Araild, Baile Atha Cliath 6

Scoil Lorc in Cearn¢g Eaton 1952
Baile na Manach
Co. Atha Cliath

Scoil Naith¡ B¢thar Atha Leathain 1973
Baile an tSaoir, Baile Atha Cliath 16

Gaelscoil Chnoc Liamhna*1 L na Prospect 1996
Halla na nGas¢g
Br Chnoc Liamhna, Baile Atha Cliath 16

Gaelscoil Thaobh na Coille*1 Club Rugba¡ De La Salle Palmerston 1995
Cill Tiarn in, Co. Atha Cliath

Scoil Ph draig*1 f/chScoil Phobail Ch b n tS¡le 1995
Cab n tS¡le, Atha Cliath 18

Scoil Chr¢n in R th C£il,Co. Atha Cliath 1975

Gaelscoil Inse Ch¢r An Cuarbh¢thar Theas 1977
Droichead na hInse, Baile Atha Cliath 8

Scoil Santain B¢thar na hAbhann M¢ire 1979
Tamhlacht, Baile Atha Cliath 24

Scoil Chaitl¡n Maude f/ch Scoil Sh¢isir 1985
Cnoc Mhuire
Tamhlacht, Baile Atha Cliath 24

Gaelscoil Chluain Dolc in B¢thar Nangor 1984
Cluain Dolc in, Baile Atha Cliath 22

Gaelscoil na Cam¢ige f/ch Aras Chr¢n in 1993
B¢thar an Ulloird, Cluain Dolc in
Baile Atha Cliath 22

Gaelscoil Naomh P draig L na an Mhuilinn 1989
      Baile Ph mar, Baile Atha Cliath 20

CO. CHABHAIN
Gaelscoil Bhreifne*2   B¢thar an Iarnr¢id   1995
      An Cabh n

CO. CHEATHARLACH
Gaelscoil Eoghain B¢thar Phollerton 1982
U¡ Thuairisc   Ceatharlach

CO. CHIARRAI
Gaelscoil Faithleann   Br£ na P irce   1989
      Cill Airne, Co. Chiarra¡

Gaelscoil Lios Tuathail B¢thar na Gabl¢ige   1993
      Lios Tuathail, Co. Chiarra¡

Gaelscoil Aog in B¢thar an Chol iste   1987
      Oile n Ciarra¡, Co Chiarra¡

Scoil Mhic Easmainn   R th R¢n in 1978
      Tr L¡, Co. Chiarra¡

CO. CHILL CHAINNIGH
Gaelscoil Osra¡ B¢thar an tSuaimhnis   1984
      Fearann an Ghabhann Theas
      Cill Chainnigh

CO. CHILL DARA
Scoil Chearbhaill   L,im an Bhrad in 1979
U¡ Dh laigh Co. Chill Dara

Gaelscoil U¡ Riada   An Chearn¢g 1986
      Cill Choca, Chill Dara

Gaelscoil Chill Dara*1 L¢iste Herbert   1995
      An Currach, Co. Chill Dara

Gaelscoil U¡ Fhiaich   Achadh Aoibhinn   1996
      Maigh Nuad, Co Chill Dara

CO. CHILL MHANTAIN
Scoil Chualann   B¢thar Vevay   1977
      Br,, Co. Chill Mhant in

Gaelscoil U¡ Ch,adaigh*1   4 Ard n Prince of Wales 1994
      Br,,Co. Chill Mhant in

Gaelscoil Chill Mhant in*3   Br Marlton 1996
      Baile Chill Mhant in

Gaelscoil an Inbhir Mh¢ir*3   Club CLG   1998
      An tInbhear M¢r, Co Chill Mhant in

CO. AN CHLAIR
Gaelscoil Mhich¡l   B¢thar an Ghoirt 1983

Ch¡os¢ig   Inis, Co. an Chl ir

Gaelscoil Dhonncha Rua Sionna   1984
      Co. an Chl ir

Scoil N isi£nta Iosaf Maigh 1982
      Co. an Chl ir

Gaelscoil U¡ Choim¡n*1 Cill Rois   1991
      Co. an Chl ir

CO. CHORCAI
Scoil na nOg   Gleann Maighir
      Corcaigh

Gaelscoil She in U¡ R¡ord in C£l Rua   1983
      Baile an Chollaigh
      Co. Chorca¡

Gaelscoil Pheig Sayers f/ch Na Piarsaigh 1986
      Cnoc an Aonaigh, Corcaigh

Gaelscoil U¡ Riada   Baile an Easpaig 1984
      Corcaigh

Gaelscoil an Athar Tadhg O Murch£   B¢thar Theas na D£ghlaise   1985
      D£glas, Corcaigh

Gaelscoil Charraig U¡ Leighin Carraig U¡ Leighin   1985
      Corcaigh

Gaelscoil Mhachain   Teach Rinn Mhachain   1986
      An Charraig Dhubh, Corcaigh

Gaelscoil She in U¡   igeaAnaB¢thar Ard   1986
      An C¢bh, Co. Chorca¡

Gaelscoil Chor in Sr id na hEaglaise   1983
      Eochailll, Co Chorca¡

Gaelscoil de hIde Sr id Mhic Curt in   1984
      Mainistir Fhear Ma¡, Co. Chorca¡

Gaelscoil Thom is D ibh¡s   f/ch Col iste D ibh¡s   1985
      Mala, Co. Chorca¡

Scoil an Teaghlaigh Naofa   B¢thar na mBuairc¡n¡   1989
      Baile Feithe in, Corcaigh

Gaelscoil an Ghoirt Alainn*2 Br Ghleann Maighir Me nach   1993
      Montenotte, Corcaigh

Gaelscoil Bheanntra¡   Tigh Warner 1994
      Sr id na Beairice
      Beanntra¡, Co. Chorca¡

Gaelscoil Dhocht£ir U¡ Sh£illeabh in*1   B¢thar Thr igh na M¢na 1994
      An Sciobair¡n, Co. Chorca¡

Gaelscoil Chloich na Coillte*2 Sr id na Scoile 1994
Cloch na Coillte, Co. Chorca¡

Gaelscoil Dhroichid na Bandan *1 G.A.A. Pavilion 1995
Droichead na Bandan, Co. Chorca¡

*Scoil Naomh Therese P irc Bhaile an Easpaig 1995
Baile an Easpaig, Corcaigh

CO. DHOIRE
Bunscoil Cholmcille 40A B¢thar Bhaile St¡ligh 1983
Doire BT 48 8EX

Bunscoil Luraigh (n) 41 B¢thar an Ghleanna 1993
Machaire Ratha, Doire BT 46 5AP

Gaelscoil 22 Gaird¡n¡ an Chr¢ Mh¢ir 1998
An Creag n
Doire Cholm Cille, BT 48 9TF
CO. AN DUIN
Gaelscoil an I£ir 72 Sr id Cill M¢ire 1989
An tI£r
Co. an D£in BT 34

Bunscoil Bheanna Boirche An tIonad Pobail 1998
B¢thar an Chaisle in Nua
Caisle n Uidhil¡n, BT31 9PD

Gaelscoil Leath Chathail Teach Naomh Miche l 1998 D£n P draig,
Co. an D£in BT30

CO. DHUN NA nGALL
Gaelscoil Adhamhn in Ard U¡ Dh¢mhnaill 1991
Leitir Ceanainn
Co. Dh£n na nGall

CO. NA GAILLIMHE
Scoil Fhursa 112 B¢thar na Tr Iochtarach 1933
Gaillimh

Scoil Iogn id B¢ithr¡n na Sliog n 1971
Gaillimh

Gaelscoil Dara An Rinn Mh¢r 1984
Gaillimh

Gaelscoil U¡ Cheithearnaigh C£irt an Chumainn 1990
Sr id an Chumainn
Beal Atha na Slua, Co. na Gaillimhe

Gaelscoil Mhic Amhlaigh 82B M in,ar Mh¢in an Lao 1993
Baile an Mh¢in¡n
Cnoc na Cathrach, Gaillimh

Gaelscoil de hIde B¢thar an Phortaigh 1994
Or n M¢r, Co. na Gaillimhe

*Scoil N isi£nta, Caladh na Muc 1996
Caladh na Muc Ros Cathail
Co na Gaillimhe

Gaelscoil Iarfhlatha*1 F/ch Ionad Pobail 1997
Sr id an Easpaig
Tuaim, Co na Gaillimhe

CO. NA hIARMHI
Scoil na gCeithre   "D¡seart Mhuire" 1990
M istr¡   B¢thar na Dithr,ibhe
Baile Atha Luain, Co. na hIarmh¡

Gaelscoil an Mhuilinn   Oaklands   1994   An Muileann gCearr
Co. na hIarmh¡
CO. LAOISE
Scoil N isi£nta   Liam O N,ill
Thromaire   Tromaire
Maighean Ratha, Co Laoise

Gaelscoil Phort Laoise*1   Club na nOifigeach Pr¡os£in   1998
Pl s an Bhainc
Sr an Bh¢thair Iarainn, Port Laoise

CO. LOCH GARMAN
Scoil Charman*1   Cnoc an tSamhraidh   1994
Loch Garman

Gaelscoil Inis C¢rthaidh*1   Seanst isi£n na nGarda¡ 1995
Sr an Phiarsaigh
Inis C¢rthaidh, Co. Loch Garman
CO. LONGFORT
Gaelscoil an Longfoirt*1   C£irt Auburn   1998
Rae an Chalaidh, An Longfort
CO. LU
Gaelscoil Dh£n Dealgan Muirtheimhne M¢r 1980
Na Riascaigh Uacht.
D£n Dealgan, Co. L£

Scoil Aonghusa   Geata an Domhnaigh   1981
Droichead Atha, Co. L£

CO. LUIMNIGH
An Mhodhscoil   Bealach U¡ Chonaill   1931
Luimneach

Gaelscoil an Chnoic Theas   Teach an Chnoic Theas   1986
Cnoc Theas, Luimneach

Gaelscoil O Doghair   Ionad an Phobail 1985
An Caisle n Nua Thiar, Co. Luimnigh

Gaelscoil S irs,al   Sr id an Droichid, Luimneach 1990

CO. MHAIGH EO
Scoil Raift,ir¡   Faiche an Aonaigh   1983
Caisle n an Bharraigh, Co. Mhaigh Eo

Gaelscoil Uileog de B£rca   Loch n na mBan   1983
Cl r Chlainne Mhuiris
Co. Mhaigh Eo

Gaelscoil na Cruaiche*1 Sr id Altamount   1995

Cathair na Mart, Co. Mhaigh Eo

Gaelscoil B,al an Atha*1 Corra¡ Mhuireann Nua 1998
B,al an Atha, Co Mhaigh Eo

CO. NA MI
Scoil An tSean Cheardscoil 1980
An Uaimh, Co. na M¡

Gaelscoil na Cille Cill Dh,agl in 1981
Co. na M¡

Gaelscoil na R¡the B¢thar Dhroim R¡ 1985
Domhnach Seachnaill, Co. na M¡

Gaelscoil na B¢inne*1 B¢thar Atha Cliath, 1996
Baile Atha Troim, Co na M¡

Gaelscoil Dh£n B£inne*3 D£n B£inne, Co na M¡ 1998

CO. MHUINEACHAIN
Scoil Rois An Phr¡omhshr id 1984
Carraig Mhachaire Rois
Co. Mhuineach in

Scoil Ultain An Cnoc 1986
Muineach in

Gaelscoil Eois *1 Eanach Cille 1995
L¡os Darach
Cluain Eois, Co Mhuineach in

CO. PHORT LAIRGE
Gaelscoil Phort L irge Baile Mhic Gunear 1984
Port L irge

Gaelscoil Philib Bar£n Teach R,alt na Mara 1985
Tr Mh¢r, Co. Phort Lairge

Scoil Gharbh in Loch na Lachan 1982
D£n na Mainistreach
D£n Garbh n, Co. Phort L irge

Scoil na Leana¡ Maoil an Ch£inne
An Rinn, D£n Garbh in
Co. Phort L irge

Gaelscoil na nD,ise Teach Wadding, Port L irge 1996

CO. SHLIGIGH
Gaelscoil Chnoc na R¡*1 CLG Naomh Mhuire 1996
Br Bhaile U¡ Dh£g in
Sligeach

CO. THIOBRAID ARANN
Gaelscoil an Aonach Urmhumhan Pl s Eoin 1989
An t-Aonach
Co. Thiobraid Arann

Gaelscoil Bhr¡de Teach Monatrea   1990
B¢thar na Mainistreach
Durlas   ile, Co. Thiobraid Arann
Gaelscoil Chluain Meala Baile Gaelach   1994
Cluain Meala
Co. Thiobraid Arann

Gaelscoil Bhaile Club Rugba¡ Clanwilliam 1995
Thiobraid Arann   Tiobraid Arann

Gaelscoil Charraig na Si£ire*1   Operatic Society Building   1998
Greystones St
Carraig na Si£ire, Co Thiobraid Arann
CO. THIR EOGHAIN
Bunscoil U¡ N,ill (n)   Eanach Thiar   1995
Oile n an Ghuail
Co Th¡r Eoghain, BT71 4NE

Gaelscoil U¡ Dhochartaigh   L rionad Tr,adch£raim N. AIne 1997
Sr id na Bearice,
An Sr th B n, BT82 8HD

CO. UIBH FHAILI
Gaelscoil Eiscir Riada 13 Sr id na hEaglaise   1993
Tulach Mh¢r, Co. U¡bh Fhail¡

Eochair: *1 = Scoil le sainmheon caitliceach faoi ph tr£nacht an Fhorais

*2 = Scoil ilchreidmheach faoi ph tr£nacht an Fhorais

*3 = Scoil idirchreidmheach faoi ph tr£nacht an Fhorais

IARBHUNSCOILEANNA LANGHAEILGE

CO. AONTROMA
Me nscoil Feirste   Cult£rlann McAdam-O Fiaich   1993
      216 B¢thar na bhF l
      B,al Feirste BT 12 6 AF

CO. ATHA CLIATH
Col iste Mhuire   Cearn¢g Pharnell
      Baile Atha Cliath 1

Scoil Chaitr¡ona B¢thar Moibh¡   1928
      Baile Atha Cliath 9

Col iste Eoin   B¢thar Stigh Lorgan
      Co. Atha Cliath

Col iste Iosag in B¢thar Stigh Lorgan   1971
      Co. Atha Cliath

Col iste Chilliain   B¢thar Nangor   1981
      Cluain Dolc in
      Baile Atha Cliath 22

Col iste de hIde P irc an Chnoic   1993
      P irc an tSeanbh bh£in
      Baile Atha Cliath 24

Col iste Cois Life   f/ch Col iste Chilliain 1997
      B¢thar Nangor   Cluain Dolc in, Baile Atha Cliath 22

CO. CHEATHARLACH
Gaelchol iste   Easca 1990
Cheatharlach   Ceatharlach

CO. CHIARRAI
Gaelchol iste Chiarra¡ Tobar Mhaigh Doire   1989   Tr L¡, Co. Chiarra¡

Me nscoil an Leith   An Cloch n
Tri£igh   Tr L¡
      Co. Chiarra¡

CO. CHILL CHAINNIGH
Col iste Pobail Osra¡   B¢thar Urmhumhan 1991
      Cill Chainnigh

CO. CHILL MHANTAIN
Col iste R ith¡n An tSean Cheardscoil   1991
      B¢thar Florence
      Br,, Co. Chill Mhant in

CO. AN CHLAIR
Gaelchol iste an Chl ir Gairmscoil na hInse   1993
      Inis, Co. an Chl ir

CO. CHORCAI

Col iste an Phiarsaigh Gleann Maighir
Co. Chorca¡

Scoil Mhuire   An Mhainistir Thuaidh
Corcaigh

Gaelchol iste Choilm   Baile an Chollaigh   1991
Co. Chorca¡

Gaelcholaiste D ibh¡s   f/c Col iste D ibh¡s   1993
Mala, Co. Chorca¡

Gaelchol iste Dheisceart Chorca¡   Teach Fiontra¡ochta   1993
Sr id Mhuire
Corcaigh

Col iste Eoin   Eochaill   1993
Co. Chorca¡

Col iste an Chraoibh¡n Mainistir Fhear Ma¡   1996
Co Chorca¡

CO. DHOIRE
Me nscoil Dhoire (n)   32 M¢rshr id Sh,amais   1994

CO. NA GAILLIMHE
Col iste Iogn id (Sruth)   Gaillim

Col iste na Coiribe   f/c Scoil Naomh Bhreand n   1992
B¢thar Thuama
Gaillimh
Ainm na Scoile   Pr¡omhoide   CO. LU
Col iste R¡s (Sruth)   Sr. an tSeip,il
D£n Dealgan, Co. L£

CO. LUIMNIGH
Laurel Hill Cnoc na Labhras   1935
Col iste FCJ   Luimneach

Gaelchol iste U¡ Chonb Gort Bu¡   1993
Caisle n Nua Thiar
Co. Luimnigh

CO. THIOBRAID ARANN
Gaelchol iste an Aonaigh   Aonach Urmhumhan 1997
Co Thiobraid Arann

Gairmscoil Mhuire B¢thar an Aonaigh, D£rlas,
Co Thiobraid Arann   1998

Aguis¡n 7

CORAS NA nIONTAOBHAITHE

Beidh tri£r iontaobha¡ ag gach scoil. T s, i gceist go mbeadh na hiontaobhaithe seo ann mar is don scoil agus don ph tr£n. Beidh siad mar dhroichead idir an scoil agus an p tr£n.

Beidh tr,imhse oifige s, bliana ag na hiontaobhaithe. N¡ feidir le haon iontaobha¡ a bheith ar Bhord Bainist¡ochta scoile a bhfuil s,/ s¡ mar iontaobha¡ uirthi.

Is iad c£raim¡ na nIontaobhaithe n :

1. Feidhmi£ go ginear lta mar ionada¡ an ph tr£in agus tuairisci£ ar ais.

2. F,achaint chuige go nd,antar ini£chadh bliant£il ar chuntais na scoile.

3. Ionadaithe an ph tr£in ar an mBord Bainist¡ochta a mholadh, de r,ir an phr¢is,is at leagtha s¡os.

4. Ainm an t, at roghnaithe ag foireann na scoile mar ionada¡ na foirne ar an mBord Bainist¡ochta agus an bheirt at roghnaithe ag tuismitheoir¡ na scoile mar a gcuid ionadaithe a chur ar aghaidh chuig an bP tr£n.

Roghn¢idh na hIontaobhaithe cathaoirleach ina measc f,in. Tabharfaidh na hiontaobhaithe cabhair agus comhairle don scoil de r,ir mar a bh¡onn s, ag teast il.

□. Coolahan J. (1981) Irish Education history and structure, Institute of Public Administration, Dublin. lch. 21.
□ . O Murch£ M., O Murch£ H., Eag. Aspects of Bilingual Education - The Italian and Irish Experience, Bord na Gaeilge, Baile Atha Cliath.
□. O Riag in P. (1997), Language Policy and Social Reproduction Ireland 1893 - 1993. Clarendon Press. Oxford. Lch. 10.
□. Coolahan J. Op Cit. Lch. 38.
□. O Coile in, A. (1985), Bunoideachais D theangach lasmuigh den Ghaeltacht; Tr chtas M.Oid. neamhfhoilsithe, Col iste na Tr¡on¢ide.
□. Akenson. D. H.(1975), A Mirror to Kathleen's Face Education in Independent Ireland 1922 - 1960. MC Gill- Queen's University Press. Montreal. Lch. 41.
□. Hyland A. Milne Kenneth (1992) Church of Ireland Documents Vol ii.Church of Ireland College of Education, Dublin. Lch. 97.
□. Coolahan J., Op Cit. Lch. 41.
□. Hyland and Milne. Op cit. Lch. 100.
□. Report and Programme of Second National Programme Conference 1925 - 1926 (1926) Stationary Office, Dublin, Lch. 23.
□. O Riag in. Op Cit. Lch. 16.
□. Akenson. Op Cit. Lgh. 60/ 61.
□. Hindley R. (1990), The Death of the Irish Language, Routledge London. Lch. 38.
□. Hyland and Milne, Op Cit. Lch. 130.
□. Hyland and Milne, Op Cit. Lch. 130.
□. O Domhnall in T. (1978), M£ineadh an Dara Teanga - An Cur Chuige, Feasta, Me n F¢mhair. Lgh. 5 - 10, 22.
□. O Coile in, Op Cit. Lch. 142.
□. Akenson, Op cit. Lch. 58.
□. N¡ Gharbh in, S. (1992), Coth£ Teangan insna Bunscoileanna L n-Ghaelacha: c s faoi leith i mBaile Atha Cliath. Tr chtas M. Oid. neamhfhoilsithe, Col iste na Tr¡on¢ide.
□. Tobin, F., (1984), The Best of Decades - Ireland in the 1960's. Gill and Macmillan. Dublin, Lgh 149 & 154.
□. An Coimisi£n um Athbheochan na Gaeilge, An Tuarasc il Dheiridh (1964) Oifig an tSol thair, Baile Atha Cliath, Lch. xi.
□. O Coile in, Op Cit. Lch. 74.
□ . Akenson, Op Cit. Lch. 61.
□. Agallamh le Niall O Murchadha, Pr¡omhoide Scoil Iogn id, Gaillimh, 5 Nollaig 1997.
□. T¢gtha ¢ litir chuig an Aire (28 Aibre n '72) ¢ Niall O Murchadha.
□. Ibid.
□. Litir ¢ Niall O Murchadha chuig an Ard-Easpag Tom s O Muiris - Bealtaine 1972.
□. Miontuairisc¡ an Fhochoiste Poibl¡ochta, 6. Bealtaine 1972.
□. F‚ach Aguis¡n 1 le haghaidh Cl ir don Deireadh Seachtaine 2 - 4 Feabhra 1973.
□. Agallamh le □il¡s Bn. U¡ Riain, 9 I£il 1998.
□. Agallamh le Tom s Mac Gabhann, 6 Bealtaine 1998.
□. Aitheasc an Uachtar in, Cruinni£ Cinn Bhliana Chomhchoiste N isi£nta na Scoileanna Gaeilge. Col iste Mhuire, Baile Atha Cliath. 25. Deireadh F¢mhair 1975.
□. Tuairisc an R£na¡, Cruinni£ Cinn Bhliana Chomhchoiste na Scoileanna Gaeilge, 25. Deireadh F¢mhair 1975, Col iste Mhuire, Baile Atha Cliath 1.

. Ibid.
. Miontuairisc¡ Chruinni£ Cinn Bhliana Chomhchoiste na Scoileanna Gaeilge, 27. Samhain '76.
. Tuairisc an R£na¡, Cruinni£ Cinn Bhliana Samhain 1978.
. Cruinni£ le ilis Bn. U¡ Riain, 9 I£il 1998.
. Comharchumann carthanachta lonnaithe i bhFaing i gCo. Luimnigh a eagra¡onn Col ist¡ Samhraidh agus a thugann airgead ar iasacht ar £s ¡seal d'eagra¡ochta¡ agus do dhaoine at ag pl, leis an nGaeilge a bhfuil g,arch,im maoinithe acu.
. Agallamh le Breand n Mac Cormaic, 2 Deireadh F¢mhair 1998.
. Tuairisc an Fheidhmeannaigh don Chruinni£ Cinn Bhliana 3 - 4 Aibre n 1987.
. Agallamh le Breand n Mac Cormaic, 2 Deireadh F¢mhair 1998.
. Tuairisc an Fheidhmeannaigh don Chruinni£ Cinn Bhliana 3 - 4 Aibre n 1987.
. Ibid. Tuairisc an Fheidhmeannaigh, Cruinni£ Cinn Bhliana 1987.
. Eolas faighte ag agallamh le Miche l Mac Aoidh ¢ Ghaeil Uladh, Fochoiste Ch£ige Uladh de chuid Eagra¡ocht Scoileanna Gaeltachta, 17 Me n F¢mhair 1998.
. Eolas faighte ¢ litir ¢ Bhreand n Mac Cormaic chuig Tom s O Gill¡n, R£na¡ na Roinne Oideachais, 4 Feabhra 1987.
. Agallamh le Br¡d N¡ Dh¢naill, iar-phr¡omhoide na scoile sa Sraith Salach, 2 Deireadh F¢mhair 1998.
. R£n 6, Cruinni£ Cinnbhliana **GHAELSCOILEANNA** , 28/29 Aibre in 1989.
. Litir ¢n Dr. D¢nall O Baoill chuig an gComhairle, Ean ir 1988.
. Litir chuig Colm O D£lach n ¢ Tom s O Laocha, P.O. Roinn Oideachais, 4 Ean ir 1987.
. Miontuairisc¡ an Choiste Riartha, 9 L£nasa 1986.
. R£n a ritheadh ag cruinni£ cinn bhliana **GHAELSCOILEANNA** 18/19 Aibre in 1986.
. Uin,ireacht agus P tr£nacht na mBunscoileanna L n-Ghaeilge Aighneacht chuig Easpaig na h ireann, Deireadh F¢mhair 1987.
. Tuairisc an Fheidhmeannaigh, 13 I£il 1989.
. Cruinni£ de Mh£inteoir¡, Deisceart Bhaile Atha Cliath, 12 I£il 1989.
. Litir chuig an gCoiste Riartha, 8 M rta 1989, s¡nithe ag m£inteoir¡ ¢ 21 ghaelscoil in abhanntracht Bhaile Atha Cliath, tar ,is cruinnithe a d'eagraigh na m£inteoir¡ f,in.
. Tuairisc ar chruinni£ in Iarthar Bhaile Atha Cliath, 8 Meitheamh 1989.
. Tuairisc ¢ ghr£pa oibre ag cruinni£ cinn bhliana na heagra¡ochta, 6/7 Aibre n,1990.
. Litir ¢ E.G. O Coiligh, Ard R£na¡, CM l Gnaeg Miche Pr¡omhfheidhmeannach Bhord na Gaeilge, 20 M rta 1989.
. P ip,ar Polasa¡ de chuid **GHAELSCOILEANNA** ar Uin,ireacht agus P tr£nacht, 6 Nollaig 1991.
. Maguire G., (1991) Our Own Language - An Irish Initiative, Multilingual Matters 66, Clevedon.
. Ibid., Lch. 1.
. Solas, Iris an CPSMA, M rta 1995. Baile Atha Cliath.
. Miontuairisc¡ ar chruinni£ idir an Roinn Oideachais agus **GAELSCOILEANNA** re c£rsa¡ p tr£nachta ar an 8 Me n F¢mhair 1993.
. Litir ¢n Easpag Tom s O Floinn , Easpag Achadh Chonaire chuig Breand n Mac Cormaic, Cathaoirleach an Fhorais, 13 Bealtaine 1994.
. T liosta ioml n na scoileanna at faoi ph tr£nacht an Fhorais m¢ide bliain a mbunaithe agus a n-aicme creidimh le f il ar liosta na ngaelscoileanna in Aguis¡n 6.
. Us ideann an Foras an t,arma "scoil le sainmheon caitliceach" seachas an t,arma "scoil Chaitliceach" ar an mbonn go mbeidh s, n¡os inghlactha ag an Eaglais Chaitliceach.
. Deineadh an socr£ seo roimh 1996 nuair a buna¡odh an ch,ad scoil idirchreidmheach. D'fh,adfa¡ anois go nd,anfar athruithe ar Bhunreacht an Fhorais chun na cearta c,anna a thabhairt do na scoileanna seo.
. Cairt don Oideachas sna Blianta Romhainn (1995), Rialtas na h ireann, Oifig an tSol thair, Baile Atha Cliath.

□. Ibid., Lch. 33.
□. Bhunaigh Niamh Bhreathnach an Coimisi£n seo i m¡ M rta1996 chun f,achaint ar chrit,ir aitheantais do bhunscoileanna nua, c¢nascadh na gCoist¡ Gairmoideachais agus c£rsa¡ c¢ir¡ochta sa ch¢ras oideachais i gcoitinne.
□. Criteria and Procedures for the Recognition of New Primary Schools, Comission on School Accomodation, Report of the Steering Group - Draft. September 1998. lth 25.
□. Ibid. lch. 33.
□. Tuairisc an Fheidhmeannaigh do chruinni£ cinn bhliana na heagra¡ochta, 1991
□. Green Paper on Education (1985), Partners in Education: Serving the Community, Rialtas na h □ireann, Oifig an tSol□thair, Baile Atha Cliath.
□. Education for a Changing World (1992) Green Paper on Education, Rialtas na h □ireann, Oifig an tSol□thair, Baile Atha Cliath, Lch. 125.
□. Ibid., Lgh . 125 & 126.
□. Freaga **GHAELSCOILEANNA** ar a n bP ip,ar Uaithne Oideachais 1993.
□. Tuarasc il Chomhdh il N isi£nta an Oideachais (1994), R£na¡ocht Chomhdh il N isi£nta an Oideachais, Lch.1.
□. Op. Cit., Lch. 85.
□. Cairt don Oideachas sna Blianta Romhainn, P ip,ar B n ar Oideachas (1995), Rialtas na h □ireann, Oifig an tSol□thair, lgh 32 & 33.
□. Op Cit. Lch. 32.
□. Mac Donncha, S.,Gaelscola¡ocht agus na hUdar is Oideachais Aiti£la - pl,ch ip,is (Feabhra1994), **GAELSCOILEANNA**, Focal ¢n Uachtar n.
□ Op. Cit., lgh 24 & 25.
□. Coolahan J., McGuinness S., Report on the Roundtable Discussions in Dublin Castle on the Minister for Education's Position Paper "Regional Education Councils"."
□. Ibid., lgh. 30 & 31.
□. An D theangachas san Earn il Phoibl¡: Anail¡s ar Fheidhmi£ Polasa¡ 1993 - 1994, Bord na Gaeilge, 1995.
□. Bord Oideachais do Scoileanna Gaeltachta agus Scoileanna L nGhaeilge - Comhdh,anamh agus Feidhmeanna, **GAELSCOILEANNA**, Eagra¡ocht Scoileanna Gaeltachta agus Comhdh il N isi£nta na Gaeilge, Nollaig 1995.
□. Preas r iteas, **GAELSCOILEANNA**, 12 Aibre n 1995.
□. Preas r iteas, **GAELSCOILEANNA**, Eagra¡ocht Scoileanna Gaeltachta, Comhdh il N isi£nta na Gaeilge, 9 Bealtaine 1996.
□. Preas r iteas, **GAELSCOILEANNA**, 7 Ean ir 1997.
□. Aitheasc an Uachtar in, An Chomhdh il Bhliant£il, Baile Atha Luain, 1997.
□. Alt san Irish Times, "Education Bill to scrap Breathnach boards plan", 2 Me n F¢mhair 1997.
□. An Bille Oideachais (Uimh. 2), 1997, Rialtas na h □ireann.
□. Preas r iteas, **GAELSCOILEANNA**, 12 Nollaig 1997.
□. Agallamh le Breand n Mac Cormaic, 8 Deireadh F¢mhair 1998.
□. Cairt don Oideachas sna Blianta Romhainn, Op Cit. Lch. 36.
□. Report of the Technical Working Group, Commission on School Accommodation, Criteria and Procedures for the Recognition of New Primary Schools. January 1998. Lch 29.
□. Ibid., Lch. 32.
□. Criteria and Procedures for the Recognition of New Primary Schools, Comission on School Accomodation, Op Cit., Lch. 54.
□. Tuairisc ¢n bhFeidhmeannach ar ch£lra an Chomhchoiste, 17 I£il 1990.
□. Litir ¢ Thom s O Gill¡n, Leasr£na¡ C£nta, An Roinn Oideachais, chuig Breand n Mac Cormaic, Uachtar n **GHAELSCOILEANNA**, 28 Feabhra 1990.
□. Miontuairisc¡ an ch,ad chruinnithe den Chomhchoiste idir **GAELSCOILEANNA** agus an Roinn Oideachais, 8 Deireadh F¢mhair 1990.
7. Cathaoireacha Ceolmhara, An Comhcoiste idir **GAELSCOILEANNA** agus an Roinn Oideachais, **GAELSCOILEANNA**, Geimhreadh 1991, uimhir 12.
□. Cuntas ar ch¢ras an phain,il agus molta¡ **GHAELSCOILEANNA**, ¢ leabhr n an chruinnithe cinn bhliana 1990.
□. R£n 8, Cruinni£ cinn bhliana **GHAELSCOILEANNA**, 20-22 M rta 1992.

□. Iarratas ar aitheantas na Roinne do Ghaelscoil Bhaile Munna, Deireadh F¢mhair, 1994.
□. Preas R iteas, Foras P tr£nachta na Scoileanna L nGhaeilge, 16 Samhain 1995.
□. Litir ¢ Pheig¡ N¡ Chomartaigh, An Roinn Oideachais, chuig Jacqueline N¡ Fhearghusa, 9 Ean ir 1997.
□. Litir ¢ John Moloney, An Roinn Oideachais, chuig Jacqueline N¡ Fhearghusa, 17 Bealtaine 1995.
□. Out of the West - Primary Problem of ethos divides Westport parents, Michael Finlay, Irish Times, 24 I£il 1995.
□. L , 20 Bealtaine, 1996.
□. An Comhchoiste don Ghaeilge Oireachtais, Miontuairisc¡, 25 I£il 1996, Lch. 24.
□. R iteas an Aire Oideachais, Niamh Bhreathnach, T.D., don Chomhchoiste don Ghaeilge sa D il, 31 Deireadh F¢mhair 1996.
□. N¡ Fhearghusa, J. (1996) Social and Educational Change in Ireland, Gaelscoileanna: pluralism in education and a growing problem!. P ip,ar neamhfhoilsithe.
□. Litir ¢ Paddy O'Dwyer, Oifig an Ombudsman, 19 Nollaig 1996.
□. Criteria and Procedures for the Recognition of New Primary Schools, Report of the Technical Working Group, Op Cit., Lch. 21.
□. O Riag in, P. agus O Glias in, M. (1984), The Irish Language in the Republic of Ireland 1983: Preliminary Report of a National Survey, Baile Atha Cliath, Institi£id Teangeola¡ochta □ireann.
O Riag in, P. agus O Glias in, M.(1994), Tuarasc il Taighde, National Survey on Languages 1993, Preliminary Report Baile Atha Cliath, Institi£id Teangeola¡ochta □ireann.
□. Ibid., lgh. 181 & 182.
□. Cumann Bhainisteoir¡ na mBunscol Caitliceach (1997) Managment Board Members' Handbook, Lch. 6.
□. Cuimhn¡ cinn Mhich¡l U¡ Chr¢in¡n a cuireadh ar f il do Mhiche l Grae (iarphr¡omhfheidhmeannach Bhord na Gaeilge agus iarthuismitheoir i Scoil Neas in) roinnt blianta ¢ shin.
□. Litir ¢ J. O Riag in, V.G., chuig Brian O Baoill, 22 I£il 1972.
□. Eolas a fuaireadh ag agallamh le D¢nall O Conaill, iarchathaoirleach ar Bhord Bainist¡ochta Scoil Neas in, 27 Deireadh F¢mhair 1998.
□. Cuimhn¡ Cinn Dh¢naill U¡ Chonaill tugtha do Mhiche l Grae roinnt blianta ¢ shin.
□. Agallamh le Eoin O Laoire, 27 Deireadh F¢mhair 1998.
□. Press Release "Gaelscoil with a difference!" , May 21, 1993.
□. Litir ¢ Eoghan O Laoire, Cathaoirleach Choiste Bunaithe Ghaelscoil an Ghoirt Alainn, 4 I£il, 1993 chuig an Dr. D¢nall O Baoill, Uachtar n **GHAELSCOILEANNA**.
□. Draft Report of Steering Group on Criteria and Procedures for the Recognition of New Primary Schools. Op Cit. Lch. 53.
□. Fianna F il and Labour Programme for a Partnership Government 1993 - 1997.
□. A Government of Renewal: A Policy Agreement between Fine Gael, The Labour Party, Democratic Left, December 1994.
□. Manifesto Olltoghch in Fhianna F il, 1997 - An Pobal roimh an Pholait¡ocht.
□. Is g Gaeilge l¡ofa a bheith ag ionadaithe an Ph tr£in.
□. 1.1 Dul i gcomhairle leis na p irtithe cu¡, m.sh. foireann na scoile, tuismitheoir¡ na scoile ina n- aonair de r,ir mar is f,idir agus mar is g , agus le cumann na dtuist¡, m s ann ,, an seanbhord Bainist¡ochta agus lucht bunaithe na scoile m s ann iad.

1.2 Gearrliosta a chur le ch,ile, le cur ar aghaidh chuig an bhForas, agus duine amh in a mholadh mar chathaoirleaach an Bhoird.
t ceacht B,arla theagasc acu, fi£ amh in, sa rang sin go n-£s idtear ainm an dalta i nGae